

B. KOVÁCS ANDRÁS

Egy erdélyi
self-made man
az Államokban

B. KOVÁCS ANDRÁS

Egy erdélyi self-made man az Államokban

Kocsis Imre két élete (1949–2018...)

B. Kovács András

EGY ERDÉLYI SELF-MADE MAN
AZ ÁLLAMOKBAN

KOCSIS IMRE KÉT ÉLETE
(1949–2018...)

Riportregény, levelekben elbeszélve

ARTprinter
SEPSISZENTGYÖRGY • 2021

A könyv megjelenését támogatta
a Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

*Ez a könyv ingyenesen jutott el a könyvtárba
a Nemzeti Kulturális Alap könyvtámogatási
programja keretében. Megjelenés éve: 2021.*

Kiadói tanácsos | Zsigmond Győző
Műszaki szerkesztő | Horváth Zita
Borítóterv és tipográfia | Kopacz Attila

© B. Kovács András, 2021

*Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó
előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KOVÁCS, ANDRÁS B.

Egy erdélyi self-made man az Államokban: Kocsis Imre két élete (1949-2018. ...): riportregény,
levelekben elbeszélve / B. Kovács András. - Sfântu Gheorghe: Art Printer, 2021

ISBN 978-606-8678-71-9

821.511.141

Nyomdai munkálatok | Tinta Printing Studio • Árkos

Tartalom

Előszó, 9

ELSŐ RÉSZ: EGY DISSZIDÁLÁS TÖRTÉNETE, 17

Dobbantás, 19

A rendőr, 21

Traiskirchen, 24

Az idő nem áll meg (A zérus is számjegy), 27

A nyitott tábor, 30

Az amerikai opció, 34

A gyerekek, 36

Menedékjog, 39

MÁSODIK RÉSZ: KOLOZSVÁR, SZÉKELYFÖLD, ERDÉLY, 41

Utcagyerekek, 43

A Kádis, 45

Az élet a nyerteseknek áll, 47

Ahol az asztal is megtanul magyarul, 51

Talán a legszebb dolog az életben, 53

Bajnok, 55

Női szeszély, 57

Most tudtam meg, 60

Harangkötelek, focilabdák, családfák és kísértetjárta
temetők, 63

Apám titokban rám kacsintott, 68

Hátbaszúrás, 70

Vagányság, 72

Az atléta, 75

Sportsuli, 77
Kölcsönkenyér visszajár, 81
Halál, érettségi, 83
A második hátbaszúrás, 85
Kaland Vilivel, 87
Kutya, 90
Angyalbőrben, 93
Jutalmuk a büntetés, 97
Ördögbőr, 99
A foci mint mentőöv, 102
Egy zsugázás esete, 105
Barátom, a katonatárs, 113
A székely furfang és a zsidó ész, 117
Zoli, 118
Páros történet, 124
Egy fura rend, 127
Mulatozás itthon..., 131
...és az újvilágban, 135
Egy bombázó a Friguból, 138

HARMADIK RÉSZ: AMERIKA – KÍVÜLRŐL ÉS BELÜLRŐL, 141

Szervezetten segítenek a beilleszkedésben, 143
Két hazugság és a harmadik, 146
Baleset, 151
Továbbképzés, 155
Mellékállás, 156
Az első igazi vakáció, 157
Válság és meló, 159
Ember és selejt, 162
Magyarok, románok I., 166
A válság hétköznapijai – karácsonnyal, 168
Érdekes találkozások, 172
Szomszédok és a hírhedt fegyvertartás, 176

Nemzeti ünnep, 179
 A kisvárosi ünnepre is rákérdezem, 180
 Egy halva született ötlet: miért
 nem lett egy égető témából válaszlevél?, 182
 Nekünk szerencsénk van, 184
 Demokraták és republikánusok, 185
 Gazdag emberek, 188
 Találkoztam-e vegyes házasságokkal?, 190
 Más fajták , 191
 Sorsok, magyarok, 194
 Egyenruhások, 197
 Nyelvi viszontagságok a keleti határokon, 199
 Lorelei – a kamaszkor utolérhetetlen bája, 204
 Három nap Las Vegasban , 206
 Felrobbanhat a vese, 213
 Biztosítók, 215
 Magyarok a környéken, 218
 Más nemzetiségek Amerikában , 220
 Vakációzó unokák, tervek nyárára, 226
 Egyedül a szülői értekezleten, 228
 Az amerikai iskola apai szemmel, 230
 Életem szerelme I. – *My love of life I.*, 234
 My love of life II., 239
 Élet és autó, 244
 Karácsonyi emlékek, 247

FÜGGELÉK, 251

- Eszméletlen távolságok, 253
 1. Hazátlan hazában, 254
 Bécs és a láger, 256
 Szocialista emberexport, 257
 2. E pluribus unum, 260
 A magyar kapcsolat, 260

Munka, meló, kereset, 261

Béralku, 262

Életveszélyes látogatás, 264

3. Az élet mérkőzése, 266

Ebcsont beforr, 266

Jövedelmi osztályok, 267

A polgári biztonság nyugdíj előtt, 268

A nagy meccs, 270

Előszó

E levelek Amerikából egy erdélyi disszidens, tehát illegális kivándorló nyolcvanas évekbeli sikeres amerikai letelepedésének és beilleszkedésének történetét mesélik el. Kocsis Imre iskolatársam, gyerek- és kamaszkori pajtásom volt, s amikor jó negyven valahány év után egy érettségi találkozón újból összejöttünk, nyíltságát interjúalanyomként is vállalta. Később így váltunk szerzőivé e valódi levelezés nyomán megszületett kötetnek, amelyben arra törekedtünk több éven át, hogy a csatoltan közölt skype-interjút elmélyíthessük.

A kötet narrátora nem lett milliomos Amerikában, de úgy ítéli meg, s alighanem okkal, az ún. alsó középosztályban tisztességteljes státust vívott ki magának; máig a self made man ideált vallja a magáénak, példája ennek századvégi működéséről tudósít. No de a történet tárgya és témája nem a vagyonosodásé, hanem egy kontinenseken átívelő életpálya tapasztalatainak hiteles elbeszélése. A kintiek meghonosodásába, mindennapjaikba és gondjaiba megbízható képet nyújt.

A riporter, több dokumentarista sorozata és kötete publikálása után bevallja, hogy újítként folyamodott a világháló nyújtotta lehetőségekhez, s itt nem csupán a villámpostás (e-mail) levélváltás gyors reagálású sebességéről van szó, hanem ama iskolai tabuk feloldásáról is, mely azok előtt is megnyitotta az írásbeli kommunikáció kényelmes használatát, akiknek különben nem kenyerük az írás. Az internetes, mobiltelefonos (sms) érintkezés új formáiban a csevegés stb. eszköztárának közvetítésével egy lazább szóhasználatot, fogalmazást, családi szlenget, helyesírást, ötletes szópótló jeleket is meghonosítottak használói a különben szűkebb körnek, barátoknak, rokonoknak szánt közlendőkben. Kocsis Imre ékezeteket sem használt kérdéseimre

adott válaszaiban, ezzel is kevesebb akadály tornyosult mondanivalója szabad kifejtése elé, mint ahogy egyéb gátló tényezőtől is iparkodtunk biztatásomra megszabadítani az érintkezést, magát a tényfeltárást, a hitelességet megcélzó emlékek áradását. (Ún. első nemzedékhez tartozó bevándorlóként kétnyelvűsége még az anyanyelvi kifejezést teszi számára gördülékenyebbé és árnyaltabbá.)

És úgy vélem, nem sikertelenül. Sokkal átjárhatóbbá, beutazhatóvá vált mai világunkban, amikor a be- és kivándorlás, a vándormunka és turizmus általánossá vált jelenség – mely ugyan nem kockázatmentes, de jóval kevésbé rejtje magában az egykori veszélyeket –, jól mesélő barátom az úttörők egyike volt, tapasztalatai ezért is sokak érdeklődésére számot tarthatnak. Amerika annyiban persze különbözik a honfitársainkat inkább vonzó Nyugat-Európától, hogy az kimondottan az emigránsok hazája, ahol tehát nem szenved el hátrányt senki idegen nem helyi, nem odavaló, nem állampolgár mivoltáért. Erről világosított fel egy másik interjúalanyom, Havadtői Sándor lelkész, amerikai református püspök, egyetemi tanár is: „Mi nem vagyunk emigránsok Amerikában, mi amerikaiak vagyunk. Azt nevezik nálunk emigránsnak, aki sose tanul meg angolul, aki nem tud beilleszkedni a társadalomba, állandóan siránkozik, honvágya van, szidja Amerikát. Mi ilyen értelemben teljesen bele vagyunk épülve az ottani társadalomba. A mi városunkban (Fairfield, Connecticut államban) a jegyző Katona Mariska volt huszonnyolc éven keresztül. Hiába volt demokrata s a magyarság többsége republikánus, mégis mind rá szavaztunk, mert magyar volt és húzott hozzánk. Vagy magyar volt a tűzoltóparancsnok, sok iskolaigazgató az, vagy az iskolaszékek elnökei.*

* Ifj. dr. Havadtői Sándor id. Havadtői Sándor kovásznai lelkész és MNSZ képviselő fia, a Mikó Kollégiumban végzett, osztöndíjjal Karl Barthnál tanult Genfben, 1951-ben nem engedték hazatérni, Kanadában majd az USA-ban szolgált a magyar református gyülekezetekben, püspökké választották, docensként tanított a Yale Egyetemen, munkatársa volt a Szabad Európa Rádióknak, 2019-ben bekövetkezett haláláig befolyásos tagja volt az amerikai kongresszus melletti magyar lobbynak.

– Értem, mondjuk, a francia társadalomban nyilván másképpen éreznék magukat...

– Európa egészen más. Nem szabad elfelejteni, hogy Amerika az emigránsok hazája és az emigránsok népe. Mindenki amerikai, aki amerikainak vallja magát és vállalja a felelősséget. Ezért van az, hogy ha valaki nem tud meglenni otthon, akkor a legjobb, ha Amerikába jön, mert ott érezheti magát a legjobban. Ennek ellenére az ember a gyökereit nem vághatja el. Képzeld, én nyolc évig jártam a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó kollégiumba, édesapám szintén. (Ő különben Háromszék MNSZ képviselője volt a román parlamentben a háború után, nagyapám pedig tanára volt a kollégiumnak. Minden ősym a reformációig visszamenően lelkész volt, s 1220-ig ki tudjuk mutatni a családfánkat.) Amerikában is büszkék vagyunk e háttérre. De ott is elnöke voltam a százhusz gyülekezetet felölelő egyházi tanácsnak, aztán a lelkészegyesületnek, s tanácsosa vagyok a Külügyminisztérium emberjogi bizottságának." (Romániai Magyar Szó. 1991. aug. 30.)

Még tervezgettük közös munkánkat, akkor kaptam e két levelet:

Szia Bandi, tegnap este értem haza, jó fáradtan még hazavezettem Frederickből, ahol a fiam lakik, ugyanis ő várt rám Washingtonban a reptéren. Kb. 500 e-mailem halmozódott fel, a tiedre is rátaláltam.

Nem akartam szerepelni az érettségi találkozón, de nagyon unalmasak voltak a társaink felszólalásai, mintha a legtöbbje félt volna megszólalni, senki nem volt felszabadult, úgy ment minden, mint egy Cs. féle fizikaóra, ahol akkor jártál jól, ha nem hívtad fel magadra a figyelmet. Még Hering próbálta egy-két beköpéssel színezní a dolgokat. Én abszolút kapásból löktem a szöveget, próbáltam rövid lenni, az emlékeim rohantak át rajtam, míg beszéltem. Őszintén beszéltem, amit mondtam, mind igaz volt.

Az ötleted OK, belemegyek, csak kérek két hetet, míg összeszedem az itteni dolgaimat.

Az asszony 3 napig volt kórházban, helyreporcozták nagyjából, de a mai napom csak mérgeledéssel töltöttem. Az első meglepetés bankügy. Mikor hazaérek, van egy szokásom, mindig megnézem az interneten a bankszámlámat. Egy számlánk van az asszonnyal, és észrevettem, az ő Visa kártyáját használták 3 alkalommal az utolsó héten. Reggel 9-kor már a bankban voltam Évával és egyből letiltottuk a *cardját*, adtak újat, a pénzt is visszaszerzik 7–10 napon belül. Ezután kimentem a kertbe, a fiam úgy vágta le a füvet, hogy az hányás, a fűnyírókint hagyta, a kutya meg lerágta azt a spárgát, amivel indíthattam volna. Elmentem az üzletbe, vettem újat, de az idegeskedés miatt rosszul szereltem össze, odab@tam az egész kutyút a pingpong asztalra. Erre elővettem a traktort, az is leállt minden 10 méter után. úgyhogy van, mit csináljak az elkövetkező napokban. Na jó, nem untatlak, jelentkezzél két hét múlva, annyi kell, míg helyre rugdosom a családot. Üdv. Csekó (2017. június.)

Június 24-én még egyszer visszatért az ajánlatomra:

Tegnap gyomlálás közben eszembe jutott az ajánlatod. Ki gondolt volna arra, hogy én gyomlálom a kertem és visszagondolok az osztálytalálkozóra. Tegnapelőtt szedtem a meggyet, nagyon szaporátlan munka, fogtam magam és beültem a *truckomba*. Elmentem a *peon* piacra. Elmagyarázom. Ha emlékszel, gyerekkorunkba egy filmnek az volt a címe: A peonok lázadása. Azóta bennem maradt, és így hívom a mexikóiakat, persze csak a családban. Ők nyíltan hívhatnak *gringónak* miniket, kisebbség, joguk van hozzá. A feketék is hívhatják egymást niggernek, nekünk nagy bűn, ha kiejtenénk az a szót. A törvény nem engedi, de ha kb. 200-300 feketét lelőnek a rendőrök évente, még ha videofelvétel is van a gyilkosságról, a zsarut (pláne ha fehér) felmentik. Na, szóval felvettem három *peon* és reggeltől estig szedték a meggyet, 60 \$-t adtam nekik, és úgy láttam, örvendtek neki.

Így telnek a nyugdíjas napjaim, mindig kitalálok valamit unalmamban.

Kicsit bevezetőként Amerikáról. Immár 200 éve, hogy kialakult két közösség, lehet, hogy tudod, de lehet, nem. Az egyik templomba jár, a másik meg a kocsmába. Azért van így, mert régen a híreket csak erről a két helyről tudták beszerezni az emberek. Most is megvan ez a két tábor, de persze már csak tradícióból. Itt más a templom, mint Európában, itt az is üzlet, a kocsmá is más, mindenkinek megvan a törzshelye, talán még a széke is, ahol ülni szokott. Én néha elmegyek a templomba is, meg a kocsmába is, bár soha nem voltam piás. Talán édesanyám emlékére, aki borzasztóan vallásos volt, ritkán a templomba is elmegyek.

Felhozok neked egy-egy példát mindkét táborból, lásd, hogyan gondolkozik nagyjából egy amerikai.

Pl. Johnt jól ismerem, a feleségének utazási irodája van, és gyakran jut ingyen jegyhez. Éppen Görögországból tértek vissza és a kocsmában illemből megkérdeztem: Na, hogy tetszett Athén stb.? Figyeld meg ezt a választ: A kib@ott életben nem láttam annyi követ, mint ott – és ennyi volt az élménye.

A másik Kevin, a templomból ismerem, jól nőült, gazdag az anyu és a felső réteghez tartozik, könyökölnek, mindent kipróbálnak, hogy kimutassák, milyen nagy az érdeklődési körük, és mivel minket, mióta itt vagyunk, más gazdag kedvel, és néha kimegyünk velük ide-oda kajálni, a Kevin is nagyra tart minket. Itt mise után az emberek (nem mindenki) összegyűl egy szendvicsre egy külön teremben, amit társalgónak hívnak. Nahát, Kevin lelkesen meséli nekem, hogy a tegnap este voltak operában. Kérdem, hogy tetszett, mit néztetek meg. Azt mondja, ha jön a felesége, aki kiment a mellékhelyiségbe, ő majd megmondja a címét, és megjegyyezte – ezt figyeld –: Csak azt nem értem, miért nem vesznek fel magasabb nőket a baletthez, mert akkor nem kéne lábujjhegyen szaladgáljanak a színpadon.

Na, persze azért vannak okosabb emberkék itt, de a nagyjából így gondolkodik. OK, nem untatlak, várom a kérdéseket.
Üdv. Csekó

U.i. Végül mégse mutattad be a nejedet.

A kutyafáját a nőcsábászának! – nyugtáztam egykori pajtásom humorát.

Tervezett közös kötetünk aztán másként született meg, előbb szökésük, Romániából való 1986-os szabadulásuk történetét mesélte el, majd nagyjából kronológiai sorrendben életpályája eseményeit elevenítette fel, közben a kérdéseimre is válaszolt, s e-mailes ismerősei biztatására visszaemlékezéseinek egy részét a Kolozsváriak a nagyvilágon c. facebook-os honlapon is közzétette, ahol akkora sikere volt, sokan már várták, sürgették is a következő folytatást. Ezek persze eredetileg közös munkánk számára készültek, megszerkesztve, némileg megfésülve, de az eredeti hímporát kímélve, beillesztettem őket kötetünkbe.

A fentiek megerősítése végett legyen szabad még egy részletet ide iktatnom Havadtői Sándor fenti, 1991-es interjújából:

„– Nehéz lenne kiszámítani, de van kb. hetven gyülekezetünk szanaszét az országban. Ugye, a magyarság tömbökben lakik főleg Connecticut államban, sok a magyar New Yorkban, továbbá New Jersey, Michigan és Ohio államokban, valamint Chicago környékén. Hogyne tudnának egymásról, támogatják is egymást, veszekednek is. De ez csak olyan fölszínes játék, igazából mind egyek vagyunk, a papot is megválaszthatja egy másik egyházkerület, s akkor átköltözik. A lényeg az, hogy a református egyházhoz tartozzék valaki. Én? Nem vándoroltam sokat, hat évig voltam Kanadában, akkor meghívott a Connecticut állambeli Fairfield egyháza, s ott szolgálok harmincegy éve. Egyben a Yale Egyetemnek vagyok docense, gyakorlati teológiát adok elő. Angolul persze. Úgy van, Amerika három legjobb egyetemének egyike, a Harvard és Princeton mellett. Húsz percnyi-re lakunk a Yaletól, egy órára New Yorktól. Közel mindenhez, ugyanakkor egy kertvárosban. Ott a magyarok már száz éve megtelepedtek, a gyülekezetemben vannak harmadik, negyedik, sőt ötödik generációs magyarok is. Persze, ezek nem beszélik mind folyékonyan a magyart, a második nemzedék még hibátlanul fejezi ki magát, a harmadik már kissé labilisan.

– Hetente egy alkalommal gyűlnék össze?

– Dehogy! Nálunk nagyon intenzív a gyülekezeti élet. Amit önök itt Európában nem értenek: az amerikai társadalom az egyházak köré tömörül, nagyon intenzív a pasztoráció, és senki nem ugorhat ki, még politikai vonalon sem, ha nincs egyházi háttere. Ugye, a Kennedyeket az ír egyház és közösség, Jimmy Carter elnököt a baptisták támogatták.

– Szóval az egyház jobban beépült a társadalomba, mint Európában.

– Mondhatni azt, hogy a társadalom épült be az egyházba.

– Ezek szerint teokráciának kellene nevezni...

– Hát teokráciaként kezdődött, amikor az első zarándokok megérkeztek, a *Pilgrim Fathers* néven ismert kálvinista puritánok. Mi, amerikai magyar reformátusok velük együtt vagyunk egy denominációban. Azaz az eredeti kálvinista bevándorlókkal egy csoportban, akiket kongregacionalistáknak hívnak. Az én városomban? Nos, ennek hatvanezer lakosa van, ebből tíz százalék vallotta magát magyarnak, azaz hatezer. Még azt kell megérteniük, hogy nálunk mindenki valamilyen amerikai: vagy magyar, vagy ír, vagy olasz, vagy skót vagy angol amerikai, és ezek szerint csoportosul a társadalom. Ez a kettősség megőrződik. Énhasadáshoz? Nem vezet ahhoz, sőt! Már Roosevelt elnök megmondotta, hogy aki nem becsüli az eredetét, az nem lehet jó amerikai. Nézze, mi amerikaiak vagyunk elsősorban, azok másod- és harmadsorban is. De magyar amerikaiak. Mikor Amerika érdekeiről van szó, teljesen egyek vagyunk, de a gyökereinket nem feledjük. Ezt teszik az írek, ezt az izraeliták és mi magyarok is. Hogy aztán milyen mértékben tesszük – az más kérdés.

– Erre visszatérünk. De a magyar társadalom például hogyan épül be az egyházba, hogy az ön kifejezését használjam?

– Itt is fontos szerepet játszik az egyház, Illyés Gyula szerint még a magyar nyelv fennmaradásában is sokat segített a református egyház. Az erdélyi magyarságot is végeredményben

az egyházak tartották meg iskolástul. Az elmúlt negyvenöt évben persze próbálták kivágni, megcsonkítani őket, s ezáltal a társadalom önmagát csonkította meg... Nos, Amerikában mi óvodát tartunk fenn, hétfőtől péntekig, aztán létezik ifjúsági egyesület, férfi- és nőszövetség, missziós egyesületünk van, énekkarunk. A missziós társadalmi összejövételek erősítik az egyházat, ezek körül él az amerikai társadalom. Én nem állítom, hogy nincsenek közöttünk sznobok, akik szívesebben járnak a County Clubba, mint a templomba, de a nép zöme az egyház körül csoportosul. Mennyire fontos az amerikai hadseregben is a tábori lelkesítés! A parancsnokok jó vezérkari tiszt mellé jó tábori lelkesítőt akarnak, mert ő az emberarcú ember a hadseregben, aki a lelket, a hitet, a bátorságot tartja az emberekben, s a kapcsolatot jelenti a családdal, az országgal, a néppel

– Nos, említette, milyen élénk az érdeklődés az itteni dolgok iránt. Ön ezen túlmenően a kimondott kisebbségi jogvédelemben is részt vesz. Hazai sajtóban is olvastam, hogy a mai emigrációnk irigylésre méltóan jól meg lenne szervezve...

– Ez szükségszerű volt, mivel az anyaország semmit nem tett a magyar kisebbségekért, s valakinek vállalnia kellett, hogy szól az otthoniakért, így mi, amerikai magyarok is. Gondolja, hogy Izrael fönmaradhatna, ha az amerikai zsidóság nem támogatná?"

ELSŐ RÉSZ:

EGY DISSZIDÁLÁS TÖRTÉNETE

Dobbantás

Aki nem született német nemzetiségűnek vagy izraelitának – e két kisebbség tagjainak kiárusítással összekötött kivándorlása már javában folyt a korabeli Romániában, sőt a zsidóké a végéhez közeledett, s a németek jó kétharmadát is felszámolta az etnikai homogenizációra, erőszakos asszimilációra törekvő diktatúra –, szóval, akik nem születtek szásznak, svábnak vagy zsidónak, azok számára a disszidálás maradt a szabadulás szinte egyetlen módja a vasfüggöny mögötti országból.

Romániában turista útlevelet legfeljebb azok használhattak e célra, akiket nyugati rokonaikhoz kivételesen kiengedtek, mások hamis orvosi papírokhoz vagy névházasság kötéséhez folyamodtak e célból. E módszerekkel ún. testvérországokba is át lehetett telepedni, de a retorzióktól, hosszú várakoztatástól úgy sem mentesült az ember, még a munkahelyéről is elbocsáthatták. Az elnyomás, éheztetés, jegyrendszer és fűtésihiány igazán nem marasztalt senkit a képtelen ellátási zavarokkal küzdő városokban, a rendőrállami és közéleti kiszolgáltatottságról nem is beszélve. A nyugati határok tiltott, szabálytalan átlépése életveszélyt hordozott, de kialakultak fortélyosabb vagy vakmerőbb változatai is. Olyan szerencsés persze nem mindenki lehetett, mint ama ismerősöm, aki 1987-ben Bukarestből Pestre repült, s Ferihegyen rögtön átszállhatott egy Svédországba tartó gépre, mert jegyét ismerőse megváltotta már előre neki és ott várta vele a reptéren.

Mire e kötet narrátora nekiveselkedett a dolognak, már lazulóban volt az ún. testvérországok szolidaritása – korábban ugyanis visszaadhatták-toloncolhatták az embert a román hatóságoknak, akár a zöldhatáron fogták el, akár másutt

leplezték le –, mi több, szemet is hunyhattak egyes hatósági „közegek”, ha ilyen szándékkal találkoztak, még le is fizették őket, akiknek volt miből.

Átadom a szót barátom leveleinek. Kolozsvárral kezdi, 1986. augusztusát írták.

A rendőr

Pereg előttem az életem, mint egy film. Közben Leonard Cohen zenéjét hallgatom.

Leültem Évával és megbeszéltünk minden óvintézkedést. Hallgatunk, egyedül Csabáékat avattuk be a tervbe, akikkel együtt indultunk Magyarba.

Utolsó este a sógoránál, Pistiéknél buliztunk. Direkt egy kortyot sem ittam. Pistiék a tyúkpiaccal szemben laktak. Legalább 11 óra volt, mire hazaindultunk. Én szállítottam haza Csabáékat, akik a Mamaia kávézó mellett laktak. A Főtéren jobbra tértem a Petru Groza (volt Deák Ferenc, ma Eroilor) utca fele. Be is fordultam, de nem adtam előnyt, jött egy autó a Jókai (mai Napoca) utca felől. Nem lett karambol, de ott állt egy zsaru, beugrott a Daciájába, és mikor Csabáék szálltak ki, utolért és kérte a hajtásimat. Vissza kellett menjek a szabálysértés helyszínére, oda, ahol régen a taxik álltak a Conti* mellett. Persze jöttek Csabáék is velünk. A rend őre megfújatott kétszer, és el akarta venni a jogsimat. Mondom a zsarunak, adok 100 lejt, csak engedjen el, mert holnap reggel utazok külföldre. Ez még jobban felmérgezte. Két órán keresztül könyörögtünk neki. Végül Olgi, a Csaba felesége valahogy rábeszélte, és visszakaptam a jogsimat.

Másnap reggel irány a határ. Áttestünk a vámon. Csabának nem indult el a „dacwaggenje”, áttoltuk a magyar részre és ott megbütyköltük. Röhögtek a magyar vámosok rajtunk. Pesten megszálltunk. Kétszer is elmentem az osztrák követségre turistavízumot kérni. Visszadobták az útlevelet, menjek a fenébe. Megismertünk egy nagyon rendes pasit, akinek volt egy jó havere, egy kamionos. Azt állította, még a madár sem megy át a határon, annyira őrzik.

* A híres és elegáns főtéri Continental szálloda, valamikor New York vendéglőnek és szállónak hívták, magyar írók kávéháza is volt a két világháború között.

Mi mégis megpróbáljuk, ezt a döntést hoztuk. Elváltunk egymástól, Csabáék mentek Hegyeshalom, mi pedig Sopron fele. Úgy gondoltuk, két román rendszámú autó feltűnő lenne együtt, szemet szúrna a határon.

Beszéltetek a „véletlenről”. Vezetek Sopron fele, és látom, Kópházánál ki van téve a tábla: *Zoll* (Vám) – kapásból be is fordulok. Száz méter után jön szembe velem egy kolozsvári rendszámú Dacia. Mondom Évának: Ezeket visszafordították. Megpillantottam jobbra egy parkolót, lehúzok oda, gondoltam. Most jön a „véletlen”. Feltűnik egy szénásszekér, miatta nem tudtam beállni a parkolóba. Gurulunk előre, ott a sorompó, emelik is fel.

Emlékeztek, a román határnál az volt a rend, álltak jobbra a nyugati autók és minket külön sorba irányítottak. Húzok hát balra, s megállok. Jön egy kicsi köpcös, vörös hajú tiszt (nem ismerem a magyar rangjelzéseket). Kérdi, miért nem állok be a sorba. Visszatolatok. Várakozott vagy húsz autó előttem. Haladunk előre (lépésről lépésre írok le mindent), mondom Évának: Már bronzérmesek vagyunk. Két autó állt előttünk. Jön a köpcös: Az útleveleket. Odanyújtom. Kezdi lapozni: Ebben nincs osztrák vízum. Kinyögöm: Nekem azt mondták az osztrák követségen, hogy nem lesz rá szükség. Válasz: Húzzanak ide félre – és elsietett az útleveleinkkel. Még most sem tudom, időre mennyit vártunk, csak azt, hogy szívtuk egyik cigarettát a másik után. A gondolataim meg azon jártak: most hívják a román követséget és „karkötővel” visznek el.

Egyszer megjelenik egy magas pasas, ő lehetett a parancsnok. A kezében a két útlevél, és azt kérdezi: Voltak már a vámvizsgálaton? Mondom: Nem. Húzzanak oda! Átvizsgálják felületesen az egyetlen bőröndünket. Kérdi a főnök, van-e forintom. Van, mondom neki. Húzzak megint félre, és menjek vele. Kiszállok, kísérem. Bemegyünk egy helyiségbe, és kérdi, mennyi pénzem van. 800 Ft – válaszolom és veszem elő. Váltócédula? – kérdi. Nincs, mondom. – Tegye zsebre a pénzt!

Odakísér az autóhoz, benéz, és azt kérdi: Gyerek nincs? Azt válaszolom: Van, de a románok nem adták meg nekik az útlevelet. – Kihez mennek Bécsbe? Válasz: Évának van egy unokatestvére ott (ez igaz volt). Utolsó kérdés: És utána? Válasz: Nem tudom. Kezet nyújtott és azt mondta: Sok szerencsét az életben. Amennyire zavarba voltam, kértem: Mehetünk arra? – és Ausztria fele mutattam. – Igen.

Beülök az autóba, felnyitják a sorompót, lehajtok egy dobocskán. Az osztrák határőr! Odaadom az útleveleket. Beüti a pecsétet anélkül, hogy benézne az autóba és int: Tűnés! Az út kétfele vált, elmentem jobbra. Mondom Évának: Innen nincs visszaút. Zokogásban tört ki.

Traiskirchen

Gurulunk az országúton, de, hogy merre, fogalmam sem volt. Néha elszáguldott egy autó mellettünk, se falu, se ház, csak sziklák kétfelől. Kiérünk egy laposabb részre. Látom, egy paraszt sétál az országút szélén, egy kasza a vállán. Hú, végre egy ember. Még térképet is félttem hozni magunkkal. Megállok, kiszállok, odamegyek a kaszáshoz. Elég törve beszéltem a német nyelvet, szerencsére, édesanyám járatott ugyan német órára Kory Ferenchez, de az rég volt. Kérdem az öreget, merre van Bécs. Nem érti. Én úgy kérdeztem: *Wiena*. Betű szerint. Ők VÍN-nek ejtik. Végre megérti, mondja, csak menjek ezen az úton, mindenki oda tart. A német nyelvtudásom pár hónap alatt annyira javult, hogy a Sankt Georgen-i rendőrségen tolmácsként működhettem közre, sajnos több alkalommal, ha elkaptak anyaországi tolvajokat.

Két óra fele érünk Bécsbe. Forgok az utcákon, keresek egy zsarut, sehol egy se. Megállok egy szélesebb utcában, kiszállok Évával. Megjegyzem az utca nevét és a házszámot (leírtam egy papírkára). Elindulunk gyalog, pár száz méter után látom, jobbra van egy sétáló utca, befordulunk. Káprázatos kirakatok, üzletek mind a két oldalon. Szólok egy hölgynek, nem tudja véletlenül, hol kapok egy rendőrt. Rám néz és rámutat: két házzal arrább ki volt írva *Polizei*.

Bemegyünk, egy fiatal 21-24 éves rendőr nagyon illedelmesen kérdi, miben segíthet. Vakarom a fejem és magyarázom, az autót hol hagytam, és hogy Romániából vagyok, de a púpom akar oda visszamenni. Nem értette, mit akarok. Odavitt a falon egy óriási térképhez, és mutatja, hol találom meg az autót. Nyögdécselem neki, az rendben, de más a probléma. Végül telefonon hív valakit. Leteszi a kagylót és megint földrajzóra jön, úgy látszik, mert hív a térképhez. Kétszer végigviszi az ujját, magyarázza, hogy jutok el a *Westbahnhofig*, és a közvetlen

mellette egy utcában található Interpol székházig. Elég jó volt még akkor a memóriám, és odataláltam az állomáshoz. Leparokolunk, keressük az utcát. Gyalogolunk felfele. Egy fiatal pár áll egy épület előtt, mindkettőn hátizsák. Éva megérezte: Te, ezek székelyek. Nagybajuszú, felálló hajú a srác, a csaj közepes. Ki van írva Interpol, be akarok nyitni, zárva a kapu. Szólok Évához magyarul, viaszszól a csaj: Csak egy fél óra múlva nyitnak ki. Hát várjunk. Kezdünk beszélgetni. A nagybajuszú nem nagyon szól, és odaság valamit a csajának. Végre kinyit az iroda, bemegyünk, adnak egy cédulát, menjünk át a pályaudvarra, ebbe és ebbe az irodába. Beállítunk mind a négyen. Ott 4 vonatjegyet adtak volna, utazzunk el *Traiskirchenbe**, a központi lágerbe, nem messze Béctől. Szólok, én autóval vagyok, ha akarják, őket is szívesen elviszem. A bajuszos (beceneve a haja miatt Süni, mint a sündisznónak) azt mondja, ők inkább mennek vonattal. Kérem: Mi a hézag? Rámutat a nadrágszíjamra, és azt mondja, én szekus vagyok. Kiszúrta első látásra. Volt ugyanis egy szíjam, amit a katonaságból örököltem, olyan dupla nyelve volt. (Nem is tudom, hogy írom le, a zsaruk is olyat viseltek otthon, persze a vállszíjjal együtt.). Mondom Süninek: Na, ne már! Apám, anyám nem messze született attól a várostól, ahonnan ti jösztek (udvarhelyiek voltak).

Végül csak csatlakoztak hozzánk. Már lehetett úgy este 8-9, elindulunk. De elnéztem a nagy beszélgetés közben a letérőt *Traiskirchen* fele. Tudtam, oda kellett volna érjünk, mert a hölgy szólt, az út kb. fél óra. Lehajtok egy kijáratnál, megyek erre-arra, végül egy faluban feltűnik egy kocsmá. Megállok, koromsötét. Egyszerre egy rakás motoros kezd el keringeni az autó körül. Nab@meg, tűnés innen! Kikecmergünk valahogy az országútra és irány Bécs. Látom, ki van írva félméteres betűkkel egy kijáratnál *Traiskirchen*. Végre.

* Település Alsó-Ausztria tartományban, a Badeni járásban. Lakosainak száma 18 585 fő (2016. január) A kelet-európai menekültek gyűjtőtáborá volt évtizedeken keresztül, Béctől 20 km-re délre fekszik.

Éjfél elmúlt, senki az utcán, de egy telefonfülkében ég a világy, és egy pasi telefonál. Megállok, várom, jöjjön ki. Kezdek magyarázni neki, elkacagja magát és int, menjünk utána. Egy lengyel sorstárs volt. Beült az autóba és mutatta az irányt. Leparkolok egy nagy kerítés mellé. Óriási kastély bontakozik ki mögöttem. A kapunál örök, belépünk megszeppenve, leadjuk az útleveleket. Fegyveres örök kísérek. Fénykép előlről, oldalról, majd ujjlenyomat. Cipelem az egyetlen bőröndünket, felkísérek az emeletre. Itt már volt élet, a széles folyosókon nők és férfiak lézengtek. Beraknak egy szobába, amiben voltak vagy 60-an. Pártgyűlést lehetett volna rendezni, mert mind komcsi országból gyűlt a társaság. Több ilyen szoba volt a széles folyosón, zárt részleg, kimenni nem lehet. Szerintem a körülményeket direkt hajmeresztőnek szánták.

Például a közös fürdő: ha Éva akart tusolni, vagy én, az ajtót valakinek tartania kellett kívülről. Akadt olyan magyarországi pár, akik reggel visszakérték az útlevelüket és távoztak. De láttam olyant is, hogy két szakállas albánt bilincsben vittek el. Egy nap háromszor kaptunk enni. Libasorban lemenni a lépcsőn fegyveres örök között. Lent óriási konyha és az ebédlő, mert pár százan voltunk legalább. Első nap kígyózik a libasor, mint a reptéren, mikor mész leadni a csomagod. Nézem a másikat sorban az osztálytársnőm áll, a Baby (a sportsuliból).

Az idő nem áll meg (A zérus is számjegy)

Kerestem Csabáékat, nincsenek sehol. Sok ablak volt az emeleten, folyt a csempészet: ledobta a pénz, hajították fel a cigarettát. Egész nap az ablakban álltam, figyeltem, ki érkezik. Délután végre megpillantottam Csabáékat, kiabáltam nekik, mint valami hülyegyerek. Örvendtek ők is, kisült, az Olgi apjának összeköttetései révén valahol eltöltötték az éjszakát, míg mi a motorosok elől menekültünk.

Másnap, vasárnap az örök szobájabeli tévén, kívülről leskelődve, végignéztük az első formula 1-et a Hungaroringen. 1986. augusztus 8-án lehetett.

Ausztriában olyan sok a vallási ünnep, azt hiszem, mint sehol a világon. Tizenegy napig voltunk emiatt bezárva, mert közbejöttek az ünnepek. Évával tanakodtunk, hova tovább? Azt tudtuk, kikérdeznek, és csak utána kerülünk ki ebből a zárt részlegről. Első napokban Ausztráliát latolgattuk. Aztán túl messzinek találtuk. Megjegyzem, minden menekültnek az jár a fejében, hogy egyszer csak visszatér a hazájába. Csak azt felejtí el, az idő nem áll meg. Élő példa vagyunk mi, itt nőttek fel az unokák, mi is megszoktuk stb.

Következő napokban Kanadán járt az eszünk. Olgi biztalt: gyertek az Államokba, ott él a nagybátyám, ő majd segít stb. Politikai menedékjogot kell kérni akárhova pályázol, a gazdasági ok kizárva. Volt olyan anyaországi, aki azt mondta, azért disszidált, mert nem lehetett otthon mindig banánt kapni. Mondták neki: itt az útleveled és kapsz 10 kg banánt, mehetsz vissza. Mi erdélyiek alapos politikai okot tudtunk felhozni, 5 perc az interjú és mehettünk. Az arabok találták fel a zérót mint számjegyet, és mert kihagytam egy 0-t, azért vagyunk most Amerikában. Alább megmagyarázom.

Tizenegy nap után megvolt a kikérdezés, kiengedtek, kaptunk egy fényképes igazolványt. Első utunk a segélyszervezetek székházába vezetett, mindegyik ajtóra ki volt írva a szervezet neve, pl. Caritas, Tolstoi stb., mi a WCC-t választottuk. Itt feliratkoztunk oda, ahova emigrálni akartunk, és ez a szervezet intézte tovább a papírokat. Felvették a kapcsolatot az illető ország követségével. Mi az Államok mellett döntöttünk. Költőpénzként a szervezetnél kaptunk 1200 shillinget, ami akkoriban vagy 80 \$-nak felelt meg.

Második lépésünk telefonálás volt haza. Ez volt a legnehezebb. Elsőként felhívtam a sógoromat, Évának a bátyját. Ő volt az egyedüli, akiben megbíztam. Kértem, szerezze meg az unokatesója telefonszámát, aki Bécsben él. Ez simán lezajlott.

Jött a fájdalommasabb, felhívtam a 76 éves apámat. Nehéz leírni. Még most is fáj. Elszámítottam magamat, elhagytam azt, aki talán a legjobban szeretett...

A zárt részlegen összebarátkoztunk egy pár normális anyaországgal. Tizenegy nap néha hosszú idő. Volt pl. egy Sándor nevezetű fiatal srác, egyedül dobbantott, mesterségére csillagász.

Miután elintéztük a dolgainkat, sétálni indultunk, egy kb. 2 km-re fekvő faluba, megnézni, hogy élnek az osztrák parasztok. Röhecselve lépegetünk az úton, előttünk vagy 50 méterre megy egy pasi. Csak az igazságot írom, semmi túlzás. Nézem a pasit, és mondom: Sándor, fogadjunk, az a pasi román. Ne hülyéskedj, honnan tudod? Mondom neki: a járásáról. 5 shillingben fogadtunk. Beérünk a faluba, a szélén egy nyárikert. Betérünk a hapi után, hát nem románul beszél az asztalnál, ahol egy társasággal ült!

Másnap megkapom a sógortól a telefonszámot. Próbálom hívni, de mind valami csilingelés jön be, más semmi.

Két nap után kihelyeztek a központi lágerből *Oberösterreich-ba*, a felső-ausztriai *Hipping* egy panziójába, amelynek a közeli táborközpontja *Talhamban* volt. Innen telefonáltam Robinak

Izraelbe. Mikor jövök ki a fürkéből, akkor látom a felvilágosítást, hogy a bécsi szám előtt egy zérót kell tárcsázni. Ez az a zéró, amit előbb említettem... Maradhattunk volna ott is...

Felhívja Éva az unokatesóját, Babyt. Pár napra rá lejött hozzánk vonattal. Rendes volt velünk, még pénzt is adott. Azt akarta, maradjunk Ausztriában, csak egy baj volt, minket már más régióba osztottak be, Oberösterreichba. Megpróbálta elintézni, hogy Alsó-Ausztriába helyezzenek vissza, de nem sikerült. (A 2018. március 11-i levélből)

A nyitott tábor

A Kocsis házaspárt egy rendőr az Interpol irodára irányítja, onnan ajándék vonatjeggyel a traiskircheni zárt menekülttáborba utaznak, ahol nyilvántartásba veszik őket és átesnek az első szűrésen. A sikeres vizsgálat – a disszidálási szándék okait firtatták főleg – visszanyerik mozgási szabadságukat, politikai menedékjogért folyamodnak, amit erdélyi magyarként el is nyernek. Akkor már tele volt a világsajtó a Ceaușescu-diktatúra kisebbségellenes elnyomásának híreivel. Kijelölik új lakóhelyüket egy nyitott menekülttáborban, ahol addig tartózkodhatnak, amíg beutazási/letelepedési vízumot szereznek egy választott országban.

Szerintem Ausztria az egyik legszebb ország a földön, Bécs meg kimondottan lenyűgöző a maga látványosságaival és kultúrájával. Kilenc hónapot töltöttünk Ausztriában. Sokkal rövidebb is lehetett volna a tartózkodásunk, de mire a gyerekek megkapták az útlevelet, elhúzódott. Mégpedig azért, mert az osztrákok nem adtak vízumot az ausztriai beutazásra. Közben sok minden történt. Otthon a gyerekekre a sógoroméék ügyeltek, és nagy segítséget kaptak az egyik barátomtól. Jenő és Magduska, a felesége Kisbácsból származnak, Jenővel a Frigubán* munkatársak is voltunk. Mikor megszületett a kisleányuk, én vittem haza a kórházból őket. Nem merték megfogni a Beácskát. Én felkaptam, bevittem a házba és átnyújtottam a nagyszülőknek azzal: Hoztam egy veknit ☺. Két gyerek után már tudtam, hogyan kell kezelni az újszülötteket. Egy télen Éva délutános volt, egyszer fürösztöm a kölykeket, persze bent a szobában, mert ott melegebb volt. A műanyag kádat egy

* Tehnofrig, kolozsvári hűtőipari gyár, több ezer alkalmazottal. A román háztartási jég szekrények gyártója volt, 1989 után felszámolták.

hokedlire tettem. Az lett a vége, két fürdetés között feldöntöttem a kádat, az egész szoba vízben úszott. Erre mondják, a tandíjat meg kell fizetni. Tehát volt tapasztalatom.

Hippingbe irányítottak, miután kikerültünk a lágerből, ott laktunk egy panzióban. Külön építmény volt, csak mi, az úgynevezett menekültek voltunk elszállásolva ebben a részben. Magyarországiak, erdélyiek, szlovákok, csehek, kárpátaljaiak és egy afgán, akinek a felesége magyar volt. Beszélt magyarul az afgán, úgy hívták, Agga. Volt egy kisfiúk, azt mi Kisaggának szólítottuk. Jó félbarna színe volt Aggának és fekete szeme. Az ebédlőben volt az egyetlen tévékészülék, mindenki ott volt kénytelen tévézni. A családok külön szobában laktak, közös volt viszont a fürdő és közös a mosógép. A mosógépért nagy harc folyt a nők között, előfordult, éjjel 2-kor mostuk a cuccainkat. A mi szobánk az emeleten a folyosóval pont szembe feküdt, a WC pedig két szobával arrébb a folyosó végén. Romániában nem sok horrorfilmet néztem. Talán egyet sem. Egy késő esti horrorfilm után felmentem a szobánkba lefeküdni, de előbb betértem a WC-re. Jövök a budiról a szobánk fele (a folyosókat szőnyeg borította), és a két folyosó kereszteződéséhez egyszerre értem oda Aggával, ő szemből. A horrorfilm hatása és a meglepetés következményeként szépen bevertem egyet szegény Aggának. Kérdőjel lett belőle. Nagy bocsánatkérések közepette segítettem neki betántorogni a szobájukba.

A legganébbak a szlovákok voltak, sok nézeteltérésünk támadt velük, kivéve egy Paul nevezetűt, aki a barátnőjével dobantott, és a nap 80%-ban részeg állapotban röhögött az életem. Megtörtént például, hogy vagy húszan néztünk egy filmet a tévében, bejött egy szlovák és átkapcsolja a csatornát, mert ő hokimeccset akart nézni. Majdnem erőszak lett a következménye. Lenéztek minket a szlovákok, de tartottak tőlünk. A legtöbbjük pénzzel jött ki, mi egy gatyában. Paulon kívül minden szlovák Kanadába készült. Paul az Államokba, de nem tudok többet róla.

Kb. 3-km re volt a lágerközpont Talhamban. Hippingből az út levezetett St. Georgenbe, ott kellett jobbra térni Talham fele, mielőtt beértél volna St. Georgenbe. Talhamba jártunk át, akármilyen problémánk akadt. Templomba is egy héten egyszer ugyancsak oda, ha magyar mise volt a láger kápolnájában. Orvos is volt a lágerben, egy szlovák hapsi. Nagy gané volt, úgy hívtuk: „Mengele.”

Egy *rosenau*-i (nagydisznódi) szász pap tanácsát megfogadva, Éva megírta levelét Elenának (Ceau)* és én a pénzt betettem a megadott bankszámlára. St. Georgen falu, de volt vagy 10 bankfiók is benne. Tanácsomra egy udvarhelyi fiatal pár ugyanezt tette.

Egyszer akadt egy kis nézeteltérésünk az anyaországiakkal. Bécshez közel rendeztek erdélyi találkozót, de csak erdélyieknek, ez persze nem tetszett nekik. Elmegyünk a találkozóra. Úgy képzeljétek el: egy óriási terem teli a véreinkkel. Műsor, kaja, pia. Megyek az asztalok között, ránézek egy férfira: Te Laci vagy, igaz? Rám néz és azt válaszolja: Te meg Imre vagy. 25 éve élt Ausztriában, együtt jártunk németórára Kory Ferrenchez és teniszezni gyerekkorunkban. Örvendtünk egymásnak és egymás szavába vágva meséltünk az életünkről. Itt találkoztam Sünivel újra (emlékeztek az Interpolos találkozás). Kérdeztem tőle, nem akarja megvenni a derékszíjamat. ☹️ Ők is az Államokba készültek, beszéltem vele telefonon, mikor már kint voltunk, Vermont államban kötöttek ki. Panaszkodott, a sok hó eltakarítását utálta, és készült Vermontból továbbállni.

Csabáék is velünk éltek Hippingben. A helység többi panzióiban sok erdélyi, inkább székely lakott. A mi panziónk volt a legnagyobb, sok külföldi vendég fordult meg benne. Éva, ha szerencséje volt, takaríthatta a szobákat a főépületben.

* Elena Ceaușescu, a diktátor felesége, aki valóságos társuralkodó lett férje mellett a hetvenes-nyolcvanas évekre. Együtt végezték ki őket 1989. december 24-én.

Schöber volt a tulaj neve. Mivel nem volt munkavállalási engedélyünk, nem tudtunk pénzt keresni. Csaba egyszer szólt: Gyere, egy pasi akar valamit. Én napról napra jobban beszéltem a németet, a tévé besegített. Elvitt a pasi, ástunk valami gödröt a Csabával a muki épülő új házánál. Megfizett és kivitt ebédelni. Végre ettem valami normálisat. Adtak ugyan enni háromszor egy nap a panzióban, de leírom a menüt. Pulykasült: a tollú még csüngött a húson. Azóta se eszek pulykát, még a madarat is megutáltam. Disznósült: olyan kemény, mint a cipőtalp. Igaz, nem híres az osztrák konyha, vagy a szakács volt balfék.

1986. karácsonya. Schöber megsajnálta minket, és a főépületben meghívott egy karácsonyi vacsorára. Normális ételek stb. Az óriási vendéglő teli külföldiekkel, folyt a mulatság. A zenekar szórakoztatta a népséget. Mint minden zenekar, szünetet is tartottak. Voltunk vagy harmincan magyarok (beleértve a székelyeket is). Felvonultunk a zenekari emelvényre. Elénekeltek először a Csendes éjt, utána a magyar himnusz, és legvégül a székely himnusz a meghívottaknak. Schöberné, a tulaj felesége sírt, a tömeg meg tapsolt. Tudták, kik vagyunk.

Az amerikai opció

Miért határoztam úgy, hogy továbbmegyünk– habár talán meglett volna a lehetőségünk, hogy maradjunk Ausztriában –, azt a következő napokban történtek magyarázzák meg. Éva megbetegedett karácsony után. Bementünk Thalhamba „Mengelehez”, s ő elküldött a p...ba. Éva állapota rosszabbodott, újra elmentünk az orvoshoz, megint lerázott, mire azt mondtam, a szemébe nézve: Ha valami baja lesz az asszonnak, kinyírom, mint egy veszett kutyát! Erre kihívta a mentőt és bevitték Évát *Vöcklabruckba* a kórházba. Én is mentem a mentővel. Éva fekszik a kórházban, én kint a kórterem előtt, látom, jön az orvos egy nővérrel. Odszól a nővér az orvosnak: Ó, ez a nő csak egy *Flüchtling* (menekült). Ha én mérges leszek, nagyon csúnyán tudok viselkedni. És ez történt akkor is. A doki lecsendesített, és azt mondta, nyugodtan menjek haza, majd felhív. Ez szilveszter napján, december 31-én történt. De akkor határoztam el: tünés Európából, elegendem volt a nacionalizmusból, oda megyünk, ahova millióan tántorogtak ki a jobb életért. Kurvára el voltam keseredve, a kölykeim otthon, az asszony a kórházban, egy idegen országban. Egy vasam sem volt.

Közbevetőleg: az autót eladtam, vettünk az árából valami kávé, csokit, hazaküldtük a sógoréknak, akik ügyeltek a kölykökre. 1400 shillingért adtam túl az autón, az kb. 100 \$-nak felelt meg. Egy magyar pasi vette meg. Amilyen okos voltam, csináltam egy adás-vételi elismervényt, csak úgy egy darab papíron, tanúkkal. Ez úgy szeptemberben történt. Októberben jön két zsarú, kérdik, a 3-CJ-6665 rendszámú autó az enyém-e? Mondom, én eladtam, és mutatom a szerződést. Köszöntek és elmentek. Utána hívtak a rendőrségre tolmácsnak. Akinek eladtam az autót, az a társaival üzleteket rabolt ki, és az én volt autómmal húzta el a csíkot. Tehát anyországiak voltak mind a hárman.

Mint írtam, kijövök a kórházból délután 4-kor, egy vasam sincs, kint csontig hasító hideg. Na most, Kocsis, hogyan tovább vissza Hippingbe? Elgyalogolok az országúti feljáróig. Állok vacogva, felemelem a kezem, intek, hátha valaki megkegyelmez és felvesz. A szerencsémrel jól álltam. Megáll egy Mercedes, beülök, kérdi, merre. Mondom Hippingbe. Azt mondja a pasi, addig nem tud elvinni, mert van egy találkozója (nem jut eszembe a város neve), de elvisz egy darabig. Beszédbe elegyedünk, nagyon kedves hapsi volt. Mondom neki, most vittem be a feleségem a kórházba, a kölykeim Romániában, és röviden mindent előadok. Kérdi, hogyhogy ilyen jól beszélem a nyelvet, mi a foglalkozásom. Válaszolok a kérdésekre. Félrehúz (abban az időben nem létezett maroktelefon), kinyit egy rekeszt a kesztyűtartó mellett, és kivesz egy telefont. De ne úgy képzeljétek el, mint a mostani telefonokat. Olyan volt, mint amit otthon használtunk, de a tárcsa magán a kagylón volt. Tekerem a számokat, és hallom, azt mondja valakinek: késni fog egy fél órát. Telefont az autóban akkor még a filmekben sem láttam.

Szól, elvisz Hippingig. És kérdezi, miben tudna segíteni? Meg voltam zavarodva, azt válaszoltam, semmiben. Elvitt a panzió elé, kiszállt az autóból, és kérdi megint: miben tudna segíteni? Nem használtam az agyamat, mondom: semmiben – és otthagytam. Legalább az juthatott volna az eszembe, kérdezzem meg, nem tudna valami munkát szerezni, mert az mindent megért volna. A keserűségem eluralkodott rajtam.

Jött az este, szilveszter este. Csabáéknál a szobában gyűltünk össze ünnepelni. Rám jött egy olyan zokogás, Olginak, a Csaba feleségének a nyakába borultam. (2017. márc. 17.)

A gyerekek

Mint írtam, a Vöröskereszt segítségével a gyerekek megkapták a román útlevelet, de az osztrákok nem adtak nekik vízumot.

November 12-én voltunk kihallgatáson Bécsben az amerikai nagykövetségen. Bemegyünk, emeletes épület, lifttel fel, ha jól emlékszem a IV. emeletre. A liftajtón keresztül látszott, minden emeleten fegyveres őr áll. Sokan voltunk, délután úgy 2 óra fele. Elfelejtettem elmondani, jártunk szeptember elején a svéd követségen, gondoltuk, oda is beadjuk a kérvényt, hátha azok hamarabb tudnak segíteni, hogy a gyerekek kijöhessenek minél előbb. Tetszett nekik, hogy tűrhetően beszélem a németet.

Namármost, véletlen volt, vagy ki tudja, de ugyanarra a napra tették a svédek is az interjút. Kellett döntenünk, s most már tudjátok, mit választottunk. És jól választottunk. Sok ülőhely volt a váróteremben, ülünk Évával az ablakkal szemben. Egyszer csak az ablakban megjelenik kívülről két pasi. Hirtelen átfutott sok hülyeség a fejünkön, mert az előtt pár napja terrortámadás volt a reptéren. Semmi gond, mosták kívülről az ablakot. Hát kicsit meglepődsz, ha a IV. emeleten kívülről megjelenik két muki. Azt hiszem, már írtam a kihallgatásunkról. Rövid volt, kb. 5 perc. Sokan órákig izzadtak, pláne az anyaországiak, mert politikai okot kellett felhozni. Két kérdést tettek fel nekünk. Első: van-e tetoválás és sebhely a testünkön? Nincs – volt a válasz. Második kérdés: párttagok voltunk-e? Akkor válaszoltam azt, én még pionír sem voltam. A tolmács elkezdett fulladozni a röhögéstől, hátba kellett, hogy vágja a konzulnő az amerikaiit, vagy minek nevezzem, hogy fordítsa már le, mit mondtam. Ő is elkezdett kacagni. És mondja: ennyi elég. Gondoltam, na Kocsis, elkúrtad, mint fizikaórán a feleletet. Kezet fogott velünk, és azt mondta, minden OK, de csak pár nap múlva értesítettek, hogy tényleg OK.

A WCC-től^{*} telefonáltak, készülünk, mert pár héten belül repülünk Amerikába. Közben a gyerekek megkapták az útlevelet, de még otthon voltak vízum híján. Felhívtam a WCC-t, és elmondtam, mi a hézag, így elhalasztották az utazásunkat.

Közben a sógorom elment az osztrák követségre Bukarestben, de nem kapott választ.

Január, tökig érő hó, hideg. Megbeszéltem az Éva unokatesójával, Babyvel, találkozunk Linzben az állomáson, be akarok menni az oberösterreich-i belügyminisztériumba (*Innerministerium*).

Reggel korán elgyalogoltam vagy 6-7 km-re a sztráda bejáratához, ami Linz fele vitt. Megáll egy autó, felvesz. Megszólalok, a pasi egyből ideges lett, láttam rajta. Azelőtt való héten egy autóstoppos megölte azt, aki felvette. Benne volt minden újságban. Mondtam neki: Nyugi, nem én vagyok a tettes. Kिरakott Linz előtt, mert a sztráda nem megy be Linzbe. Onnan megint gyalog az állomásig, szerencsére, Baby megvárta. Baby férje vasutas volt, úgyhogy ingyen vonatozott. Bemegyünk a belügyminisztériumba, Baby mondja, miért jöttünk: adjanak vízumot a kölykeimnek.

Felmegyünk az emeletre, egy nagy szobában ül egy leborotvált fejű pasi. Babyt hagytam, beszéljen ő. A „Kojak” azt mondja: menjünk a fenébe, lerázott. Kijövünk, megállok, szólok Babynek: Várjál itt. Visszamegyek. Meglepődött Kojak, mert odamentem az íróasztalához, gondoltam, ráborítom. Kérdeztem: van-e gyereke? Van, négy – jött a válasz. Mondom neki: Nekem kettő, méghozzá Romániában, nem kapnak osztrák vízumot, és amíg nem adja meg nekem a választ, miért, addig nem megyek innen el. Láttam, gondolkozik kicsit, mint ha betojt volna, talán a termetemtől, a mérgeimtől, ki tudja. Felírta a nevem, a fiaim nevét és végre odanyúlt a telefonhoz.

* World Council of Churches, 1948-ban alapított szövetsége adott keresztény egyházaknak, melyek 500 millió hívőt tömörítenek. Emberjogvédő tevékenységet is folytat.

Van egy kacifántos osztrák nyelvjárás, nem értettem semmit, amit mondott a telefonba. Letette a kagylót és azt mondta, el van intézve. A sógort hívtam, elment újra Bukarestbe és a kölykök megkapták a vízumot. Baby értük ment Kolozsvárra és február 2-án Bécsben voltak.

Mikor Linzből visszaértem, keresem Évát, persze az ebédlőben nézte a tévét. Berontok és mondom, jönnek a gyerekek. A székely Irénke elkezdett zokogni. Nekik is otthon volt a két kicsije. Odaléptem hozzá azzal, elintézzük. És újra eljártam ugyanazt az utat velük. Baby hozta ki az ő gyerekeit is.

Ők is Amerikában élnek, mégpedig Colorado államban. Eljöttek a kisebbik fiam esküvőjére.

A 40 éves házassági évfordulónkat Évával Las Vegasban ünnepeltük. Meglepetésünkre ott találkoztunk velük újra. Meghívtak másnap este egy vendéglőbe. Este 8-ra, mondta a Csaba (az Irénke férje, nem a kolléga Kolozsvárról), és hogy értünk jön. Mind várom, késik. Végre megjön, egy újabb meglepetéssel. Felhívták Arizonából a Laciékat (ők magyarországiak, nagyon rendes emberkéek), akikkel együtt voltunk a lágerben. Laciék felvezettek vagy 8-10 órát csak azért, hogy találkozzanak velünk. Az a hír járja, abban a vendéglőben sütik a világ legjobb steak-jét. Tényleg finom volt, de akkora nagy, nem is tudtam megenni.

Visszatérve a gyerekekre. Mint írtam, 1987. február 2-án kijöttek. Március közepén megjelenik két zsarú a panzióban, keresnek minket. Kérdi az egyik tőlem: van-e két gyerekem Romániában? Mondom, nem, itt vannak a másik szobában. A bürokráciában elvesztődtek az osztrákok. Én a linzi balhémmal kivágtam Bécset. Tehát nem Linz–Bécs–Bukarest volt a papírok útja, hanem Linz–Bukarest. Április 25-én repültünk az Újvilágba. (2017. márc. 18.)

Menedékjog

Szia Bandi, kérded, miért időztünk olyan sokat Ausztriában?

Nem ültünk sokat, csak kilenc hónapot. Négy hónappal hamarabb is kijöhettünk volna, de hogy a gyerekek közben megkapják az útlevelet, azért halasztottunk. Ottmaradunk volna Ausztriában, amit én kizártam, mert elegendő volt az óvilági nacionalizmusból. Ismerek sok olyant, aki 5-6 évig Ausztriában vegetált, mert más ország nem fogadta be. Csodálkoznék, ha az ilyeneket a rendszerváltás után nem rúgták volna vissza. Sokan meggondolatlanul cselekedtek, pl. a sógorom, akinek azt tanácsoltam, ne tegye, de a balfék továbbment Németországba. Egy törvény szerint: az első nyugati országba ha belépsz, ott kell politikai menedékjogot kérjél. Ő tovább ment, vegetált vagy 3 évet Németországban, és kénytelen volt visszatérni Romániába. Így jár, aki nem hallgat arra, aki tudja, mi a hézag nyugaton. Találkoztam olyan magyarral, aki 62 évesen disszidált. Elrohadt a lágerben. Melyik az az állam, amely befogad egy 62 éves pasit, aki még ráadásul nem is agysebész.

MÁSODIK RÉSZ:

KOLOZSVÁR*, SZÉKELYFÖLD, ERDÉLY

* Kolozsvár (románul 1974-ig Cluj, ma Cluj-Napoca, németül: Klausenburg, néha Clausenburg, latinul: Claudiopolis, szászul Kleusenburch, jiddisül: קלויזנבורג, Klojznburch) Erdély történelmi központja és legjelentősebb városa. A 2011-es népszámlálási adatok szerint Bukarest után Románia második legnépesebb városa. Az egykori Kolozs vármegye, ma Kolozs megye székhelye. Az Európai Unió 96. legnépesebb városa. Két színházával, két operájával, tizenegy felsőfokú oktatási intézményével és számos középiskolájával az ország fontos kulturális központja.

Egyike volt annak a hét erődített városnak, amelyekről Erdély német nevét (Siebenbürgen) kapta. Híres ezen kívül Mátyás király és Bocskai István fejedelem szülővárosaként, illetve az unitárius vallás bölcsőjeként. Számos műemléke közül a legnevezetesebbek a Szent Mihály-templom, előtte Fadrusz János Mátyás szobrával, a Farkas utcai református templom, illetve a Bánffy-palota.

Utcagyerekek

Rám jött megint az írás, esős, nyirkos téli este van.

Gyerekkoromban, az ötvenes években a hegyre futó V. Babeş (volt Trefort) utca 31 szám alatt laktunk egy emeletes elhanyagolt házban. 1949-ben születtem különben. Ahogy mentél fel a lépcsőn az emeletre, egy világháborús bombatámadás után nagy lyuk maradt a háztetőn, mindig beesett az eső. A házmester egy öregasszony volt, úgy hívták Mănăstirean. Tartott vagy húsz macskát. Lehettem úgy 8-10 éves, még nem volt bevezetve a gáz, mi fával fűtöttünk. Az öregasszony havonta megkért, vegyek neki egy 5 literes demizsonban petróleumot. Ezt csak a Széchenyi (mai Mihai Viteazul) téren lehetett kapni, a mai Republica mozi helyén állt a kút. Mindig adott 5 lej, a petróleum 3 lejbe került, a többi az enyém maradt. A benzinkútnál állt egy vasbódé ablakkal, egy pasi volt az eladó. Mikor először mentem, azt mondta, várni kell, mert érkezik a petróleum. Jó, mondom, várok – erre behívott, és kezdett fogdosni. Mondom neki: Tati, tudod, mivel foglalkozik az apám (egy román muki volt)? Mivel? – kérdi. Mondom neki: bokszoló (hazudtam persze, gyerekfejjel mit tudtam volna tenni). Aztán tényleg megjött a tartálykocsi, és megtöltötte nekem a demizsont. Emlékszem, minden 10 lépés után meg kellett álljak, olyan nehéz volt, de hazacipeltem a házmesternőnek. 2 lej nagy pénz volt, én voltam a Jani a yardon. Édesanyám nagyon vallásos volt, hittanóra kellett járjak egy héten kétszer a főtéri templommal szembeni plébániára. Egy ilyen petróleumszállítás után is odaküldött. Leértem a Szentgyörgy-térre (most Lucian Blaga-, volt Béke-tér is), ahol abban az időben bódék álltak és tordai pecsenyétől gyümölcsig mindent árultak. Én vettem egy szelet kenyeret, amit bemártottak a sült zsírba 50 baniért és egy gyönyörű piros almát, ugyancsak 50 baniért. A többi gyerek irigyelte, mert

nagy szegénységben éltünk mindannyian. Persze hittanóra nem mentem. Volt egy gyerek, Fábrinak hívták, nagyobb nálam két évvel, a húga, Király Lucsia, osztálytársam. Később kivándoroltak Izraelbe. Na, ez a Fábri odalépett hozzám azzal, ha nem adom neki az almát, beárul anyámnál, hogy lógtam. Fábriék ott laktak, ahol most a Krokó kávézó van. (Sokat bontottak azóta, minden gyerek tudta, ki hol lakik, nyáron egész nap az utcán csavarogtunk).

Persze mutattam Fábrinak: Ezt kapod, nem az almát – és továbbálltam a bandával.

Fábri persze beköpött édesanyámnak. Mentem haza, apám kérdezte, hol jártam. Mondom: hittanórán. Elővette a nadrágszíjat, és azt mondta: Most azért verlek meg, mert hazudtál – és kurvára elnászpárgolt.

Volt egy haverem, Schwartz Zoli (a szülei túléltek Auschwitzet, az apja két évre rá meghalt motorbalesetben), egyidős velem, de nagyon vásott gyerek. Már vártam a következő petróleum vásárlást, megint maradt 2 lejem. Na, ezt a 2 lejt odaadtam Zolinak, aki jól elverte Fábrit, még a szemüvegét is összetörte, s elhozta nekem bizonyítéknak. Egy gyerekkori kaland. Rossz gyerek voltam, de mindig próbáltam használni az eszemet még a rosszban is. Az utcán nőtem fel harmadik osztályos koromtól. Édesanyám betegeskedett, kórházból ki, kórházba be, míg el nem hunyt. Ha nem kezdek el sportolni, a börtönben kötöttem volna ki, mint sokan az utcagyerekek közül. (2017. febr. 23.)

* Ma is a diákok kedvenc gyülekezőhelye a volt Béke téren.

A Kádis

Ott folytatom időben, ahol abbahagytam a gyerekkori csínyeimről a beszámolót.

Mint írtam, Schwartz Zolival voltam jóban. Az édesanya gyönyörű fekete hajú, kékszemű nő, a Magyar Operában zongorista lévén, sok szabadidejét a Jókai utcai Trandafir cukrászdában töltötte, egész nap kávézott és cigarettázott. Ha Zolinak kellett valami, mindig ott találtuk meg. Az apja egy arrogáns (az én véleményem), durva pasi, tanár volt valamelyik közeli faluban. Volt egy Jawa típusú motorbiciklije, azzal járt tanítani. Azért írtam, hogy durva, mert akármiért úgy elverte Zolit, az egész udvar szörnyülködött az ordítását hallva. A Babeş (Trefort) utca 3 szám alatt laktak. Ott laktak Mendelék is, volt egy szép kislányuk, Éva és egy három éves ikerpárjuk. Évát mindig vittem szánkózni, azért jegyeztem meg, szép kicsi csaj volt.

Egyik nap lépek be a cukrászdába, Zolit kerestem, mert nem találtam otthon. Ez úgy du. 4 óra fele lehetett. Látom, nagy tömeg veszi körül az édesanyját, és Zoli is ott ölegette az anyját. Kérdelem, mi történt? Meghalt az apja. Reggel korán kiment a motorozott az iskolába, és nekiment egy kivilágítatlan szekérnek. Túlélte a haláltábot, de a szekér nem kegyelmezett. Sok fényképet mutatott volt nekem, láttam az édesanyját kopaszra nyírva a lágerben, és néha mesélt a kegyetlen viszontagságairól. Nagyon sajnáltam őket.

Zolinak hetekig a zsidó templomba kellett járnia, hogy mondja fel minden nap a Kádist.* Rábeszélte, menjek vele, én ráálltam, amennyi eszem volt. Csak felvilágosításként: abban az időben az a hülye hír járta, hogy a zsidók bosszúból ölik a keresztény gyerekeket, még apám is figyelmeztetett, persze hülyeség lehetett.

* Ősrégi zsidó ima.

A Malom utcában volt két zsinagóga, az egyikbe mentünk, szólt, tegyek sapkát, mert csak úgy lehet belépni, és kioktatott, mi az illem. Volt egy vízcsap az előszobában, mielőtt beléptél, kezet kellett mosni. Nőket nem láttál, mert azok fent voltak az emeleten, lent a férfiak beszélgettek, úgy érezhetted magad, mintha egy klubban lennél. Leültem Zoli mellé, egy öreg muki – nagy fekete kalapot viselt – kérdi: Te fiam új vagy itt, hogy hívnak? Ránéztem Zolira nagy bambán, de ő feltalálta magát, és azt válaszolta, Mendel Józsefnek hívnak, és a barátja vagyok, elkísértem, mert ő kell, hogy mondja a Kádist. Ezt megúsztam, gondoltam magamban. Később a rabbi valami szőnyeget tett a fejére és imádkoztunk vele, persze jiddisül folyt a mise. Zoli következett, felmondta a Kádist, volt egy kicsi füzete, abból olvasta fel. Több szünetet tartottak, kiementünk, bejöttünk, és mikor egyszer jövök be, látom, ott van Kahána, aki alattunk lakott. Na, most mi lesz, Kocsis? Kezdek ideges lenni. A mise úgy fejeződött be, hogy felolvastak a Tórából. Volt vagy 5-6 rudakra feltekert papírféle, és abból olvastak fel. Zoli mesélte, minden nap ott folytatják, ahol azelőtt való este abbahagyták. A végén a fiatalok körbe kellett vigyék a padok között a Tórákat. Na, én is felkaptam egyet, és bujkálva mögöttem körbemasíroztam a többi gyerekekkel, nehogy észrevegyen a Kahána szomszéd. Ha jól emlékszem, meg is tapsoltak minket. Nagyot lélegeztem, mikor kijöttünk a zsinagógából, és többet nem mentem Zolival imádkozni.

Ezután elmaradtam Zolitól, mert elkezdődött a sport pályafutásom. Valahogy szerencsés emberkének születtem, de van egy mondás: mindenki a maga szerencséjének a kovácsa.

Az élet a nyerteseknek áll

A Szakács család, hat fiú és egy leány, ott lakott a szomszédban a 39-es szám alatt egyetlen szoba-konyhás lakásban. Nagycsalád, amelyenre kevés példa volt. Nyomortanya. Ha este beléptél a konyhába, csak ágyakat és lábakat láttál, egymás mellett aludtak a gyerekek, a szülők pedig a belső szobában. Velük haverkedtem, volt egy Alimentara (élelmiszerbolt) rögtön mellettük, s le volt aszfaltozva az előtere, egy olyan 10x5 méteren. Úgy hívtuk: a Sima, ott kergettük a gumilabdát. Néha csak teniszlabda akadt. Nagy bajnokságok folytak, s akié a labda volt, sajnos az a csapat kellett, hogy nyerjen, mert ha nem, otthagytak minket faképnél.

Egyszer szól nekem Szakács Pista, aki osztálytársam is volt: Te, gyere el velünk atlétizálni, szelekciót tartanak, és ott lehet rendes labdával is focizni.

Ez 1963-ban történt, tizennégy éves koromban. Másnap délután ott voltam a nagy stadionban* több gyerek társaságá-

* Kis útikalauz a tájékozódni kívánóknak a város történelmi és új negyedeiről: A várost alkotó 13 hagyományos és 5 frissen alapított negyed az egykori történelmi városrészek összevonásából vagy kiépítése során alakult ki. A mai városközpontot, azaz Belvárost, a történelmi Belváros (a középkori falak közötti városrész, melynek része az Óvár is) illetve a Kis-Szamos és Állomás-tér közötti a Fellegvár tövében fekvő Hídelve alkotják. A város legnagyobb negyede a Monostori lakótelep, amely az egykori Kolozsmonostor beépítésével és lakosságának felduzzasztásával alakult ki az 1970-es és 1980-as években. A város ellentétes, keleti oldalán alakult ki a város másik nagy tömbház negyede, a Máraști-lakótelep a történelmi Hóstát területén. Ettől délre találhatók a Tököz és Györgyfalvi negyedek, melyek szintén tömbháznegyedek. Nagyrészt tömbházakból áll a Házsongárdi temető felett kiépült Hajnal negyed, valamint a Hója-erdő aljában levő Donát negyed is. A város északi oldalán fekvő Kerekdomb és Irisz negyedek valamint a Bulgária-telep elsősorban ipari jellegű telepek. A város keleti végén található Szamosfalvának még napjainkban is falusias jellege van, hiszen csak az 1970-es években csatolták a városhoz. A városnak két patinásabb, szinte kizárólag magánházakból álló negyede van: a Fellegvár (a város központi részén) illetve az Andrei Mureșanu/József Attila negyed, a Belvárostól délre. A 2000. utáni gazdasági fellendülést követően a városban robbanásszerűen megnőtt az új lakóházak építése, ami indokolta tette 5 új negyed elkülönítését. Ebből négy (Szopori negyed, Borháncs negyed, Jó Napot/Békás negyed, Európa negyed) a város déli részén lévő régi mezőgazdasági jellegű határrészek

ban a válogatáson. Biró Gyuri bácsi alias Kutya volt az edző, vidám, jópofa emberke. Mindenki kellett szaladjon 60 métert és 300 métert, ő mérte az időket a másik Gyuri bácsival, aki idősebb volt nála. 60-on és 300-on is majdnem utolsó lettem. Mindenkiel közölték, kit tartanak meg. Odajön Kutya hozzám és azt mondja: Fiam, te úgy szaladsz, mint egy Godzilla,* de azt mondják, elég jól focizol, gyere te is a tréningekre.

Örvendtem a meghívásnak, a szívem a torkomban dobogott, annyira izgultam, hogy mit fog mondani. Az ambícióval soha nem álltam hadilábon, s egy év múlva vertem mindenkit, ahogy atléta nyelven mondják, utcahosszal. A következő évben az iskola fiúcsapata megnyerte a pentatlon bajnokságot Kolozs megyében, Donáth Laci, Kóbori Béla és én voltunk a csapat tagjai.

1964 márciusában *Râmnicu Vâlcea*n rendezték az országos mezei futóbajnokságot. A CSM (Clubul Sportiv Muncitoresc, Kolozsvári Munkás Sportklub) színeiben én is részt vettem, a 12. helyen végeztem, de úgy, hogy a startnál (vagy 100-an indultunk egyszerre) valaki a szeges cipőjével rálépett a sarkamra. Fájdalmak között, de leszaladtam a távot. Hideg volt, sok helyen még hófoltok virítottak. A célnál állt egy pódium, nyáron biztos színpadnak használták. Na, itt osztották a teát a beérkezés után. Ránéztem a bokámra hátul, látom tiszta vér a zoknim. Felmentem a lépcsőn a teáért, megittam és leugrottam a pódiumról. Ez volt a vesztem, óriási fájdalmat éreztem, és a műtőben ébredtem fel. Egy nagy fenekű nővér ült a hátamon, miközben műtötték az Achilles-inamat. Ordítottam volna, de olyan nehéz volt a kedves nővér, alig kaptam levegőt. Hazafele a busz lerakott a kolozsvári Főtéren, onnan Kutya (az edző) cipelt haza a hátán a Babeş utcába. Apám csak

alakult ki, míg az ötödik (Bükki-erdő) a Monostori lakóteleptől dél-délnyugatra fekvő Bükki-erdő területén alakult ki, elsősorban a területen épített hétvégi házak számbeli növekedése miatt. A városnegyedeket és városrészeket övező határrészek megnevezéseit napjainkban is használják a város mezőgazdasági területeinek megkülönböztetése céljából. (Wikipédia)

* Esetlen szörnyeteg, japán filmek hőse.

nagyot nézett. Másnap, hétfőn persze kellett menjek suliba, az egyik lábamon bakancs, a másikon egy letaposott tornacipő, mert a kötéstől nem tudtam mást felhúzni. Első órán kiestem a padból, tiszta vér volt a kötés. Kérdezték, mi van? Mondom mi, és valaki vigyen el a sportorvoshoz a Petőfi (ma Avram Iancu) utcába. Abban az időben nem volt senkinek kocsija, két osztálytársam cipelt el.

Teli volt a váróterem, Dr. Moraru volt az orvos, nagyon jó szaki. Engem előrevettek a sérülésem miatt. Megnézi a doki és elkezd cáromkodni: ki volt az a mészáros, aki ezt csinálta? Úgy varrták össze a sebet, hogy nem volt egy felületen. Azt mondta, soha nem tudtam volna cipőt húzni, ha hagyja, hogy úgy forrjon össze. Megjegyezte: lehet vége az atléta pályafutásomnak. Aztán ő is keresett egy nagy fenekű nővért, aki rám ült, mert azt mondta, úgy is fogok érezni mindent. Olyan ordítást rendeztem a műtét alatt, mikor kijöttem, a váróterem üres volt, a két osztálytársam meg elsápadva várt.

Mindenesetre, mindenkinek azt ajánlom, ha teheti, a gyereket adja sportolásra, a sport ad egy fegyelmet az életben és egy ambíciót, amit mesével soha nem kap meg. Ha van unokátok, vigyétek sportolni, akármilyen sportot űz a gyerek, nyerni akar, s az élet a győzteseknek áll. (2017. febr. 24.)

*

Itt meg kell állnunk egy pillanatra, a szövegből kiderül, hogy barátom miközben kérésemre élete elmesélésébe kezdett, s a folytatásokat és válaszait levelenként nekem postázta, a Kolozsváriak a nagyvilágban Facebook honlapon a nyilvánosság elé is bocsátotta a szövegeit. Kialakult egy csevegés ezek margóján, innen a többes szám, tucatnyian hozzászóltak, ő válaszolt és ettől kezdve egy valóságos kórus kísérté és kommentálta, amit írt. Biztatásuk mindenképpen serkentette, hogy vállalja az erőfeszítést, a közfigyelem egyre részletesebb és fordulatosabb beszámolókat,

folytatásokat eredményezett, mert sok mozzanatot lereagáltak első olvasói, és humorát külön is díjazták. Írójuk mintegy tesztelte a hatást, és az engem is igazolt. E ponthoz érve, közbevetőleg szentelt pár szót a szülei háború szaggatta életének, alighanem az érdeklődést honorálandó.

•

Bemutatom röviden a szüleimet. Mindketten székely emberkék voltak, 1938-ban esküdtek meg Nagyszebenben és a Második Bécsi Döntés után költöztek Kolozsvárra. Van egy hét évvel idősebb nővérem, aki már Kolozsváron született. Én pedig apám hadifogságból való hazatérése után. Édesanyám 40 éves volt, apám 41, amikor megláttam a napvilágot a Mikó (ma Clinicilor) utcai szülészeten.

Ahol az asztal is megtanul magyarul*

Most még folytatom.

Két-három hónapig sántikáltam, inkább fél lábon ugráltam, a bal lábammat használva, mert a jobb sarkam sebesült meg. Növésben voltam. Moraru dr.-hoz jártam kezelésre, ahhoz, aki azt mondta, vége lehet az atlétikai karrieremnek. A doktor észrevette, a terheléstől a bal lábam rövidebb lett 1,5 cm-el, mint a jobb. Mindig levetkőztetett pucérra, és megnézett hátulról, előlről, s észrevette, a bal csípőm lennebb van, mint a jobb, és tett egy 1,5 centis deszkát a bal lábam alá, s akkor kiegyenlítődött a kettő. Még a „jancsikát” is megvizsgálta és azt mondta: Nu te juca cu el, lasă ca fetele să aibă grijă de el (Ne játssz vele, hadd viseljék gondját a lányok). ☛

Két-három hónap után elkezdtem sántikálva kocogni, volt, aki csúfolkodott, volt, aki sajnált. Őszire már normálisan futkorásztam a többiekkel és edzés után mindig fociztunk egyet.

Sok szép kislány atlétizált, a Kis Gyuri bácsi foglalkozott a lányokkal. Kutya csak egyedül Sillai Icut edzette a női atléták közül, Pali, a férje is rövidtávfutó volt. Ez érdekes, elmesélem. Volt egy Deák Andris nevű gátfutó, nagyon művelt, kedves srác, gyönyörűen fogalmazott, kb. 25-26 éves lehetett. Foglalkozására nézve hegesztő a Metalul Rosu gépgyárban. Az Andris édesapja pap volt a Moșilor (Mócok) utcai templomban, a Technofrig szakiskolájával szembeni sarkon. Amikor az

* Részleges magyarázatként pár népszámlálási adat szülővárosunk nemzetiségi statisztikájából. A román lakosság lélekszáma 1956-ban érte el a magyarét, akkor 74-74 ezer lakta a várost mindkét nációból, 1966-ra 104,9 ezer többségi mellett 76,9 volt a magyar, 1977-re pedig már kétszer annyian voltak a románok, mint a magyarok (utóbbiak 86,2 ezer lelket számláltak). E szám 1992-re 64,8 ezerre, 2011-re pedig közel 50 ezerre apadt, ami alig 16 százaléknak felel meg, azaz az arányok az első világháborút követő száz év alatt megfordultak. Gyermekkorunkban általános volt a kétnyelvű feliratozás a városban, mára ez szinte teljesen eltűnt, a nyilvános terekről a magyar élőszó is visszaszorult, az ötvenes-hatvanas évekbeli általános kétnyelvűségről nem is beszélve.

Andris született, az édesanyja meghalt a szülésben. Később az apja újránősült, elvett egy hölgyet, akinek volt egy kisleánya. Namármost, együtt nőtt fel Andris és a kislány. Andris is elvégezte a teológiát, ezért volt olyan választékosan jó modorú, soha nem hallottam káromkodni. Valami miatt kiábrándult a papságból és hegesztő lett. Ami még érdekesebb, elvette a mostohaanyja leányát, tehát azt, akivel együtt nőtt fel. Nagyon szép és boldog házaspárnak néztek ki. Nekem elárulta, miért hagyott fel a papsággal, de megtartom magamnak, túl őszinte volt velem, és megérdemli, ne hozzam nyilvánosságra.

Jó kis társaság volt, emlékszem jött egy román gyerek ugyanakkor, mint én, egy kukkot nem tudott magyarul. Egy fél év múlva úgy beszélt, mint mi, akik többségben voltunk – akkor még. A dobóknak (gerelyvetők) román volt a trénerük, és egyszer azt mondta: Itt még az asztal is megtanul magyarul. Máskülönben ügyvéd volt, de nem ugrik be a neve, talán Morariunak hívták. Ő is jól beszélte a nyelvünket. Az, hogy sovinizmus, nem szerepelt a szótárunkban, a sportban természetesen a fajtánknak szurkoltunk keményen.

Talán a legszebb dolog az életben

15 éves voltam, és egyszerre fölig szerelmes lettem. Az első szerelmet senki nem felejtí el, én sem. Talán a legszebb dolog, ami az ember életében megtörténhet. Marikának hívták a kislányt, egyidős volt velem, középtávfutó. Nehéz volt a kezdés, de mondjatok olyan 15 éves srácot vagy kislányt, aki tudja, hogy is kell csókolózni és viselkedni. Lehet most már más világban élünk, de akkor, a hatvanas évek elején valahogy még mindenkit kordában tartottak a szülők. A jégpályán király voltam. Nagy nehézségek árán rábeszéltem a Marikát, jöjjön, megtanítom korizni. Észrevettem, a bátyja nem néz engem jó szemmel, de azért ő vett, ha jól emlékszem, egy pár korit a hűgának. Jelentős dolognak számított, ha hokikorcsolyája vagy cipőre már felszerelt műkorija volt valakinek. Apám nekem vett egy hokikorit, úgy látszik, megengedhette magának. Máskülönben nagyon szeretett, és én is őt. Egyszerű ember volt, asztalosmester a Magyar Színháznál. A jégkoris haverek kicsit kezdtek neheztelni rám, mert inkább foglalkoztam a Marikával, mint sumáztam (fogócska) vagy vonatoztam velük. De hát ilyen az élet, mindennek a NŐ az oka. ☹️ Namármost, Marika a Hója kert mellett lakott, mi tréning után mentünk korizni, este 9-kor zárt a koripálya, mire hazakísértem és onnan hazagyalogoltam a Trefort utcába, 10 óra elmúlt. Hullafáradt voltam másnap a suliban, és ez ment körbe-körbe. Elég jó tanuló voltam addig, de ezt a tempót nem tudtam tartani, meglátszott a jegyeimen. Apám meg kezdett keményebben beszélni velem. Még hozzáteszem, a 7. osztály után felvételizni kellett a 8. osztályba.

Apám azon a véleményen volt, inkább jelentkezzem egy inasiskolába, tanuljak egy szakmát. Aztán a haverek rábeszéltek: Gyere, felvételizzél, ne legyél munkás.

Én valóban felvételiztem és továbbjutottam, a baj az volt, hogy ők viszont nem. Neveket nem írok, senkit nem szeretek

megsérteni. Talán itt Amerikában értettem meg, hogy mindenkit meg kell becsülni, aki dolgozik. Ha egyszer odaérek, elmesélem, mennyire kedvencükké fogadtak a munkások, miután főnökük lettem. Amerikában én, igaz, úgy kezdtem, hogy munkásként vágtam a vasat – és 9 év után, ugyanott én lettem a nehézmechanikai részlegen a főnök.

Túl nagyot ugrottam. Visszatérve, emlékszem az első csókra a Sétatéri gesztenyefák alatt. Kicsit balfék voltam, de belejöttem, mint a cigány a kártyába.

Bajnok

Az atlétizálás mind jobban ment. Következő évben megnyertem az országos ifi bajnokságot 1000 m-en, Brassó Pojánán kicsi ifiként új országos csúccsal, azaz 2 perc 36 másodperccel.

Egy jó story. 1964. decemberében Kutya megtalálta valami román rokonait Nagyszebenben. Mint sokan tudjuk, a Kutya felesége tíz évvel idősebb volt nála, de nagyon jól éltek. Volt egy kicsi gyerekük, a Lacika, kicsit elkényeztették, később, ahogy hallottam, nagyon lezüllött szegény. Na, a Kutyaék elmentek karácsonykor rokonlátogatásra Nagyszebenbe. Kutya mesélte nekünk, jót röhögtünk. Reggel felkel a Kutya, kimegy a WC-re. Olyan guggolós WC volt, mint a Regátban szokott lenni (persze, Szeben nem ott van), elvégzi a dolgát és visszatér, Lacikával kezdett játszani, hancúrozni az ágyban. Egyszer csak rossz szagot érez, azt hitte, a gyerek betojt. De hát nem a gyerek tojt be, hanem ő sz..ta le a nadrágját, és nem vette észre. Mesélte, az egész ágyat összepiszkolta. Na, jól sikerült rokonlátogatás lehetett!

Bekerültem Kolozsvár válogatottjába, Bukarestbe vittek divíziós versenyre. A Magheru bulvárról egy mellékutcán át értünk a hotelhez, ahol elszállásoltak. A versenynek vége volt, megebédeltünk, vasárnap délután gyalogolunk a hotel fele. Valami gyerekek fociztak az utcán, aki még emlékszik rá, a jó nehéz, fele piros, fele kék gumilabdával. Azt rúgták a gyerekek, elgurult a labda, és pont Kutya irányába. Ő jól nekiszaladt, vissza akarta rúgni nekik, de telibe kapta a szembelévő kirakatot, éppen egy ékszerüzletét, és miszlikekbe törte az üveget. Mi röhögtünk, szinte a földön fetrengtünk, a Kutya feje meg olyan piros lett, azt hiszem, a göndör haja is kiegyenesedett. Megvártuk vele együtt, amíg kiszálltak a zsaruk. Ha jól emlékszem, 800 lejébe, egy fél fizetésébe került a focizás Kutyanak.

Három hetet a Dinamo sportkomplexumban töltöttem egy nyáron a román ifjúsági válogatottal a Ștefan cel Mare úton. Edzésen kívül unatkoztam, dög meleg volt, sétáltam erre-arra. Egy ilyen sétámon egy kicsi utcában látom, áll egy idős nő a kapuban egy nagy késsel a kezében. Átsomfordáltam a másik oldalra, gondoltam, még belém ereszti a kést. Erre eljött az utca közepéig, már néztem, merre sprinteljek el. Idősebb nő volt és kérte, segítsék neki. Mondom neki, ne jöjjön közelebb, mert nagyon tudok futni. Aztán értettem meg, azért hívott, vágjak le neki egy csirkét. Soha életemben nem vágtam csirkét, mindig apám vágta, ha volt mit. Megsajnáltam az öreg nénit, mondom, OK. Na, hát azt kellett volna, lássátok, olyan hosszú nyaka lett a csirkének, mire kivégeztem, hogy!

Mára talán ennyit: próbálok pontosan emlékezni a dolgokra, de ha valaki szól, hogy tévedtem, nem sértődök meg. (2017. febr. 27)

Női szeszély

Emlékeztek erre a tésztára? Bukarestben voltunk divíziós versenyen, és egy páran betértünk egy cukrászdába. Jó barátom, Nagy Pista, a gerelyhajító (még írok róla) bedobja: Na, ki akar versenyezni, ki eszi meg a legtöbb női szeszélyt? Voltunk egy páran, na, jó, gyerünk! Vízet szabadott inni, ez ki volt kötve. Nekivágunk. Én két és fél tészta után feladtam. Pista hét női szeszélyt vágott be, még hülyéskedett is, az ujjait mosta a pohárban és itta a vizet. Szarukán Laci négy után adta fel. De jött a baj, Laci kinyiffant. Mivel elég hangosan nyögdecselt, betették a lányokkal egy szobába, mert azok végeztek a versennyel, hogy legalább mi tudjunk aludni, hiszen másnap nyargalnunk kellett.

Nagy Pista 3 évvel felettem járt a suliban. Legutóbb Berettyóújfaluban látogattam meg, van pár éve, hogy nem hallok felőle semmit.

Tekeregtünk a városban egy délelőtt, és összefutottunk Popescu Mikivel, akinek éppen akkor húzták ki egy fogát. Miki is atlétizált, perfekt beszélt magyarul, a nővére, Popescu Rodica operaénekes volt előbb a kolozsvári Magyar Operában, majd Bécsben. Ha emlékszik valaki rá, autóbalesetben hunyt el. A férje az U-nak (Universitatea futballcsapat) a kapusa volt, Ringeanu, szívorvos a klinikán. Kiment Bécsbe a temetést intézni és ott is maradt.

Térjek vissza a Nagy Pista hülyéskedéseire, a gyengébb idegzetűek hagyják ki ezt a részt. Mondja Pista: Gyertek velem, be kell, hogy menjek apámhoz, itt dolgozik a Mikó utcában a klinikán. Pista máskülönben szászfenesi gyerek volt, szeretett jókat röhögni. Már nem emlékszem, utána hova készülünk, de az nem érdekes. Bemegyünk hárman a klinikákhoz, ott hátul, majdnem az udvar végében álló épületbe. Felmegyünk a lépcsőn, végig a folyosón, és Pista kinyit egy ajtót,

előreengedi Mikit, utána engem. Nahát, a boncteremben találtuk magunkat, egy rakás kőasztal egymás mellett, egy muki éppen akkor dobálta vissza a felboncolt hullába a belső részeit. Pista elkezdett röhögni szokása szerint. Én egyből ki akartam fordulni az ajtón, de Miki félrelökött és előttem kiment. Szegény foghúzás után köpte a vért és rókázott. Nagyon beteg lett Miki, haza kellett cipeljem. Az Erzsébet út elején laktak, s az anyja még engem tolt le, pedig én voltam, aki hazaszállítottam.

Ezt Nagy Pista mesélte, nem voltam jelen az esetről: egyszer Nagybányán voltak versenyezni, és elkezdett zuhogni az eső, mindenki rohant fedezék alá, ő meg átugrotta a kerítést és fennakadt rajta, a horgas inába beleállt a nyíl, ami a kerítésoszlop tetején volt, láttam a sebhelyet a lábán.

Tartottam vele a kapcsolatot végig. 1995-ben úgy terveztem meg a hazautazásomat, megállhassak nála Langenben, Németországban. A felesége – én bakszásznak hívtam, mert ki nem állhattam – révén kerültek ki Németbe. Egész éjjel repültünk, én, az asszony és a kisebbik fiam. Béreltem autót a reptéren, és szerencsére az első kijáratnál már ott volt Langen. Könnyen megkaptam, egész jól leírta nekem az utat Pista. A házuk előtti utca másik felén vasúti vágány húzódott. A nagymama, Pista anyósa volt csak otthon, ők még dolgoztak. Lefeküdtünk a pincében, be volt rendezve, nem krumpolit tartottak benne. Arra ébredtem meg, nem kapok levegőt. A hülye Pista befogta az orromat, miközben aludtam. Persze röhögött szokása szerint. Hazajött a bakszász felesége is. Kajálunk és leb@ott, hogy már nem beszélek helyesen románul, és a fiamat sem tanítottam meg. Volt egy szép kislányuk, az csak románul és németül beszélt, nem tudtak kommunikálni Zoltánnal. Fáradt voltam és vendég, nem vitatkoztam. Beszélgetés, ez-az, lefekszünk. Nem tudtam aludni egész éjjel, mert jártak a vonatok minden öt percben.

Másnap be az autóba, nagy fáradtan elvezettem Bécsig az asszony unokatestvéréhez. Ők tömbházban laknak, de van egy kertjük, és van egy vityilló rajta, oda szállásoltak el. Na-mármost, ezt adjátok össze: pont a vasútállomással szemben! Rá tudtam volna pisilni a sínekre, olyan közel volt a házhoz. Megint nem aludtam. Ha tudom, inkább egy hotelben szálltunk volna meg, átkoztam azt is, aki feltalálta a vonatot. Más-különben is rossz alvó voltam mindig.

2009-ben beugrottam Berettyóújfaluba. Nagy Pista oda költözött, elvált a bakszásztól. Elvett egy váradi román nőt, az is kitolt vele, attól is elvált, árulta a házát, de senkinek nem kellett, tombolt éppen a gazdasági válság. Emlékszem, a suliban Veres Margitnak udvarolt, említettem is neki, s kérdeztem: miért nem veszel már el egy nőt a fajtánkból? (2017. febr. 27.)

Most tudtam meg

Gyerekkoromban a nyári vakációt mindig Székelyföldön töltöttem. Most is előttem van, ahogy unokatesóimmal kalandoztunk, a sok csintalanság, amit véghez vittünk. Aki nagyon közel állt hozzám korban, Kocsis Jenő váratlanul elhunyt Szentkatolnán. Tavalyelőtt meglátogattam, nem úgy nézett ki, hogy utoljára látom. Ügyes székely emberke volt. Emlékszem a 89 éves nagyapánk egy karóval szaladgált utánunk, és Jenő tudta, hova húzzunk el, hogy az öreg ne kapjon meg. Tudtuk, az öregnek a dühe lankad. A Feketeügy folydogált a kertjük végében. Jenő volt, aki megtanított, hogyan lehet halat fogni kosárral, a folyami rákokat meg kézzel szedte ki a lukakból, én gyáva voltam bedugni a kezem a tátongó lukakba.

Már felnőtt voltam, és váratlanul beállítottam Szentkatolnán a nagynénémhez, Zelmi nénihez. Jenő köszönt, és egyből mondja: Gyere, segíts! Éppen a nyulaknak tákolt össze ketrecet. Gondoltam, még ki se fújtam magamat, három évi távollét után egyből munkába állít. De hát ilyen a székely ember, ha munkáról van szó.

Minden kedden úgynevezett mozivetítés volt a falusi kultúrházban az ötvenes-hatvanas évek fordulóján. A fél falu ott szorongott a háttámasz nélküli padokon. Kamasz koromban már a falubeli leányokat simogattuk a sötétben. A kedven-cem a kollektív elnök leánya volt, az Olgi. Még a csűrbe is elcsaltam, hancúroztunk a szénarakáson, ami után minden porcikám viszketett. Egyik nyáron a cirkusz portyázott Kézdivásárhelyen, ami 4 km távolságra van Szentkatolnától. Két teherautóval vittek be Kézdire a cirkuszba. Mint a kukorica (ott törökbúzának hívják), úgy álltunk a teherautókban összezsúfolva, mindenki hangoskodott, lelkesen vártuk az élményeket. Egy ügyes csaj állt szemben velem, akit addig nem fedeztem fel a faluban. Éreztem a kellemes illatát és a lehelete is

csalogató volt. Nem tudom, de a hormonjaim kezdtek dolgozni. Kb. 17 lehettem. Mondom a csajnak: Hogyhogy nem fedeztelek fel eddig? Bemutatkozik, Marikának hívták. Átfutott a hideg rajtam, nemrég szakítottam az első szerelmemmel, akit ugyancsak Marikának hívtak. Pécsről, Magyarországról volt látogatóba Szentkatolnán, a bátyja is vele volt, a Jóska. A kollektív elnök testvére volt az édesanyjának, és eljöttek meglátogatni a nagybácsit. Na, gondoltam, bajban vagyok, semmi esélyem a Marikánál, hiszen Olgi az unokatesója, én keresztműzbe kerülök. Megérkeztünk a cirkuszhoz, érzem, valaki megszorítja a kezem. Lenézek, a Marika keze volt. Megismertem Jóskát is, a bátyját. Velem egyidős srác volt, nagyon ügyelt a húgára. Focimeccs. Szentkatolna játszott Gelencével, én és Jóska a katólnai csapatban. Kínlódtunk, próbáltuk mindketten szervezni a játékot, mert nagyon összevissza játszott Katolna, mindenki, mint az óvodások, oda rohant, ahol a labda volt. Nem emlékszem az eredményre, de kikaptunk. Egy szép nyári este sétálni indultam Olgival és Marikával. Megálltunk a hídon, ami átszeli a Feketeügyet. Utolsó este volt, másnap utaztam vissza Kolozsvárra. Beszélgettünk. Mondja Marika, fogadjuk meg, hogy egy év múlva újra találkozunk ezen a hídon. Én benne voltam gondolkozás nélkül.

Én ott is voltam egy év múlva az Árpi osztálytársammal, de senki más.

Pár év után már Évával Szentkatolnán jártunk, megjelenik Jóska. Beszélgetünk. Közben ment a tévé. Szólok, kapcsolják ki, mert Jóska úgysem érti. Tévedsz, mondja a Jóska, jól beszélek románul. Jóska képviselte később Magyarországot a vietnami-amerikai békeszerződés aláírásakor. Dékán lett a pécsi közgazdasági egyetemen. Az akkori találkozásunkkor Marikáról annyit tudtam meg, férjhez ment, méghozzá Dél-Afrikába.

Jenő unokatesóm részt vett Berlinben a Világ Ifjúsági Találkozón, a kommunista rendszer bevált neki. Később párttitkár lett, nem tudom, hány falut igazgatott. Az emberek szerették,

mert rendes ember volt, harcolt a székelőkért, ahogy tudott. A rendszerváltás után sem voltak atrocitások ellene. Volt egy bátyja, Sanyi, esztergályos Kézdivásárhelyen a Csavargyárban. Most nyugdíjas, találkoztam vele két éve, a parkban ügyelt az unokákra.

Erzsike, a húga 13 évvel volt fiatalabb. Előtte van, ahogy két évesen egy óriási masli virított a fején a babakocsiban. Erzsike soha nem ment férjhez, pedig szép kislány volt.

Két éve elmentem a Zelmi néni és a Sanyi bácsi gondozott sírjához Szentkatolnán. Felelevenedett a Zelmi néni (apám húga) mindig könnyes kék szeme. Sanyi bácsi, a férje, szekérel járt be a kollektívbe fejni a teheneket. A lovak tudták hazafele az utat, mert Sanyi bácsi mindig megállt a Bodegánál piálni fejes után, és hullára itta magát minden este.

Vajon hova temették Jenőt? Isten nyugtasson, kedves unokatestvér! (2018. jún. 7.)

Harangkötelek, focilabdák, családfák és kísértetjárta temetők

Édesanyám az '50-es évek vége fele örökölt valami földet Székelyföldön. Ebből a pénzből a szüleim vettek egy telket a Majális utca tetején a Házsongárd utcában (ma Cireșilor). Igen ám, de jött a kollektivizálás, a földet be kellett adni és édesanyám nagybátyja, aki korábban kifizette őt, visszakérte a pénzt. Nem tudom, hogy egyeztek meg, gyerek voltam még. Hozzáteszem, 40 év után megtaláltam a kedvenc unokatesót, Matildot, az említett nagybácsi leányát. Itt az interneten – ezt adjátok össze! Az unokájának (Matild) írtam a Messengeren és megkérdeztem: ne haragudj, én már öreg szivar vagyok, nem akarok zavarni, de a nagyid leánykori neve véletlenül nem Borbáth Matild? Egyből válaszolt: De igen, ő az. Nyaranta, míg egészséges volt édesanyám, mindig Ozsdolán nyaraltam. Emlékszem, olyan szegénység volt, használt ruhákat vittünk magunkkal és az édesanyám öccsének egy új pár bakancsot minden évben. Csak a templomba vette fel Gyula bácsi a bakancsot, máskülönben mindig mezítláb járt. A Matild állt közelebb hozzám életkorban (idősebb nálam pár évvel), és így sokat játszottunk együtt. Kb. nyolc éves lehettem, itt is megcsináltam a pontot. Egyik vasárnap az egész falu, így édesanyámmal én is, templomba ment. Folyik a mise, én szólok anyámnak, pisilnem kell, és kivonultam a kerítéshez persze. Jövök vissza a templomba, és látom, rögtön a bejáratnál vastag kötelek lógnak le szinte a földre. Hát elkezdtem huzigálni őket. Persze a harangkötelek voltak, és kongani kezdtek a harangok. Leállt a mise, kirohant egy pár székely és a nagy ijedségben elkaptak engem. Édesanyám alacsony, fűrge asszonyka (apám magas és szikár, akkora kezekkel, amiket mindig csodáltam), rögtön lekevert vagy tíz pofont nekem.

Apám ács lévén, sok házat épített a faluban. Amikor a húszas éveimben megint arra jártam, sokan emlékeztek rám a harangozásért, és behívtak magukhoz megmutatni, mit vésett édesapám a mestergerendákba: Építette Kocsis Imre 1932-ben – vagy egy más évet.

Két évvel ezelőtt Kézdivásárhelyen jártam és az unokatesóimmal, akik még ott élnek, benéztünk Ozsdolán a plébániára is. Bemegyünk a kapun, vagy húsz kutya ugat és vicsorít ránk. Na, most mi lesz, gondoltam, remélem, jól vannak lakva az ebek. Szerencsére látom, egy magas pasi áll a ház bejáratánál. Kérdi, mit akarunk, lépünk be. Leülünk, kisült a pap bácsi volt. Mondom neki, azért jöttem el a világ végéről, hátha tudna segíteni, ki szeretném írni az őseimet az anyakönyvből, megfizetném a fáradságát. Elmegy, visszajön egy nagy könyvvel, és azt mondja, csak az 1910 utáni könyvek vannak meg, mert az állam elkobozta a többi. Na, mondom neki, akkor köszönöm a fáradságát, mert apám 1909-ben, édesanyám meg 1910-ben született – és szépen elhúztunk.

Hazatérek a Pocsolyán túlra, eszembe jutott, van egy kedves barátom Szentgyörgyön, újságíró, gondoltam szerzek neki valami témát, hogy milyen is az állam, elkobozza a régi születési anyakönyveket. Írok neki, egyből elkezd nyomozni, felhajtott nekem egy családfa kutatót is, még Ozsdolára is kiutazott, találkozott egy idős bácsival, aki ismerte apámat, s aki valami találmányra is emlékezett, amit apám szerkesztett. Fából készített, vaskazánnal vetekedő tartályfélét. Az őseimet is megtalálta a tanácsi anyakönyvekben, a családfakutató meg szépen visszavezette anyai és apai részről az 1800 évek elejéig a felmenőimet. Haragszom az egyik őszámra, elhagyta az egyik nevét, ami nekem nagyon tetszik. Úgy hívták üknagyapámat, hogy Szigeti Kocsis Imre. Nem állt volna jobban ez a név nekem is? Például a tanárok nem azt vágták volna oda, hogy Kocsis, tűnjél ki az osztályból! ☹ Ez az írásom, lehet, egyeseknek unalmas, de majd összeáll a kép, legalábbis remélem.

A Matild Kolozsváron él a Grigorescu (Dónáth) negyedben, örvendtünk nagyon egymásnak. 40 év hosszú idő, pláne ha a rács – vasfüggöny – mögött élsz. ☹️ A gyönyörű kisleánya, akit kb. tizenévesen láttam utoljára, közben felnőtt és van két még gyönyörűbb leánya, az egyik egyetemista, Lilla, Noémi pedig a kolozsvári Magyar TV-nél műsorszerkesztő. Matild leányának a férje nagyon hamar elhunyt, 42 évesen. Családnevet nem írok, mert talán engedélyt kéne, hogy kérjek tőle. Nagyon szeretem őket, megtennék értük mindent, ami tőlem telik.

A Házsongárd utcával folytatnám. A telekre házat építettek a szüleim, az hosszú évekig, ahogy mondják, pirosban állt, nem fejezték be, közbejött édesanyám betegsége és halála. Ugyanott több nyomdász család kapott telket és segélyt házépítésre. Az összes háztetőt édesapám építette, persze feketén, a fő munkahelye, mint írtam, a Magyar Színháznál volt. A szomszédok nevei sokaknak ismerősek lehetnek. Két üres kert volt lefele a dombon, az egyik a Wacek tanár úré volt, aki még engem is tanított. Következtek Csarnai Bandiék, Veress Pisti (úgy hívtuk: a Mikrohuligán), utána Istvánfi Jancsi-ka, Harasztosy Péter (lezüllött a Péter). Sok évvel ezelőtt még élt a Mancsi néni, benéztem hozzá. Adtam neki 20 \$-t, azt mondta, hamar dugjam el, mert jön Péterke és elveszi. Ajándékba kaptam egy kicsi fekete kerámiát, azt mondta, Marton Lili készítette, most is megvan. Aztán következett egy román család, a Caraiman utca utáni sarkon laktak Gyurcsina Karcsiék. Nagyon sok beépítetlen kert volt még, egyszer éppen szilvát taroltunk egy ilyen kertben, s meglepett minket a tulaj. Futás százfele! A Karcsi leesett a fáról, eltörött a keze, nagy nehezen átcibáltuk a kerítésen, nem hagytunk foglyokat hátra. ☹️ Hazacipeltük, mire az anyja jól elverte. Mellettük lakott a bandavezér, idősebb volt nálunk 4-5 évvel, Lőrincz Lencinek hívták. Mikor utoljára találkoztam vele, két foga volt, egy felül és egy alul. Üvegfüvő volt a szakmája. A Caraiman utcában lakott Prunner Vili, legjobb barátom még itt Amerikában is, róla

majd külön írok, megérdemli. Mindjárt 14 éve, hogy elhunyt, ritkán sírtam életemben, de akkor zokogtam. A kis utcában Viliék mellett lakott Nagy Dénes. Most Floridában él, egyik legrendesebb, legbecsületesebb gyerek és felnőtt, akit ismertem. Jártam nála FL-ban, és ő is meglátogatott itt. Volt egy üres kert a Dénesék előtt, mi Nagykertnek hívtuk, nagy focimeccseket rendeztünk ott, még utcák közötti bajnokságot is.

Egyszer édesapám a Hétvezér Téren egy házban dolgozott, én fociztam a bandával, s szólt az öreg, 8-ra legyek ott a Hétvezér téren, mert megyünk vacsorázni. Persze elfociztam az időt, beesteledett. Na, gondoltam, rohanás! A Házsongárdi temető hátsó bejáratán – a Majális utca (ma Republicii) tetejéről beszélek – bemegyek, a temetőn keresztül, levágom az utat, kimegyek a Tordai útra és tovább a Hétvezér tér fele. Soha nem voltam félős, de akkor majdnem beszartam, mikor beértem a temetőbe. Sötét volt, alig láttam az orromig. Visszafordultam, nem mertem átszelni, gyávának bizonyultam.

Lassan odaérek, ahol abbahagytam a történetet a korábbi firkálásaimban.

A félkész ház pincéjében édesapám kötőgépeket gyártott, vagyis a famunkát hozzájuk, persze feketén, és volt egy ügynevezett kajiba a kertben, ott tartottuk a kerti felszerelést, benne egy ágyféleség is, apám néha ott szundikált. Ez történelmi ágy, gyerekek, azért emlékeztem meg róla.

•

Aki nem vette volna észre, Imre barátomnak és nekünk valamennyiünknek az ötvenes és hatvanas években még egy Tom Sawyer-ére hajazó Mark Twain-i gyermekkor jutott ki ama világban, melynek ugyan egy felforgatott társadalomban kellett tengődnie, de még mindig sok 19. századi körülményt görgetett maga előtt hiedelmekben, érzelmekben, életkörülményekben és -szemléletben, technikában és egyebekben itt, a Vadkeleten,

ahogyan később nevezték. (Annak ellenére, hogy egy ún. szocialista államban éltünk, vagy épp azért, általánosan szűkös viszonyok, nagy társadalmi átrendeződés közt.) A gyerekek életébe nem szólt bele a tévé – legfeljebb moziba járhattunk –, nem a mobiltelefon, a számítógép, a világháló és társai –, mivel hogy még nem léteztek sem itt, sem Nyugaton, melynek ipari és mezőgazdasági forradalmát utolérni és lelagyni volt vezetőink legfőbb álma. A civilek beérték volna az életszínvonallal is, a jóléti állam és a fogyasztói társadalom kezdeti eredményeivel, amikről az ellenséges propaganda ellenére akkorára kezdtek beszivárogni az első megbízható információk a vasfüggönyön át. (A felzárkózás a történelmi cezúra és gyötrelme, az évtizedes EU-s csatlakozás dacára máig sem sikerült úgy igazából. 2017.)

Apám titokban rám kacsintott

Vissza az atlétikához. Bukarestben a kiállítások helyszínén tartották a országos felnőtt terepfutó versenyt. A csapatban három indulónak kellett lennie. Biró Gyuri alias Kutya szerencsétlenségére az egyik futót, Zoicaş Mirceát két héttel a verseny előtt elvitték katonának. Maradt Căpraru (nagyon jó futó), neki Kiss Gyuri bácsi volt az edzője, és Kis Zoli, akit Kisfiamnak becéztünk. Tehát a CSM bajban volt, hiányzott három ember. Gondolt egyet Kutya, és azt mondja nekem: Te Imre, gyere, segíts ki, induljál el te a Zoicaş Mircea nevében. Én csak 16 éves voltam, nem szabadott volna olyan hosszú távon elindulnom. 12 km-ről volt szó. Mondom neki, OK. Én mindig minden hülyeségbe belementem. Különösen ha valaki jó volt hozzám, Kutyát második apámnak tekintettem. Csak egyszer haragudott meg rám, amikor felhagytam elkeseredettségemben az atlétizálással. Elmegyünk Bukarestbe a versenyre. Nagy fű és sár az egész terepen. Elindulunk pár százan, én próbáltam tartani az iramot, ahogy Kutya utasított, Kisfiammal. És végigfutottam. Kisfiam 13., én 14. lettem. Mikor beérkeztem, égett a tüdőm, ledobtam magam a sárba. Emlékszem, jött egy muki, felírta a számomat, és kérdezi, hogy hívnak. Szerencsére ott állt Kisfiam mellettem, és bementa: Zoicaş Mircea. Soha nem felejttem el, egy kerek napig prüszköltem minden 5. percben. Căpraru lett az első, csapatban pedig a CSM a második helyen végzett!!

Marika a Someşul üzemben praktizált, ha jól emlékszem, háromszor egy héten, délutáni váltásban. Este 10-kor jöttek ki, én megvártam és hazakísértem. Onnan gyalog mentünk a Sétatérre, nagy csókolózás persze, a szerelemben nincsenek határok, ezt mindenki tudja. Volt egy kedvenc fekete ballonkabátom, mindig abban jártam udvarolni.

Egy tavaszi napon ketten kirándultunk a Bükkbe, ez egy erdő Kolozsvár fölött. Elkapott egy kurva nagy eső, még a gatyám

is vizes lett. Fáztunk, de örvendtünk egymásnak, legalábbis én azt hiszem. Mondom neki: Gyere el hozzánk a kertbe, apám biztosan ott van, nincs is messze, kicsit megmelegszünk. Úgy is volt, apám nézegette Marikát, és láttam, befogadta. Mosolygott, és titokban rám kacsintott. Főzött egy teát (volt a pincében egy konyhakályha, fával működött), és valami régi ingeket előkotorászott az öreg, öltözzünk át. Szégyellős volt a Marika, kivezettem a kajibába, ott átöltözött, én kint vártam. Visszatértünk a pincébe teázni és melegedni. Apám gyalult, ivott egy korty bort és megeredt a nyelve, ami ritkán történt meg vele. Édesanyámról mesélt nekünk, az ő szerelmükről, amit azelőtt soha nem hallottam tőle. (2017. febr. 26.)

Hátbaszúrás

Minden embernek voltak csalódásai az életben. Az első, ami most is fáj nekem, 15 éves koromból származik.

Matekóránk volt, a tanárnő írt a táblára, és valaki az osztályból valamit beköpött. Trágárságot. Direkt nem fogok név szerint megnevezni sem tanárt, sem osztálytársat, sokan rájönnek majd úgylis, kikről lesz szó, mások pedig nem illetékesek az ítékezésben.

Megfordul a tanárnő és kérdezi: Ki volt az? Síri csend. Mindenkinél lehetnek rossz napjai, az az érzésem, a tanárnőnek ez volt az, felment benne a pumpa és behívta az osztályfőnököt. Ő nem akarta az időt húzni, azt mondta, órák után az egész osztály legyen a fizikumban. Órák után mindenki ott volt, bejött az oszi, és kérdi, ki volt az? Néma csend. Azt mondja: Nekem van időm bőven, gondolkodjatok – és kiment. Egy óra múlva visszajött, ugyanaz a kérdés. Már látszott, nagyon mérges. Gondolt egyet, mindenki mondjon egy nevet, kire gondol, ki a tettes. Mindenki kénytelen volt mondani egy nevet, olyan nem volt, hogy nem válaszolsz. Én hülyeségből a legjobb tanuló nevét adtam le. Fogalmam sem volt, ki a vétkes. Sok név virított a táblán, ha jól emlékszem, 42-en voltunk az osztályban, lehet, tévedek. Tehát össze-vissza tippeltünk. Telt az idő, egyszer felállt az egyik osztálytárs és azt mondta: Tanár elvtárs, Kocsis volt. Elborult az agya a fizikatanárnak, lehülyézett engemet és ordítva kezdett feljönni a padok között (lépcsőzetesen volt berendezve a fizikum). Én is felálltam, és léptem két lépcsőt lefele. Még most is emlékszem, arra gondoltam, megüt. Bennem volt, ha hozzám nyúl, akkorát rúgok bele, felfordul. Megálltunk egymással szemben, ő kiabált, én meg kikértem magamnak, ne nevezzen hülyének. A leghíresebb fizikatanár volt Kolozsváron, de mint pedagógus 1-től 10-ig osztályozva 0. Úgy fejezte be az ordítózását: Kocsis fiam,

te nem végzed el a 9. osztályt! Volt egy abnormális szokása. Ha kimentél felelni és megakadtál, kezdte kitekerni a töltőtolla tetejét. Másnap kihívott a táblához, felírt egy példát. Oda sem f...ottam, kaptam egy 1-est. Le is törölte a példát, és mosolygott hozzá rosszindulatúan.

Vagányság

Nem voltam rossz gyerek, de mindig volt bennem vagányság. Egy példa: 7. osztályban nagy kézilabda bajnokság folyt, a magyar tanár volt az oszink. Kedves barátom, Prunner Vili hadilábon állt mindig a románnal. Azt mondta az oszi: Vili nem játszhat az osztály kézilabda csapatában a jegyei miatt. Jött a meccs délután, tudtam, Vili nélkül nincs esélyünk nyerni. Mindenki előtt szólok Vilinek: Öltözz, játszol, az én felelősségemre. Folyik a kézilabda meccs, egyszer csak megjelenik az oszi. Nem szólt semmit. Másnap magyar óra. Felállítja Vilit: Nem megmondtam, hogy nem játszhatsz? Vili válasza: Kocsis azt mondta, vállalja a felelősséget. Kihívott a tanár és elkezdett pofozni. Ki nem emelte volna a kezét a fejéhez, ha pofozzák? Én igen. Vili még felnőtt korunkban is azzal húzott, hogy gyáva voltam.

Nos, nyolcadikban bekaptam az 1-est fizikából, szóltam az oszinak: Tanár elvtárs, már van nevem, a jövő héttől nem vagyok ebben az iskolában. Rossz érzés volt, a legtöbb gyerekkel elsőől egy osztályba jártam. Rögtön a balhé után szóltam Kutyának, mondom neki: Gyuri bácsi, összehalhéztam az oszimmal, az az érzésem, nagy baj lesz. Rengeteg ismerőse volt Kutyának. A sportsuliban Moldovan volt az igazgató, akit jól ismert, másodállásban ő is atlétatréner volt az U-nál. Pár nap múlva már a Bălcescuba jártam a magyar osztályba. Később megtudtam, a fizika tanár elüldözött még egy párat a suliból, nem én voltam az egyedüli áldozata, de én voltam az első köztük.

A szívem mindig visszahúzott abba a suliba, meg is hívtak többször az érettségi találkozókra, elmentem már innen, Amerikából is. Nem haragszom senkire, sem a tanárookra, sem a hátba szúró osztálytársamra. De az első találkozóra vittem két ajándékot az oszinak. Egy aranyozott 1 \$-os érmet és egy Blank töltőtollat. Remélem, vette a lapot.

Ez volt életem első hátba szúrása egy osztálytárstól. Soha nem mondtam senkinek, milyen állapotban voltam abban az időben. Kit érdekelt volna, hogy édesanyám nagy beteg, már nem tudott jól beszélni sem. Mondtam neki: Anyu, írd le, mit akarsz mondani. Sajnos ugyanolyan betűkihagyásokkal írta le, csak találgattam, vajon mit is akar. Most is megvan-nak a feljegyzései. Ki tudta rólam, hogy reggel, 6-kor keltem, csináltam kakaós kávé egyliteres zöld üvegben, felvittem az ideggyógyászatra. Szerencsére, édesanyám a kerítéshez közeli épületben feküdt. Megvolt a füttyjelünk. Füttyöltem és kijött, benyújtottam az üveget neki. Utána hazamentem, és reggel korán már szaladtam a homokzsákkal, végeztem a gyakorlatokat a meredek Fekete utcában, amiket Kutya előírt nekem. Aztán lemosdottam és irány a sulis.

•

Szeretnék megjegyzést fűzni eme epizódhoz. Hasonló „nagy-jelenetnek” magam is voltam szemtanúja egy párhuzamos osztályban, az tehát nem számított egyedinek, a fegyelmezés bevett módja volt. A fizikai bántás már tilalom alá esett. Gyerekkori pajtásom itt pontosan diagnosztizál egy alapállást és módszert, persze e kiélezetten konfliktusos viszonyban a – ma is úgy vélem – szükségtelen megtorlásra esik a hangsúly, s az valóban felmérhetetlen károkat okozhatott a megbüntettek és szinte bénító megfélemlítettséget azok körében, akik számára példát akartak statuálni. Ennek stimuláló voltát akkor is, ma is vitatom. Tudni kell azonban, hogy évszázados tradícióról volt szó, e tanárközpontú, tekintélyuralmi oktatási gyakorlatot egy radikális szociális diktatúra ráadásul konzerválta, elszakítva teljesen mindattól, ami a nyugati kultúrkörben a diákközpontúság fele gravitáló iskolát és pedagógiát jelentette. Merőben másképp zajlott a tudásátadás és a képzés ott, ahol a bontakozó ún. ifjúsági szubkultúrát nem eltaposni és kiiktatni

igyekeztek, hanem bátorították vagy eltűrték, feloldották (lásd az 1968-as diákmegmozdulásokat), annyira, hogy az ma már több évre – egész évtizedre kiterjedő külön életkorként illeszkedik az ifjak életpályájába. Azt szoktam mondani, hogy mi itt keleten a „kényszerérlelés” diktatórikus körülményei közt élünk és tanultunk, a hatóságok és egyes tanárok erőfeszítései, hogy teljes ellenőrzésük alá vonják a kamaszkori informális viszonyok alakulását, ezzel magyarázható, mint az az ellenállás és viszolygás is, amit ez a tizen- és huszonévesek körében ébresztett. Ha ehhez hozzászámítják a hatalmas osztálylétszámokat, a pedagógiai gyakorlat lemerevedését, a nacionálkommunista rendőrállami tendenciák felerősödését – ezek különben a hetvenes-nyolcvanas években szabadultak teljesen el –, a mi, kisebbségi elitképzést feladatának tekintő középiskolánkra – a maradék kevesek egyikére – leselkedő külön veszélyeket, a nemzeti identitásátadás akadályozottságát – és még sorolhatnám –, akkor helyezhetjük igazi viszonyrendszerébe azt a fegyelmezési módszert, melynek represszióba hajló vadhajtasárról itt szó volt. A személyes felelősség persze sosem megkerülhető – akkor sem volt az.

No de gyerekkori pajtásomnak kínálkozott kiút, kimondott tehetség rejtőzött benne, s mivel jó pedagógusokra talált, ki is tudta élni azt.

Az atléta

Májusban rendezték a Sportiskolás országos bajnokságot Galați-on. Kutya nem jöhetett velem, mert ő csak a CSM részeséről volt edzőm.

Első nap megnyerem a 800 méteres síkfutást, kaptam egy orosz Pobeda órát. Nagy szó volt, ha 15 évesen órát viselhetél. ☺ Egy nagy teremben voltunk elszállásolva, olyan katonai ágyak benne, amiket egymásra lehetett tenni. Itt az ágyak nem voltak emeletesek, össze voltak tolva, mindenki ott aludt, ahol érte. Amit soha nem felejték el, életemben a legrosszabb vizet ott Galați-on ittam. Este verseny után nagy párnaháborút rendeztünk, cséptük egymást rendesen. Popescu Miki is ott volt, egy osztállyal fennebb járt a Bălcescuban. Rákevert egyet a párnával a fejemre, és meglökött. Én meg háttal ráestem a kiálló ágylábra. A sürgősségin tértem magamhoz, amikor már varrtak össze. Szerencsém volt, nem sérült meg a tüdőm, de másnap már nem tudtam elindulni az 1500 m-en. Kutya nézte az eredményt az újságban, és nem hitte el, hogy még az első hatban sem értem be a célba, mikor pedig én lettem volna az esélyes. Hazaérkezésünk után már ott volt nálunk. Fel volt kötve a jobb karom, hamar rájött, mi a probléma.

Ugyanabban az évben a Clujana atlétikai klubot* meghívták Sepsiszentgyörgyre. Mátyás Sanyi volt az edző, és mivel nagyon kevés atlétája volt, szólt Kutyának, a haverének, adjon neki kölcsön egy párat. Kérdezte a Sanyi tőlem, elmennék-e velük Szentgyörgyre. Mondom neki, OK, de akkor kell, hogy hozd Marikát is – ez volt a kikötésem. Beleegyezett szó nélkül. Valahol van egy fényképem, talán kettő is, meg kell keresnem, majd kiteszem.

* A Clujana – volt Herbák János, volt Renner bőr- és cipőgyár – mellett működő klub.

Elindultam a 100-, a 200- a 400-, a 800- és az 1500 m-en is. Csak 100-on kaptam ki Sillai Palitól, a többen diadalmaszkodtam. Hullafáradt voltam, de boldog, velem volt a „baba”. Persze kirándulással is össze volt kapcsolva a turné. Mikor a busz áthaladt Szentkatolnán, megkértem a sofőrt, álljon meg egy fél órára. Beszaladtam az unokatesóimhoz. Apám húga, Zelmi néni és családja élt Szentkatolnán. Nyár volt, kint voltak a mezőn, mert senkit nem találtam otthon. Emlékeztem, három tagban feküdtek a földjeik, loholtam egyiktől a másikig, amilyen szerencsés voltam, pont az utolsóban kaptam el őket. Az örvendezés keveset tartott, mert várt rám egy egész busz. Imádtam Székelyföldet, innen is mindig elmegyek oda, amikor tudok, talán húznak a gyökerek.

Meglehet, nem volt nagyon érdekes ez a rész, de az érem két oldala sem mindig egyaránt fényes. (2017. febr. 28.)

Sportsuli

Mikor beléptem az első nap az osztályba olyan zavarban voltam, az volt az érzésem, mintha a nap süttött volna a szemembe. Körbevettek, mindenki kérdésekkel bombázott. Lezser osztály volt, sok szép leány mosolygott vagy kuncogott rám. Xantus János volt az oszi, imádta mindenki, ha elkezdett mesélni, mert világjáró emberke lévén, mesélt nekünk, még a szünetben se rohantunk ki, ha szólt a csengő. Már a Technofrigban dolgoztam, amikor elhunyt, sajnos a temetésére az osztályból csak én mentem el és még Horváth Rózsi.

Ha osztálytalálkozót tartanak, részt szoktam venni, ha időm engedi. Bucinál rendezik mindig Tarniban. A tavaly nem mentem el, de elintézte Girsik Enikő és Tauffner Jutka, hogy találkozzam velük Győrben. Képesek voltak vonatozni és buszozni csak ezért. Kerestünk valami finom sütit, körbejártuk a belvárost, de már ott sem készítik azt, amire vadásztunk. Hozzáteszem, az Enikő bátyja volt a nővérem első udvarlója. Girsik Attila később kollégám a szerszámtervezésen a Friguban.

Elkalandoztam a sportsulitól. Hát, ami hülyeséget az az osztály véghezvitt, attól megáll az ész. Jött be az egyik reggel a tanár, hóna alatt a napló. Szól neki valaki: az nem a mi naplónk. Megnézi, és tényleg nem az, de megjegyzi: Pedig onnan vettem el, ahol a helye van. Kimegy, visszajön azzal, nincs meg az osztálynapló. Fél óra múlva jön Xantus: Gyerekek, aki elvitte a naplót, hozza vissza nekem, ígérem, semmi bántódása nem lesz. Nevet nem írok, de másnapra megvolt a napló. Mindenki tudta, ki a tettes, de nagyon összetartottunk.

Eszembe jut Kertész Laci osztálytársam, aki egy időben a tejet hordta ki hozzánk, s később lelécelt nyugatra. New Yorkban egyszer elmentünk a Magyar Házba, Tamás Gabi énekelt. Itt úgy szokás: kaja, pia, táncolás az „énekóra” után. Hátrafordulok, nézem, b@meg, ez a pasas olyan ismerős. Hát

a Kertész Laci. Már az 50-es éveinkben voltunk, látom, egy magyarországi ribanccal (a nőt már láttam azelőtt a pennsylvaniai Magyar Tanyán) úgy ropja a parketten, mint egy tinédzser. Szólok neki: Szia, Laci, megismersz? Azt hiszem, ő hamarabb meglátott, de nem szólt. Ja, persze – volt a válasz. És amit mindig utáltam, elkezdett egyből dicsekedni, hogy mi mindene van. Végül odaadtam a névjegyemet, hívjon fel, ha akar. Soha nem hívott fel. Tudjátok, aki innen odamegy és dicsekszik, annak semmije sincs. Egy mondás jut eszembe: messziről jött ember azt mond, amit akar. Sajnos a Laci is olyan volt. Beszéltem a skype-on Horváth Rózsikával, ő mesélte, évekkor korábban meglátogatta Lacit NY-ban, elég silányul élt. Megadta a telefonszámát Lacinak, hívjam fel, bár úgy tudta, meghalt. Hívom, kicseng, senki nem vette fel.

A másik osztálytársam Kanadában élt, Kun Árpí. 1989-ben meglátogattam. Hamiltonban lakott. Örvendtünk egymásnak, négy leánya volt, a felesége temesvári. Úgy tudom, visszaköltöztek oda. Árpí követett engem a 16-osba, majd leírom, miért volt muszáj újra iskolát váltsak. Árpival jó haver voltam, érettségi után első utam a Székelyföldre vezetett, vittem Árpit is magammal. Szentkatolnára mentünk az apám hűgához. Ami érdekes, Zelmi néni egy Kocsis nevűhöz ment férjhez. Sanyi bácsi, a férje iszákos ember volt, a kollektívben fejte a teheneket naponta kétszer. Este fejés után mindig a Bodegában kötött ki. Szerencséje volt, mert lovas szekérrel közlekedett, és a lovak ismerték az utat hazafele. Árpí nagyon be akart vágódni, idegen volt, gondolta, legyen egy jó pontja. Emlékeztem, mi a Sanyi bácsi kedvenc piája, és vittem neki egy egész literrel. Nem jut eszembe a pálinka neve, de nagyon szar íze volt. Én ittam egy pohárral és otthagytam az Árpit, aki nagy dumába keveredett Sanyi bácsival. Ismertem a szép leányokat a faluban. Estefele megyek haza, Árpí sehol. Kérdem, hol van Árpí? A hátsó szobában, felelik. Keresztül kellett menni a házön, benyitok a szobába. Árpinak a szeme fel volt akad-

va, a földön feküdt. Azt hittem, meghótt, ahogy a székelyek mondják. Megitták az egész pálinkát. Árpí elvesztette a versenyt Sanyi bácsival. Megijedtem, felkaptam Árpit és kicipeltem a házból, lefektettem a földre. Na, most mi a púpomat csináljak? Ott volt a kút egy lépésre, felhúztam egy vedert vizet, ráöntöm. Meg se mozdul. De jó jel: kezd nyögni. Alkoholmérgezést kapott, két napig pirítós kenyéren és teán élt. Jóképű gyerek volt Árpí, hamar megszerették a székely csajok. Pechünkre két napig zuhogott az eső. A kert végében folyt a Feketeügy folyócska. Megáradt elég szépen. Másnap kisüt a nap, kimegyünk a csajokkal a folyópartra. Árpí, hogy mutassa a csajoknak, milyen vitéz, javasolja, ússzuk át. Nem voltam soha jó úszó, de nem maradhattam szégyenben. OK, gyere. Átúsztuk és miután kijövünk a vízből, mintha millió tű szúrná az egész testemet. A víz alatt a másik parton csalán lapult, úgy néztünk ki Árpival, mint a himlősök.

Mint tudjuk, Romániában egyik napról a másikra hoznak új törvényeket. Kijött egy rendelet: aki sportiskolába jár, nem lehet leigazolva más klubhoz. Kutya megint összeszaladgálta az ismerőseit, keressen nekem egy új iskolát. A CSM-nél voltam ugyanis leigazolva, és nagyon ragaszkodott hozzám Kutya.

Szenteljünk pár szót az említett ifj. Xantus Jánosnak* (1917–1982), a nagynevű földrajztudós fiának, aki maga is tudós és szakíró lett, itt pedig pedagógusi példájára szeretnők felhívni a figyelmet. Több mint tanulságos ugyanis az a konfliktus feloldási megoldás, amiről történetünkben szó van. A nagy tanárok közé tartozott, és ahogy a különben könnyen kriminalizálható fenti kamaszkihágást, a napló eltiűntetését, kezelte, az kiváló ellenpéldául is szolgál a másik, repressziót használó megoldáshoz képest, s végső soron a fegyelmezésnek is eredményesebb eszköze volt, a tudásátadás eredményességéről nem is beszélve. Figyelmet nem fegyelmezással kell ébreszteni, mert könnyen visszaüt, tanulásra pedig igazság szerint nem serkent, legfeljebb megfelelési kényszert szül. Mielőtt pálcát törnénk bárki fölött: a kisebbségi tagozatokon tanító magyar pedagógusok státusa lényegesen különbözött a pár maradék külön magyar intézménybeliekétől, saját önálló középiskolánk Erdélyben akkor már alig lehetett egy tucat. Szívesen nyitnánk különben listát a népszerű tanárokról akár a Facebookon is, Kolozsváron ugyanis léteztek akkor is kiváló pedagógusok, persze az egykori tanítványok saját tapasztalata hitelesíti igazából a véleményyt.

* Szakdolgozatát az erdélyi Mezőség tavairól írta, majd ugyanez lett a témája doktori értekezésének is. Az egyetem elvégzése után az Országos Természetvédelmi Bizottság tudományos titkára volt, majd a kolozsvári egyetemen lett tanársegéd. A második világháború után középiskolai tanárként folytatta pályafutását. Tíz könyvet és több mint ezer újságcikket írt. Az 1950-es évek elején ő készítette az első nagyobb román természetfilmet a Retyezát-hegységről, amelyet 1953-ban a római dokumentumfilm-fesztiválon ezüstéremmel tüntettek ki. A kolozsvári rádióstúdió magyar nyelvű tudományos adásait szerkesztette és vezette, illetve forgatókönyveket írt A Román Televízió magyar adásainak dokumentumfilmjeihez. Művei: A Kis-Szamos vízvidékének tavai: adatok a mai és hajdani halastavak ismeretéhez, doktori értekezés, Kolozsvár, Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt., 1942; Tündérszép tájakon, Kolozsvár; A természet kalendáriuma, Bukarest, Ifjúsági könyvkiadó, 1958; A tengerfenéktől a csillagokig, Kolozsvár, 1960; Szárnyas barátaink, Kolozsvár, 1958.; Emberek, tengerek, jéghegyek, Kolozsvár; Otthonunk a Naprendszer, Kolozsvár; Csillagok születése, csillagok halála, Kolozsvár; Világjáró bakancsok, Kolozsvár, 1975. (Wikipédia)

Kölcsönkenyér visszajár

Így kötöttem ki 10. osztálytól a Méhes utcai 16-os számú iskolában. Ne csodálkozzatok hát, honnan van annyi ismerősöm. Fele román, fele magyar sulis volt. K. L. volt magyar részről az aligazgató. Az egyik osztálytársam mindig azt mondta róla: hordószagú. Nagy piás pasi volt, de nem ártott a légynek sem. Vagány osztály volt, a legkevesbé szép csaj volt az éltanuló. Vizi Imre volt a matektanár, karakán, jó humorú sportember. Mikor a sportújsággal jelent meg az órán, már vettük elő a lapokat, tudtuk, rögtönzést írat. Az ujjával a sportújság közepét kilyukasztotta, és azon leskelődött, ki puskázik.

Elég jól kézilabdáztam, nagy kézilabda meccsek folytak az iskolák között. Haas Edi és én voltunk az ászok, Kedves Péter (most Svédben él), Papp Laci, Szabó Peti és a román osztályból egy Doboş nevezetű volt a magja a csapatnak. A Sportcsarnokban rendezték a mérkőzéseket. Nahát, gyerekek, Edivel bosszút álltunk a 11-es sulin. Emlékszem, kint volt a meccsen Székely, a diri és Palkó Attila aligazgató a 11-esből és a mi dirink is. Simán nyertünk. Edit is a 11-esből üldözték el. Jutalomképpen K. diri elvitte az egész csapatot a Színház melletti cukrászdába. Sajnos a következő meccsen valamelyik román sulival kerültünk össze, felment a ganélé az agyamba, és amikor a bírók nem látták, odakentem az egyiknek. A bírók nem látták, de a közönség igen, és Radványi Pali ki is tett az újságba: Kocsis sportszerűtlensége. Virított az Igazság* sportrovatában. Különben – sorolhatnám a példákat – mindig az volt az érzésünk, a bírók nyomnak minket, és nem túlzok, úgy is volt, ha a többségiakkal játszottunk.

Felértünk a csúcsra, döntőt játszottunk valamelyik román sulival. Örjögött a közönség, elég sokan szurkoltak mindkét

* Az egyetlen megyei magyar napilap.

iskolából. Edi még most, az érettségi találkozón is emlegette a történelmi gólt. Döntetlenre állt a meccs, alig volt pár perc hátra, amikor 9 métereshez jutottunk. Edi sok gólt dobott 9 méterről, az ellenfél számított nagyon rá, hogy most is rászúrja. Szólok neki: Gyere, állj ide mellém. Háttal álltunk a kapunak. A labda Edinek a kezében volt. Mondom neki: Passzold nekem a labdát, de fordulj meg, és tegyél úgy, mintha lőnél. Úgy is volt, bekapták a cselt. Én meg ráfordultam, és bevertem a labdát a felső sarokba. Győztünk. (2017. márc. 1.)

Halál, érettségi

A csúcson voltam, és az élet olyan, aki fenn van, az nagyot eshet. Tizedikben történt, május 11-én hosszú szenvedés után elhunyt édesanyám. Másodikos koromtól abból állt az élete szegénynek, hogy egyik kórházból ki, a másikba be.

Elment a kedvem mindentől. Kutya is észrevette, de másra gyanakodott. Biztosan emlékezett a saját kamaszkorára. Jól benne voltunk a nyárban és szólt, legyek az öltözőben edzés előtt egy órával, Marikát is megkérte, jöjjön el. Elöttem van Marika, tiszta piros, facsaró új ruhájában jelent meg. Kutya kereste a szavakat, hogy is fogjon neki a beszédének. Nagyon jó dumás volt, ezt megjegyzem, a humora átlagon felüli. A téma a szex. Kezdte azzal, hogy semmi rossz nincs a szexben. Elmesélte, mikor vesztette el a szüzességét az ÉDES LUK nevű kuplerájban. Magyarázta, hogyan lehet védekezni a terhesség ellen és felajánlotta a feleségét a Marika felvilágosítására. A Marika arra nagyon kezdett hasonlítani a ruhájára. Rendes kicsi csaj volt, tökig szerettük egymást, legalább is úgy éreztem. Párszor közel álltunk a csúcshoz, de nem történt meg.

Kb. nyolc éve Olteanu Mircea és a felesége, Juli rendezett egy atléta találkozót a Kioszkban. Tudták, otthon leszek, meghívtak a vacsira. A feleségem velem volt Kolozsváron, de nem kísért el, talán tudta, ott lesz Marika is. Úgy 40 év után találkoztunk újra. Nagyon soványnak tűnt, tudtam, a férje elhunyt. Másik vele kapcsolatos emlékem: a ballagásunk folyt a 16-os suli udvarán 1967-ben. (Közbevetőleg: édesapám egyszerű ember volt, csak arra ügyelt, legyen mit együnk és legyen tiszta ruhám. Nem sokat törődött mással, de nagyon szeretett engem. Szólok neki: Apu, jössz a ballagásomra? Rám néz az öreg és azt kérdi: Hányadikos vagy? De eljött, nagyon büszke volt rám.) Nos, akkor már egy éve szakítottuk Marikával. Lépegettünk, a kis batyu a vállunkon, és kit veszek észre a tömegben?

A Marikát. Megdobbant a szívem. A ceremónia után kerestem, de nem találtam. Kb. tíz éve tudtam meg, az egyik kedves osztálytársnőm bátyja vette el feleségül. Akkor jöttem rá, nem értem volt ott, hanem a sógornőjéért. Soha nem udvaroltam az osztálytársnőmnek (a Marika sógornőjének), de nagyon jó barátok voltunk. Ő volt az egyedüli női személy, akivel még katonaság alatt is leveleztem. De nem tudtam, köze van Marikához. Már rég itt voltunk Amerikában, a skype-on beszélgettem Anikóval (a Svédbe kiköltözött osztálytársnőmmel). Valahogy szóba jött Marika. Mondom neki, ő volt az első szerelmem. Erre rávágja: Nekem meg a sógornőm. És akkor tudtam meg, a bátyja elhunyt. Az Anikót legjobb női barátomnak nevezhettem. Odahívta Marikát a számítógéphez, és kiment a szobából. Nagy volt a meglepetés, mikor szóltam neki: Tudod-e, kivel beszélsz?

Meg kell hogy említsem a Kati osztálytársnőmet is. Azt hiszem, nagyon kedvelt engem. Ha kihívtak felelni, bandukoltam ki a táblához, mindig odaszóltam: Kati, sügj! A legjobb sügő volt, szőke, kékszemű, babaarcú.

A második hátbaszúrás

Mint írtam, reggel otthon edzettem sulis előtt, délután a CSM-nél a stadionban. Kemény edzések voltak. Megnyertem a terepfutó bajnokságot. A Balkán Bajnokságot Athénban rendezték pár hónappal később. Nagy öröm, megyek Athénba!!! Egy héttel a verseny előtt közölték a CSM-vel, hogy nem kaptam meg az útlevelet. Bementem a klubhoz, Kézdi (lehet C-vel kéne, hogy írjam) volt az elnök (nagy f... volt), és kértem, igaz ez. Ja – volt a válasz. Elvitték Görögországba a 2. és 3. helyezettet, akik bukarrestiek voltak. Keserű tapasztalat volt. Nekem betettek nagyon.

Az egyik osztálytársam, Crisan Öcsi az U-nál (Universitatea) focizott, kértem tőle: Te Öcsi, kipróbálnám a focit, tudnál szólni értem egy jó szót? Másnap már az U ifi öltözőjében találtam magamat. Kovács Vili és Avram voltak az edzők. Adnak egy labdát – én civilben álltam az öltöző közepén – és azt mondja Vili bácsi: Na, kezdjél dekázni, fiam. És dekáztam. Vasárnap a második U csapatnak meccse volt *Baia Sprien*, engem is elvittek nagy meglepetésemre. Mivel nem voltam leigazolva, faltson játszottam. Éppen ismertem a srácot, akinek a nevén bedobtak: Simmert Ferkó, a Majális utcában lakott. Kicsit a képe is hasonlított rám. Az első perctől játszottam. Gyorsabb voltam, mint akárki, két gólt rúgtam az első meccsen. Arra emlékszem, nagy sár volt, feküdt nekem a pálya.

Így kezdődött el a futballista karrierem. A fociban a jó fej-játékom miatt Torres (portugál játékos volt a '60-as években) lett a becenevem.

Még valami. A 16-os suliban elég sokat lógtam, nem volt kedvem semmihez, elhanyagoltam a tanulást. Késni is késtem rendesen. Messze volt a sulis, a 7-es busszal jártam be. Egy ilyen késésem alkalmával történt az eset. Két feljárat szolgált az emeletre, a jobb oldalin mentek fel a tanárok, balra, a folyosó végében a tanulók. Persze én a rövidebb utat választottam,

a tanárokét. Pont Vizi Imrébe ütközök. Megáll Imre, kinyitja a Kiss diri ajtaját és beszél: ITT VAN AZ INSPEKTOR – és beterel a dirihez. Csak letoltak, mert „hordószagú” volt a diri, olyankor nem kötekedett sokat. (2017. márc. 2.)

Kaland Vilivel

Kellemes kolozsvári nyári este. Vilivel bandukoltunk felfele a Majális úton (most Republicii). Lehattunk úgy 16-17 évesek. Előttünk két egyetemista csaj lépegetett magassarkú cipőben, néha hátrapillantva ránk, és röhécseltek közben. Vili a román nyelvvel hadilábon állt, de jóképű, barna gyerek volt. Én voltam a bátrabb, és megkérdeztem, mi olyan vicces bennünk. Ez kb. az Árnyas utca sarkán történt. Megfordultak a csajok kacagva, és a szebbik csaj azt mondja, mi négyen nagyon találunk. Rögtön kapcsoltam, a másik langaléta volt, mint én. Nem volt csúnya, de kurvára magas, vigyorgott ő is. Kicsit bambán nézhettünk Vilivel, még nem történt meg velünk ilyen. Elindultunk négyesben felfelé. A csajok valami buliról szabadulhattak el, mert kicsit hordószagúak voltak. Leszűkül a járda a Házsongárd utca (most Cireșilor) bejáratáig és a fák, amik a járdán belül voltak ültetve, még keskenyebbé tették. Vili előttem a szép csajjal próbált románul dadogni, s elég jól ment neki. Befordulunk a Házsongárd utcába, a kerítésen keresztül kilógott egy egyedüli rózsaszál. Vili kapcsol egyből, és letépi a rózsát, átnyújtja a marhára szép barna csajnak. El volt ájulva a csaj. Lucia, a langaléta rám néz, na, én mire várok? Nézek bambán, több rózsza nem látszik, tömör deszkákból volt a kerítés, lenézek a földre és megláttam egy kutyatejvirágot, de mivel este volt már, az behúzta a szirmait. Ez van, letéptem és átnyújtom vigyorogva. A röhögés nem maradt el, kicsit fagyos volt Lucia kacagása. Pillanat alatt éreztem, valamit tennem kell. Megöleltem és jól lesmároltam. Nagy tapasztalatom volt benne, Marikával sokat gyakoroltuk, s a kapcsolatunk már meg volt szakadva. Egyből éreztem, öt másodperc múlva visszacsókol a Lucia. A nyelvünk hadakozott keményen, közben az eszem azon járt, most hogyan tovább? Aránylag szűz voltam, 17 éves, de már nagyon kanos. Viliék közben előbbre

sétáltak, és látom, Vili is átfogta a csaj derekát, úgy imbolyogtak előttünk. Mi minden öt lépés után smároltunk. Elérünk a 72. számhoz, ott áll pirosban a házunk. Mondom Lucianak, ez a mienk. Rökönyödve rám néz: Te itt laksz? Háztető volt, de se ablak, se semmi. Mondom neki: dehogy, a Trefort utcában lakom, de ez a mi kertünk, bár a ház nincs befejezve. Megenyhült. Gondoltam, megpróbálom: Gyere, megmutatom belülről (átvillant az agyamon a kajiba).

Gyors választ kaptam. Kiabált a barátnőjének, mi még maradtunk a villanyfánál, ami a házunk előtt délcegen állt, és kapufának használtuk, amikor fociztunk az utcai gyerekekkel. (Nagy utcai focimeccsek folytak a házunk előtt, mert autó abban az időben alig járt és az utcát is fű borította. Rengeteg ringlőszilva tarkította az utcát, mi kölykök, alig kezdett pirulni, már lezabáltuk.) Volt egy farkaskutyánk, az egyből előmászott hátul a kertből, és ugrált örömeiben, hogy este is meglát. Tudtam, apám már nem bütyköl a pincében, mert késő volt, hazament. A kulcs a kapu háta mögött volt felakasztva egy szegre. Kicsit félve, de beteretlem Luciat. Cigányt, a kutyát levezettem a pincébe és bezártam, hiába ugatott meg sírt. Emlékszem, reszketett a kezem az ígérkező nagy lehetőségtől. Holdvilágos éjszaka volt, egész jól lehetett látni a kertben, a szomszédban Fekete bácsinál égett a villany. Az öreg suszter volt, azt hiszem, az egyedüli maszek Kolozsváron, a Bob utcában volt a műhelye. Körbemutatom a kertet a csajnak, a kaliba padlásán galambjaim is voltak. Néha búgtak egyet-egyet a sötétben.

Nem hagytam, hogy kihűljön a csaj, kétpercenként smároltunk. Nem tudtam, hogy tereljem a figyelmet a kajiba fele, de megoldódott, a női kíváncsiságnak nincs határa, ő kérdezte, ott mit tartunk. Volt egy olyan petróleum mécses lent a pincében, hamar kihoztam, és lett világosság. A kajiba előtt minden galambszaros volt, de bent elég tűrhető állapotok uralkodtak. Volt egy ágyféleség is, ahogy benyitottál, mindjárt szemben. Az ajtó balról jobbra nyílt, mögötte fel voltak akasztva a kerti

szerszámok szépen sorba. A kutya nyivogott, ugatott a pincében persze, elég jól hallatszott, bár két ajtó is fojtotta az ugatást. A smárolás meg nagyobb ütemben zajlott, kezdtem vetkőztetni a csajt, alig volt valami melle, ha borogatta volna, lehet, elmúlt volna. Nem volt kezdő, mint én, elfújta a lámpát. Akárhogy fordítottam is, legyenek felül, nem ment, ő lovagolni akart, hát legyen. Egyszer csak ugrik le a csaj, be az ajtó háta mögé, nyílik az ajtó és az elemlámpa fénye megvakít, közben takarom a farkam a tenyeremmel, amennyire tudom. Fekete bácsi volt, a szomszéd. A házunk és a kerítés között apám hagyott egy kiskapunyi rést, hogy tudjunk átjárni egymáshoz, és az öreg is adott néha enni a kutyának. Te vagy Öcsi, mi a f..t csinálsz itt meztelenül?– kérdi. Nem látta a csajt, mert az az ásó és kapa között takargatta a melleit az ajtó háta megett.

Aztán az elemlámpa fénye lefele mutatott és meglátta az öreg a magassarkú cipőket. Elkacagta magát és becsapta az ajtót. Írtam régebb, a kajibának története van. (2019. febr.)

Kutya

Kutyáról kell még beszámolnom. Egyszer egész éjjel utaztunk vissza Bukarestből. Leszállunk a vonatról, megyünk fel a Horea (volt Ferencz József, volt Regele Ferdinand, volt Horthy Miklós) úton, egy irányba laktunk Kutyával. A Főtéren a Progresul moziban éppen a Moby Dicket játszották. Kérdi Kutya: Nincs kedved? Nézzük meg. Mondom neki: OK, jobb, mintha a suliba lennék. Fáradt voltam, majdnem elaludtam az előadás alatt. Megy a film. Egyszer csak Kutya felugrik, csapkodja a combját hátul és egy óriásit szellent. Az egész nézőtér velem együtt elkezd röhögni. Elkapta a görcs a lábát. Utána azzal húztam: Nem megyünk el megnézni a Moby Dicket még egyszer? 😊

Divíziós versenyre utaztunk vonattal Bukarestbe, késő este indult a vonat. Az volt a szokás, ha új vagy, „megkeresztelnek”. Nem számított, hogy fiú vagy leány. Neveztem Julikának a nagyon csinos csajt. A szertartás abból állt, az áldozat hasra kellett, hogy feküdjön az üléseken keresztül, és mindenki rávert a fenekére a többiek biztatása közben. Ilyenkor tömeg gyűlt a kupéba, mindenki tolakodott, lássa az eseményt. Ha haragudtál az áldozatra, nagyot húztál a seggére. A fejére volt húzva egy fekete zsák, úgysem tudta, ki pacsizik a fenekére. Na, a Julika tudta mi következik. Általában mindenki tréningben utazott, mert kényelmesebb. Julika is, de hozott egy kispárnát, és betette a tréningnadrág alá. Kutya észrevette a csalást, kijelentette, ő az első a pacsizásban. Csinos, hosszú fekete haja volt Julikának. A hasán feküdt. Odamegy Kutya és lerántja a tréning alsót, pechére nem csak azt, hanem a bugyit és párnát is, szóval mindent. Volt röhögés. A Julika ahelyett, hogy maradt volna hason, felugrott és tépte le a zsákot a fejéről.

* Biró György, a kolozsvári Munkás Sportklub városszerte ismert edzője.

A fiúk már nem röhögtek, inkább azt hiszem, átfutott valami más az agyukon. 😊

A női atlétáknak Kiss Gyuri bácsi volt az edzőjük. Mezei bajnokság volt, ugyancsak Bukarestben. Kati, Stazy, Rodica és már nem jut eszembe a 4. hölgynek a neve. Felnőtt bajnokság, tehát 19 év felettiek voltak a nők. Ketten, hárman közülük nagyon menőek voltak. Katin kívül az egész női csapat leszerepelt, képességeik alatt teljesítettek. Verseny után gyűlés. Kiss Gyuri bácsi cigarettázott, szipkát használt, mindig a kisujjával tartotta a szipkát, ha volt benne cigi, ha nem. Nagyon ideges volt. Kérdezte a nőket, mi történt velük, hol voltak az este. Rodica azt mondja: Én már 8-kor az ágyban voltam. Megszólal Kutya: Kivel? Azt hiszem, a Kiss Gyuri bácsi éppen slukkolt, mert majdnem megfulladt a köhögés és kacagás közben.

Brassóban volt versenyünk és a Pojánán szállásoltak el. Is-ten nyugtassa Csákány Csaba súlydobót, nagydarab ember volt. Úgy emlékszem, haton voltunk egy szobában. Laci, a magasugró, pedáns gyerek volt, a pizsamáját berakta a párna alá és kiment. Én nem emlékszem, hogy valaki hozott volna valaha is magával pizsamát. Csaba késve érkezett, kiválasztja magának ugyanazt az ágyat. Felemeli a párnát és megszólal: Né, te, ezek pizsamát is adnak. Tudtuk, kié a pizsama, de hallgattunk. Levetkőzik a Csaba és magára ráncigálja a pizsamát. A hossza jó volt, a szélességével volt baj. A háta a pizsamának nem bírta a nagyobb méretű emberkét és elhasadt. Jön vissza a Laci, mi már kártyáztunk az asztalnál. Ránéz Csabára és azt mondja: Pont olyan színű a pizsamád, mint az enyém. Aztán rájön, az övéről van szó, kéri vissza. Odamegy Csabához és kezdi rángatni a pizsamát. Az lett a vége, az egyik ujj a kezében maradt. Jót röhögtünk.

Sokat jártam edzőtáborba Pojánára a román válogatottal. 1966, focivébé Angliában, tévén néztük a meccset. Egy-egy szobába, ahol volt tévé, összegyűlt vagy 20 ember. Ahol én néztem, csak én voltam magyar és a brassói Siskovics Csaba,

a kalapácsdobó. Aki emlékszik rá, a magyar válogatott kikapott a portugáloktól az előző meccsen. Nagy öröm a frátyéknál, ennyire nyíltan még nem láttam őket kimutatni az elfogultságukat irántunk. A következő mérkőzést a brazilokkal megnyerték a magyarok 3:1-re. Siskovics nagy ember volt kalapácsdobó lévén, úgy ordított a góloknál, biztosan hallották az egész hotelben, mert részükről síri csend kísért a győzelmet. Érdekes, senki nem mert bozgorozni. Talán Siskovics méretei miatt.

Nemzetközi versenyeket is rendeztek Pojánán, úgy hívták őket: Triunghiular, azaz háromoldalú. Román, magyar és lengyel atléták részvételével. A verseny után úgymond bankett, teli az asztalok mindenféle finomsággal. Megkenek magamnak egy szelet kenyeret, vaj és rá szederdzsem. Beleharapok, s akkor jött a nagy meglepetés. Az volt az érzésem, szarba haraptam. Mit csináljak, fogtam, bedobtam az asztal alá. Utána jöttem rá, vagyis valaki felvilágosított, nem szederdzsem volt, hanem kaviár...

Térjek vissza Kutyához. Nagyon haragudott rám, amiért otthagytam, de reménykedett, meggondolom magam. Úgynevezett *indemnizációt* (díjazás) kaptunk havonta a román válogatottban, ha ifi voltál, kevesebbet, ha felnőtt, többet. Már eltelt öt hónap, és üzent: Gyere vissza, mert visszatartottam neked a pénzt, 6800 lej, és akkor felveheted. Sok pénz volt akkor, emlékszem apámnak a bére 1800 lej volt. Válasz: Nem megyek. Az öltözőnk a tribün alatt három ajtóra volt a CSM öltözőjétől. Jövök ki a fociedzésről, s velem szembe jöttek Kovács Vili és Avram, az edzőink. Az atléták Kutya vezérletével éppen súlyzóztak a folyosón. Kutya elkezd kiabálni a két fociedzőmre, hogy elcsalták a legjobb atlétáját stb. Nagyon jól beszélt Kutya románul. Azok csak nézték Kutyát, nem szóltak semmit. (2017. márc. 4.)

Angyalbőrben

18 éves koromban elvittek katonának. Február volt, fagyosan fújt a Crivăț szél Moldovában. Elvették a civil ruháinkat, kopaszra nyírtak, alig ismertük meg egymást. Felvettük az uniformist, és vagy 1000 katona ki a nagy placra. Felosztottak 6 csoportra. A tankosokhoz kerültem, gondoltam magamban, na Kocsis, te hogy fogsz beférni a tankba? 187 centi magas vagyok, a többség jóval alacsonyabb volt nálam. Egyszer jön egy tiszt (addig nem ismertem a rendfokozatokat, de százados volt): Aki magyar, lépjen öt lépést előre. Nab@meg, gondoltam, most kivégeznek vagy mi? Mindegyik magyar elé odament a százados és megkérdezte: mi a szakmád? Akinek volt, bemondta. A pékek, a raktárosok, a szakácsok mind közülünk kerültek ki, még a benzinraktárba is magyarokat osztottak be. A generálisnak a sofőrje is magyar volt, emlékszem, Pálfinak hívta.

Miután ez lement, egy másik tiszt azt kérdezte ki futballozott versenyszerűen, lépjen elő. Így hát én már másodszor léptem előre. Felírta a neveinket. Rövid idő alatt rájöttem, nem leszek tankos, hanem folytatom a foci pályafutásomat. A *Victoria Roman* a másodosztályban szerepelt, az első csoportban, vagyis Moldova, Bukarest, Galați csapatai közt. Mivel a bajnokság már március elején kezdődött, én külön tettem le az esküt, egyedül, 20 nap múltán. A szabály az volt, hogy 45 nap kötelező kiképzés után esküdtek fel a hazára, s azt megelőzően senki nem hagyhatta el a kaszárnyát. Én azért részesültem megkülönböztetésben, mert szükségük volt rám a csapatban. Lengheriu volt a csapat edzője, olyan 64 éves, régebben a román válogatottban is játszott, kicsit beszélt magyarul is, ha jó kedve volt, magyarul szólt hozzám. A csapatban öt civil is játszott, vagyis volt tagja a keretnek. Rajtam kívül Halász (nagyváradi), König (nagykárolyi) és Soós (nagyenyedi) volt

magyar nemzetiségű. Az edzőnk bukaresti volt, azért tudott egy kicsit magyarul, mert a román válogatottban az ő idejében magyarok is játszottak. Ha nyertünk persze pia, kaja, énekóra a buszon. Persze románul. Egyszer feláll a busz elején egy ilyen alkalommal az edzőnk és rázendít az „Az a szép, az a szép” kezdetű nótára, a végén a román csapattársak is megtanulták a szöveget.

Mi, focisták külön laktunk a kaszárnya kerítése mellett és szabad kijárásunk volt. *Roman** egy pitiáner város különben. A nővérem küldött egy pár magyar könyvet, és én mindig kint olvastam egy padon. Rengeteg gyerek játszott körülöttünk, a focisták voltak a leghíresebbek a városban. Egyik gyerek nézegeti, és megkérdi, milyen nyelven olvasok. Pontosan emlékszem, a Karácsony Benő Napos oldala volt. Mondom neki, magyarul. Felcsillan a gyerek szeme, és azt mondja: Az apám magyar, ha kiolvastam, nem adnám kölcsön, az apja biztosan fog örvideni neki. Az apja mérnök volt, a romani csőgyárba helyezték ki, miután Kolozsváron elvégezte az egyetemet. Odaadtam a könyvet persze, de soha nem beszéltem a pasival, kiolvasta és visszaküldte.

Na, ezzel csak azt akartam mondani, Erdélyen kívül nagyon is megbecsültek minket.

Középcsatár létemre az első meccsen – Bukarestben a *Metalul*al játszottunk – én jobb hátvédi posztra kerültem. Kikapunk 2:1-re. Én rúgtam a szépítő gólt a 89. percben. Halászon kívül senki nem gratulált. Hétfőn az első edzés előtt megjelent a parancsnok, a *general* (tábornok), és ahogy belépett az öltözőbe, mindenki haptákba vágta magát.

– Üljön le mindenki – szólt, nagyon vastag hangja volt az alacsony, elegáns, piros csíkos nadrágú, mindig cigarettázó tisztnek.

– Kocsis, álljon fel.

* Románvásár 50 ezer lakosú kisváros a közép-moldvai Neamț megyében.

Felállok megszeppenve.

– Gratulálok a gólhoz, de van egy kifogásom: miért nem gratulált neki a csapat többi tagja?

És földig lehordta az egész társaságot. Sajnos, sok volt a bu-karesti a csapatban, akik, ha kellett, ha nem, nyíltan lebozgo-roztak*. Mindig dühített, de lenyeltem, mi mást tehettem volna újoncként, ők többnyire másodéves katonák voltak. Tizenhat hónapot tartott a szolgálát, azt kétféle osztották, nyolc hónap után könnyítettek rajta. Mi külön laktunk a többi katonától, és pantalló meg félcipő volt az egyenruhánk, kiváltságosakként a tiszti étteremben ettünk. A civil és a katona csapattársak között kemény harc dúlt. A civil focista helyi csőgyári alkalmazottnak számított, de arrafele sem ment, csak a fizetését felvenni, amire ráadásként 800 lej ún. indemnizációt (külön díjazás) kapott a focicsapattól. Nekünk azonban „csak” 500 lejt fizettek. Ha egy csapatban nincs egység, összetartás, az halálra van ítélve. Én leragadtam, jobbhátvédet játszottam végig, hiába kértem magam a csatársorba, a civileket nehéz volt kiszorítani.

Történt egy érdekes dolog. Megismert a romani atlétaedző, hiszen az atléták is ott edzettek, ahol mi. A tábornok minden edzésen és meccsen ott sétált a pálya szélén, imádta a focit, közben szívta a cigijét, az *Admiralt*. Az atléták edzője arra kérte a tábornokot, engedjen el engem egy versenyre, képviselhessem Romant. *Piatra Neamțon* tartották a versenyt. Egy versenyre elenged, de többre nem, felelte a tábornok. Nekem semmi kedvem nem volt hozzá, de ha a tábornok azt mondja, menjek, nem volt választásom. Már lassan két éve nem versenyeztem. Szombaton tartották, engem 800 méteren neveztek. Furcsa volt szeges cipőre váltani a stoplis cipőt. A mezőny gyenge volt, én nyertem, 2,01 perc alatt teljesítettem a távot,

* Magyarok közkeletű becsmérő gúnyneve Romániában, hazátlant jelent állítólag.

de nem futottam ki magam. A legjobb időm 1,522 volt, amikor atlétizáltam.

De nem bántam meg, ugyanis összeházasodtam V. Kati-val, a székely csajjal Kézdivásárhelyről. Kati 2 évvel idősebb volt nálam, szőke bombázó. A brassó pojánai edzőtáborban ismertem meg, románul alig beszélt, így együtt mászkáltunk, sétálni még Brassóba is bementünk gyalog. Valaki beköphett, ezért egy éjjel ki kellett hogy mászak az ablakon, és usgyi az én szobáimig, ami a másik panzióban volt. Másnap összegyűjtötték az összes atlétát a tornaterembe. Jön a főtitkár az atlétikai szövetségtől és egy pár szandált tart a kezében. – Kié ez a szandál? – és felemeli magasra. Kénytelen voltam jelentkezni. Sajnálatomra, Katit hazaküldték, engem megrovásban részesítettek.

Aki beköpett, az pont egy romani atléta volt, röhögve árulta el nekem egy focimeccs után Romanban, ahova nézőként jött el. Egy szobában laktam vele Pojánán. Ez az ember akkor azt vágta kárörvendően a pofámba, Ceaușescu jól tette, hogy felszámolta a Magyar Autonóm Tartományt. Történelem – jó, ugye?

Jutalmuk a büntetés

A Victoria Romannal utolsó előtti helyen végeztünk a bajnokságban, tehát kiestünk a B ligából. Minden kiváltságot elvettek tőlünk. Büntetés is járt, a focicsapat kellett az új kerítést felállítsa a kaszárnya körül. Nyár volt, kurva meleg.

Az én büntetésem különbözött a többiekétől. *Mizilre** küldtek, onnan kellett, hogy elkísérjek géppisztollyal felszerelve (golyó nélkül) egy vagon, amibe tornafelszerelést pakoltak (létrák, gerincfal, minden vasból). Hosszú vasak, amiket majd összeszerelnek a kaszárnyában a katonák kiképzésére. Fullasztó meleg volt, a vagon nyitott, csupa vas. Visszafele két konzervet, valami marmeládét meg egy kis kerek kenyeret kaptam az útra. Mizilről elindulva négy napig tartott az utam Romanig. Olyan szomjas lettem, azt hittem megkergülök. Levetköztem gatyára, ráadásul a vagon nappal állt a legtöbbet, estefele elkezdtek tolatni, nem tudtam aludni sem, mert a vasak csúszkáltak erre-arra. *Mărășești*-nél egy gatyában és a bakancsban leszálltam, loptam két üres üveget egy másik vagonból, s elmentem vízért, egy szál gatyában és bakancsban. Jó távol állítják meg a tehervonatokat az állomásoktól. Ez már a második nap történt, megjegyeztem, vagy kilenc számjegyből állt a vagon száma, most is emlékszem, az első három 362 volt. Jövök vissza, a vagon sehol, eltolatták. Nab@meg, Kocsis, a katonaruhám, a géppisztolyom a vagonban, én egy szál gatyában a tűző napon. Jött két munkás, kértem, hol a vagon, ami 10 perccel ezelőtt itt állt? Jött, hogy sírjak. Megsajnálta, az egyik elment érdeklődni. Visszajött és azt mondja: Üljek fel erre a tehervonatra és *Buzăunál*** utolérhetem az én vagonomat.

Mint írtam, a szerencsével soha nem álltam hadilábon. Buzăuban elég sokat kerestem a vagonomat, de megtaláltam. Még két napot vonatoztam éhen és kialvatlan. Este 9 fele érkeztem

* Város Prahova megyében, 14 ezer lakossal.

** A hasonnevű megye székhelye, 115 ezer lakossal

Romanba, a szolgálatos tisztnél mikor lejelentkeztem, láthatta rajtam, hullafáradt vagyok és piszkos, elküldött tusolni, és beszólt a konyhára, adjanak valamit enni nekem.

Lejárt a büntetés, készülni kellett a C ligára, elkezdtük az edzéseket. Augusztusban a Varsói Szerződés hadereje megszálta Csehszlovákiát, Románia kimaradt belőle. Ceaușescu egy vad beszédet tartott a függetlenségről, utólag (évekkel később) megtudtuk, kamu volt az egész. Október 10 körül kivezényeltek Galați mellé a határra, védeni azt a szovjet hadsereg ellen. Az állomáson a bevagónírozás közben a tisztek feleségei hisztiztek, készültek a háborúra. Édesapám levélben küldött 300 lejt, és azt írta, az első alkalommal adjam meg magam, ne dögöljek meg ezekért. Ő lehúzott ugyan három évet a „Paradicsomban”, de úgy gondolja, a fogság mégis jobb, mint meghalni. Hát azt kellett volna látni! Kiérünk a határra, zuhog az eső, tökig érő sár, katonák össze-vissza. Kavarodás. A tisztek kiabálnak. Egy másik focistával álltam össze, eszkábáltunk egy sátrat, de nem értünk vele semmit, akkora volt a sár. Már este volt, jött egy traktor *remorkával* (utánfutó), szalmabálákat dobáltak le, nagy balhé közepette szereztünk egyet-egyét. Beletelt 3–4 napba, míg kitisztult és rendeződtek a dolgok. Mivel semmi katonai kiképzésem nem volt, a sátor-konyhára kerültem. Reggeltől estig krumplit pucoltam, meg rizses zsákokat cipeltem. Egy völgyben húzódott a határ, ezen a felén mi loptuk a szőlőt, a másik felén a ruszki katonák.

Három hét után a focistákat visszarendelték Romanba. Szabadott civilben utazzunk a meccsre. Éppen a legészakibb városban, *Dorohoi-on** volt a következő mérkőzés. Érdekes város, a főtéren körben mind kirakatok sorakoznak, de lakóháznak használják őket. Kérdeztem Ștefănescutól, a iași-i focistársamtól, miért van ez így. Dorohoi 70 %-ban zsidó lakosságú volt, az üzletek körbefogták a főteret, azért a sok kirakat. A zsidó lakosságot a II. Világháborúban kiirtották Antonescuék. (2017. jún. 14.)

* Város Botoșani megyében, 19 ezer lakossal.

Ördögbőr

Számomra nagyon jól kezdődött a bajnokság. Az első 5 meccsen jobbhátvéd létemre is négy gólt szereztem, igaz az egyiket bevédte a kapus *Bacăuban*. Bacău az egyik legrondább város, igaz, Buzău sem jeleskedik Moldovában. Piatra Neamț viszont szép. Az a város talán azért is tetszett nekem, mert ott találkoztam V. Katival, de tényleg szép, tiszta város, sok a zöld és szépen parkosították. Ștefănescu volt a legjobb barátom a csapatból. Értelmes Iași-i (Jászvásár) gyerek, ha alkalmunk volt, mindig együtt tekeregtünk. Egyszer Romanban megyünk haza a parkon keresztül, és azt mondja nekem: *Hai să cumpărăm un arbuz*. Kérdem, az mi. Aztán megtudtam: görögdinnye. Moldovában „arbuz” a neve, tájszó, itt említem a másikat: Olténiában a szalonnát úgy hívták: „clisă”. Értelmes gyerek volt Stefi, ahogy én szólítottam. Tudta, hogy én magyar nemzetiségű vagyok, és javasolja nekem egyik szabadnapunk alkalmával: Gyere, elviszlek egy faluba, ami tele van magyarokkal. Mondom neki, na, akkor jó messze kell, hogy menjünk, Székelyföld a hegyen túl terül el. Ugyan, feleli, fél óra busszal, én már jártam ott, az egyik tanárnő a csajom volt, hátha még ott él.

Elmentünk. Ha jól emlékszem, *Secuieni* -nek hívták a falut. Leszállunk a buszról, pont a kocsmá előtt állt meg. Szól Stefi: Gyere, érdeklődjünk a csaj után. A kocsmában benn vagy 10-12-en. Légyfogók csüngtek a plafonról, abrosz nélküli asztaloknál piáltak a kedves vendégek. Stefi odafordul a kövér, ha fehérnek nevezhetem, feltűrt ingujjú kocsmároshoz és érdeklődik a tanárnő felől. Ja, persze, itt dolgozik még a faluban, pont a templom mellett lakik, és van egy két éves kisleánya. Stefi 25 éves volt abban az évben, különféle cselekkel elkerülte a katonaságot, egyetemre is járt vagy két évet, ez meglátszott a viselkedésén is. Kérdi Stefi a kocsmárostól: Hol vannak

a magyarok? Azt válaszolja: Itt mindenki magyar, még én is. Meglepődtem, kezdett jobban dolgozni a szívem. Szólok hozzá magyarul, nem értettem a választát. Csángók voltak, nem érttem 90%-át sem annak, amit mondtak. Mindenki körém gyűlt és fizetni akartak nekem, nagy zavarban voltam. Csillogott a szemük, a vigyoruk még most is előttem van. Ittunk egy pár kört. Egy katona ne inna – ráadásul ingyen? Most is sajnálom, de nem értettem a szavaikat, csak vigyorgtam és bólogattam, mint a hülyegyerek. Szerencsére sokat nem tudtunk ülni, mentünk a tanárnénihez. Fiatalkorú, kövérkés nő volt, a kedvessége lenyűgöző. A kisleánya éppen kergette a csirkéket az udvaron, többnek néztem két évesnél, de annyi volt. A nő csodálkozott, hogy nem értem a csángókat, át akarta hívni a papot a szomszédból, de nem volt otthon. Azt mondta a nő (nem ugrik be a neve sajnos), ha a pap mond valamit a falusiaknak, azt mindenki végrehajtja. Nagyon vallásos emberek állítólag a csángók. Palacsintát ettünk és valami gyenge bort ittunk. Húztunk vissza, mert 8 óráig szólt a kimenőnk.

Ez kapcsolódik azzal az eseménnyel, hogy aznap éjjel riadót fújtak a kaszárnyában. Senki nem tudta, mi van, a fegyvereinket nem kellett magunkhoz venni. Az egész bandát – lehattunk vagy 200-an – fel a nyitott teherautókra, és vittek Fálticeni-be, az úticélt közölték. Nincs messze Fálticeni Romantól, vagy 40 km, ha nem tévedek. Már jártam azelőtt *Fálticeni*-ben kétszer is, ott fociztunk, de ez más volt. Azt hittem, megfagyok a teherautón, úgy október közepe lehetett, vagy a vége fele. Lehattunk vagy 10 km-re Fálticeni-től, látjuk, piros az ég Fálticeni felett. Meggyűlt egy óriási faraktár, azért vittek, segítsünk oltani a tüzet. Életemben nem láttam még akkora tüzet. A rönkfák, gerendák, felraktározott deszkák óriási területen ropogtak. Két „ókori” tűzoltóautó erőlködött, de nem vettem észre, hogy víz jött volna ki belőlük. Nem volt mit menteni, 5-10 méter magasba voltak felrakva a gömbfák, nem tehattunk mást, ahányan odafértünk, löktük, boruljon be a tűzbe.

A kár felmérhetetlen volt, a szervezetlenség ide vezetett Romániában, remélem, most már valamivel jobb a helyzet.

November elején hoztak egy rakás új focicipőt, de nehogy azt higgyétek, hogy minőségileg egyformák lettek volna. Kiválasztottam magamnak egyet, és betettem az ágyam alá. Ez délelőtt történt. Délután megyek fel a hálóba, nincs a focicipő. Este a vacsoránál mindenki jelenlétében a kantinban kérdem, nem tudja valaki, mi lett a focicipőmmel? Éppen vártuk a kaját. Megszólal Nestorovici: *Bocancii ăia sint ale mele, bozgor!* (Azok a lábbelik az enyéme, te bozgor!) – és vigyorog. Ráadásul ő bánáti szerb volt. Felment a ganélé az agyamba, szó szót követett, szidtuk egymás anyját. Kb. akkora volt növésre, mint én, de izmosabb. Ordítva felugrik. Én is felálltam ugyanúgy. Nem számítottam rá, befejtelt egyet az arcomba. Vad volt a pályán is mindig. Nem láttam semmit, piros lett előttem a világ. Reflexből átöleltem, ő lépett egyet előre és felborított, hanyatt estem, de vittem magammal és szorítottam magamhoz, mert nem láttam semmit. Az asztalok mentén hosszú padok álltak, ahogy estünk, felborult a pad. Próbálta kiszabadítani a karjait, mert a két keze is az ölelésben volt. Kezdem látni valamit, a feje az izzadt hajával az én fejem mellett, vagyis rajtam feküdt. Éreztem az én nyakam azon a csövön fekszik, ami alól összeköti a padot. Engedtem a szorításon, ő fel akart tápázkodni, én meg megfogtam a tarkójától, magam fele húztam és odavertem a fejét a csőhöz. Nem egyszer, hanem többször. Azt hiszem már az első ütéstől elkábult. Ha nem szedik le rólam, megöltem volna. Mint a potyolt hús, úgy nézett ki a pofája. Hét nap fogdát kaptam és áthelyeztek *Plenițara*, Olténiába. Szerencsére, mert ha nem, vagy ő nyírt volna ki engem, vagy én őt. *Plenița* egy falu *Craiovától* vagy 70 km-re. A vonat elvisz Craiováról Motătei-re és onnan teherautó a kaszárnyába.

* Nagyváros, megyeszékhely. Olténia központja.

A foci mint mentőöv

Mázli vagy szerencse vagy a magyarok Istene volt velem mindig? Plenițanak C ligás focicsapata volt, s az tiszta katonacsapat, a neve *Steagul Roșu Plenița* (Vörös Zászló). Mivel semmi katonai kiképzésben nem részesültem, azt kérdezték, mi a francot csináltam Romanban. Mondom, fociztam. Még fingani sem volt időm, vittek az ezredes elé, aki a motorizált zászlóalj parancsnoka volt. Nem írom le a nevét, a tábornokét sem adtam meg, valahogy úgy érzem, nem ildomos. Magas, szikár katonatiszt, első kérdése: *Cum te cheamă?* (Hogy hívnak?) Mondom: Kocsis Emeric. *Neamț, ha?* (Német, ugye?). Nem mondtam semmit, de később rájöttem, meg volt győződve, német vagyok.

Behívott egy főhadnagyot, a focicsapat edzőjét. Kérdezősködtek a focival kapcsolatban, én válaszoltam. Másnap edzés, kipróbálnak. Beváltam, s a társak is, úgy éreztem, mintha örvendtek volna nekem. Az utolsó két meccset már a Steagul Roșu Plenița színeiben játszottam. Középhátvédi pozícióban, ami nagyon feküdt nekem ott. Közben megjöttek a papírjaim Romanból, a generális rendes volt, beajánlott az ezredesnek.

Új fiú voltam a csapatban, a legtöbb bánáti, Resicáról pl. négyen, Aradról ketten és egy igazi oltyán is volt a csapatban. Aki éppen a csapatkapitányi tisztséget töltötte be, Biteanak hívták, sovén beállítottságú volt. Emlékszem, cinikusan mosolyogva hozta nekem a sportújságot, hogy a magyarok kaptak Dániától, és Albertet* lerúgta a kapus.

Érdekes társaság volt. Az első edzésen még a nevüket sem ismertem, hallom, az egyiktől mind úgy kéri a labdát és szólnak hozzá, hogy Őcsi. Amikor senki nem állt a közelében, szólok hozzá magyarul. Rám nézett és udvariasan azt válaszolta, ne

* Albert Flórián, a kor nagy magyar futballsztárja.

haragudjak, de nem tud magyarul. Később legjobb haver lett. Kövér Jánosnak hívták. Még egyszer: János. Rescai, az apja magyar volt, azt mondta, a nővére tud magyarul, ő nem. Később vettem észre, az ezredes utálta és úgy emlegette: „unguru”. Néha jobb hallgatni, nem? Az első találkozásunkkor az ezredest az *Emeric* megtévesztette, én meg nem világosítottam fel.

Itt történt a balesetem, amikor elcsesztem a térdem. A körülmények sokkal szerényebbek voltak, mint Romanban. Mindenki az alakulatánál kellett tevékenykedjen, és csak edzésre járhattunk külön. Télen bajnokság nincs, csak edzés. Engem a teherautó-alkatrész raktárba osztottak be, egy altiszt volt a főnököm és felette egy kapitány. Az altiszt olyan csendes balf@sz volt, ott lakott közvetlen Plenița mellett. Fiatallal, újdonsült férj. Meghívott disznóvágásra egy vasárnap. (Abban az időben a szombat nem volt szabad).*

Hát elmentem. Élmény volt, leírom – és semmi csodálkozás! A ház közepén állt egy kemence, látszottak a cserepek, mert nem volt plafon. A padló helyett föld, a menyecske néha lelocsolta, ne legyen por. Levágtuk a disznót kint a sárban. Kidobták a belső részeit az istálló mellé a ganéba. Kettévágtuk a disznót és felakasztottuk a kemence fölé. Azt fával fűtötték, a füst szállt felfele, a cserepek között ki a szabadba. Se kolbász, se semmi. A menyecske levágott egy kakast közben, és az volt az ebéd. Kérdeztem, mihez kezd a disznóval? Azt válaszolta: úgy vágnak belőle egy-egy szeletet, amíg elfogy. Csak remélni tudtam, letről felfele kezdik a vágást a döglött disznóból.

A kapitány, a nagyobbik főnököm, mérnök, értelmes ember Temesvárról, szerb származású. Sokat mesélt, verte a fejét a falba, hogy tiszt lett és a pusztán él. Ott lakott a családjával a kaszánya melletti tömbházban. Jó szövegem volt mindig, érzésem szerint nagyon kedvelt. Előfordult, lejárt a munkaideje, de még dumáltunk az igazi életről, kultúráról, színházról,

* Romániában a szabad szombatot a '89-es fordulatot követően 1990. januárjától spon-tánul vezették be a munkaközösségek, az új hatalom csak megerősíthette rendeletileg.

operáról. Ehhez megvolt a műveltségem, apám a színháznál dolgozott, és ha délutános volt, mindig a nézőtérrel szót váltott magához, néztem az előadást.

Hegedült a százados, az volt a hobbija. Egy vasárnap délelőtt bejött a kaszárnnyába, és elvitt magukhoz ebédre. Erre különösen jól emlékszem, soha nem beszélt a családjáról. A felesége a 40-es éveinek az elején járt, de az volt az érzésem, beteg vagy nagyon szomorú. Egy bájos 16-17 éves nagyleányuk volt, róla még lesz szó. Katona voltam, minden fiatal csaj tetszett. Pedig tudtam, a csajok utálták a katonákat. Ebédeltünk, kicsit feszültnek éreztem a hangulatot, érthető: közkatona a századossal egy asztalnál. Ebéd után a százados hegedült, méghozzá kottából. Ültem a kanapén és sajnáltam a századost, elb@ta az életét.

Eljött 1969 tavasza, beindult a bajnokság. A csapatnak biztosítottak közös hálószoabát egy kisebb teremben, de ugyancsak emeletes ágyakkal. Egy éjjel hallom, valaki rádiózik és a Kossuth rádió szól. Gondoltam, álmodok vagy valaki elaludt és arrébb csúszott a kereső. Reggel nézem, ki kel fel ott, ahol a rádió. Látom, Andea Josif az illető. Hallgattam. Eljön a Húsvét, vagyis a magyar Húsvét, mi magyarok kapjuk a csomagot, látom Andea is piros tojást osztogat. És mit ad a teremtő, Ardeleanu Mihai is ugyanúgy. Három hónapja együtt focizunk és nem tudtam, hogy magyarok. Láttam, mindig ketten járnak, de gondoltam, aradiak és azért. A nevük nem árult el semmit, igaz? Aztán megszólaltak, amikor hármásban voltunk, az anyanyelvünkön. (2017. jún. 15.)

Egy zsugázás esete

Egy mondás szerint háromféle ember van: rossz ember, jó ember és futballista. Nem tudom, ha katonaság után Vajdahunyadon a bányászcsapathoz igazolok, hogyan alakult volna az életem, de édesapám kérésére otthon maradtam. Panaszkolta az öreg, egyedül volt, míg katonáskodtam, ne menjek sehova. A barátaim is itt éltek a „faluban”, Kolozsváron, úgyhogy maradtam. Buli, csajok, mindent rózsaszínben lát az ember, miután ledobja az ördögbört. Angyalbört. Zoli barátom biztatására leigazolt a Technofrig csapata. 19 éves voltam, abszolút nem éltem sportéletet. Megvolt az átlagon felüli testalkatom, 187 cm-es magasság, 87 kg-os súly, de rossz volt a keresztlevelem, mint soknak a csapatból.

Aki focizott, lehet, tudja mennyi csalafintaságot meg kellett tanulni, amit a néző nem vesz észre, és pláne a bíró ne vegye észre. Nem voltam piszkos játékos, de megtanultam szögletnél először nézz a földre, mert az ellenfél lehet, direkt a lábadra akar taposni, vagy ha a keze rajtad van, simogatás helyett egy jót csíp az oldaladba.

Mesélek a meccseladásról, az első ilyen a katonaságnál történt. A bányászcsapatoknak megvolt a pénzük, lefizették a bírókat és idegenben megvettek 1-2 embert az ellenfél csapatából. Veszélyes játék volt, mert katona voltam, okosan kellett átvinni az üzletet. Kellett mindig egy 3. ember, akiben te is megbíztál, és aki adta a pénzt is. Én százalékot adtam (15%) a 3. embernek. Aki egy 17 éves csaj volt. Az apja százados volt, és szerb származású lévén utálta a sereget, és bánta, hogy belépett. A Bánátból származott, kedvelt engem, párszor meghívott ebédre is, ő volt a főnököm, sokat beszélgettünk, művelt, zeneszerető, kopasz emberke volt. Nem írok helységet, nem akarok senkinek rosszat még ennyi idő után sem. Abban a helységben senki nem nyert, csak mi, a hazai csapat. A sok oltyán paraszt olyan

hangulatot teremtett, a bírók féltek, és az ellenfélnek is remeggett a lába. Focista lévén szabad kijárásunk volt a kaszárnyából. Ilyenkor vagy piáltunk, egy paraszt házában egy liter bor 1 lejbe került, vagy süttettünk a háziasszonnyal olyan átlátszó palacsintát, mint a lángos. Mi vettük a hozzávalót, porcukrot vagy vittünk nekik egy rakás marmeládét. Életembe annyi *populár** zenét nem hallgattam, de ha bepiáltam, már a többi idiótával együtt énekeltem. A tisztek blokklakásokban laktak a családjaikkal. Volt mikor elmentem és labdáztam a főnököm leányával és a többi gyerekekkel. Adok egy fiktív nevet, legyen Lena. Értelmes, szépen nevelt csaj volt. Néha kísértáltunk az erdő szélére, persze a többi gyerek hancúrozva követett, soha nem tudtam lerázni őket. Sokat dumcsiztunk, meséltem neki Kolozsvárról. Jól szövegeltem, mindig kérte, még meséljek. Katona voltam, és mondja meg nekem valaki, ugyan ki állt szóba egy katonával? Az volt az érzésem mindig, a nők utálják a katonákat. Este 8 után vissza kellett térjünk a kaszárnyába, kivéve, ha 24 órás kimenőt adtak. Persze, néha kilógtunk, a legnagyobb bonyodalmak mindig a visszatérésnél akadtak.

Lena szólt, esküvőre hivatalosak szombaton, hátha én is el tudnék menni. Mondom neki, vasárnap meccs, csak ha kilóg-nék, és ráadásul apád is ott lesz, jól megcsesznek. De egész héten az esküvőn járt az eszem, ráadásul 5 km-re, a másik faluban volt az esküvő. Egy raktárban működtem délelőttönként, a szomszéd raktárban az egyenruhákat tárolták, ott egy zömök, alacsony magyar srác működött, jó haverek lettünk. Ludasról származott. Szeretett piálni a javából, ha valakinek jobb minőségű egyenruha kellett, csak piáért kapott. Meséltem neki, mi a gondom. Nem sokat gondolkozott, mondja, jön velem. Mi focisták külön laktunk egy külön szobában, senkit nem érdekelt, mit csinálunk, legtöbbször kártyáztunk vagy *tabléztunk* (ostábla) orrvérzésig.

* Román népdalok és népies műdalok.

Kerülő úton mentünk, mert az úton túl nyílt volt a terep, könnyen megláttak volna, így vagy két órába tellett, míg odaértünk. Már esteledett. Egy vendéglő volt csak a faluban, a parasztok a vendéglő előtt is piáltak, a vendéglő vitrinablakai az útra néztek. Rögtön piával kínáltak a falusiak ott az utcán. Ott hagytam a havert, ő elérte a célját, az enyém más volt. Valami kölykök játszottak össze-vissza, az egyik megismert. Mondom neki, keresd meg Lenát, de ne mondd meg, ki akar beszélni vele. Ki is jött Lena, még nem láttam úgy örülni azelőtt. Nem bújtunk el, de félrehúzódtunk és dumcsiztunk, a barátságunk még jobban elmélyült.

10 óra fele megkerestem a havert, mondom neki, gyere, menjünk vissza, holnap meccsem van. Már eléggé be volt csípve. Sötét volt, elindultunk a rendes úton, követtük a villanyfákat, persze lámpák nem égtek, de azért nem volt vaksötét. Több kenguru járt arra, mint autó, úgyhogy nem volt mitől tartsunk. Kb. félútnál szól a haver, kell, hogy „bronzoljon”, és átugrotta az árkot az út mellett, leguggolt a villanyfa mellé, én meg álltam az út szélén és vártam vagy 8–10 m-re tőle. Látom, jön egy biciklis ugyanarról, ahonnan mi jövünk, égett a lámpája. Amikor odaér, vettem észre, egy fiatal hadnagy ül rajta. Szalutálok, haptákba vágom magamat, a haver meg guggolva elkiabálja magát „*Să trăiți, tovarășu locotinent!*” Szerintem őt észre se vette volna, ha hallgat. Bár ismerte, neki is ő adta ki az egyenruhát. Lekurvaanyázott minket a hadnagy, és meghagyta, jelentkezzünk a szolgálatos tisztnél a kaszárnyában, ahogy beérünk. Így hát kénytelenek voltunk a főkapun bemenni. Egyenesen a zárkába vezettek. Fél óra múlva üzent a gárdának a parancsnoka, telefonhívásom van. Az ezredes, a parancsnok keresett. Beszartam. Csak ennyit mondott, ha holnap nem nyerünk, egy hónapig a zárkában tart. Nyertünk,

* Katonák előírászerű köszöntése, a feljebbvaló rangjának megnevezésével.

két gólt fejeltem. Az ezredes, mint írtam, kedvelt engem, azt hitte, német származású vagyok. Utálta a magyarokat.

Temesváron játszottunk, az ellenfél vezetett 1:0-ra, a 85. percben szögletet rúghattunk. Mint rendesen ilyenkor, előre mentem középhátvéd létemre, hátha-hátha. A kapus kijött a szögletre és pont az én fejemre ütötte a labdát, ami aztán a hálóban kötött ki. A csapattársak ölelgettek, a kapus meg lekurvaanyázott, méghozzá magyarul. Oltyán csapat voltunk, odasétáltam a kapushoz és azt mondtam neki: Nyugi Öcsi, nincs itt a világ vége. Folyt a nyála mérgében, de a szája tátva maradt, én meg kárörvendően vigyorogtam. Jó tudni, még Olteniában is akadhat egy magyar. Meccs után mindég vendéglőben ebédeltünk. Most, hogy pontot raboltunk idegenben, az edző első dolga volt felhívni az ezredest és eldicsekedni neki, mi meg jutalmul annyi sört ihattunk, amennyit akartunk. Olyan másodosztályú kocsmá volt, a sör miatt elég gyakran látogattam a hugyoldát. Jövök ki, és egy kalapos (ritkán látsz ilyen embert) pasas megszólít: Kocsis? Ránéztem, jól hallok-e, mondom románul, da. Erre ő magyarul: Beszélni akarok veled. Már volt bennem vagy 5-6 sör, de egyből visszatért az éberségem. Bemutatkozik a kalapos, kezet ad. Kimentünk a kocsmá elé, köntörfalazás nélkül előadja, a *Minerul Lupeni-nél** van alkalmazva, és a következő meccsük nálunk lesz. Azt szeretné, ha ők nyernének. Második helyen álltak, a Resița volt az első, és nagyon szeretnének nyerni. Még öt hetem volt a katonaságból, tudtam mit akar, anélkül, hogy folytatta volna. Kérdeztem, még ki tud róla. Három csapattársam volt resicai, Kövér János (Öcsi), aki egy szót sem tudott magyarul, Ceciú és Dica, az egyik kapus. Már hetek óta fogadkoztak, kibelegyű a Lupényt, mert az ottani meccsen rugdosódtak, mint az állatok, a sok részeg bányász meg üvöltött örömeiben. Kikaptunk 3:0-ra náluk. Volt egy középcsatárunk, úgy nézett ki

* Lupányi Bányász futballcsapat.

a betolypadt orrával, mint egy bokszoló, kemény csatát vívtam vele, nem felejtettem el. Én is fentem a fogam, lerúgom majd nálunk, mint a taknyot.

Mondja a kalapos, ad ezer lejt, most ötszázat, a mérkőzés után még annyit. Nekem születési hibám, ha lehülyéznek vagy hülyének néznek – így jártam Cs.-val, mikor lehülyézett az egész osztály előtt – felugrom és irány elfele. Rám szólt a kalapos, várjak, visszafordulok, s már kétezer lett az ár. Erre is csak intettem a fejemmel: *nyet*. Háromezerben egyeztünk meg, és azt mondtam neki, meccs előtti napon még beszélünk, kinek adja oda a laskát. Tudtam, egy nappal a meccs előtt jönnek át hozzánk, mert messze van Lupény. Mi is ott leszünk már szombat este, a tisztek házában szállásolnak el, ők meg az egyedüli hotelben fognak lakni, ami a közeli városkában volt. Kérdezte, hogyan talál meg. Mondom neki, szombat délután az edzőpályán leszünk, ami a kaszárnán kívül van, és akkor még egyeztetünk.

Ez a felugrós figurám különben az életben bevált itt Amerikában is, én voltam a legszemtelenebb vevő, ha autót mentem vásárolni magunknak vagy a kölykeimnek, akik még most is elvisznek ilyenkor. Mint köztudott, itt lehet alkudni még az új autók árából is. Hülye az, aki megveszi az autót, amennyiért árulják. Az interneten most már utána tudsz nézni, kb. mennyit ér egy új kocsi, de amikor mi kijöttünk, nem volt internet. Mindig hagytam, izzadjon az eladó, és mikor közel értünk az árhoz, felálltam és kijelentettem: ennyit adok érte és kész. Legtöbbször – 90% – sikerült a figura.

Térjek vissza a zsugázáshoz.

Gondban voltam, kinek adja oda a laskát. Nem mertem senkinek szólni, közben a csapatban egész héten fogadkoztunk. Csütörtök, péntek, szombat, még mindig nem kaptam megoldást, az igazat megvallva, be is voltam tojva. Szombat délután átfutott az eszemen, ki se megyek a *Ragalie* (így csúfoltuk az edzőt, mert ez volt a szavajárása, ha rossz helyre

rúgtad a labdát, mindjárt *leragalijezett*)^{*} edzésére. Aztán mégis elmentem. Más szórakozásuk a falusiaknak nem sok volt, csak a foci. Még edzésre is kijárt vagy 40 paraszt és egy pár tiszt, akik cigarettázva röhécseltek a partvonal mellett, persze velük a gyerekhad. Jól fogott, mert a kölykök hozták vissza a labdákat, ha a kapura rúgást gyakoroltuk, nem nekünk kellett rohangálni. Látom, a kalapos ugyanúgy van felöltözve, nézi a gyakorlatainkat. Szorult a gyomrom, na, most mi a púpomat csináljak. Hirtelen meglátom Lenát a kölykek között, úgy festett, mint Ludas Matyi a libák között. Vége az edzésnek, széled szét a nép. Odamegyek a kalaposhoz és mondom neki: Látja azt a csajt? – rámutattam Lenára. – Neki adja oda a pénzt holnap a meccs előtt – és otthagytam. Siettem, beszéljek Lenával. Tudtam, minden meccsre kijön az apjával. Na, de hogy adjam be neki? Hátha a kalapos pénz helyett újságpapírt tesz a borítékba? Gondoltam, ezt a rizikót vállalnom kell. Sokszor vállaltam már fiatal életemben, később is, két lehetőség van csak, vagy nyersz, vagy vesztesz. Ha nem lottózol, biztosan nem nyersz. Nem sokat köntörfalaztam, mondom Lenának: Holnap a meccs előtt valaki odaad neked egy kisebb csomagot (nem mertem borítékot mondani), te majd ideadod nekem, de apád ne tudjon róla. Mosolyogva belement. Átfutott az agyamon, kéne jelezzen, hogy megkapta. Mondom neki, valahogy intsél, hogy megvan az áru. Erre neki remek ötlete támadt. Mindig kiöltözve jött a meccsre, imádta a sapkákat. Olyan cseszton sapkákat hordott, egy hosszú gyöngyházfejű tüvel átszúrva. Édes volt benne, mint egy hercegnő a sok paraszt között. Volt egy piros és egy világoskék sapkája. Azt mondta, a pirossal fog jönni, és ha megkapta a csomagocskát, felteszi a világoskéket. Még most is előttem van, ahogy mondta: *pacheluŭu* (csomagocska). Észrevettem, örvend, hogy titokban

* Különben uszadékfát, összevissza rendetlenséget jelent.

segíthet. Mikor elváltunk, amit azelőtt soha nem tettem, megsimogattam a haját. Féloldalról szégyellősen rám mosolygott.

Kezdődik a mérkőzés, már a bemelegítésnél remegtek a lábaim, mint egy szűzlánynak. Nézem, Lenán a piros sapka van. Na úgy látszik, nincs üzlet. Kicsit meg is nyugodtam, csak az kezdett idegesíteni 20 perc után, hogy nem volt alkalmam a bokszolófejűt lerúgni. Láttam, a fiúk keményen csépelnek mindenkit. Inkább mi támadtunk, a parasztok őrjöngése közepette. 0:0-lal zárult az első félidő.

Kijövünk a második félidőre, felnézek az ötlépcsős tribünre. Látom, Lena mosolyog, és a kék sapka van rajta. Nab@meg, most mit csinálsz Kocsis? Nem telik el öt perc, az egyik bukaresti csávó a mi csapatunkból szabadrúgásból lő egy óriási gólt. A félidő közepe fele Ceciu alászalad egy labdának, szabad az út a bokszolófejű előtt. Nyargaltam utána, de késő, szerencsénkre a kapusunk kivédte. Pár perc volt még hátra, nagy kavarodás a kapunk előtt, és bekapjuk az egyenlítő gólt. Vége a meccsnek. A kijáratnál ott a kalapos, egy táska a hóna alatt, gondoltam, visszakéri a stekszet. Mosolyog, odajön hozzám, még kezét is fog. Magyarul beszélünk, senki nem érthette. Mondja nekem, tartsam meg a pénzt és kérdi, nem akarok-e hozzájuk szegődni leszerelés után. Bányászfizetés – „bányalátogatás” nélkül. A kezembe nyomott egy cetlit, rajta volt a neve és a telefonszáma, meg a lakcíme.

Délután a játszótéren találkoztam Lenával. Egy tarisznya le volt dobva a hinta mellé. Felvette és átnyújtotta belőle a borítékot. Éreztem, ég a zsebem. Lena nem kérdezett semmit.

A többiek leszereltek, nekem az utolsó mérkőzés miatt még egy hetet ott kellett maradnom. Civilben sétáltam ki és be a kaszárnyába. Odaadtam a címemet Lenának, ha akar, írjon. Utolsó előtti napon felmentem a szüleikhez is elbúcsúzni. Soha nem írt Lena.

Sok év után megyek át anyósomtól jövet a Dónáth út fele a nővéremhez, egy lebontott kerítésnél a Vlahuța utcáról a 15-ös

sulinál lehetett rövidíteni, jön szembe velem egy pasi és egy átlapotos nő. Elmegyünk egymás mellett, visszafordulok, mert éreztem valamit. A nő is azt teszi. Hirtelen felkiált: Emeric! Lena volt a férjével. Megyek feléjük, könnyes lett a szemem. Bemutat a férjének, azt mondja, két napra jöttek Kolozsvárra, Craiován laknak. Utolsó szavai, miközben mellbe veregetett: *Ce mare ești, mă bucur, că te văd.** Még mondja valaki, hogy nincsenek véletlenek. (2019. febr. 27.)

* Milyen magas vagy, örvendek, hogy látlak.

Barátom, a katonatárs

Írjak a barátaimról. Sok barátom van a világ minden zugában, de az első helyen két emberke áll. Egy nagy háromszögben külön éljük az életünket, én a „Római Birodalomban” ☹, Zoli Svédországban és Robi Izraelben.

Robit gyerekkoromtól ismertem, de a katonaságnál lettünk nagyon jó haverok, ami úgy látszik, egy életre szól. Én focista voltam, Robi meg fogtechnikus a katonaságnál. Minden meccsünkre eljött miután leszereltünk is. Volt egy négyszögletes táskája, nagy vöröskereszt díszelgett rajta. Két rekesze volt a táskának. Felül tartotta a gyógyszereket, fogmintákat. Alul meg csempészte be a piát a kaszárnyába. Soha nem voltam nagy piás és ő sem. De sokan azok voltak, és nekünk megérte az extra dohány. Egy dolgot nem felejték el, volt egy kolozsvári, Cristeanak hívták. Ha nem tisztálkodtál, mindenféle fertőzéseket kaphattál. Na, a Cristeanak egy óriási kelés keletkezett a fülében. Hát kolozsvári volt, segítsünk rajta! Megműtöttük a fogorvosi székben. (Egy héten kétszer rendelt a fogorvos a kaszárnyában, Robi volt a segédje.) Fájhatott a csávónak nagyon, de mondtuk neki: Ülj csendben, okos, mert ha valaki meghallja az ordítózást, baj lesz. Nem túlzok, de a gyökér a nyaka aljáig húzódott. Kitisztítottuk, és volt valami sárga folyadék, felvágtuk a gézt hosszú csíkokba, és meglocsoltuk azzal a sárga lötytyel. Betöltük vele a nagy lukat bent a fülétől le a nyakáig. Ez mind délután folyt, amikor már a tisztek hazamentek. Másnap délután kiszedtük a gézt, és tettünk újat. Öt nap után kezdett javulni, helyrepofoztuk a Cristeat. Szóltunk neki, van szappan, ha ismeri, akkor használja minden nap. A pékségben, a konyhán, a ruharaktárban, a benzinraktárban mindenütt magyarok voltak. Meg volt beszélve, csak füttyentettünk a pékség pincéje előtt, és máris dobták fel a meleg kenyeret. A konyhán beszereztünk Robival egy pár velős csontot, az volt az igazi kajálás.

Késő november volt, olyan két centis hó lehetett. Edzés után (a pálya kint volt a városban) a kaszárnyában tusoltunk le. Tusolás után visszaöltöztem katonának, a kezemben volt a nedves ruha, bandukoltam az étkezde fele. Két katona próbált leszedni egy 200 literes hordót egy teherautóról. Ledobtam a vizes rongyokat az eresz alá, és mentem segíteni nekik. Az egyik magyar volt, Pálffy, ismertem jól. Ők álltak kétfelől, én középen. Már majdnem levettük a hordót, de én megcsúsztam a havas sárban és zupp! – a hordó a jobb térdemen kötött ki. A katonakórház műtőjében tértem magamhoz. Vagy öt orvos hajolt fölém és tanakodtak. Végül azt határozták el, csak gipszbe teszik a jobb lábamat a bokától az ágyékomig. Nem fáj a lábam többé, miután rögzítve volt. A legrosszabb az volt a dolgom, tudjátok, milyen budik vannak a Regátban. Próbáljatok bronzolni úgy, hogy az egyik lábad kinyújtva gipszben és a másikon trósnájderezel (ez kolozsvári szleng, úgy hívták a piacnál a pasit, aki egy rúddal mászkált egy kötélén gyerekkoromban kb. tíz méter magasságban), nehogy pacsizzál az ürülékeddel.

A katonai kórházban volt egy hadnagy páciens, állítólag nagyon okos pasi. A katonaorvosi tisztok suttoztak róla, én véletlenül kihallgattam. Azt hitték, ha van egy lepedő kihúzva az ágyam mellé, már nem hallom. Suciú, így emlegették. Aztán találkoztam a hadnaggal. Én nem vagyok perfekt román nyelvből, de ő szegény, ahogy a székelyek mondják, hitványul beszélte a hivatalos nyelvet. Szűcs volt eredetileg a neve, a tiszt iskolában valami találmánnyal jött ki (a vegyi elhárítóknál szolgált), és azért volt olyan nagy becsben tartva. Megismerem a feleségét is, olyan kedves, kendős menyecske, úgy hordta az arany hajkoronáját.

Három hét múlva leszedték a gipszet a lábamról. Nem tudtam behajlítani a térdemet. Próbáltam, de jött, hogy ordítsak, úgy fáj. Aztán szólt az egyik orvos, van egy fürdőkád az első emeleten, üljek meleg vízbe, masszírozzam a térdem. Három nap után már félig be tudtam hajlítani a térdem.

Leszereltünk. Robival nagy volt a haverség. A szülei megúszták a deportálást, nem nagyon beszéltek róla, de állítólag Bukarestben bujkáltak. Otthon magyarul beszéltek. Robi fogtechnikusként dolgozott, az egész fizetését le kellett adja az anyjának, nem volt mese, és amit feketén keresett, az volt az övé. Okos mi? ☺ Megyek Robihoz, az anyja ül a konyhában a hokedlin, Robi főz. Nab@meg! Az anyja diktálja a hokedliről: na, most ezt teszed bele, forgasd meg stb. Volt egy öccse is, Tomy, de az el volt kényeztetve nagyon. Anyukának a kedvence volt. Zoli, akiről majd írok, találkozott egyszer vele Kolozsváron. Látogatóba jött Tomy Izraelből, és valami szektába akarta beszervezni Zolit.

Katonaság után mindenki nagyon kanos. Apám belülről befejezte a házat a Házsongárd (most Cireșilor) utcában, míg katona voltam, és én vele laktam. Hétvégén nagy bulikat rendeztünk. Lementünk a Krokkóba,* összeszedtünk egy rakás csajt és buli nálunk. Emlékszem, egyszer egy dundi csajt is kénytelenek voltunk meghívni, mert másképp nem jött volna el a csinos barátnője. Zene, pia, jó hangulat. Egyszer nem találjuk a dundit. Végül megkaptuk a kertben, felmászott egy almafára. Könyörögtünk, jöjjön le. Be volt rúgva rendesen. Végül lejött. Kérdeztük, mi a hézag? Azt mondja, adjunk neki étolajat. Kinyitom a spájzot, egy literes olajnak megvolt a fele. Fogta a dundi és lehajtotta. Emlékszem, szegény Pista, a Zoli unokatesója kiment hányni a mutatóvív után.

Robinak sehogy sem sikerült lefektetnie senkit. Lakott nálunk egy román nő, aki ügyelt apámra, míg katona voltam. Egyszer megyek haza és látom, ugrik ki a csaj nálunk az ablakon, és Robi utána.

Aztán megoldódott a dolog. Úrinő lévén az anyja, felvett egy cigányt, az mosott és vasalt rájuk. Az ajtajuk az előszobába nyílt, szemben volt a konyha, s abból a cselédszoba.

* Diákbar a Béke-, most Lucian Blaga-, régen Szent György-téren.

Balra voltak a szobák s a fürdő. Megyek, csengetek, hallom, nyílik a konyhaajtó, Robi nyitja az ajtót egy szál gatyában, piros a feje és mosolyog. Végre, gondoltam, megdugta a cigánynét.

Ezután mindegyikünknek a bandából lett stabil csaja. Robi a Zoli szomszédjával járt, Nusikával. Szép kis csaj volt, sokat járt hozzánk is, édesapám nagyon kedvelte. Igen ám, de nem tartott szünetet, vagyis Nusika állandóan Robinak a nyakán ült. Nem védem Robit, de ami történt, az megrázó. Vasárnap szólt Robi Nusikának: Figyi, nem találkozunk csak szerdán, foglalt vagyok. Erre Nusi hétfőn délután megjelenik Robiék-nál. Mérges lett Robi és kijelentette: Vége, befejeztük!

Nusi hazament, bevett egy rakás gyógyszert, és búcsúlevelet írt. Bevitték a mentők, próbálták, de nem tudtak segíteni. Az orvos azt mondta, ha megmaradt volna sem lett volna normális. Gyuri bácsi, Robi apja sírt a temetésen. 21 évesen elmenni tragédia. (2017. márc. 7.)

A székely furfang és a zsidó ész

A székely furfang és a zsidó ész összekovácsolódott bennünk Robival. Amit mindég utáltam az anyaországiaknál, ha valaki ügyesebb volt, mint ők, arra rányomták a bélyeget, hogy zsidó. Én nem emlékszem, hogy mi erdélyiek így néztük volna a dolgokat. Pl. a legjobb gyerekorvos Kolozsváron Löwy dr. volt, vagy Kiss Árpád doktorbácsi, akkor Burger Sára fogorvos, sok egyetemi tanár, újságíró – sorolhatnám a neveket.

Én sok jó tanácsot kaptam Judith nénitől. Képes voltam 8 órát levezetni, amikor itt járt látogatóba Amerikában a multimilliomos unokatesójánál. Lehoztam Hartfordból hozzánk, elvittem a halálos beteg öccséhez Allentownba. Ezt adjátok össze, az apja is lent élt Floridában, oda egyedül ment, hogy találkozzon vele. Nálunk érezte a legjobban magát, mert szerette a hazai ételeket, amit Éva kotyvasztott. Én elvittem az üzletekbe, ahol nem voltak olyan magasak az árak és segítettem vásárolni. Mikor felhívtam, az unokatestvér vette fel a telefont Hartfordban. Nem túlzok, fél órát dicsekedett, hol vannak a gyárai a föld különböző pontjain. Hallgattam a dumát és rákérdeztem: Megengedi, beszéljek a Judith nénivel? Egyik barátomnál szálltam meg Fairfieldben, oda hozta le (20 perces vezetés) az unokatestvér egy Mercivel Judith néni. Miután Judith néni is kivándorolt Kolozsvárról Izraelbe, még egyszer járt itt, akkor csak Washingtonba kellett utána menjek, az másfél óra vezetés. Itteni viszonyok között, semmi. Már nem élt az öccse és az apja sem, de elvittem, pár órát beszélgethessen az öccse leányával Allentownban. Sokszor hívtam telefonon, mindig örvendett a hívásomnak, a baj az volt, mindig csak Tomykáról mesélt. Mikor kérdeztem Robiról, a válasz kurta volt: Robi kirándul az oroszokkal. Ez téves állítás, mert a Robi barátnője ukrainai zsidó nő volt. Judith néni tavaly, 94 éves korában hunyt el. (2018.)

Zoli

Tegnap volt Zoltán napja, a legjobb barátom Zoltán, a kisebbik fiamat róla kereszteltük el. Isten éltesse sokáig őket, mert mindkettő remek srác.

Hogyan ismertem meg Zolit? Mint írtam, a focista karrieremet Baia Sprien kezdtem. A meccs előtti este szól a telefon a hotelszobában. Ha jól emlékszem, négyen voltunk a szobában, engem hívnak. Ki kereshet engem Baia Sprien a hotelben? Felveszem, románul szól bele az illető az Atlétikai Szövetségtől, arra kérnek, menjek vissza atlétizálni. Megakadtam, ki a fene tudja, hogy hol tartózkodom? Kezdttem dadogni. Erre a vonal másik végén, hallom, röhögnek. Nem nagyon ismertem senkit a csapatból, új fiú voltam, heccelni akartak. Zoli beszélt a másik szobából ☺. Ő volt a csapat kapusa, jó kapus volt, évekig együtt játszottunk azután csapattársakként. Fiatalok voltunk nagyon, kergettük a csajokat, buliztunk, hülyéskedtünk.

Zoli a Mărăști utcában lakott Kolozsváron, a Vágóhídhöz közel. Emlékeztek a „finom” szagokra, amik ott terjengtek? Ráadásul a Zoliék közvetlen szomszédja Salamon volt, a beles.

A Zoli humora mellett én kisasin voltam. Azt mondta, nyit egy szanatóriumot, a vágóhídi „parfüm” és a Salamon, a beles-féle illat felette egyesül, lecsapódik – kiváló lesz a tüdőbajosoknak. Közben az ő barátai az enyémekek is lettek, nagyon jó haverségbe kerültem az osztálytársaival. A 12-es Líceumba járt és ott is végzett.

Emlékeztek, a Dózsa György utcában (volt Wesselényi, ma Regele Ferdinad) volt a török kávézó, ahol homokban főzték az italt. Szűk volt a hely, négyen nyomultunk be, falba épített polcféleség előtt állva szűrcsölte mindenki a kávéját. Mi álltunk az asztalka egyik felén, szemben egy pasi szép fehér ballonkabátban, s vele egy iker testvérpár, szép csajok voltak. Fekete haj, kicsit olyan vágott szem. Az járt az eszemben, na,

ez kurvára szerencsés, biztos, teli van dohánnyal, ha két ilyen jó nővel jár. Isten nyugtassa, Losonczy Gyuri (csak azoknak írom ki az egész nevét, akik már nincsenek velünk, remélem, megértitek) éppen egy viccet mondott, én szürcsöltem a kávé, a csattanónál éppen nyeltem, a kávé ki az orromon, rá az asztalkára és a pasinak a fehér ballonja szeplős lett. Az ikrek jobban röhögtek, mint mi.

Szerettünk vendéglőbe járni, imádtuk a jó kajákat. Zolival inkább a Lactovegetariant (Tejcsárda) kedveltük a Főtéren a patika mellett. 12-ig dolgoztunk, és utána edzés. Minden nap elhúztuk a csíkot a Friguból, ha volt edzés, ha nem.

Megyünk fel Zolival a Horea (volt Ferenc József, volt Horthy Miklós) úton. Nnem volt csak 3 lejem. Mondom Zolinak: Figyi, veszek egy Loz in plic-et (sorsjegy), nyerek és meghívlak kajálni. Úgy is lett, nyertem 100 lejt. Mondtam nektek, szerencsés ember vagyok 😊.

Volt egy barátunk, vidékről származott, a Metalul Roşuban (Vörös Acél) dolgozott villanyszerelőként. Kicsit nem sokat művelte magát. Este hárman, Zoli, Feri és én betérünk a Lactovegetarian vendéglőbe. Üres asztal nem volt, de egy asztalnál egy pasi egyedül már vacsizott. Megkértük, ülhessünk az asztalához. Kedvesen megengedi. Leülünk, jön a pincér, imádtuk az agyvelős tojásrántottát, azt rendeltünk. Kérdi a pincér, milyen savanyúságot kérünk, és sorolja: uborka, saláta stb. Megszólal a Feri: Én nem eszek salátát, nem vagyok kecske. A pasi, aki odaengedett az asztalhoz, elkezdett köhögni, majdnem megfulladt. Éppen salátát evett. 🤢

A Foierben voltunk táncolni az Egyetemiek Házában, Feri is velünk volt, mondtuk neki: te is egyetemista vagy – az agronómián. Legtöbb egyetemista csaj oda járt szórakozni. Rumbázik az egyik csajjal a Feri, látjuk, jól megy a szövegelés is. Egyszer kérdi a csaj: Te nem vagy szesszióban? Feri meg rákérdez: Az mi? Úgy röhögtünk, sírtunk a kacagástól, Feri meg nézett minket bambán.

Tél volt, hullott a hó. Éppen a korcsolya világbajnokság folyt, a tévé abban az időben még közvetítette. Emlékeztek Almássy Zsuzsára? Vagy négyen sétálunk a Főtéren, a téma a csinos kedvenc, Almássy Zsuzsa. Zoli imitál egy mutatványt és közben azt mondja: Mikor felugrik a Zsuzsika, én alája állnék – széttárja a kezeit, és seggre esik az utcán. Megint jót mulattunk rajta.

Robi megnősült Izraelben, és született egy kisleánya. Eljött a feleségével meg a gyerekekkel látogatóba. Nálunk találkoztunk, Zoli is feljött a fiával. Hanna, a Robi felesége csak héberül és angolul beszélt. Robival héberül nyomták a szöveget. Zoli közbeszól: Te, b@meg, ne beszéljeteK olyan gyorsan, mert nem értek semmit...

Érdekes, Zolinak én mutattam be a feleségét, Minervát. A Zoli szülei nagyon kedves emberkéK voltak, és volt egy nővére, aki Svédországba disszidált. Az édesapja minden meccsünkre eljött szurkolni. Néha édesapámmal is találkoztak.

Már itt éltem Amerikában, amikor Zoliékat a nővére a szüleivel együtt kivitte Svédbe.

2001-ben Zoli Svédből és Ady meg Baby (férj és feleség) Magyarországról – volt kolozsváriak – meglátogattak minket Amerikában. Rendeztem egy bulit, 38-an jöttek el, abból 34 kolozsvári. Akadt, aki még a 8 órás autózást sem sajnálta érte. Csaba, a haver és munkatárs, akkor még élt a felesége, Olgi, (Isten nyugtassa), Sanyiék New Yorkból. Sanyi jó barátja volt Izraelben Robinak, a bátyja ugyancsak a Friguban dolgozott, villanyszerelő volt a karbantartóknál. Mikor Robi megtudta, hogy Amerikába készülünk, ideadta a Sanyi telefonszámát azzal, ha segítségre van szükséged, hívd fel. Nem hívtam fel, azt akartam magamtól boldoguljak. Végül úgy ismertem meg a Sanyit, hogy Prunner Vili összeakadt vele, és egy bulin nála találkoztunk.

Itt volt a bulin Karcsi (egykori vízipóló kapus a CSM-nél) és Marika, a felesége, Ödiék, B. Gyuriék, és éppen itt vakáció-

zott az egyik volt focista, Simikének becéztük. És még sokan. Valahol fényképem is van a buliról, elő kell, hogy keressem, biztos, sokukat felismernétek. Nagy buli volt, sütöttünk, itunk, fürödtünk, ahogy itt nevezik: „pool party”. Két autóval felmentünk New Yorkba, augusztus volt, 43 fokos hőség. Bogi, Baby, Zoli, Prunner Vili, Zsuzsi, a Vili felesége és Sanyi, aki úgy ismeri NY-ot, mint a tenyerét. Olyan dögség volt, a metróra húzódtunk le hűsölni. Mivel Andy építészmérnök és sok könyvet olvasott, az Empire State Buildinget látogattuk meg, a Twin Towerbe nem mentünk fel. Két hétre rá történt a terrortámadás szeptember 11-én.* Szomorú dátum. (1996-ban, amikor itt járt az Éva unokaöccse, mi akkor jártunk fent a Twin Towerben.) NY-ból visszatértünk hozzánk, interkontinentális pingpong bajnokságot rendeztünk, Zoli és Andy képviselte Európát, én és a kisebbik fiam Amerikát. ☪ Európa nyert. Várom őket a visszavágóra. Ezután két autóval, az egyiket én, a másikat a Zoltán fiam vezette, felmentünk Kanadába a Niagara vízeséshez. Itt útjaink elváltak, Andyék egy ismerősükhöz Torontóba, onnan a Baby húgához mentek tovább, mi meg Zolival vissza hozzánk.

2004-ben Évával viszonzottuk a látogatást Svédországban. Jó élmény volt, Zolinak élt még a 95 éves édesapja és az édesanyja is. Minden elismerésem a Zoli fiáé, Gelu ott tanult meg magyarul, hogy segíthessen a nagyszüleinek.

Éva keresztapjának a fia Finnországba disszidált. Fogorvos volt otthon, és miután megtanulta azt az egyáltalán nem rokon nyelvet, ott is fogorvosként tevékenykedett. Pityu a legrendesebb barát és ember. Átrándultunk hajóval Stockholmból

* Történelmi fordulatként tekintett esemény 2001. szeptember 11-e. Az Al-Kaida iszlamista terrrorszervezet tagjai négy utasszállító repülőgépet kerítették hatalmukba, öngyilkos merényletük során kettőt az ikertornyokba vezettek bele, egy a Pentagonra zuhant, a negyediket az utasok megakadályozták az ördögi terv végrehajtásában. Hármezernél több halálos áldozat volt, az WTC tornyok összeomlottak, Amerika új védelmi doktrínát dolgozott ki. A szervezet vezéré, Oszama bin Ladent végül évekkel később pakisztáni bűvőhelyén likvidálták.

Turkuba, Zoli is velünk tartott. Gyönyörű volt a hajókázás. Egész éjjel tartott. Szigetek között locsogott a behemót hajó, alul teli autókkal, még buszt is szállított. Világító bóják mutaták az utat. A távolban láthattuk a kivilágított komphajót, amely követett minket. Egy Pannon nevű magyar együttes muzsikált a hajón. Gyerekek, én életemben nem láttam annyi részeg nőt és férfit egy helyen.

Svédországban korona a pénznem, Finnországban az euro. Zolitól tíz eurót kértem kölcsön. Kb. egy óra múlva adtam vissza. Magára hagytam Évával és elmentem Black Jack-et (21-esnek hívtuk otthon) játszani. 3 euró volt a max, amivel fogadhattál. Nyertem 180 eurót. Kérem a pénzt, mert zsetonokkal játszottunk, a készpénzt a *dealer* ugyanis begyömöszölte a nyílásba. Biztat a pasi, játszodjak még. Az asztaltársak is kértek, folytassam. Mondom: eddig volt és kész. Leküldött a második emeletre a *dealer*, azzal, ott beváltják a zsetonokat. Gondoltam, ha ez kitol velem, megetetem vele a zsetonokat. Már elég sokat piáltam én is. Lemegyek, ideadják a pénzt. Volt a hajó gyomrában kabinunk is, de csak a cuccaink pihentek, mi nem.

Hullafáradtan megérkeztünk Turkuba. Pityu várt a bájos barátnőjével, szerencsére egy utazókocsival jött értünk. Egy ideig fennültünk, aztán szólt Pityu, feküdjünk nyugodtan le, ott az ágy. Vagy 450 km-re lakott, jó hosszú út volt. Ne kérdezzétek a város nevét, mert egy nagy táblán láttam ugyan a nevét, de egy hosszú előtagból állt, egy kötőjel után pedig folytatódott. Mire végigbetűztem, elfelejtettem az elejét. Sok szép országban jártam, de Finnország mesés.

Pityu meghívott egy vendéglőbe. Egy óriás torony tetején volt a vendéglő, az lassan forgott. Átfoghattuk a tájat, mindenhol tó (ezért hívják az 1000 tó országának). Én akkor ettem életemben először rénszarvashúst.

Amit most leírok, attól megáll az ész. Lejövünk a vendéglőből, sétálunk 100 métert és előttünk a síugrópálya. Nyár kö-

zépén. Ha a tévében nézed, magasnak látod, de ha alája állsz, akkor tudod felmérni, mekkora. Ismétlem, nyár volt és ugrottak a sível. Mégpedig a japán és a finn válogatott. Nádat terítettek a ugrópályára és vizezték állandóan. A sízők a fűvön landoltak. Hát azoknak van vér a pucájukban, az biztos! (2017. márc. 9.)

Páros történet

Térjek vissza 1970-be. Megismertem az első feleségem (ne izguljatok, most is ugyanaz ☺). Hol? Az utcán, Kolozsváron, Zoli mutatta be. Szép kicsi csaj volt, még nem töltötte be a 18 évét. A szövegeléssel soha nem álltam hadilábon, egyből megkedveltem. Mondom neki, kéne találkozzunk, mutassam meg a bélyeggyűjteményemet.

A Főtérrre volt megbeszélve a találka ott, ahol a Templom mellett megáll a 11-es busz. Az Óvár felől jöttem. Látom, ott áll Éva, egy kisgyereknek fogja a kezét. Nab@meg, gondoltam, ennek már van gyereke. Megtorpantom a Filatelia üzlet előtt, és gondolkodtam: Odamenjek? Ne menjek? Most már biztosan rájöttetek, hogy odamentem. A bátyjának a három éves fia volt a gyerek. Éva volt a soros, aki ügyelt rá.

Jó. Folytassam, Robival. Ő nagy nehezen kiheverte a Nusi halálát, és a következő barátnője Trudy lett. Trudy német származású, híres szívorvos volt az apja, aki már elhunyt. Na, miben? Szívinfarktusban. Trudynak volt egy nővére és egy öccse. A nővére ugyancsak orvos volt, az öccse meg egy hülye. Akárcsak az anyjuk. A Hosszú utcában laktak, ha jól emlékszem, az az utca, amelyik a Tyúkpiactól a Vörös Csillag mozi fele vitt. Zoli, Pista és az egész banda Robival együtt, nagyon szerettünk táncolni. A Fások klubjától a Foierig és a Béke téri diákházig, hétvégen valahol mindig rumbáztunk. Megismer-tük Nórit, a húgát, Rózsikát és Arankát.

Itt van egy jó történetem, muszáj leírnom.

Nóriék a Herbák (Clujana cipőgyár, volt Renner bőrgyár) fele laktak. Elmegyünk hozzájuk, egy szoba, konyha, s ahogy beléptél egy nagy szekrény volt szemben. Leülünk, beszélgetünk. Egyszer csak horkolást hallunk. Nézzük, a szoba üres.

Pista hallgatózik, s egyszer csak odamegy a nagy szekrényhez és kitarja az ajtót. A Nóri és a Rózsika anyja kiesik a szekrényből. Csak az anyjuk volt a lányoknak, és elbújt a szekrényben, tudni akarta, mit művelnek a leányai, de úgy látszik, sokat kellett várnia és elnyomta az álom. Jót röhögtünk.

Robi rendezte a fogainkat, sok barátomnak és kollégámnak segítségére sietett. Csak az orvosnak kellett fizetni, Robinak csak az anyag árát. Persze csak a baráti körben volt érvényes, Az anyag beszerzése kacifántos volt, de mint írtam fent, a székelly furfang és a zsidó ész megoldott mindent. A Szeku² tanulhatott volna tőlünk ☺.

1972. nov. 11-én megnősültem. Első fiam 1973-ban született: Imre. Robi és Trudy voltak a keresztszülők, a Főtéri templomban kereszteltünk. A pappal volt egy kis nézeteltérésem, de az van a Robi nevéhez helyesen írva: izraelita, ami a vallását illeti.

Trudy félrekefélt. Megtudtuk, vége lett a viszonyának Robival. 1976. januárjában Robi Izraelbe emigrált. Az apja súlyosan megbetegedett, sokat jártam segíteni, amikor szükség volt rám.

1977-ben Robi küldött 50 \$-t a nevemre. Kaptam egy képeslapot, hogy van 50 \$-om a bankban. Megvolt a titkos levelezési csatornánk, azon üzentünk egymásnak. Abban az időben csak úgy engedtek nyugati országba, ha volt minimum 50 \$-od a román bankban. Az volt a tervem, hogy elmegyek hozzá látogatóba, visszafele Bécsben megállok, és ott már várt volna a „kapcsolat”, a Judith néni ismerőse. Nem kaptam útlevelet.

Kicsit előreugrok, hogy lássátok, mennyire jó barátok voltunk Robival.

1986-ban dobbantottunk Évával. A kölykeim otthon maradtak, nem adták meg nekik az útlevelet, pedig nagyon fel voltak készülve: megyünk nyaralni Magyarországra. Mint már írtam, nem hagytam volna ott Kolozsvárt, de nem kaptuk meg az útlevelet még Magyarországra sem. Az egyik román kolléganőm

* A Securitate, a román állambiztonsági szerv.

kérdezi: Akarsz menni Magyarba? Mondom, igen, de nem kapok útlevelet. Figyi, gyere el velem a Szekuhoz a Traian (volt Attila) utcába, egy falumbeli, aki traktorista volt otthon, most ő a főnök az útlevélosztályon. Elmegyek. Addig szerencsére soha nem jártam az épületben. Beszéltünk a pasival, ez délelőtt volt. Este szólt a telefon, a muki hívott, mehetek az útlevél után.

Megyek a milciára, kiállom a sort, mondom a kendős csajnak, ki vagyok. Emlékeztek, volt egy hosszú faládikó, benne az útlevelek ábécé sorrendben. Na, a nő a ládikó mögül kivesz két útlevelet és azt mondja: *Copii nu au primit pașaport*. (A gyerekek nem kaptak útlevelet.) Ránéztem a nőre, megállt a világ körülöttem, és azt válaszoltam neki: *Sărăcii de copii*. (Szegény gyerekek.) És akkor határoztam el, abban a pillanatban: „ide vissza soha”. Hazatértem, mondom, mi a helyzet, odahajoltam a fiaimhoz és azt mondtam nekik: Ne féljeteK, jösztok külföldre, ezt megígérem nektek.

A St. Georgen-i lágerbe kerültünk. Felhívom Robit. Először nem hitte el, hogy honnan telefonálok. Mondom neki, a keresztfia sajnos nincs velem. Volt két magyar pap a lágerben, az egyik fiatal református, a másik idős katolikus. Mindkető azon a véleményen volt, minimum két év, míg kihozhatjuk a kölykeinket. A fiatal pap nagy bandita volt, pénzt kért és azt ígérte, elintézi a politikai menedékjogot, de én elég jó emberismerő voltam mindig.

Rosenauból (Nagydisznód) élt ott egy szász pap, megtudta, sok erdélyi van a lágerben, és rendezett egy étkezést számunkra a plébánián. Külön beszéltem vele a fiaimról. Behívott az irodájába. Leültünk. Azt tanácsolta: A feleséged írjon egy levelet Elena Ceaușescunak, amibe írja meg, hogy ő is anya, és így, meg úgy. Megadott egy bankszámlaszámot, tegyék be rá 300 \$-t.

A levelet megírtuk, de honnan a 300 \$? Felhívom Robit Izraelben. És küldte a pénzt. Ez szeptemberben történt. Decemberben megkapták a fiaim az útlevelet. Következő év február 2-án Bécsben voltak. (2017. márc. 7.)

Egy fura rend

Pont ma 45 éve – 2017. május 25-e van – bementem dolgozni a Friguba. Fél kettő fele telefonhoz hívnak. Két telefon volt az irodában, éppen a főnök, Ch. asztalán levő készülékhez. A nővérem telefonált. Akkorát ordítottam, Ch. eldobta a töltőtollat. Megszületett az első fiam, Imre. Mindenki jött gratulálni, én voltam a legboldogabb emberke a világon. A kollégák, a társaság 80%-a nagyon vagány volt, igaz akadtak ganék is, mint minden munkahelyen. Ch. az irodafőnök hét osztályt végzett, nagy komcsi lévén, gyorstalpálón mérnöki diplomát szerzett. Gőze sem volt, ha valami problémát meg kellett oldani. Nem volt rossz ember, a 8 órából sokat mondok, ha 2 órát ült az irodában, a többit a párttitkár és a többi lókötő társaságában töltötte. P. Tibi mindig azt álmodta, ő lesz a főnök, de akárhogy könyökölt, ha a tudása százszorosa volt a Ch.-énak, akkor sem felelt meg – a neve miatt. Nem volt párttag sem, úgy tudom, többször visszautasították, mert „kizsákmányoló” lett volna az apja. A Horea úti pékség a papáé volt réges-régen, tehát kizsákmányolta az embereket, mert jó kenyeret sütött. R. Csaba el is nevezte Pék-nek, és a háta mögött mindenki így hívta. A mérnöki gárdából magasan kitűntek még L. Pista és B. Pisti.

A műszaki tervezők között talán Girsik Attila volt az ász, őt rögtön követte Katona Győző és R. Csaba. Én meghúzódtam a középmezőnyben. Legnagyobb leégésem nagyon kezdő koromban történt. Szóltak, készítsek egy skeccset a munkásoknak, mert egy villáskulcsra van szükség 400 mm vagyis 4 cm-es nyílással. Megcsináltam a kézi skeccset, a munkások meg a villáskulcsot. Amennyire szerették a munkások az irodai seggenülőket, egy szó nélkül megcsinálták, ahogy odafirkantottam nekik egy darab papírra. Látom, jön fel az irodába 2 munkás, cipel egy nehéz valamit, és odahajítja a Ch.

asztalára. Nab@meg, Kocsis, az én villáskulcsom! Mondom, olyan nehézre terveztem, ketten cipelték fel az irodába és röhögtek rajtam. Az üvegmosó gép alatt kellett megszorítani két csavaranyát. Na, jó, leégtem, de az élet néha ilyen, nem lehet mindig sikere az embernek. Pár évbe telt, mire én is felzárkóztam az elithez. Volt egy pár balhém is egy-két kollégával, a diri, Cucu sem kedvelt.

Beszélek B. Pistivel, a hátam mögött volt az íróasztala. Magyarul folyt a beszéd. Közvetlen B. Pisti melletti íróasztalnál ült Ungur Petru mérnök elvtárs. Belepofázott a beszélgetésünkbe, kijavított, egy város nevét nem románul találtam használni.* Ha ilyesmiről van szó, hamar felmegy a pumpám. Mondom neki, látom, megértetted – úgyhogy megcsókolhatod! Piros lett a kopasz feje és elrohant. Ugyanúgy lett mérnök, mint Ch., de nála is bunkóbb volt, viszont párttag. Telefonálnak, hívatnak a pártirodába. Felmegyek, Barabás Feri párttitkár, Baciú főmérnök és Ungur, a piros fejével, vár. Szigorú arccal Feri bácsi letolt a sárga földig, hogy nem mondhatom egy kollégának sem, hogy csókolja meg a seggemet, pláne ha a kolléga idősebb nálam. Banciú nem szólt bele, csak féloldalt sandított rám. Mentségemre nem tudtam semmit felhozni, de pár óra múlva azt is megtudtam, a Petrica sem merte megmondani, miért kellett volna megcsókolja a seggem. Összefutottam Barabás Feri bácsival az udvaron, és megkérdezte magyarul, mivel sikerült így felmérgetnem a Petricát. Elmondtam neki, és egy jót röhögött, de figyelmeztetett, máskor tartózkodjak az ilyesmitől.

A fia az egyik legjobb haverem volt. Kapuson a Szamos parton volt egy filagóriájuk, sokat jártunk oda sátorozni, az öreg (Feri bácsi) is sokszor velünk tartott. Éjjel fele, mikor nótáz-

* A hetvenes-nyolcvanas években állami utasításra korlátozni és tiltani kezdték a magyar településnevek használatát a sajtóban, a fordulat előtti években teljesen betiltották, miként a korabeli újságok bizonyítják. Akárcsak akkor, az ilyen intézkedések sokszor a személyközi viszonyokat is megmérgezik.

tunk és a Magyar Himnuszt, a Székely Himnuszt meg az Ott ahol zúg az a négy folyó-t eresztettük, az öreg elsétált az éjszakába – ő nem hallott semmit... Nagy komcsi volt, de mindkét fiát nagy magyarnak nevelte, le a csáköval ezért előtte.

Csehszlovákiába kirándultunk a fiával és a családjával. Két autóval mentünk, engem elkaptak a szlovákok gyorsajtásért. Kérdi a zsaru, milyen nyelven beszélünk. Feri magára mutat, majd rám és mondja magyarul, hogy mi magyarok vagyunk. Igen? – mondja a zsaru – „*Szto koruna*”. Rámutat Ferire és utána rám: „*Szto koruna*.” Fizettünk 100-100 korona bírságot. Mondom Ferinek: Máskor hagyd, dumáljak én. Mit ad Isten, Kassán rossz helyen hajtunk be a parkolóba, alig állunk meg, ott a zsaruautó máris. Kimagyaráztam magunkat, nem büntettek meg.

Más. Magyar Húsvét. Szépen, rend ruhába öltözve, rávéve a köpenyt, jártam öntözni a hölgyeket irodáról irodára. Aznap gyűlés a diri, Cucu irodájában, én és Varga Attila voltunk ketten magyarok a nagy asztalnál a húsból. Cucu egész gyűlésen csak engem és Attilát cseszegetett. Nekem valami „*produst*” (terméket) kellett volna figyelemmel kísérem, Attila meg az M2-nek volt a főnöke. Látszott a dirin a rosszindulat. A gyűlés vége fele megszólal Attila és azt mondja a dirinek: Két hét múlva (tehát román húsvétkor) szombaton Imre lesz a szolgálatos tiszt és vasárnap én, hogy aki az asztal körül ül, tudjon nyugodtan ünnepelni. Ezt felajánlasként mondta. Elsárgult Cucu, látszott, összeszorítja a száját, majd kis gondolkozási idő után, kinyögi: *Bine* (rendben). Ilyenek voltunk mi.

Nekem két év és 6 nap után megszületett a második fiam, Zoltán. Reggel 5 órakor szól Éva, elment a vize és induljunk, szülnie kell. Elindulunk gyalog lefele a Republicii-n, a Majális utcán, '75-ben még nem volt meg az autóm. Néztem az órát, már öt percenként jöttek a fájdalmi Évának. Mikor rátröttek, Éva megfordult, indult volna felfele. Nagyon sajnáltam. Végre beértünk a Mikó utcai szülészetre, úgy háromnegyed

6 fele. Én bementem dolgozni, 7-kor szól a telefon, megvan a második fiam. Két nap után hazajött Éva. Nem volt jól, vérzett keményen. Elmentem dolgozni, anyósom ügyelt rá. Hazamegyek, mondja apám, Évát bevitte a mentő, de a három napos gyereket nem engedik vissza a kórházba. Ott volt a kicsi, felkaptam és irány a kórház. Tolan volt a szülészorvos, éppen benn volt. Mondja, nem vehetik vissza a gyereket. Fogtam, letettem egy asztalra, azt kérdeztem: Én mit csináljak egy három napos gyerekkel? – és otthagytam. Éva majdnem meghalt, benne felejtettek egy darabot a placentából, ráadásul adtak egy olyan injekciót neki, hogy menjen el a teje, mert a nővér azt hitte, veszítése volt. Úgyhogy Zoltán rendes tehéntejen nőtt fel. Ügyes fiú, Washingtonban a Fehér Háztól egy utcára dolgozik. Van egy kisleány, David, aki most 14 éves. A felesége nagyenyedi, két egyetemet végzett. Okos csaj, nagy pénzt csinál. Jól keres.

Ez a családom. Június 14-én vége az iskolának és az unokáim itt lesznek velünk, megtelik a ház. ☺ (2017. május 25.)

Mulatozás itthon...

Mindenkünk iparkodott nyilván minél többet bulizni életében. Én is persze, elmesélek egy pár jól vagy rosszul sikerült bulit az életemből.

Az elsőt senki nem felejtí el, én hatodikos voltam akkor, Bogáréknál tartották, akik a Conti melletti épületben laktak a Jókai utcában. Meg voltam szeppenve persze, aztán hamar feltaláltam magam, emlékszem az üveg forgatásra és a puszikra, amiketadtunk egymásnak.* Említettem nemrég egy volt osztálytársnőmnek a dolgot, kacagva panaszkolta, egy srác nagyon nyálasan csókolózott. Mire nem emlékeznek a nők! † Megnyugodtam, nem én voltam a nyálas.

A Monostoron** lakott az egyik haver, nála nagyon sokat buliztunk. Csak ő és a felesége éltek külön a szülőkötől, tehát szabad volt a pálya. Andy 20 éves, a felesége 16 ha volt. A szülők vették a lakást, és ahogy Andy mesélte: összetologatták a bútorokat, és Baby ment is szülni. Az egyik leghumorosabb emberke az Andy. Építészmérnök, 2001-ben járt nálam a feleségével és, ahogy meséltem már, akkor is nagy bulit rendeztünk 38 volt kolozsvári részvételével. Kanyarodjak vissza a monostori lakásukhoz. Földszinti lakás volt, szombat estétől vasárnap reggelig folyt a multság, mentek a magyar számok. A szomszédjuk román nemzetiségű volt. Reggelre elcsendesedtünk, kimegyek a balkonra levegőt habzsolni. Hát ki más van a szomszéd balkonon, mint a szomszéd és azt fütyüli: „Ülök egy rózsaszínű kádban...” Mosolyogtam. Csak elférünk mi jóemberek egymás mellett. Jókat buliztunk, viccek és igaz történetek követték egymást, amin jókat derültünk a bandával.

* Serdülők játéka, körbeállják az üveget és megpörgetik. Akire mutat megálláskor, az csókolhatja meg leoltott villany mellett a kiválasztott lányt. Bevezetés a társas életbe, a serdülőket leginkább izgató élvezetekbe.

** Százezres kolozsvári lakótelep.

Pl. egy igaz történet. A Pisti topográfus, vagy minek nevezik azokat, akik méréseket végeznek az utakon. Egész héten küldetésben dolgozott, csak hétvégen került haza. Volt két aranyos kisleányuk. Szombat este lefekszenek a lányok, végre csend van. Megvan a bemelegítés, hallgatóznak, a lányoknál csend. Felkapja Pisti az asszonyt a nappaliban és viszi ki az előszobába a hálószoba fele. Egyszer csak bekapcsolódik hirtelen a hűtőszekrény kompresszora. Pisti megijed, elejti az asszonyt, fél órába telt, míg újra férfinak érezte magát. ☺

A szerszámtervező irodistákkal is jó bulikat tartottunk, minden alkalmat kihasználtunk, hogy buli legyen a vége. Köz-munkáztunk*, lent a 2-es csarnok mellett volt a nyersanyag-, vagyis vaslerakat, ott kellett, hogy takarítsunk. Éppen eső után, még pocsolyák tarkították a terepet. Viccelődtünk, hülyítettük a csajokat, a hangulat jó volt, mert végre nem a seggünket koptattuk az irodában. Egyszer csak Girsik Attila meglát egy gilisztát egy hordó tetején egy víztócsácskában. Már nem emlékszem, kinek, de odaszól: Fogadjunk egy láda sörbe, megeszem a gilisztát. És habozás nélkül fogadtak, ő pedig bekapta a gilisztát. Felemelte és leengedte a torkán. Persze nagy buli lett a vége munka után.

Sipos Laci ott lakott a Fellegvár alatt, nem ugrik be az utca neve, de a Szamos parttal párhuzamosan futott a Napoca hotel fele. Ez is irodai buli volt, de nagy piálásba fulladt. Berúgtam rendesen, nemcsak én, de még egy jó páran. Emlékszem, B. Pisti kihányt az ablakon, és odafordult hozzám: Nézd, milyen sikkesen hánytam, nem rókáztam le a nyakkendőmet. Fatáblás ablaksötétítők voltak a lakásban. Felébredek, vaksötét a szobában, az jut eszembe: vajon a sírban vagyok-e? Kezdek tapogatózni, valaki alszik mellettem, felérek a nyakához, érzem, nyakkendő. Átmászok rajta, mert a fal mellett feküdtem,

* Közmunkának a honpolgári öntudatból fakadó önkéntességet nevezték, a hatalom untig visszaélt vele és ingyenmunka kikényszerítésére használta. Esetleges hangulatoságát persze nem lehetett államosítani.

még mindig félig szédülten. Felgyújtom a lámpát. Hát B. Pisti is felébred. Kérdi, mi a f@t csinálsz? Mondom neki, megyek haza, mert apám (együtt laktam vele) sonkáslaskát főzött ebédre és azt imádom. Hülye vagy, reggel 3 óra van, az ebédet lekésted.

Szilveszter Monostoron az egyik legjobb barátomnál, Barabás Feriéknél. Eljön az éjfél, pezsgőt bontunk, himnusz stb. Nagy hó volt és éppen akkor is havazott. Ferivel egy probléma volt, ő 300 évvel korábban kellett volna, hogy szülessen. Kardok, csatabárdok díszítették a nappaliját, és szeretett hadonászni is velük, egy ilyen alkalommal eltalálta az anyósát. Kurvára ügyes keze volt, a vasvésésben művészi tehetség. Térjek vissza a Szilveszterre. Az emberek csillagszórókat hajigáltak ki az ablakokon, kiabáltak, örvendeztek, hogy öregebbek lettek egy évvel. A Feri valami nagyobbbat akart, mint a többi okos. Emlékeztek, létezett egy játékpuska, ami dugókat lőtt ki. Hogy ki játszott azzal a puskával, nem tudom, mert Ferinek két gyönyörű kisleánya volt. Na, vajon ki? Gondolt egy nagyot Feri, és a játékpuskába betett egy csillagszórót és azzal lőtte ki a dugót. Szépen szállt a csillagszóró, csak egy baj történt, pont a szemben levő tömbház teraszán kötött ki. Egyszer csak látjuk, lángokban a balkon. Ugrik Feri, futás, a szemben levő 4. emelet balkonja lánkol. Csenget a lakásnál, senki nem nyit ajtót. Csenget a szomszédban, beengedik, mondja, miről van szó. Megengedik, hogy átmásson a balkonra, mindez a 4. emeleten, és látom, felemel egy égő asztalt és kihajítja a mélybe. Szerencsére nem az utca felőli oldalon. A nagy baj az volt, hogy mindkét kezét csúnyán megégette. Az asztalon egy nejlonterítő kapott lánggra. A tulajék el voltak utazva. Átment a Feri, mikor hazaértek a szomszédok, bocsánatot kérni. Az asztalon a disznóságok voltak, a nagy hóban szerencsére nem szennyeződtek össze, és mivel nem járt arra senki, kevés kár keletkezett.

Sokat kirándultunk, sátoroztunk, kedvenc helyünk a Pányi-ki szoros volt. Zuhogó esőben is mentünk, a gyerekeknek pa-

radicsom volt. Mire felhúztuk a sátrakat, félig be voltunk piálva. Ezután jött a tűzrakás, zabálás és ahogy besötétedett az énekóra. A bandából sokaknak jó volt a hangja. Egy kolleganőmmel, Magdival 16 évig egymás mellett állt az íróasztalunk. Jó haverek voltunk, ő és a férje, Sandu mindig velünk mulatott. Mikor a Székely Himnusz énekléséhez értünk, Sandu elment fát vágni. 😊

A fiaim még most is emlegetik a Pányiki szorost. Egyszer egy kirándulás alkalmával, a gyerekek lehettek úgy 5-6 évesek, jön mosolyogva a B. Ibi: Te tudod-e mit csinált Enikő (a leánya) és Zoltán (a kisebbik fiam)? Mutogatták egymásnak a bűgyűrűiket. 🍷 a bokorban. Jót nevettem, eszembe jutott, kölök koromban anyukásdit játszottam én is a szomszéd leányával.

(Csak azoknak a vezetéknevét írom ki, akik már nincsenek sajnos közöttünk.)

...és az újvilágban

Amerikában is buliztunk, az élet már ilyen, mint egy buli. A templomi gyülekezetből, amelyikhez tartozunk, egy bankigazgató meghívott ebédre a Hershey Country Clubba. Hershey egy városka Harrisburgtól keletre, az egyik legnagyobb csokoládégyár üzemel ott. Ezen kívül a kórházáról és a vidámparkjáról híres. Gazdag emberek lakják, sok orvos, ismerek egy pár magyar orvost, még egy erdélyit is közülük. Ez vagy 25 éve történt, vagyis az ebédmeghívás. Egy Country Clubba, hogy beléphess, kell legyen stekszed, az évi tagsági díj akkor 10 000 \$ volt. Vannak olcsóbbak is, de 5000 \$ alatti, nem hallottam, hogy lenne. Sheder bankigazgató megengedhette magának. Kedveltek minket, a templomban ismerkedtünk meg, látták, dolgos emberkéek vagyunk és haladunk előre. Haza hozzájuk is meghívtak, mikor először mentem, ahogy közeledtem, lelassítottam, hogy leolvashassam a házsámokat. A zsaruautó rögtön ott termett, kérdezték, kit keresek. Ügyelnek itt a pénzes hapikra. Utána tudtam meg, az egész negyedben többnyire izraelita vallású emberkéek laknak. Linglestown, így hívják a negyedet Harrisburgban. Az ebéd mesébe illő volt, már az sem zavart, hogy akik ott ebédeltek, meg tudtak volna venni kilóra. Őszintén, aki gazdag itt, nagyon jól él, de én gazdagabbnak éreztem magam a havereim körében.

A 2001-es bulit, hogy visszatérjek rá, nálunk tartottuk, ez volt a tetőpont. 38-an kolozsváriak, elég nagy a házam, de egy páran hotelben kellett, hogy megszálljanak. Így is mindenhol felfújható ágyak borították az egész házat. Az Andyéknak a nappaliban jutott hely, a szoba közepén volt egy kihúzható kanapé. Mikor reggel felkeltek, azt mondja Andy:

– Úgy éreztem magam, mint a ravatalon – mindenki lentebb aludt, mint ők.

Sokat buliztunk Prunner Viliéknél és nálunk. Miután Vilit elvitte a szíve, nem volt kedvem semmihez egy jó darabig. Nagyon jó barátok voltunk.

Egy érdekes munkatársamat B.-nek hívták. CNC* esztergályos volt, talált a szó vele. Jó humora van, tojik a politikára, egyszerű amerikai. Ismertem a menyasszonyát is, aki autóbalesetben meghalt. Soha nem nősült meg, nagyon megtörte a baleset. A vadászat a hobbjaja, és a pia. Párszor elvették a jog-siját piás vezetésért. Élelmes gyerek volt. Egy ittas vezetés sok pénzbe kerül, ügyvédet kell, hogy fogadj, bírság, külön órákra kell hogy járj, ami nagy hülyeség, de azt is meg kell fizesd, ahol arra tanítanak, miért ne igyál stb. Szóval anyagilag kib@nak jól veled. Megtalálta a megoldást B., összeállt egy másik passival és „füvet” termesztettek a hatalmas kiterjedésű pennsylvaniai erdőben. Ez kihozta a költségeket. Szerencsére ezután abbahagyta. Egyedül él, van saját háza, és még egy vadászháza Észak-Pennsylvaniában. Sokat szoktunk beszélgetni, megbízik bennem. Nem vagyok vadász, mindig meséli a vadásztörténeteit.

Állandóan hívott, nézzem meg a vadászlakját, azt állította, szebb, mint a háza. Egyszer hív, tartsak vele három hét múlva a vadászlakjához, mert nem bánom meg. Mondom neki OK, de ne számíts arra, hogy én lövöldözni fogok. Menjek csak, nem fogom megbánni. Pénteken, munka után indultunk, három óra vezetés mind mellékutakon, mesés erdőkön, dombokon keresztül. Tényleg szép volt a vadászlakja, minden fagerendákból, egy szeg nélkül építve, az erdő közepén. Egy patakocskán hajtottunk át, mielőtt a házhoz értünk. Olyan négykerék meghajtású kisteherautója van, éppen erre az útra való. Nyár volt, kipakolunk. Szól B.: megyünk is tovább. Kérem: hova akarsz menni, mindjárt sötétedik. Azt válaszolja: egy buliba. Ha kérdezik, csak mondjam azt, vele vagyok. Húsz

* Számítógép vezérlésű.

perc vezetés után elérünk egy útkereszteződéshez, jobbra egy híd, ott áll két zsaruautó. Befordulunk, megállítanak, kéri a papírokat, benéznek az autóba. B. valami igazolást is mutat, közben látom, egy rakás motoros is érkezik. 21 évnél fiatalabbat nem engedtek be a zsaruk. Pár száz méter után kapu, szakállas, tetovált mukik és barátságosan mosolygó csajok. 200 \$ fejenként a belépti díj. Benne van kaja, pia amennyit bírsz. Motoros szervezet, engedélyezett buli csak tagoknak, akik hozhattak magukkal egy, de csak egy vendéget. Ott futottam össze egy orvossal, akivel együtt fociztam. Több helyen volt kaja, füstölt az egész tisztás, sörreklám, jéggel teli hordókban sörök. Többféle rövidített szolgáltak fel, kérted és vitted. Három pódium volt kb. 100 méter távolságra egymástól. Az egyiken valami együttes zajongott, a másikon komikus lépett fel felemás sikerrel. Mindenki piált rendesen, többen csoportokba verődve röhögtek. Ahogy múlt az idő, mind kevesebb ruha maradt a csajokon. Színpadon nyíltszíni szex – a nézőközönség drukkolása közben.

Elfelejtettem, ki volt írva: Piás vezetésért ugyanúgy jár a büntetés, ha elkapnak. Igyál mértékkel. 🍷 (2017. április 27.)

Egy bombázó a Friguból

A munkahelyemen, a Friguban betiltották a cigarettázást az irodában. Az iroda előtt cigiztünk a haverekkel és folyt a duma, mikor erről, mikor arról. 80%-ban magyarok voltunk és nemcsak munkatársak, hanem jó haverek is. Ha nem volt más nemzetiségű köztünk, inkább szidtuk a rendszert, mint az szokásos volt. Egy hosszú hajú bombázó jön ki az irodánk ajtaján, új mérnöknő az egyetemről, a tojáshéj még rajta van a fenekén. Álltunk vagy hatan kint cigizni. Rám mosolygott a csaj és kért egy cigit tőlem. Jószívű vagyok, adtam neki egyet, nem gyújt rá itt, majd később elszívja, mondja. És elszétál. Az alattunk levő emeleten dolgozott, azt már kikémkedtem. Ott állt Mandula János 50 valamennyi évesen és azt mondja nekem: Te, ilyen jó nőt rég láttam a Friguban. Gondolok egyet, a nő után eredek. Ő már a lépcsőn bandukolt lefele, a két emelet között lehetett. Mondom neki a korlátnak támaszkodva: ezért tartozik nekem egy konyakkal. Visszakacag, és azt mondja, rendben.

Vasárnap reggel be kellett menjek, szolgálatos voltam hétfő reggelig mint úgynevezett *ofiter de serviciu* (ügyeletes), az enyém volt a gyár, körbe kellett járjam, sok részlegen dolgoztak, építették a kommunizmust. Máskülönben a székhelyem a kapusszobában volt, de a portással együtt, úgyhogy tekergettem kedvemre. Nagydaráb kapus volt, valamelyik Kolozsvár környéki faluból, úgy állt rajta a sötétbarna egyenruha, mintha most jött volna el a cséplőgéptől. Felmegyek tízórazni, senki nem volt az irodában, csak én. A sarokban volt az íróasztalom és a rajztábla úgy volt beállítva, nehezen lássanak be a kuckómba. Mandula János két íróasztallal tőlem jobbra ült. Vagány pasi volt, fiatal korában vadászpilótát kormányzott, és állítólag a nők bele voltak bolondulva a kék szemébe. Elég sokat aludt az irodában, habár kiváló tervező volt. Az íróasztal az ablak fele volt fordítva, a rajztábla oldalt, tehát háttal láttad

Jánost, mintha egy műszaki könyvet lapozott volna, közben aludt.

Szóval tízóraiok a sarokban, hallom nyílik az ajtó. Kipp-kopp, a magas sarkú női cipő hallatszik, és már ott is állt a hosszú hajú bombázó hátratett kézzel mosolyogva. Nagyon hülyén nézhettem rá, mert, a háta mögül hirtelen előrántott egy sötét üveget. Konyak. Mondom neki, egyedül nem iszok, máskülönben én vagyok az ofíter de serviciu, és ha elkapnak, jól letolnak. Azt mondja, tudja, mi vagyok, mert a kapus a nagybátyja. Nab@meg Kocsis, fel voltál térképezve! Nem volt, mit tennem, amúgy is az volt a kedvenc piám. Aztán ittunk „is”. Sokat járt Bukarestbe, mindig megkértem, hozzon valami „gyarmatárut”, mert itt már parizert se lehetett kapni. És mindig teljesítette, amit kértem, a férje Zsukon a rádiónál volt főnök. Máskor is segített. Székelyföldön autókáztam körbe a falvakat. Torján hajtok át és mit látok, oldalt egy háznál a kerítéshez van kötve egy tehén, egy pasi, egy orvos kezeli, mellette áll egy székely és csevegnek. Jobban megnézem, hát az egyik volt osztálytársam L. Tibi. Örvendtünk egymásnak, rögtön felszerelt egy pár liter szilvapálinkával. Beszélgetünk, rég láttuk egymást. Mondja nekem, nincs valami ismerősöm, közelebb akar kerülni Kolozsvárhoz mint állatorvos. Segítek, Zsukra került a disznóneveldébe. Néha jó, ha az ember ismer egy bombázót. (2019.)

HARMADIK RÉSZ:

AMERIKA – KÍVÜLRŐL ÉS BELÜLRŐL

Szervezetten segítenek a beilleszkedésben

Előkészítésként 1967. április 20-án Bécsbe vittek, és két napon át oktattak az amerikai életről. Reális filmeket vetítettek, hova fordulhatunk segítségért például, mert még közepes városokban is van bevándorlási hivatal, s főleg arról, hogyan tudsz magadnak munkát keresni. Április 22-én felköltöztek hajnali 3-kor, mindenkinek adtak egy nagy nejlonzsákot, benne voltak az orvosi vizsgálati eredmények. Aki krónikus betegségben szenvedett, például tüdőbajban stb., az nem kapott bevándorlási vízumot, és szerintem korhatár is volt, amit ugyan nyilvánosan nem közöltek. Kívülről a zsákra rá volt írva, hogy bevándorlók vagyunk, azt kellett felmutatni, miután átléptük a vámot. Amikor először belépsz, semmiért nem vámolnak meg. A zsebemben volt 50 \$, ez volt az összes vagyonunk, amit Évának az unokatesója dugott a zsebembe, mielőtt felszálltunk a repülőre. Brüsszel érintésével repültünk New Yorkba.

Kimerülten, NY-i idő szerint du. 3-kor érkezünk meg. Átjutunk a határellenőrzésen és utána a vámon. A váróteremben nagy tömeg, látom egy muki tart egy táblát, rajta a nevem: Kocsis. Odamegyünk, hát egy bukaresti pasi várt ránk, ugyebár román állampolgárok voltunk. Látszott rajta, nagy triblis és a beszéde is talált ehhez. Mondom Évának magyarul, b@meg, eljövök 10 000-km messze és pont egy frátye vár. Átvezetett egy másik terminálhoz azzal, várjunk, majd jön. Várunk, várunk, hullafáradtak voltak a gyerekek is, mi is. Este 11-kor jött vissza a strici, mert órabérben fizették és az utolsó Harrisburgbe tartó járatra tett fel. Egy olyan kicsi géppel repültünk, azt mondtam Évának, ha egy csóka nekimegy, vége a filmnek. Összesen heten ültünk a gépen, ráadásul még Philadelphiában is leszállt.

Harrisburg Pennsylvania állam fővárosa, elég csúnya város, 80%-a a lakosságnak fekete. Jóval éjjél után érkezünk meg, de várt ránk egy amerikai és egy '56-os magyar házaspár, Béla és

Joli. valamint egy nő a bevándorlási hivataltól. Öten. Szervezés. Elveszi a papírjainkat a nő, és kiderül, Évának és nekem ugyanazt az SS-számot adták, ami nagy hiba, mert emiatt még három hónapba telt, míg megkapta az ún. social security (társadalombiztosítási) számot, vagyis addig nem állhatott munkába. Kérdezték, miért jöttünk az utolsó járattal NY-ból. Mit mondhattam volna? Csak legyintettem a fáradtságtól.

A reptérről Mechanicsburgba* szállítottak, és betettek egy házba. Megmutatták, a hűtőben van kaja, ha éhesek vagyunk, együnk, s azt ígérték, holnap délután újra jönnek, addig pihenjünk. A vízcsappal gyűlt meg először a bajom, míg rájöttem, hogy kell elindítani a vizet. Figurásak ezek a vízcsapok, de ötletesek. Második meglepetésem az volt, a WC-kagylóban a víz magasan áll, az az érzésem, el van dugulva és nem megy le a víz. Péter és Ági barátaink Svédországból pár év múlva meglátogattak, s miután elhoztam NY-ból a reptérről, Péter bement a WC-be és hallom, lehúzza a vizet vagy tízszer. Kérdem, mi a hézag, Péter. Azt feleli: Azt hiszem, elcseszttem, eldugult a buditok. Mondom neki: Ne izgulj, ez Amerika, itt nem spórolnak a vízzel, mindig félig tele van vízzel a kagyló.

Az angoltudásom nagyon gyenge volt, annyi, amit három év alatt felszedtem a suliban, és amit közben a rockzenéből ♡, a 16-os suliba franciát tanítottak. Másnap eljött az amerikai házaspár, és elmagyarázta három hónapig fizeti a St. John's Lutheran Church (Szent János luteránus templom) a házbérlünket és kapunk heti 60 \$-t kajára. A házbér 425 \$ volt havonta. 60 \$ négy embernek egy hétre nem sok. Senkit nem ismertünk, de Béla és Joli nagyon segítőkészek voltak, már úgy érte, tolmácsoltak, ahol kellett. Elvittek a gáz- és villamos művekhez, hogy magunkra írassuk a számlázást. Pl. a gázvállalatnál szabadkoztam, hogy az angol tudásom mit sem ér.

* Mechanicsburg kisváros Pennsylvania Cumberland megyéjében, 13 kilométerrel az állam fővárosától nyugatra. Része a Harrisburg-Carlisle nagyvárosi övezetnek. Ma kb. 9 ezer lakosa van, akik főleg az ipari vállalatokban dolgoznak,

Semmi baj, adjam meg a *social security* számomat. Beütötte a számot és minden feljött computeren. Nehéz volt megszokni, a XIX. századból egyből átállni a XX. századra.

Egy átlag amerikai azt hiszi, aki nem amerikai, az nem lehet túl okos. A jelszó: *America #1*. Felhív Scottie, az amerikai házaspár férfi tagja, és én félreértettem, azt hittem, azt kérdi, van-e pénzünk? Mondom, nincs. Eljött hozzánk és leült az asztalhoz a konyhában. Kirakott az asztalra egy 1 centest, egy 5 centest, egy 10 centes, egy 25 centest, egy 1 \$-ost, egy 5 \$-ost, egy 10 \$-ost és egy 20 \$-ost. Hozzátette: még van forgalomban 50 és 100 \$-os bankjegy is. Szólt, tegyem el a pénzt, ami az asztalon volt. Ennyi pénzt kaptam ingyen, amióta Amerikában élek. Ő azt hitte, nem ismerem az amerikai pénzt. A LIRS-nek* részletre vissza kellett fizessük a repülőjegyünk árát, amivel iderepültünk. Két év alatt törlesztettem. Itt semmit nem adnak ingyen, bedobnak a mélyvízbe, aztán ússzál ki.

* Lutheran Immigration and Refugee Service: bevándorlókat segítő non profit egyesület.

Két hazugság és a harmadik

Jolinak volt valami ismerőse a helyi tévéadónál, kijöttek és készítettek egy interjút velünk. Hoztak térképet, megmutattam hol található Románia és Kolozsvár. Joli tolmácsolt, én magyarul válaszoltam a kérdésekre. Egy magyar nézte a tévét és felhívja a LIRS bevándorlási osztályát, kérte a telefonszámunkat. Ők nem adhatják meg, viszont ideadták az övét, ha akarom, hívjam fel én őt. Felhívom a magyart. Sopronból származik, felesége, két gyereke van, hegesztőként dolgozott. Egy évvel fiatalabb nálam. Összehaverkedtünk, de (mindig ez a de) pár év után elhidegült a barátság, majd elmondom, miért. Szóval Feri szólt az érdekemben, ahol dolgozott, hogy jött egy új magyar, aki munkát keres. Behívtak munkainterjúra. Elmegyek, Scottie jött velem. Körbevisznek, megmutatják, mivel foglalkoznak, visszamegyünk az irodába és mutatja az öt ujját a főnök: adnak 5 \$-os órabért, ha vállalom, álljak be. Az nagyon kevés. Scottie gazdag ember volt, de skót, nem szólt semmit, meg akart szabadulni tőlünk. Viszont nem panaszkodhattam, jó tanácsokat kaptam tőle különben.

Elfogadtam a melót. Milyen Amerika? Azzal kezdtem, három hónapig vágtam a vasat – de kilenc év után én lettem a nehézmekanikai részleg főnöke ugyanott.

Mint írtam, vágtam a vasat, volt két daraboló gép, azon dolgoztam, s minden nap felírtam 4-5 szót egy cetlire angolul és magyarul, a zsebembe raktam és tanultam a szavakat.

Egyszer jön a kisleány hozzám és kérdi, tudok-e dolgozni manuális marógépen. Gondolkodás nélkül rávágtam, hogy igen. Soha életemben nem dolgoztam marógépen, de láttam a Friguban, amikor a műhelyben forogtam, hogyan működik a dolog. Ott különben szerszámtervező technikusként dolgoztam fenn az irodán. Ez volt az első hazugságom. Gondoltam, elegendő van a darabolásból, előre kellene, hogy lépjek így vagy

úgy. Ideadták a rajzot és a darab vasat, na, csináld meg Kocsis. A rajzot ismertem, az inch rendszert (a hüvelyk mint hossz-mérték) egy nap alatt megtanultam. Ott felejtse el a metrikus rendszert és csak inchben mérjél. 1 inch = 25,4 mm.

Szóval ideadták a rajzot, a vasat, megnézem a rajzot, tudtam, milyen szerszám kell hozzá, elindultam érte. Egy fekete adta ki a szerszámokat. A baj az volt, nem tudtam a nevét angolul a szerszámnak. Odamegyek a rajzzal és kezdem magyarázni, mi kell, mutogatok stb. Néz a néger, néz és egyszer csak elkezd röhögni. Nagydarab ember volt, vastag a hangja. Az volt az érzésem, mindenki minket néz, tán be kellene, hogy húzzak egyet neki. Tudta az ipse, mi kell nekem, és röhögve ideadta. Odamentem a marógéphez, fogalmam se volt, hogyan indítom el, milyen sebességet adjak a szerszámnak, milyen előtolást stb. Szarakodtam vele, közben lestem, mások, hogy dolgoznak a gépen. Ja, elfelejtettem, azért kérdezte a kisleány, érték-e a marógéphez, mert az egyik marós nem jött be dolgozni. Gyakran megtörténik, hogy ezek gondolnak egyet és nem jönnek munkába.

Megcsináltam a darabot, átvette a kontroll, teljes a siker. Pár hónap és egyre komplikáltabb feladatokat adtak, azokat is sikerrel megoldottam. Hat hónap után kaptam 43 cent fizetésemelést. Gondoltam: B@meg, ez nem sok, nézzek más munka után. Közben elfogadtam egy másik ajánlatot is. A mi házunk mellett volt egy templom, az mindenest keresett, vagyis takarítástól kezdve mindent én és Éva végeztünk. Fűvet nyírtam, megjavítottam, amit kellett, lent a pincében óvoda működött, azt is takarítottuk. Ott is adtak 5 \$ óráért, de mi kellett, hogy beírjuk, mikor mentünk oda és mikor jöttünk el. Nem voltam szégyellős, értitek, ugye?

Közben olvastam az újságban az álláshirdetéseket. Columbiában* (ez egy város tőlünk délre, egy órás autóútra) karbantartót

* Tízezer lakosú kisváros Pennsylvániában, 45 kilométerre a Susquehanna partján.

vesznek fel. Elmentem, leteszteltek, voltunk vagy 100-an legálább. Abban a sorrendben szólítottak be, ahogy a teszted sikerült. Engem másodiknak hívtak be. Felvettek, el kellett mennem orvosi vizitre, az is sikerült. Indulásból 13,5 \$-os órabért!

Másnap a gyárban szólok a kicsi főnöknek, két hét felmondási időt adtam. Kérdi, mi a baj. Barry, 5 dollár 43 cent az órabérem, van két gyerekem, próbálj te megélni ennyiből. Megjegyzem, itt senki nem tudja, ki mennyit keres. Elmegy Barry, két perc múlva ott a nagyfőnök, a legnagyobb. Miért akarok elmenni? A válasz ugyanaz, ő tudta, mennyit keresek. Azt mondja, megadják ugyanazt a pénzt, amit ott kapnék. Nab@meg, ezelőtt egy perccel még 5,43 dollár volt az órabérem, most meg 13,5! Mondom neki, beszélnem kell az asszonnyal. Az angolságom valamelyest javult, de messze volt a tökéletestől. Jó, adjam meg a választ holnap. Másnap reggel 8 fele jön Bill és kérdi, na, mit határoztam. Keresve a szavakat nyekergek: Beszéltem az asszonnyal... Azzal akartam folytatni: és maradok. Nem is engedte, hogy befejezzem, félbeszakít, és azt mondja: megadják a 15 \$-os órabért. Háromszorosát az addiginak. Elfogadtam, persze.

Egy év múlva vettek egy csehszlovák TOS márkájú óriási horizontális marógépet. Volt a Friguban is két TOS marógép, de kisebbek. Ez CNC-s volt, számítógépes vezérlésű és óriási, 1,8 x1,8 m-es volt az asztala. Kajaszünetben néztük, ahogy rakják le a gépet két teherautóról, darabokban persze. Én hülye, amikor megláttam a márkát, elszóltam magam: Ilyen-n dolgoztam otthon. Ez volt a második hazugságom. Nem láttam, a hátam mögött állt a nagynagyfőnök. És azt mondja: Igen? Akkor ráteszünk erre a gépre. Megijedtem. Átvillant az agyamon, a Friguban a legszakképzetten munkások dolgoztak az ilyen gépeken, ez pedig még azokon is túltett. Hazamentem, rendeltem NY-ból magyar-angol, angol-magyar műszaki szótárt. Hazavitem a gépkönyvet, s a programozó könyvet. De nagy bajba kerültem, nem értettem magyarul a műszaki

kifejezéseket. Románul tanultam a szakmát. Böngésztem éjjel-nappal, ugyanis három hétbe telt, amíg összeszerelték a gépet. Szerencsém volt, megengedték, játszodjak vele egy kerek hétig. Végül öt évet dolgoztam ezen a gépen, előfordult, hogy naponta 12 órán át. A fizetésem megduplázódott és a jó ötleteim bizalmat keltettek irántam.

Keveset írtam a magánéletemről. Ha megismerkedsz egy magyarral, az ismer más magyart és így tovább. Sok '56-os magyar élt még abban az időben, mikor kijöttünk. Sok focizott közülük, pedig közel jártak az 50-hez. Pár hete vagyunk kinn, és felhív az egyik: hallotta, fociztam otthon. Ottónak hívják, rendes pasi, tizenöt évesen szökött ki '56-ban, árva gyereként. Kérdezte, hányas a lábam. Egy pár óra múlva megjelent nálunk, vett nekem egy ADIDAS focicipőt. Otthon csak álmodhattam róla. Felpróbálom, és ahogy kifordítom a nyelvét, rá volt írva: Made in Romania. Először átfutott az agyamon, ez vicc lenne az Otto részéről, de véletlen volt az egész. (2017. márc. 26.)

•

Általános biztatás érkezett a honlapon, kiderült legalább tucatnyian olvassák. Én levélben kértem, írjon az államról is valamit, mielőtt folytatná, másnap nagyon lakonikus választ kaptam. De előbb személyi okmányai és iskolai végzettsége kérését tisztázza. (K.A.)

Bandi, kezdjem azzal, a hajtási jogosítvány személyi igazolvány is itt. De kell lennie úgynevezett *social security* számodnak. Ha ez nincs, nem tudsz hivatalosan munkát vállalni. Jogosítványt sem szerezhetsz SS szám nélkül. Feketén dolgozhatsz, pl. egy cégvezető felvesz kőművesnek, készpénzzel fizet, de rizikós, mert ha elkapják, hogy illegálisan alkalmaz, elveszik az engedélyét.

Én műszaki rajzolóként kezdtem otthon Kolozsváron, de utána elvégeztem a három éves Tehnofrig technikumot és szerszámtervező lettem, 5 év után *proiectant principal*.

Itt Amerikában másképp van, ún. kreditekben mérik, mit tudsz. A diplomám után, amit lefordítottam, kaptam 32 kreditet. Két évig jártam a Community College-be, ott minden negyedévre kaptam 18 kreditet. Ezt estiben végeztem el. Itt tanultam meg a computeren, három dimenzióban rajzolni, és a CNC gépek programozását is. Így lehettem 9 év után a nehézmekanikai részlegen főnök. Ez Amerika, az érvényesülés terepe. Akinek másodjára dolgoztam hét évet, annak a tulajnak még érettségije sem volt, de nagyon ügyes üzletember számba ment. Ismertem gyerek korától, azzal kezdte, takarított, ahol én dolgoztam. Nem a papírok számítanak itt, hanem amit tudsz. Kurvára más, mint Európa, mondtam neked, ha 10 évvel hamarabb jöttem volna ki, ma milliomos lennék. Nagyon sok a bunkó ember, aki kicsit okos, az sokra viheti.

A legtöbb illegális magyar (90 %) takarít, vagyis olyan munkát végez, amit egy amerikai nem vállalna. Ismertem a magyar „maffia” főnökét itt a környéken, ő is illegálisan tartózkodott itt, a tavaly költözött vissza.

Baleset

Pennsylvania* – röviden, amit nem kapsz meg a neten. Egy nyugis állam, a nagy pénzeket nem itt csinálják, hanem a metropolisok környékén, NY-ban, LA-ban (Los Angelesben), Washington DC-ben és másutt.

Hat hónapig gyalog jártam dolgozni, az autó itt nem luxus, hanem nélkülözhetetlen. A *must* – ahogy itt mondják. Csak én jártam gyalog, szerencsére volt járda, mert sok helyen az sincs, pl. a mi utcánkban sincs, ahol már 1996 óta élünk. Fél év után használt autót vettem, egy Nissan Maximát. Első hosszabb utam Hartfordba² vezetett a Csaba haveremhez. Persze eltévedtem, vagyis behajtottam NY-ba, azt sem tudtam, hol vagyok, óriási a forgalom. Egy stoplámpánál egy néger előttem

* 119 ezer km²-ével és 13 millió lakosával az USA nagyságra a 33. és népességre a 6. állama. Ma két fontos városa van: Philadelphia, a virágzó nagyváros, az Independence Hallban található Liberty Bell (szabadsággharang) hazája és Pittsburgh, a forgalmas folyami kikötőváros. Philadelphia 1,580,863, és Pittsburgh 302,407 lakossal rendelkezik. Harrisburg, a főváros az állam tizedik városa. Pennsylvaniát északon 225 km-en az Erie tó és a Delaware tölcseértorkolata határolja. Bár svédek és hollandok voltak első európai betelepülői, elnevezése a kvéker William Penntől ered, aki a „Penn erdeje” jelentésű, latin Pennsylvania nevet adta a területnek apja emlékére. Egyike az Amerikai Egyesült Államok alapító államainak; Philadelphiát gyakran nevezik az amerikai nemzet bölcsőjének. Az Alapító atyák itt írták alá a függetlenségi nyilatkozatot és az alkotmányt. A Pocono hegység és a Delaware Water Gap népszerű kirándulóhelyek. Az úgynevezett „Holland Pennsylvania”, déli-központi régió is kedvelt a turisták körében. Lakosai nagyrészt német eredetűek, többek között amishok és mennoniták, főleg Lancaster, York, és Harrisburg környékén, kisebb részben az Allentown-Bethlehem-Easton területen és a Susquehanna-folyó völgyében. A szigorúbb előírást követő amishok egy része elhagyta a területet, de a mennoniták közül sokan itt maradtak, különösen Lancaster megyében. Néhányan továbbra is elutasítják a modern élet nyújtotta kényelmet, lóvonta közlekedési és mezőgazdasági eszközöket használnak, míg mások látszólag megkülönböztethetetlenek az egyéb vallási irányzatokat követő emberektől. (Wikipédia)

²² Hartford Connecticut egyik nagyvárosa, és egyben fővárosa. Népessége 124 512 fő. Számos biztosítási cégnek itt található a székhelye, és a biztosítás a régió legfontosabb ágazata. A közel 400 éves Hartford az Egyesült Államok egyik legrégebbi városa, és a polgárháborút követően az ország leggazdagabb városa lett. 1868-ban Mark Twain így kiáltott fel: „Az összes gyöngyöző város közül, amelyet szerencsés voltam láthatni, Hartford az első.” (Wikipédia)

kiszállt és egyszerűen otthagya az autót. Azt sem tudtam, hogyan kerüljem ki. Mindegy, túléltem!

Két év után vettem egy házat is. Kicsi házikó volt, egy patak folyt az út előtt, a patak medrének közepéig az enyém volt a terület. ☘ Kihoztam anyósomékat 1991-ben látogatóba, apósom éjjel-nappal horgászott, teli lett a mélyhűtő ládája harcsával. Nekem soha nem volt türelmem halászni. Ha valamiben nem volt akció, azt nem élveztem soha. Én fociztam.

Tartottak nyáron úgynevezett *tournamentet* (fociévadot), évközben a 30 év felettiek bajnokságában rúgtam a labdát. A nyári *tournament* volt a leggyilkosabb. Dög meleg, párás levegő – nem magyarázható el, csak aki itt él, tudja milyen az észak-amerikai nyár. Baltimore-ból egy olasz csapat, Allentownból egy német jött, Harrisburgot egy dél-amerikai, egy amerikai és a magyar csapat képviselte. Egy nap három meccs és vasárnap a döntő. Gyilkos megpróbáltatás, ha négy mérkőzést kell lejátszani abban a dögségben (persze csak ha jutalomként sikerült bejutnod a döntőbe).

A focit úri sportnak tartják itt Harrisburgben, több orvos és ügyvéd rohángált a csapatunkban. Volt egy kitűnő klubunk, három füves focipályánk és egy benti fedett, amit télen használtunk. Persze nem volt ingyen, de megérte, tréning után nagy kajálások, piálások folytak. Mindenki angolul beszélt, mert a világ minden sarkából érkeztünk Egyiptomtól Hollandiáig – és holnap estig sorolhatnám még honnan. Ültünk a bárban, voltak billiárd- és kártyaasztalok. Én pókereezni imádok. 25 cent volt az alap, ha nem ügyeltél, egy este otthagyhattál 100-120 \$-t.

'93 januárjában eltörtem a lábam a munkahelyen. Elküldtek a sürgősségre. Amilyen hülyék voltak, nekem kellett elvezetnem odáig. Egy tonnás csapágyházat emeltem fel daruval (minden gépnél van daru!!!), és ügyetlen voltam, mert amire rá volt téve a csapágyház, az megcsúszott és a jobb bokámat belökte a gép alá.

A sürgősségen megröntgenezték, s kérde a doki csaj, volt-e még eltörve a bokám? Mondom: nem. Évát kellett hívjam, mert már nem engedtek vezetni, hogy vigyen el egy specialistához.

Beülök az orvosi rendelőbe, várok. Éva kint. Bejön a doki, köszön és felrakja a röntgenképet a kivilágítóra. Rám néz, és azt mondja: van egy tumor a bokámban. Meg kell várni, míg összeforr a csont és utána megműt, kiveszi a daganatot és tesz csontot a helyére a csípőmből. Ugyanakkor vesznek mintát is, megállapítandó rákos-e a daganat vagy sem. Kérdésem van-e? Mondom neki: ha rákos, mennyit élhetek még? Felemeli a kezét és mutatja: max. egy évet. Szar érzés volt a hirtelen válasz, de itt nem kertelnek, megmondják, ez van. Közli, február 15-én műt meg. Mondom neki, pár nappal halassza el, mert az pont a születésnapom. OK, legyen 17-e. A munkabalesetért kártérítés jár, ha a te hibádból következett be, ha nem, az utolsó 12 hónap átlagkeresetéből számítják ki, ráadásul nem vonnak le adót belőle. Éppen akkor vásároltam egy új autót részletre és amilyen szerencsés vagyok, egy olyan szerződést kötöttem a biztosítóval: ha munkaképtelen leszek, törlesztik a részleteket. Anyagilag tehát OK voltam.

Műtét. Szokás (amit én nem ismertem), itt műtét előtt jön a pap a templomtól, ahova tartozol, és imádkozik az ágyad előtt, mielőtt bevinnének a műtőbe. Hülye érzés forgott a fejemben: vajon vége a filmnek? Soha nem felejttem el a doki nevet: Dr. Lippi. Elaltattak. Ébredés után olyan fájdalmaim voltak, hogy morfiumon tartottak. Adtak egy olyasmit, mint egy éjjeli lámpa kapcsoló a kezembe, és ha fájt, azt kellett megnyomjam, és ment egyenesen a vénámba a morfium. Persze időzítve volt, néha mind nyomhattam, mert nem múlt el a fájdalom. Ráadásul egy fiatal csávóval voltam egy szobában, aki még szarabb állapotban volt, mint én, egyet nyivákolt és csikorgatta a fogait. Három napig nem jött a doki, az agyamban mindenféle megfordult, élek-e még vagy nuku. Végre megjelenik és megnyugtató: nem volt rákos a daganat. Azt mondja: kiszedte,

és jól megtömte a helyét csonttal a csípőmből. A csípőm jobban fájt, mint a bokám. A morfiumtól nem kellett még a wc-re se menjek, éreztem, fel vagyok fúvódva. Négy nap után hazaküldtek, adtak két mankót, amivel közlekedjek. Négy hónapig feküdtem – én, aki nem tud fél órát sem ülni egy helyben. Néztem a tévét, olvastam, ami kezembe akadt. Jött haza Éva, újságoltam neki, milyen jó kajákat főznek a tévében, már untam az életemet, minden műsort végignéztem. Közben elküldtek, megvizsgálták az egész testemet, nincs-e daganatom máshol. Nem találtak semmit, jó hír. (2017. márc. 27.)

Továbbképzés

Visszamentem dolgozni, nagyon örvendtek nekem. Elfelejtettem említeni, meglátogatott a nagyfőnök is a kórházban, de annyira be voltam morfiumozva, nem érdekelt semmi.

Rátettek egy óriási vertikális esztergagépre, ami fúrni és marni, valamint köszörülni is tudott. Német gép, amilyen nagy volt (az asztala két méter átmérőjű), éppolyan precíz, megállt az ész a pontosságától, persze ez is CNC vezérlésű. Kb. 2–3 hónap telt el, amíg úgy éreztem, ezt is bátran kezelem. Közben elküldtek egy tanfolyamra, gondoltam, terveik vannak velem kapcsolatban. Erről fennebb beszámoltam.

Ja, kérdezted, térjek vissza a nyelvtanulásra. Közvetlen kijövetelünket követően, még szeptemberben beiratkoztam a helyi egyetemre angolt mint második nyelvet tanulni – pontos fordításban. Kifizettem a tandíjat (mint írtam, itt semmi sincs ingyen), elmegyek, első nap csak én és egy vietnámi csaj jelentkeztünk. Törölték az osztályt. Lehet, mindenkinek érdekes voltam, mert a melóban sokan odajöttek hozzám beszélgetni. Mesélem egy mérnöknek, hogyan jártam az angol tanulással. Másnap odajött, és javasolta, iratkozzam be az iskolába, ahol a felesége angol tanárnő. Sok amerikainak nincs érettségije, azok úgynevezett GID-et végeznek estiben. Be is iratkoztunk Évával, de csak az angol órára jártunk. A tesztjeink sokszor jobbak voltak, mint az amcsiké. ☸

A kicsi házat helyrepopofoztam (minden magyar sajnált ugyanis amiatt, hogy milyen apró a házam), építettem melléje egy garázst, és – amire büszke vagyok – egy tornácot. Ellestem apámtól az ács szakmát, de az igazság az, itt mindent lehet kapni, könnyen ment az építkezés. Mivel tetőszerkezetet soha nem csináltam, felvettem egy öreg nyugdíjas ácsot, akit órabérben fizettem. Jókat derültem, amikor a japán háborús kalandjairól mesélt. (2017. márc. 27.)

Mellékállás

Miután volt kocsim, felajánlottak egy karbantartói állást. Mondtam nekik, egy pár hétig délután dolgozhatok ott, akarom látni, miről is van szó. Itt olyan tésztát sütöttek, ami ott-hon is kapható. Kívülről egy kis kürtőskalácshoz hasonlít, belül meg van töltve habbal. Kuglóf. A neve itt *Lady finger*. Hölgyek ujjja. Hát a Chaplin film, amit gyerekkoromban láttam, kutya füle mellette. Emeletes épület, felül keverték a tésztát, egy gép kinyújtotta, felvágta hosszú csíkokra. Ült a futószalagnál két lengyel nő, a gép tekerte a tésztacsíkokat egy olyasmire, mint a tölcsér vége. Csőszerű, kónikus fémdarabok, amiket két nő egy óriásiládából vett elő. Rátekerték, rácsapták egy tálcára, és ha az megtelt, lökték a futószalagra. A tálcák sorban kanyarogtak be a kemencébe. Mire leértek a földszintre, meg volt sülve a tészta. Itt állt két másik nő (nem tudom a nemzetiségüket, de nem amerikaiak voltak), lekapta a sült tésztát a kónikus vasdarabról, és ráhúzta egy hasonlóra, ami futószalagon ment és megtöltötte krémmel. Jött le sorjában a kész süti. A csomagolás automatikusan folyt, két újabb nő rakta dobozokba a kész árut.

Az én feladatom az volt, ha elromlik valami, javítsam gyorsan meg. Néha elromlott, de egyszerű volt, gyorsan megjavítottam. Na, de volt egy másik feladatom, a tálcákat bele kellett csúsztatni egy kurva nagy mosógépbe, az egyik felén beraktad, a másikon jöttek ki a tiszta tálcák. Két ilyen mosógép működött, két pasi futkorászta körbe, és rakta egy olyan oszlopos polcra, amit aztán keréken betoltak a szárítóba. Na, ezeknek a mukiknak minden órában adtak 10 perc pihenőt, én kellett, hogy 10 percig helyettesítsem őket. Őszintén mondom, folyt a víz rólam a 10 perc után. Két hét után megelégedtem, de addig három állásom volt: dolgoztam mint marós, mint templomi mindenes, és ez. Épp éjjelre tértem haza, aludtam egyet és kezdtem előlről. Ahogy mondtam, az első két év gyilkos volt, de túléltem.

Az első igazi vakáció

Az első igazi vakációnk, amit nem Európában töltöttünk, egy hajókirándulás volt a Bermuda háromszögbe.

Nyolc napot tartott. A tíz emeletes hajó minden nap megállt egy szigeten és mi kiszálltunk körülnézni. Az egyik munkatársammal és a feleségével közösen utaztunk. Átrepültünk Porto Rico fővárosába, San Juanba. Volt idő, San Juanban felmentünk a várba is. St. Martin sziget főutcáján mind a két felől csak ékszerüzletek sorakoznak, megáll tőlük az ész. Kicsi Svájcnak hívják különben. Nem vagyok ékszerbuzi, de vettem egy pecsétgyűrűt magamnak, 300 \$-ba került. Kicsit szűk volt, szóltam, tágítsák ki. Megadtam a hajó nevét és megígérték, mire visszaérek a hajóra, ott lesz. Kicsit haboztam, akitől vettem, félbarna volt, de valóban ott várt egy papírzacskóban a gyűrű, mikor visszatértünk a hajóra. Ez a gyűrű azóta is a talizmánom. Ha repülök valahova, akkor hordom, máskülönben nem.

A következő szigeten, mielőtt kiszálltunk, szólt a haver (amerikai munkatársam), vigyek magammal müzlit (ezek ezt zabálják reggelire). Nem tudtam, minek, de vittem egy zacskóval. Béreltünk egy taxit, ami kivitt egy öbölbe. Olyan kék volt a tenger, mint a mesében. Elfelejtettem mondani, bűvarszemüveget és kacsalábat is vittünk. Mind a két markomba müzlivel, beúsztunk jó húsz méterre – és a víz alá, Kocsis! Amit csak álmodni lehet: mindenféle színes hallal tele a tenger, többféle méretben. A tenyeremből ették a müzlit. Életem nagy élménye.

A British Virgin Islanden is megálltunk. Béreltünk vagy tízen egy olyan taxit, amelynek nem volt teteje. Ott baloldalt közlekednek, de nagyon sebesen. A néger sofőr úgy tekerte fel a szerpentinén, hogy a gyomrod forgott. Egyenruhás gyerekek gyalogoltak haza az iskolából. Szakadékok tátongtak az

út mellett. Felértünk a tetőre, ahol egy törzs élt, mely régebben emberevő hírében állt. Emléktárgyakat árultak, elnéztem, a szakadék szélére építették a kulipintyóikat. Disznó, csirke szabadon rohangált mindenfele. Egy óra múlva mentünk a taxival lefele, az egyenruhás gyerekek még a félútnál sem tartottak. Szembeszökő szegénység a turistaparadicsom szomszédságában. A legrondább sziget a francia Martinique volt. Sose szerettem a franciákat, ezek ráadásul még feketék is voltak. ☹️ Nem volt frankom, be akartam váltani 50 \$-t, de a bankban nem akartak visszaadni egy százasból, azt mondták, váltsam be az egészet. Kicsit felment a ganélé az agyamba, mondom: Mi a púpomat vegyek ezen a szigeten 100 \$ értékben – és ott hagytam.

Éjjel a hajón folyt a kaszinózás, szórakoztató előadások stb. Nézem a kitűzőket, az egyik *dealer* a kaszinóban Stanescu! Alatta az áll: Hungary. Leülök a pókerasztalhoz, odaszólok neki: Te magyar vagy? Igen – jött a válasz. Nagyváradi volt a srác, de Magyarban élt. Nagyon rendes volt, küldte a piákat nekem, ha más asztalnál kártyáztam. Volt egy magyar házaspár, azok is *dealerek*, de semmi kedvességet nem mutattak, ha szóltam hozzájuk magyarul. Minden reggel kicserélték a kabinban az ágyneműt, új törülközőket raktak az ágyunkra különböző figurának alakítva, pl hattyú alakban meg ilyesmi.

Valamiért vissza kellett lépjek a kabinba, és hallom, a takarító személyzet románul kiabál egymásnak. Köszöntem nekik románul, és adtam a mukiknak 5-5 \$-t. (2017. márc. 27.)

Válság és meló

Visszatérve a kétezres évekbe (a csatolt interjú 2008-ban készült), amikor levelezésünk egy időre elakadt, begyűrűzött 2009-re Romániába és drasztikus intézkedésekhez vezetett az Amerikából indult pénzügyi válság, számunkra itt Vadkeleten, az első ilyenyszerű keserű tapasztalat, mely ráadásul az EU-s csatlakozás eufóriájában ért és forrázott le valamennyiünket. Általános gazdasági visszaesést és nagyfokú kiábrándulást eredményezett, Romániában mindennek a tetejében fizetés-csökkentéssel járt, s évekig tartott, míg úgy-ahogy kikászálódunk belőle. Levelezésünkben ezért az aktualitásokra tereltem a szót, munkavégzése konkrétumai felől érdeklődtem:

Kedves Csekó, írj már valamit magatokról, vigasztalj meg, nemcsak itt megy tropára a kapitalizmus, hanem nálatok is. A fene egye meg, akkor csatlakoztunk, amikor már késő – vagy mégse lenne úgy? Hogy vagytok? A fiaid most vannak a család-alapítás korában, nekik hogy megy? Üdv. Bandi

2009. február 21-i válaszában ezeket írta:

Szia Bandi. Már rég készültem írni, nálam az a baj, ha rögtön nem válaszolok, akkor mindig azt mondom, majd holnap. A gazdasági válság tombol az egész világon, talán itt még nem annyira, inkább a média (az újság és a tévé) hangoztatja állandóan. És ami az igazság, itt kell és fog beindulni valami változás bizonyosan, mert ez a pénzügyi és ipari motorja a földkerekségnek.

Nem tudom mennyire vagy tájékozott, de a kapzsiság vezetett ide. A dúsgazdagok még gazdagabbak akartak lenni, és a korrupció nem ismert határt. Billiókat raboltak el az emberektől, és sajnos, senki nem ellenőrizte őket, vagyis akik kellett volna, hogy ellenőrizzék, azok is benne voltak a csalásban. A legnagyobb baj pénzügyi, a bankvilágban van. Kaptak 350 billiót a tavaly (a 700 billióból), és azzal sem tudnak elszámolni hogy mire

fordították.* Mint egy feneketlen tó, elnyelnek mindent, zsebre raknak milliókat prémiumként, 200 000 \$-os magánrepülőket vesznek, méregdrága szőnyeget terítenek le az irodájukban stb. Obama elnök próbál valamit a 785 billiós mentőcsomaggal, de ha ez most nem jön be, katasztrofális világválság lesz a következménye. A NY-i Tőzsde 2007-ben 14 000 pont fölött volt, és most 7300 körül mozog. Azt mondják, a 6500 pont a fenék, ha annál lennebb megy, jön a krach. Az autóipar, a General Motors, a Chrysler, a Ford már most ezeket bocsát el, de ha csődöt jelent, kb. 25 millió ember lesz pluszban munkanélküli, beleértve a kisvállalatokat, amelyek bedolgoznak ezeknek a mamutoknak.

Egyszerűen nincs mivel vigasztaljalak. 6–8 hónapon belül okosabbak leszünk, mindenestre ez az év magyarul szar lesz, 2010-ben pedig meg fog mutatkozni, hol is járunk. Van egy mondás, biztos hallottad: „Ha Amerikában tüsszentenek, máshol fáznak” – valahol ott tartunk most.

Magamról: én elég sokat dolgozom, december 26-án elmentem az orvoshoz, mert nem éreztem jól magam, csinált egy EKG-t és kihívta a mentőket az orvos, bevittek a kórházba, azt hitték, szívinfarktusom van. Négy napig benn tartottak, kivizsgáltak és szerencsére a szívemmel nincs semmi baj. De kifáradtam, Bandi, a sok meló!

Nem tudom, értesz-e a műszaki dolgokhoz, de megpróbálom leírni, miket csinálok részlegfelelősként: 1. Megkapom a rajzokat egy projektre. Feladatom, hogy 2. válasszam ki, milyen anyagok kellenek, 3. rendeljem őket meg, 4. csináljam meg a technológiát (persze lépésről-lépésre, kurvára oda kell figyelni), 5. írom meg a programokat (ezt computer segítségével), 6. adjam meg, mi milyen gépre megy, 7. kövessem és ellenőrizsem a folyamatot (a melóban olyan gyenge emberek vannak, hogy nem lehet megbízni a szaktudásukban), 8. s az határidőre legyen meg.

* Az Obama elnök vezette adminisztráció rendhagyó módon rendkívüli államsegéllyel mentette meg a legnagyobb bankokat a csődtől, hogy ne rántsák magukkal az egész gazdaságot. Az angolban a milliárdot billionnak nevezik.

A feleségem egyre rosszabb állapotban van, többször telefonálok haza naponta, lássam, mi van vele. Ilyen az élet, mindenki cipeli a saját keresztjét.

A fiaim: a nagyobbik fiamnak elromlott az autója, ideges, odaadtam az egyik autót – amit Éva használ, de most nem vezet, mert a jobb keze nem jó semmire –, amíg megcsinálják az övét. Egyedül neveli a hét éves leányunokámat a fiam, nem könnyű neki, de szerencsére jó állása van, *Harrisburgben* a *Central Doughtin* iskolában karbantartó. Valahogy kéne, hogy keressen magának egy új társat (feleséget), de azt mondja, ezekben a nőkben nem bízok meg. Néha kihoz egy-egy csajt Magyarból, de tudod, mire jók azok.

A kisebbik fiam, Zoltán és a családja lent lakik Marylandben, kb. egy óra 15 percre innen, ők jól vannak szerencsére, sokat dolgoznak, reggel 6-kor mennek el otthonról, elviszik a gyereket az oviba, és este 6 óra, mire hazaérnek. Washingtonban dolgoznak, elég sokat vezetnek oda és vissza, de hát ilyen az élet itt Amerikában.

A Heny unokám nagyon unszol, menjük korizni, mostanában minden hétvégen eljárunk, én vagyok a legfiatalabb a jégen. Most zárom soraim, és indulok, kínozzam egy kicsit magam (még elég jól korizok, hogy dicsekedjek is valamivel).
Üdv. Imre

Ember és selejt

A Westinghouse cégnek nagyon sokat dolgoztunk, óriási darabokat szállítottunk a villanyturbinákhoz. Ez is közrejátszhatott abban, hogy én lettem a nehézmechanikánál a főnök. Én esztorgáltam a kb. 2 m átmérőjű kb. 80 cm magas darabokat. Sürgős munka volt, és eljött egy német mérnök a Westinghousétól, nézze meg, hogy áll a munka. A nagyon nagy főnökkel jöttek oda a géphez. Kérdezősködnék, a németnek is volt akcentusa, nekem is, és egyből kiszúrt. Hova valósi vagyok? Mindig azt szoktam válaszolni, Transsylvania, akkor is azt mondtam. Erre a német: Nálunk van öt belőlük, és ők a legjobbak. Odszólтам Billnek, a nagyfőnöknek: Hallod, mit mondott? Mosolygott Bill, azelőtt is kedvelt engem.

Nehogy azt higgyétek, én nem hibáztam a melóban, aki nem hibázik, az nem dolgozik, így szól a mondás. Szombaton túlóráztunk, még volt vagy tíz perc és megyünk haza. Kényes munka volt, és tudtam, az éjjeli váltás fél a nagy gépektől, si-ettem, fejezzem be a melót. A CNC gépekkel csodákat lehet művelni, de ha hibázol a programozásnál, baj van. Na, én először hátrahúztam (leállítottam), lássam, jó-e a programom. Ugyanis szemmel követhető, merre megy a szerszám. Minden OK-nak látszott. Visszatettem, hogy most már vágja az újmaró (ez egy szerszám, ami forog és marja a darabot). De ezt mind úgy, hogy csak számokat kellett cserélnem. Vagyis hátrahúztam 6 inchet (hüvelyket), s mielőtt újraindítottam a gépet, visszattetem a 6 inchet. De siettem és elnéztem, 60 inchet ütöttem be a gép kompjúterébe. Mikor elindult a szerszám, észrevettem, de már túl késő volt. Úgy nekiment a szerszám a darabnak, egyszerűen ráforrt, mintha ráhegesztették volna. Hopsz, Kocsis ezt elb@tad! Tanultam belőle, nem szabad sietni.

Nos, kilenc év után kineveztek főnöknek ott, ahol darabolóként kezdtem. Persze, voltak irigyeim, de ez azzal jár. A több-

ség – 102 ember dolgozott – hogy is írjam? – az én felelősségem alatt – szeretett. Nehogy valaki azt gondolja, ha főnök vagy, ülsz az irodában és vakarod azt a bizonyost. A felelősség óriási és stresszes. Megszervezni, kiosztani, elmagyarázni az embereknek mit, hogyan csináljanak.

Minden kedden termelési gyűlés volt. Én is el kellett mondjam a problémákat és az ötleteimet. Elmondom, mindenki eléggé figyelt. Az amerikaiaknak nagyon jó a humoruk, a jó beköпések a gyűlésen nem maradtak el. Én se álltam hadilábon a humormmal. Vége az első gyűlésnek, amin résztvettem. Kijövök, mentem, igyak egy kávé. A tulajjal addig soha nem beszéltem, odalép hozzám, míg töltöm a kávé magamnak, és azt mondja, főzzek egy frisset, azt igyam. Mondom neki: Joe, ha tudnád, én milyen kávékat ittam Romániában! Jót röhögött. Kérdezi: Te, Emeric, neked mindig volt akcentusod? Nem, mondom neki, nem mindig, mert kilenc évvel ezelőtt alig dadogtam angolul. Kövér pasi volt, a nevetéstől rázkódott a tokája.

Az apja alapította a vállalatot, még a vietnami háború alatt. Minden reggel 7-kor ott volt az öreg, elegánsan felöltözve, ugyanazt a kávé itta, amit mi, és cigarettázva körbesétálta a csarnokot (kb. akkora volt, mint a 2-es szektor a Tehnofrigban). Mindenkinek köszönt. Én ha háttal álltam is neki, tudtam, ott van, mert a drága parfüm illata megcsapott. Még munkás voltam '91-ben, mikor meghalt édesapám. Megtudták, kaptam egy virágot, még most is él, ilyen szobai fajta. Nem utaztam haza a temetésre. Odajön az öreg, és kérdezi, miért nem. Mondom neki, mert nincs pénzem. Úgy leba@ot, miért nem szoltam, adott volna pénzt. Szeretett az öreg. A felesége oda járt vásárolni, ahol Éva tortadísztító volt, és mivel a karácsonyi partykról már ismerték, mindig leálltak vele csevegni. Évát az öregasszony meg is hívta hozzájuk. Multimilliomosok, de közvetlen emberkéek voltak.

* A hetvenes-nyolcvanas években sokáig pörkölt szóját öröltek, azt árulta az állami kereskedelem. A valódi kávé és a márkás cigaretta csempészárúként érkezett.

Ahányszor hazalátogattam, mindig hoztam ajándékba apróságokat az öregnek. '97-ben is így történt. Reggel, mikor sétált körbe, odaadtam neki egy üveg cseresznyepálinkát. Délelőtt keresték az öreget, úgy tudták, elment a Camp Hill-i County Clubba. Odajött a tulaj könnyes szemmel, és mondja nekem, megtalálták az öreget, félrehúzott az autójával az úton a Club fele, és meghalt szívinfarktusbán.

Volt egy munkásom, akit én tanítottam be egy másik ugyancsak vertikális esztergapadra. Rudynak hívtak, azért volt könnyű megjegyezni a nevét, mert Kolozsváron a sintért is így hívták ☺. Karácsony után voltunk, még segítettem neki beállítani a gépet, megvolt az első darab, minden OK. Kerek darabokat esztergált, két szerszámmal, amiket automatikusan cserélt a gép. A szerszámokban, mi késnek hívjuk, kétféle keménylapka volt. Az egyik négyszögű, a másik romboid. Csak ezeket a lapkákat kellett cserélje, ha elkoptak, máskülönben csak a gombot nyomni, és ment a gép automatikusan. Visszamegyek kb. egy óra múlva és lemérem a darabot, amit éppen akkor vett le a gépről. Minden méret nagy volt, vagyis selejt. Felmászok a gépre, nézem a késeket, hát felcserélte a lapkákat. Hogy hogyan fért be a négyszögű lapka a romboid alakú késtartóba, nem tudom, de ő betette. Mérges lettem, mert én feleltem mindenért, engem b@tak le, ha selejt volt. Tudtam, Rudy elvált, a felesége sztriptíztáncosnő volt NY-ban. (Aki hülye, ilyen nőt vesz el.) Ünnepekkor egyedül élni szar érzés. Ránéztem Rudyra, és láttam, a szemei pirosak. Közelebb léptem hozzá, éreztem az alkoholszagot rajta. Gondolkoztam 10 másodpercet, és azt mondtam neki: Rudy, most beteget jelentesz és hazamész – vagy kirúglak. Válassz! Azt választotta, hogy beteg.

Valahogy értettem az emberek nyelvén, nem parancsoltam nekik. Ha volt egy új munka, nem azt mondtam nekik, hogy te most így és így csinálod, hanem megkérdeztem: Te hogyan csinálnád? Ez önbizalmat adott nekik, hagytam gondolkodni

őket. Ha nem tetszett a válaszuk: Figyi, úgy nem biztos, hogy jó, nem kéne mégis másképp csinálni?

Egy David nevű munkás mellett dolgoztam évekig, tőle tanultam meg a kerti munkát, az volt a hobbija. Már nyugdíjas voltam, szólt a telefon. Egy hölgy hangja kérdezte, ismertem-e Davidot. Lelkesen mondom, persze. Azt válaszolja a nő: ő a leánya, és David hagyott neki egy listát, amin én vagyok az első. Azért hívott, menjek el a temetésére. Elmentem. Hogy történt, hogy nem, de 26 munkatárs hunyt el, ahol dolgoztam, többségük sokkal fiatalabb, mint én, és egytől egyig rákos betegségben.

Szemelvények a 2010-es levelekből. A következőkben külön-féle témákról érdeklődtem, készségesen válaszolt.

Magyarok, románok I.

Szia Bandi, Először is nekem nincsenek ékezeitem, de ha valaki ékezettel ír nekem, úgy jelenik meg, tehát minden rendben.

Időrendi sorrendben kéne vegyem az emlékeimet, ami a magyarokkal való találkozásaimat illeti, voltak érdekes és kevésbé érdekes emlékeim is.

Ahol én lakom, kb. 4–5 magyar család él a környéken a jelen pillanatban, mikor kijöttünk ide, többen voltak, de vagy elköltöztek, vagy sokan elhaláloztak (pl. az '56-os magyarok). Máskülönben kb. 2 000 000 magyar származású él az USA-ban, ebből az utolsó népszámláláskor, öt éve 10% vallotta magát magyarnak.*

* Egy 2013-as felmérés szerint: „A magyarok azóta képezik részét az Egyesült Államoknak, amióta európai emberek népesítik be az Újvilág földjét. Olyan magyarok vettek részt Amerika építésében, mint Kováts Mihály, az amerikai lovasság megalapítója, aki részt vett a Függetlenségi háborúban.

Haraszthy Ágoston, aki 1840-ben Wisconsinban telepedett le, volt az USA első véglegesen letelepedett magyar származású polgára, és a második magyar, aki anyanyelvén könyvet írt az Egyesült Államokról (az első Bölöni Farkas Sándor volt, de ő hazatért). 1849-ben Kaliforniába költözött és Sonomában megalapította a Buena Vista Vineyards-t, ahova 300 szőlőfajtát ültetett, amelyeket Európában vásárolt. Ma a kaliforniai bortermelés atyjának hívják őt.

A magyar emigráció első nagyobb hulláma az 1849–1850-es években, a szabadságharc leverése után érkezett meg az Államokba. Ekkor mintegy 650-700 ezer magyar vándorolt az USA-ba. A szabadságharcos dzsentri réteg mellett már szegény földművelők is érkeztek velük. A bevándorlók megpróbálták saját településeket alapítani, de ezek csak ideig-óráig tartották őket egyben. Az 1850-es években alapította New Budát Iowa állam területén Újházy László. A második leghosszabb ideig létező magyar település Árpádhon (ma: Albany) volt Louisiana államban, azt 1896-ban alapították. A harmadik bevándorlási hullám ugyanolyan okok miatt történt, mint az első. 1956-ban (akárcsak 1848-1849-ben) idegen elnyomó hatalom uralkodott az ország felett, és ez kényszerített tömegeket emigrációba. Az 1956-os forradalom után 40 ezren érkeztek az USA-ba.

Ezt vedd első résznek, mert sokáig itt ülhetnék, ha egyszerre le akarnám írni az összes történetet.

Szóval, mint írtam, még itt is sokáig fociztam, persze amatőr szinten. Harrisburg környékén abban az időben, és most is, sok csapat szerepelt a bajnokságban, utaznunk kellett Betlehembe, Allentownba (ezek Pennsylvániában vannak), Baltimoreba (Maryland), New Brunswickba (New Jersey) stb.

Harrisburgban volt egy spanyol (inkább dél-amerikai) csapat, egy olasz, egy magyar (kb. 7-8 magyar játszott benne) és egy német csapat, valamint egy olyan vegyes holland és skandináv csapat, melynek a többsége dánokból állt. Először a magyarokhoz álltam be, jó csapat volt, de állandóan veszekedtek (tudod, milyenek vagyunk, egyik okosabb, mint a másik), úgyhogy a következő idényben átkérezkedtem a skandinávokhoz, ahol sok jó barátra találtam.

Allentownban játszottuk, s hát kivel? A románokkal. A szurkolók sok román zászlóval vonultak ki. Mondja Kenny, a dán haver, na, most otthon érezhetem magam. Tudta, hogy magyar vagyok Romániából. Mondom neki, várjuk meg a végét. Folyik a meccs, vesztesre állunk, még van 10 perc. Két gólt fejeltem nekik három perc alatt. Hallom, ordítózik a kapus: *Omoară-lă, pe pula ala mare, rupe-i piciorul!* (Öljétek meg, te, azt a magas f...t, törjétek el a lábát!) Odaléptem hozzá és megveregettem a vállát azzal, hogy: *Pulică, aici nu ești în România.* (F...szika, nem otthon vagy!) Azt a pofát kellett volna látnod, amit vágott. Meccs után kaja, pia, persze a sok román mind velem akart beszélni. Na, üdv, Imre (2009. márc. 7.)

A magyarok megoszlása az USA tagállamaiban: A 2013-as amerikai népszámlálás adatai szerint az Egyesült Államokban 1 763 081 magyar vagy magyar származású ember él. 2001-ben 1 598 724 ember állította magáról, hogy elsősorban magyar származású. A leszármazottakkal együtt a „magyar gén” hordó emberek száma négy millió körül lehet. A magyarok a legnagyobb százalékban a New York állambeli Kírvas Joel településen élnek, ahol a lakosság 18,9%-át alkotják. Többségében szatmári haszidita zsidók élnek ott. Az ohioi Fairport Harborban a lakosság 11,8%-a magyar származású. További településeket is sorol fel a szócikk, ahol jelentős számban élnek magyarok. (lásd Wikipédia: Magyarok az AEÁ-ban).

A válság hétköznapijai – karácsonnyal

Válaszomban említettem neki, hogy a sajtó szerint a hitelválság miatt egyes helyeken olcsón lehet házhoz jutni, mert a törleszteni nem tudók túladsnak rajtuk. Ezen csak szórakozni tudott. Hogy jobban megismerjem, kamerás házbemutatót ígért nekem, a skype-on kivitelezhető.

Szia Bandi, miket olvasol? 1000 \$-ért házat??? Most indulok és veszek vagy húszat. Nem kell hinni a dajkameséknek, megmondom, hol vehetsz házat kb 10-15 000 \$-ért: a néger negyedben, és számolhatod, egy nap hányszor rabolnak ki.

Nagy a munkanélküliség Pennsylvaniában is, úgy 7% jelenleg, de pár államban már 10% felett van. California, Texas vezetnek ebben, de a világon a 7. és 5. helyen állnak az ipari fejlettség dolgában, a második Japán után. Németország az első az export szempontjából. Ezek csak érdekességek. Bandi, 1000 \$ nem sok pénz, pláne nem itt. (2009. március 12.)

Kedves Csekó, eltűntél a nagy hó alatt, sokáig hallgattál, igaz én is többet törődtem a reumámmal, mint veled. Remélem nagyobb bajotok nincs, unokáid szépen fejlődnek, és most karácsonykor együtt lesztek, mert a család melegénél azért kevés kellemesebb dolog van.

Én utolsó három évemet rovom, csak eljön a nyugdíj és kerteszkedhetem meg olvashatok kedvemre, ugyanis amióta írnom kell, arra a kelleténél kevesebb idő jut.

Fiatal feleségemmel persze lépést kellene tartani, most Egyiptomba készül, talán lesz belőle valami, ő az utazásban leli örömét, igaza van, addig menjünk, amíg lehet. Nagyobb fiam kilencedikes, a kisebbik ötödikes lesz, egyelőre a sulit bezárták az influenzajárvány miatt. Írj valamit magatokról, a volt osztálytársakról, te élénkebb kapcsolatot tartasz velük, mint én. Üdvözléted köszönjük, mi is kellemes karácsonyt és boldog új évet kívánunk nektek, éljétek meg egészségben,

jólétben és jöjjetek errefele is, ha úgy adódik. Őlel, Bandi (2009. dec. 22.)

A válasz karácsonykor érkezett.

Vallásos lettem megint, tegnap este a menyem unszolására elmentünk az éjféli misére, már vagy 4–5 éve nem jártam templomban. Érdekes ez az Amerika, a pap úgy kezdte, 10 éves volt, amikor a Beatles először jött az Újvilágba és sokan jobban ismerték őket, mint George Washington.

Eszembe jutott az édesanyám, aki nagyon vallásos volt, és nekem is muszáj volt hittanórára járni, a főtéri templommal szembeni plébánián tartották. Egyszer (már akkor is nagy gézengúz voltam) kihagytam a hittanórát és – a többit már elmeséltem. Máskülönbén voltam első áldozó Czirják Zolival, Kis Työrivel és Schwaizerrel (akit később taxisofőr meggyilkolásáért elítéltek), még fényképem is van róla.

Visszatérve a jelenre, persze összegyűlt a család tegnap karácsonyra, az unokák örvendtek az ajándékoknak, és Henrietta unokám – nyolc éves, elmentem a karácsonyi ünnepélyére az iskolába, épp együtt díszítette a feleségemmel a karácsonyfát –, mondja nekem: ő úgyis tudja, hogy nincsen Santa Claus. Itt a Jézuskát a Mikulás helyettesíti. Eszembe jutott, hogy apám mindig elvitt sétálni Szentestén. Lementünk a Babes utcán (volt Trefort) egész a Mátyás szoborig, amíg anyám feldíszítette a fát, és a szegényes ajándékokat alája tette. Hiába mesélném az unokáknak, mennyire örvendtem akárminek, nekik az már történelem lenne.

Magamról annyit, dolgozom elég sokat, és örvendek, hogy van munkám, mert soknak nincs. A karácsonyi partyt a vállalat a *carlise-i county club*-ban rendezte meg, elmentünk a feleségemmel és ettünk-ittunk, táncoltunk, jó volt a hangulat.

A reumáddal ne törődj, ilyen korban az ember jó, ha érzi, hogy valami fáj. Egyiptomban meg jó időtöltést, az egyik barátom minden évben elmegy ilyenkor oda, és jól szórakozik. Én arab országba nem kíváncszom amerikai útlevéllal,

mert minket ott nem nagyon szeretnek, úgyhogy inkább ide a Karib-tengeri országokba járok nyaralni, télen persze.

Na, ez van és eszembe jutott valami: ha egyszer alkalmad van, meg tudom mutatni élőben a skype-on a házamat kívül-belül a laptopom segítségével, persze, ha érdekel. Nézd meg, hogy él egy amerikai középosztálybeli. Üdv, Imre. (2009. dec.)

Kedves Imre, januárban megejtjük a „házibulit” is, körbevihetsz a házadban, kíváncsi vagyok rá, majd jelentkezem. Bol-dog új évet! A Happy New Year! Bandi (2009. dec.27.) Majd februárban: *Kedves Csekó, jókat tudsz emlékezni, koma, a válásosság is azzal függ össze, hogy az emlékek egyre fontosabbak lesznek.*

A fene a válságot egye meg, itt jobban megszenvedjük, mint nálatok, pláne a te iparágadban. Nem állítom, hogy kitehet-nek az állásomból, de olyan rossz a hangulat az egész város-ban, sőt országban, sőt a kontinensen is, amilyen csak Amerika hátsódudvarában lehet. Amolyan cselédlépcső lettünk, pedig amúgy nagyra vagyunk magunkkal, én szeretem is Európát, de kellene hozzá némi pénz is. Hogy vagy, mit csinálsz két temp-lomba járás között? Üdv. Bandi (2010. febr. 4.)

Szia, én ha nem válaszolok rögtön, akkor az elmarad. Most éppen tökig érő hó lesz, már nagyon havazik, és a rádiótól a tévéig azt tanácsolják: ha nem muszáj, üljél a bogyódon és ne menj ki. Hát az biztos, ezek nem tudnának megélni kelet-eu-rópai módon. Olyan egyszerű a vezetés is itt, nem úgy, mint az EU-ban, és mégis sok a baleset.

Az asszonyt megoperálták a mellével, egy héttel ezelőtt kivettek egy daganatot, szerencsére nem volt rákos, eléggé stresszben voltam pár hétig érte.

A fiaim megvannak, dolgoznak és nevelik a kölykeiket. Pén-tekenként megvárom a kislányunokámat (8 éves), Henriettát és a hétvégét együtt töltjük. Értelmes kis csaj, tud jókat kér-dezni, mikor leszáll az iskolabuszról, megpuszil és azt kérdezi mindig, hogy szeretem-e.

A fiúunokámat ritkábban látom, ő 6 éves lesz márciusban, ugyanazon a napon született, amikor Prunner Vili meghalt, micsoda egybeesés.

A gazdasági válságról még azt írnám, itt is kezd nagyon érződni, és akkor ott még jobban. A \$ kezd erősödni, és az nem jó hír Európának, néztem a gazdasági híreket és nagyon borúsan beszélnek Görögországról, Spanyolországról, Portugáliáról, a kelet-európai országokra meg azt mondta: katasztrofális. Egy közgazdász hülyeségnek tartotta az euró mint pénznem bevezetését, nem jósolt semmi jót sajnos.

Az egy éves elnökünkről” meg annyit, a republikánusok, ahol tudnak, betartanak neki, a bőrszíne nem tetszik. Úgy képzeld el, mintha Romániában magyar lenne az elnök, semmi különbséget nem látok a kettő között, hidd el. Na, ez van. Üdv, Imre (2010. febr. 8.)

* Az első eurós bankjegyek és érmék 2002. január 1-jén kerültek forgalomba, ma 19 EU-s ország pénzneme.

** Barrack Obama az USA első fekete elnöke lett 2008-ban, két mandátum alatt szolgálta hazáját, világszerte az amerikai demokrácia fejlődőképességének jelét látták megválasztásában, a Demokrata Pártra támaszkodott főleg.

Érdekes találkozások

Kedvenc célpontunk lett, mint meséltem, szabadságunk alatt a Dominikai Köztársaság, éspedig a Punta Cana-i üdülőhely. Kb. 5–6-szor jártunk már ott. Dominika határos Haitivel, egy szigeten fekszenek. A különbség annyi, hogy Dominikában spanyolul beszélnek, Haitiban franciául. Mindkét ország nyomortanya volt még 30 évvel ezelőtt. Német befektetők úgynevezett zárt *resort*-okat építettek, szállodákkal. Gyönyörű a tengerpart, legalább 20 óriási úszómedence, mindenféle alakban. A bennszülött lakosság csak kiszolgáló személyzetként jöhet be a körzetbe. Aprópénzt keresnek, nem szabad adni nekik baksist. Olcsó volt számunkra, repülővel 3 és fél óra Baltimore-ból, de volt úgy, Philadelphiából repültünk. Első utunk körülményesre sikerült, a repülő elromlott Baltimore-ban, buszokkal felvittek Philadelphiába, egész éjjel várakoztunk, és reggel ültünk a gépre. Megérkezünk, a reptérrel ugyancsak buszokkal vittek a nyaralóhelyre. Miután megkaptuk a komfortos szobánkat, le kellett jelentkezzünk az Apple utazási iroda képviselőjénél.

Leírom, hogy néz ki a szoba. Előszoba, fürdő, külön tusoló, és jön a hálószoba. Abban két nagy ágy, tévé és ami a leglényegesebb, külön bárszekrény, az üvegek nyakkal lefele, csak el kellett csavarni a műtűrit, és folyt a drága pia. A legfinomabb, déligyümölcsökből készített alkohol a földön. Külön hűtőszekrény sörrel és üdítőkkel. Minden nap takarításkor pótolták a piát, amit elhasználtál. Balkon is volt, kiléptél, és a trópusi fák elgyönyörködtettek. Állandóan ment a légkondi a párás meleg miatt. Ha kinyitottad a balkonajtót, egyből megállt a légkondi, okosan volt megcsinálva, látszott a német precizitás.

Megyünk le, keressük az Apple utazási iroda képviselőjét, látjuk, ki van írva egy nyitott sátorra. Egy asztalnál ül egy unatkozó pasas, Éva egyből kiszúrta a névjegyet, úgy hívták, Radu.

Megszólal Éva: *Bună dimineața!* A Radu majdnem lefordult a székről. Konstancai hapi volt. Megkaptuk az eligazítást, és mondta, van még egy brassói magyar srác, a másik *resortban* dolgozik, de szól neki, hogy találkozhassunk. Soha nem szólt. A kaja kitűnő, a pia feledhetetlen, a szex is jó, de egy idő után az ember társaságot is szeretne. Minden este műsor volt, ott láttam először a Macskák című musicalt.

Harmadik utunkon állunk Évával az első épületben, egy nyitott, nádfedelű tágas építményben. Bennszülött zenekar húzza a spanyol dallamokat, mi meg gurítjuk le a bárnál a nedűt. Elég sokan voltunk vacsora után, vártuk a 10 órát, kezdődjön az előadás, amit egy külön nyári színházban rendeztek. Előadás alatt is felszolgált a pincér, magában a paradicsomban nem élsz úgy, mint *Punta Canaban*, azt garantálom. Még az úszómecsekben is volt bár, ki se kellett mászni a vízből, köbárszékek a víz alatt. Ültél és rendeltél a négertől a bárpult mögül.

Ott hagytam abba, iddógálunk a bejárati épületben Évával. Nézem, egy tiszta fehér hajú, de fiatal pasi egy jó nővel beszélget vagy 20 méterre tőlünk. Mondom Évának, te én ismerem azt a pasit valahonnan. Na, ne, feleli Éva, lehet, inkább a nőt nézed. OK, mondtam Évának, maradj itt. Odasomfordáltam a tömegben, és hallgatózok. Hát nem magyarul beszéltek egymással?! Beugrott, honnan ismerem őket, a pottstown-i Magyar Tanyán láttam a pasit. Megszólalok: Ti nem jártok a Magyar Tanyára? Philadelphia mellé? Dehogynem, jött a válasz. Na, megvolt a társaság is, ráadásul a szobájuk pont szemben volt a mienkkel. A Bobby Amerikában született, perfektül beszélt magyarul, a szülei '56-os magyarok. A Marika szép csaj volt, de ahogy elnéztem, volt benne egy felvonó (remélem, értitek). Mindegy, jól szórakoztunk. Elmentünk úgynevezett szafarira, egész napos túrára (ezt külön kellett megfizetni).

* A <http://www.magyardanya.org-on> található információk róla, 1961-ben alapították, sokak kedvenc táborozó helye. Imre barátom ott is az erdélyiek közt érezte jobban magát, sajnos a hangadók nem ők voltak – írja.

Olyan 12-en ültünk a felül nyitott autóban kétfelől, a vezető állt a kocsi végében, az volt az érzésem, egyszer csak kiesik. És a pasi mesélt Dominikáról, elvitt, megmutatta, hogy él a nyomorgó lakosság. Kérdeztük: mindenki így él? Nem, jött a válasz, Santo Domingóban, a fővárosban nem (itt kötött ki Kolumbusz). A második világháború alatt egy hajó zsidó menekültekkel tele NY-ba tartott, de Amerika talán elutasította őket (?). Na, ez a hajó végül Dominikában kötött ki, és a zsidók ide telepedtek. Ők a gazdag réteget képezik most is.

A születésnapomat ott ünnepeltem, ráadásul a Dominikai Köztársaság nemzeti ünnepe ugyanarra a napra esik. Karneváltól kezdve óriási buliig minden. A néger úgy mászott fel a pálmafára, a majmok megirigyelhették volna. Teli volt németekkel és skandináv turistákkal az üdülőhely, józan embert keveset láttál. Én mindig szóltam a néger bárosnak: a legerősebbet! – és nyomtam neki egy 1 \$-ost, amit gyorsan eltüntetett.

Sajnáltam a dominikai bennszülötteket, de a haitiak járnak át ide dolgozni a cukornád ültetvényekre. Kidobáltam nekik egy pár üveg vizet a safarin, a szerencsétleneknek. Mi Bahama-mama kotyvasztotta, kellemesen erős, déligyümölcsökből és valami gyökérféléből álló keveréket ittunk.

Visszafele a repülő irtózatosan megrázott. Éva ült az ablaknál, aztán én, és mellettem egy fiatal csaj, akinek ott volt az esküvője. A másik széksorban az újdonsült férj. Hát, gyerekek, én túléltem egy kényszerleszállást Skóciában, de ez durvább volt. Február volt, a pilóta bementa, ő mindent kipróbált, szállt fennebb is, lennebb is, de itt találkozok a hideg levegő a meleg levegővel, és ez van. Síri csend a repülőn, hallottad, felbőg a motor, és tudtad, jön a rázkódás le-fel, szerintem jó 30–40 méteres zuhanások. A fiatal feleség szorította a csuklómat és állandóan ismételte: Meg fogok halni. Egy órán keresztül ment így, síri csend, majd felpörög a motor, s hallod, hogyan rókáznak egyesek. Nem volt nagy repcsi, vagy 80-an fértünk bele, de mikor leszállt a gép és kiszálltunk, megnéztem,

még egyben van-e. A csuklóm el volt zsibbadva a csaj szorításától.

Az unokáimmal is voltunk Punta Canaban, néha rázott a gép, a fiúunokám élvezte, azt mondta, olyan, mint a vidámpark Hersey-ben.

Igen, 52 éves koromban megszületett az első unokám. Október volt, szemerkélt az eső, hátrasétáltam a kert végébe, leültem a kivágott farakásra, rágyújtottam egy cigire, és nem jött, hogy elhiggyem, van egy unokám. Pergett vissza az életem filmje. A kollégák a melóban azt kérdezték: Na, milyen érzés a nagymamával aludni? ☺.

Szomszédok és a hírhedt fegyvertartás

Kedves Bandi, csak kapkodtam a szemeim a leveled olvastán. Sokat kérsz egyszerre, inkább beosztom pár levélre. Szomszédaim? A jobboldali szomszéd zsaru, a baloldali meg helikopter pilóta a tengerészgyalogságnál. Tehát csak nekem nincs egyenruhám.

Ami új a családban: a kisebbik fiam adoptálta a nagyobbik fiam leányát, Heny unokámat, aki leköltözött hozzá Marylandbe. Így jobb, mert legalább van anyja is a gyereknek. A kisebbik fiamnak problémái voltak a fiával az utóbbi időben, lógott a suliból (ki a púpomra üt, nem tudom). Érdekes, ha baj van, mindig engem hívnak, mit tegyenek. Leültem az unokámmal beszélgetni, és meséltem neki a fiatalságomról. Őszinte voltam, a gyerek élvezte a beszélgetést, és mint ilyenkor szokás, fogadalmakat tett. Közben elmentem az iskolába és szóltam nekik, ha egy óráról is hiányzik, értesítsenek. És megbeszéltem két tanárral, hogy tartsanak külön órát a gyerekekkel, így csütörtökön marad este 5-ig a suliban, és szombaton is bemegy 8-tól 11-ig. A gyerek nem tudja, hogy én állok a háttérben, még a fiam is csodálkozott, mikor megtudta.

Ami új még, felmentem Évával NY-ba a Magyar Konzulátusra, és beadtuk a kérést a honosításra. Kiemelten kedvesek voltak, összehasonlítva a román konzulátussal, ég és föld. Ráadásul a főkonzulnő olyan csinos, mondtam neki, ha 40 évvel fiatalabb lennék, más terveim lennének ma estére.

Közben az apatársam majdnem otthagyta a fogát, Nagye nyeden elaludt és folyt a gáz, szerencsére a fia arra járt, bevitte Gyulafehérvárra a kórházba, és valahogy lelket vertek bele. Holnap folytatom, mert most el kell, hogy menjek a patikába, az asszony meg van hűlve, vegyek valami gyógyszert. Üdv Cseko (2018. nov. 8.)

Csekó, olvasom a facebookon, hogy még a fegyvervásárlást is fontolgatod. Ha lesz időd, kitérhetsz majd rá, hogy is van ez,

ott a fegyver olyan lehet, mint itt a bolha, mindenütt ott ugrál, és a legváratlanabb pillanatokban kerül elő és sül el. Most is lövöldöztek egy iskolában. Üdv. Bandi

Szia Bandi, megpróbálom elmagyarázni az amerikai fegyveres atrocitások okát és a hagyományokat. Az USA alkotmányát (Constitution) több mint 200 éve írták, az most is érvényes, csak hozzáadni lehet, elvenni belőle semmit nem vehetnek el. Az alkotmány 2. pontja kimondja, minden embernek joga van a fegyverviseléshez. Ha választások jönnek, a republikánusok azzal etetik a népet, hogy a demokraták el akarják venni a fegyvert mindenkitől. Fogalmad sincs, hány bunkó él itt, pláne a déli államokban. De nem kell olyan messze menni, Pennsylvániában is van elég. Véleményem szerint, akinek itt nincs egyetemi végzettsége, az tájékozatlanabb, mint egy hegyilakó, aki hétvégén lejön a városba szétnézni. Alattam százvalahány ember dolgozott, egyik bunkóbb volt, mint a másik. Tehát nem kell csodálkozni, hogy én, a bevándorló lettem a főnökük. 90 %-a kábítózott például.

Én nem ismerek olyan amerikai, akinek ne lenne fegyvere, tehát a tradíció benne van a vérükben. 300 000 000 fegyver van állítólag regisztrálva. És becslések szerint 100 000 000, amit illegálisan tartanak. Az egyik legerősebb szervezet az NRA (*National Rifle Association, Fegyverforgatók Országos Szövetsége*) ebbe akárki beiratkozhat, persze tagsági díjat kell fizetni, és kapsz egy plecsnit, amit kiragasztasz az autódra, ha akarod. Van folyóirata is a szervezetnek, rendeznek fegyverkiállításokat, jártam egy ilyen itt Harrisburgban. Megijedsz, ha látod, miket vehetsz, ha pénzed van. Kézifegyverektől gépfegyverekig és aknavetőig mindent. Ami meglepett, hangtompítót is árulnak. A fegyvergyárak szponzorizálják az NRA-t. Egy törvény szerint, ha az üzletben veszel kézifegyvert, csak öt nap után jutsz hozzá, annyi időbe telik, míg kivizsgálják, voltál-e büntetve. Ezt a törvényt akkor hozták, amikor Reagan elnök ellen merényletet követtek el. Viszont a fegyverkiállításon helyben fizetsz és viheted.

A legnagyobb baj: megszüntették az ideggyógyászokat, tehát nagyon sok idegbeteg él szabadon az országban. Mint tudod, az orvosi szolgálat nem ingyenes, itt mindent a profit mozgat. Szégyen, de ezek így élnek. A tömeggyilkosságokat inkább ilyenek követik el, pl. aki egy iskolában legyilkolt 28 hét-nyolc éves gyereket, vagy aki a moziban kaszált a géppisztollyal. A Las Vegas-i koncert-gyilkos milliomos volt, és szerintem neki is hiányzott egy kereke. A rendőrök is hamar lőnek, sokszor túl hamar, pláne ha az autóban a vezető néger. Most hallottam a rádióban, az idén eddig 30 000 embert lőttek le az USA-ban, vagyis ennyien haltak meg.

Több évvel ezelőtt segítettem egy magyar családnak, akkor jöttek ki, a három éves kislányuk megbetegedett, engem hívtak, mit tegyenek. Harrisburgban laktak. Nekik még nem volt autójuk, én vittem be éjjel a sürgősségre az anyát és a kislányt. Rengetegen voltak, számot kellett váltani és a sorodra várni. Csak akkor engedtek előre, ha szívinfarktusod volt. Nahát, ott ültünk a padokon. Velünk egy zsaru és mellette egy néger, láncra verve (lábán, derekán, kezén lánc). Folyt a vére a négernek az oldalából. De vártak.

Harrisburg közbiztonságilag a 20. legveszélyesebb város az USA-ban, nincs olyan nap a hírekben, hogy ne lövöldöznének. A kábítószer jön délről és Harrisburg az elosztó központ NY fele. Járvány van, úgy hívják OPIOID, még az elnök is említette. Az idén 300 000-en haltak meg túladagolásban. Ebben a legnagyobb hibásak a gyógyszergyárak, ugyanis van egy gyógyszer, úgy hívják Oxacoton, ami tiszta ópium és fájdalomcsillapítás végett árulják. Az orvosokat lefizetik, és részesedést kapnak az eladásból. A kongresszust is lobbyzzák a gyógyszerárak, az meg szemet huny a \$\$-ért. Ráadásul, az ópium kábítószerként is teret hódít. Namost, mindenből üzletet csinál az amerikai. Ha észreveszik hamar, hogy túladagolt személlyel van dolguk, egy ellenszert vetnek be, hogy menjen az üzlet tovább, még a zsarunak is adnak belőle. Persze, jó drága, de a kienstől behajtják a \$\$-t. (2018. nov. 15.)

Nemzeti ünnep

Szia Bandi! Július 4. nemzeti ünnep,* mindenki szabadnapos, kivéve, aki nem (rendőrség, katonaság stb.). Ilyenkor van a legtöbb rendezvény, multság stb. Alkoholt csak magánterületen fogyaszthatsz, nem árulnak még sört sem, csak ha zárt területről van szó.

Harrisburg Pennsylvania fővárosa, itt van 15 mérföldre (24 km) tőlem, átszeli a Susquehanna folyó, mely kb. akkora, mint a Duna, de itt nálunk még nem olyan mély, csak sétahajózásra alkalmas. Itt áll a leghosszabb köhíd a világon, de csak tehervonatot láttam átmenni rajta, mióta itt vagyok. Szóval térjek vissza a harrisburgi július 4-i ünnepségre. A *Front street* le van zárva, és mindenféle bódék állnak rajta különböző kajákkal. Én a legjobban azt szeretem, amit a négerek sütnék, a füstölt disznóbordát kitűnően készítik. Parkolási lehetőség a *City Island* van, ez olyasféle, mint a Margitsziget a Dunán, a régi magyarok úgy is hívták. Este a nép kiül a lemoyné-i (szemben van Harrisburggel, előtte folyik a Susquehanna) hegyoldalba, és élvezzi a tűzijátékot. Én csak egyszer vettem részt, amikor itt járt a kolozsvári zsidó barátom, Salamon Sanyi (rendes gyerek nagyon) NY-ból, és itt volt a nővérem, akinek a születésnapja pont július 4-re esik. Remek tűzijáték volt.

A tévé este 8-tól Washingtonból közvetíti a nagy ünnepséget. Kezdi a himnusszal és folytatódik hazafias dalokkal, rockzenével, kórusok fellépésével stb. A végén persze a tűzijáték, ami gyönyörű. (2017. júl. 5.)

* A függetlenség napja (Independence Day) vagy egyszerűen július negyediké (Fourth of July) az Amerikai Egyesült Államok egyik szövetségi ünnepe. Ezen a napon ünnepelik a függetlenségi nyilatkozat 1776-os kihirdetését, melyben az USA kinyilvánította függetlenségét Nagy-Britanniától. Gyakran rendeznek ilyenkor felvonulásokat, grill-partykat, piknikeket, baseball mérkőzéseket. 1777 óta fontos kelléke a tűzijáték.

A kisvárosi ünnepre is rákérdezem

Szia Bandi. Itt sehol sincs felvonulás, legfeljebb amolyan fesztiválszerű parádé. Mechanicsburgnek egy nagy ünnepe van, minden június 3. csütörtökjén, *Jubilee Day*-nak hívják, állítólag ez a legnagyobb sokadalom és utcai parádé a keleti parton, de én kétlem, pl. New Brunswickban tartják a Magyar Napokat június elején, és ott nagyobb tömeget láttam. Ez máskülönben, a szomszédos államban, New Jerseyben van.

Július 4-én a haverok partykat rendeznek, isznak, esznek és lópatkó dobásban versenyeznek. Ami a kirándulást illeti, persze itt is kirándulnak, de elég sok a vadkempingezők körében a baleset, főleg medvetámadás, ami áldozatokkal jár. Ahogy hallottam, most már Székelyföldön is sok a medvés incidens.

Nekem Bécs maradt a kedvenc városom máskülönben, jobban ismerem, mint Budapestet. Van mit nézni, feltétlen menjetek el a Schönbrunnba.

A feleségem végre jobban van, rossz gyógyszerkezelést kapott, ez is hozzátartozik Amerikához. Pár évvel ezelőtt elmentem én is az orvoshoz, szabadságon volt a sajátom, és egy nagyfenekű olasz orvosnő felírt egy gyógyszert, amitől a vérnyomásom lement 62/38-ra és a pulzusom 26 lett. Majdnem eltávoztam az Örök Vadászmezőkre.

Itt kötelező módon kell, hogy legyen orvosod, autószerelőd, ügyvéded, fogorvosod – és minél több pénzed. Az egészségügyi biztosításról regényt lehetne írni, itt nagy üzlet (billió \$-os), majd máskor írok róla.

Hogy a peonokat honnan lehet beszerezni? Én fociztam 51 éves koromig, tehát sok haverem van közülük, mivel sok a mexikói, és ők is szeretik a focit. Én csak telefonálok egy volt focihavernek, úgy hívják Mundo, és ő küldi az embereket. Ők csempézték ki évekkal ezelőtt az előszobát, a nappalit és a fürdőszobákat, a konyhát. Olcsóbban dolgoznak, mint más,

nagyon jók az építkezésben. Kb. 22 millió illegális bevándorló van itt belőlük. A legtöbb a nyugati parton él.

Ami a magyarokat illeti, csak itt Harrisburgben van vagy 800 illegálisan itt tartózkodó belőlük, a „maffiafőnök” nemrég költözött vissza az óhazába. (2010. júl. 11.)

Egy halva született ötlet: miért nem lett egy égető témából válaszlevél?

Te Imre, az egy kincsesbánya lehetne, ha az illegálisan ott tartózkodó magyarokról írnál nekem minél bővebben, név nem kell, vagy lehet fiktív név is, foglald össze, amit róluk tudsz, kezdve a kitelepüléstől. Ti ketten és a fiaitok legálisan telepedtetek le, sok mindentől megszabadulhattatok, amiktől viszont az illegálisan ott tartózkodók nem. Hogyan lesz valaki illegális bevándorló? Turistaútlevelemmel érkezik és ott marad? Miért nem küldik haza? Hogyan bujkál? Közben dolgozni tud? Nem bujkál?

Persze az egészségügy rendszerről is írnál, ha időd lesz, a legjobb lenne, ha a saját eseteitek kapcsán – te, a feleséged, a fiaid, a unokák, menyek stb. A megjelent interjúban meséltél már egyet s mást, de azt mondom: regényt érdemel.

Én türelmesen várok, de ereszd bő lére, mert abból lehet valamit kezdeni. Ha röviden írsz, a következő alkalommal folytathatod, részletekben is elküldheted.

De persze nyaraltok, élvezd ki, amíg lehet, én is érzem, hogy telik az idő, de azért estig eldolgozgatok a kertben, összerogyásig. Bécsbe aug. végén megyünk, addig anyósomat még Herkulesfürdőre kell vigyem, mert kijelentette, addig nem hal meg, amíg nem látja – ne röhögj. Üdv, jó nyarat! Bandi (2010. júl. 25.)

OK, írok majd, de azt a szót, hogy magyar nem fogom használni, mert ha „valaki” „véletlenül” elolvasná (és megeshet), sok ember bajba kerülne. Csak képzelj el, milyen volt a Ceau időben megfigyeltnek lenni, valahogy rájuk ez vonatkozik, de elég jól cseleznek. Üdv, Imre (2025. júl. 25.)

Csekó, rendben, erre nem gondoltam, valóban vigyázni kell, a legjobb lenne szóban, de ki tudja, mikor találkozunk megint. Viszont minden más nemzet is érdekel, nagyon érdekes dolgokat tapasztaltam románokkal, akikkel külföldön mindenütt össze lehet futni Európa szerte, mert ők lettek most a legnomádabb nép, tulajdoníthatóan zseniális vezetőiknek, akik kiárúsították az egész hóbeleváncot, amit... na, mindegy! Amerika persze tele van mindenfélével, hihetetlenül vonzó a világ minden népe számára, nehéz megérteni, hogyan működik mégis egységesen, na de hát ez az Amerika titka, ezt soha mifelénk nem fogják tudni megcsinálni. (Az más kérdés, hogy mi szeretnénk-e.) Bandi (2010. júl. 26.)

Nekünk szerencsénk van

Hét év múlva született érdekes reflexió:

Szia, amióta ez a Dump* (így hívom) elnökünk van, zavaros vizeken jár az itteni politika. Ennél jobb elnököt érdemelne Amerika. Diktátornak képzei magát, bunkó, műveletlen, hazug. Pl. az utolsó beszédében 29 állításából 26 hazugságnak bizonyult. Nem gondoltam volna, hogy ilyen nagy %-ban befolyásolható legyen ez a nép. Igaz csak 35 %-a van megelégedve vele, de az is sok.

Viszont nagyon tetszett, hogy a székelyek elénekelték Johannisnak a Székely Himnuszt. Van vér a pucájukban, remélem nagyon, sikerül nekik az autonómia. Éppen tegnap beszéltem az unokatesómmal Szentkatolnáról, megígértem neki, jövőre meglátogatom, úgyhogy valahogy összehozzuk veled is a találkát. Vannak dolgok, amit csak szóban lehet egymás közt elmondani. Nehogy azt hidd, ha azt hirdetik demokrácia, mindezt lehet, holott akárhol tökön rúghatnak. Már ilyen a világ. A mi nemzedékünk szerencséje, tudjuk, hogyan kell felvenni a védekező állást, s azt is, hogyan ne ártsunk senkinek.

Na, jó, megyek, fessek le a lépcsőt a hátsó kijáratnál, ma nincs csak 32 C fok kint, ami nem veszélyes. Üdv Imre (2017. júl. 26.)

* Donald Trump az USA 45. elnöke, 2017. január 20-án lépett hivatalába. A dump személtélepet jelent.

Demokraták és republikánusok

Te Csekó, adnék egy kis házi feladatot, ha már téged olvaslak minden nap.

1. Említetted, hogy republikánus vagy. Hogyan lettél az? Toboroztak? Ügynökkel találkoztál? Magad választottad? Miért? Milyen szavazáson vettél részt, és kire szavaztál? Érdekelnek a helyi képviselők is? A várost hogy vezetik? A szomszédaid micsodák pártszimpátiáik szerint? A másik párt miért nem kedvedre való? A fiaid követik a példád?

2. Az Obamacare: olvasom, hogy a kongresszus nem engedte meg, hogy Trump eltörölje az egészségügyi biztosításoknak a fekete elnök által bevezetett rendszerét. Trumpot miért zavarta az? Te, személy szerint vagy a feleséged vettétek-e hasznát az Obamacare-nak? Vagy a te biztosításodnak semmi köze hozzá? Miért? Üdv. Bandi (2017. nov. 15.)

Nagyon jó kérdések talán sok bennszülött amerikainak problémát jelentenének a válaszok.

1. Én saját magamtól határoztam el, hogy republikánus leszek. Miért? Egy republikánus azt mondja: saját magad teremtsd meg a megélhetésed, ne szoruljál az állam segítségére. Hát, ha én két gyerekkel és 50 \$-ral a zsebemben, nyelvismeret nélkül, senkit nem ismerve, 37 évesen kiizzadtam mindkettőt segítség nélkül, akkor a sok ingyenélő is meg tudta volna csinálni. A feketék 96%-a pl. demokrata. Nem vagyok rasszista, a nézeteim sokszor megegyeznek a demokratákkal, de az elveim nem engedik meg, hogy velük tartsak. A fiaim demokraták, talán a Bush és a mostani korrupt maffióta elnökkel szembeni ellenszenv vezette erre az útra őket. A szomszédaim homlokára nincs kiírva, melyik párthoz tartoznak, és nem illik megkérdezni, ők sem tudják, én melyik pártra voksolok. Csak következtetni tudnék arra, ki micsoda, de inkább nem találgatok. Pennsylvania máskülönben egy *swing state*, ahogy

itt mondják. Ingadozik. Vegyem úgy, a többség mindkétyszer Obamára szavazott (2011, 2007), de 2016-ban Trumpra. Most viszont a *midterm* (félidős) választásokon a demokratákra szavaztak, a kormányzó is demokrata, nagyon rendes pasi, és a két szenátor is az. A helyi választás bonyolult, mások a közigazgatási felosztások, nehezen értenéd meg. 1994-től minden szavazáson részt vettem, egyedül az Obama második megválasztásakor szavaztam demokrata elnökre, vagyis őrá. Néger létére nagyon jó elnök volt, és ami meglepett, nem pártolta túlzottan a fajtáját, az intelligenciája szuper, szerintem a legjobb szónokok közé tartozik, a humora meg fenomenális.

Clintonét utáltam, csak azt kívántam, ne Bush vagy Clintonné legyen az elnök (az előválasztásokon indult a kisebbik Bush is, de elszállt).

Kezdek arra hajlani, legyenek *independent*, nagyon sokan ezt választják. A legellenszenvesebb elnökünk van jelenleg, minden második szava hazugság. Nem milliomosokat, hanem billiómosokat gyűjtött maga köré, és Putyinnak az órázsebében van. A ruszok belenyúltak a 2016-os választásba. A tök ász Putyinnak a kezében van, valami nagyon erős ütőkártyája lehet Trump zsarolására. Már két éve folyik a nyomozás, remélem, sikerül Trumpot megbuktatni. Eddig 32 embert vádolnak, közöttük a Trump magánügyvédjét, aki már Trump ellen vall és uszít. Cohen a neve.

2. Obamacare? Amikor bevezették, megszavazta a kongresszus és a szenátus is, az elnök aláírta, tehát *Law of the Land* lett. Ez ritka a törvényhozásban. Csak 3 az 1-hez arányban lehetne megváltoztatni. Vagyis a kongresszusban három az egyhez többsége kéne, hogy legyen annak, aki meg akarja változtatni, a szenátusban viszont a 100-ból 60 szavazata kéne, hogy legyen.

Minket nem érintett semmiféleképpen az úgynevezett Obamacare, de sok millió polgárt igen, és ráadásul kedvezően.

* Sarkalatos törvény, kétharmados többséggel módosítható.

Törvénybe lépett, hogy a biztosító társaság nem utasíthat vissza, mint addig tette. Például ha rákos voltál és kigyógyultál belőle, a biztosító társaság másodszor megtagadta a szerződéskötést veled, mert nyilván előjöhetett volna a rák ismét és akkor neki újra fizetnie kellett volna. Vagy mondjuk, cukorbeteg vagy, és erre a biztosító elutasít. Azóta nem teheti meg. Nekünk más biztosításunk volt, semmi köze az Obamacarehoz.* Az ellenzők azt kifogásolják, hogy kötelező biztosítást kötni. Billiós üzlet, a biztosítók mindent elkövettek, hogy megtorpedózzák a törvényt, de eddig nem sikerült.

Végezetül Trump az egyedüli elnök, aki kritizálja az elődjét. Megmondjam az okát? Azzal kezdte, hogy Obama nem Amerikában született, aztán elé rakták a születési bizonyítványát Obamának. Bosszúálló Trump. Minden év végén a Fehér Házban tartanak egy szenzációs újságírói partyt. Komikusok és az elnök is elmondják viccesen, kiről mit gondolnak. Meghívtak vehetnek részt, azt hiszem, sok ezer \$-ba kerül „egy tányér”, vagyis az asztalhoz ülés. Obamának a humora eszméletlen, kb. 4-5 éve ő is humorizált ezen a partyn. Trump ott ült az egyik asztalnál persze. Olyan jól megpirongatta Trumpot Obama, az egész terem hahotázott rajta. Láttam, a Trump arca tűzpiros lett, a sárga hajával és a kék öltönyével a román zászló színeit vette fel.

Mégér egy 8-ast a magyarázatom? (2017. nov. 15.)?

* A 2010-es Affordable Care Act (ACA)-et nevezik Obamacarenek, együtt a Health Care and Education Reconciliation Act 2010-es kiegészítésével átfogóan átalakította az USA társadalombiztosítási és egészségbiztosítási rendszerét, kiterjesztve az államilag fenntartott hálózatot újabb tízmilliókra.

Gazdag emberek

Nagyon sok gazdag ember van Amerikában. Ha 10 évvel hamarabb jöttem volna ki, én is közéjük tartoznék. Miért? Nagyon sok a buta, műveletlen polgár, kb. a lakosság 65%-a ebbe a kategóriába tartozik. Vannak szupergazdagok. Ez kb. 1%-a lakosságnak, több vagyont halmoztak fel, mint a maradék 99%. Gazdag lehetsz, de ha valami hülyeséget követsz el, minden elúszik. Pl. ahol én dolgoztam, az öreg, aki felvett, multimilliomos volt. Hogyan került bajba? Lefizette az állami megrendelőt, hogy nekünk adják a jó melókat. Lebukott. A fiai vették át a vállalatot tőle, én is szóltam, nem jól menedzselik azt. Végül felmondtam, új munkahely után néztem, két év után bezárt a cég. Tehát egyszer fent, egyszer lent, ilyen Amerika. Általában a gazdagok második generációja, mivel úgy nő fel, hogy apuka mindent megad neki, csődbe viszi az üzletet, millió példa van rá.

A vallásról, én úgy emlékszem, írtam. Katolikus lévén, először a katolikus templomba mentem, először és utoljára. Egy cirkusz az egész és üzlet, mint minden Amerikában. Édesanyám borzasztó vallásos személy volt, belőlem a kommunisták kiverték a vallást, de itt csatlakoztam a lutheránus egyházhoz, amely kihozott. Kb. 800–1200 között van a gyülekezetünk tagjainak száma. A templom neve *St. John's Lutheran Church, és Shiremanstowban*, a mellettünk levő városkában található. A vasárnapi mise kb. 45 percet tart, normális emberek járnak a gyülekezetbe. Nem mondok sokat, de lehet csak Mechanicsburgban több a templom, mint pl. az egész Kolozs megyében. Minden utcasarkon három templom és két benzinkút. Csak a főutcán, a Main Streeten, legalább 25, ha megszámlolnám.

A keresetemről nem szívesen beszélek, már túl amerikai lettem hozzá, itt tabu megkérdezni. Vázlatosan Éva keresett annyit egy évben, amennyit írtál (kb. 30 ezer dollár), én a dup-

lájánál többet. Ne feledd el, én 5 \$-os órabérrel kezdtem, Éva pedig 3,55 \$-ral. Kemény idők voltak. Sok szegény ember van és sok hajléktalan, de nem itt a környéken, ahol én élek. Harrisburg főváros, de van egy pár negyede, megrémülnél, ha ott raknálak ki egy sétautazás során az autóból. Nem is beszélve Philadelphiáról meg Baltimore-ról, és sorolhatnám. Harrisburg „csak” a 20. legveszélyesebb város Amerikában a bűnözési statisztikák szerint. Üdv. Csekó (nov. 18.)

Találkoztam-e vegyes házasságokkal?

Igen, ha arra érted, fehér a feketével. A Zoltán osztálytársa, Cris egyetlen fekete gyerek volt az egész iskolában. Ki lett a legjobb barátja? Hát Zoltán. A szülői értekezleten ismertem meg a szüleit. Az apja fehér, az anyja fekete. Bosszúból a többi gyerek összetörte a Zoltán biciklijét, mivel Crisszel haverkodott. Cris apja, Dr. Elco, atomfizikus, a felesége is egyetemet végzett, de otthonülő feleség volt. Cris a Harvardon végzett, kutatóorvos lett. Bostonban él, a felesége fehér, van egy kisleányuk, az fekete. Most is tartják a kapcsolatot Zoltánnal. Zoltán a Fehér Háztól egy utcára dolgozik, nagyon ügyes, jó fiú, törődik velünk, adoptálta a nagyobbik fiam kisleányát. Az Imre fiamnak nem volt szerencséje, elvált, a felesége itthagyt a kisleánnyal. Most kezd alakulni valami, már minden papírja megvan, állami szolgálatba lép.

A feleségem állandóan beteg, ez a nagy problémám. Mepróbálok ott lenni Kolozsváron a Magyar Napokon. Üdv a családnak, Csekó (2017. ápr.)

Más fajták

Emlékszem, Kolozsváron meghívott egy vietnami egyetemista teázni a bentlakásba. Olyan erős teát főzött, minden fogam egyszerre kezdett fájni.

Az utcánk elején egy kínai házaspár lakik. Egyedüli ház, ahol nem látsz egy szál virágot sem, még egy fa sem tart árnyékot. Apró telkük van, kb 40 x 40 m. A fűvet is úgy vágja le a pasas, mint egy kezdő borbély. Az ablakokon nincs csak sötétítő. Az óvodában rajzoltam olyan házakat, ahogy az övék kinéz, de az én kéményem legalább mindig füstölt. A nő minden nap legyalogol, nem tudom, hány kört a telek kijelölt határai mentén, a szó szoros értelmében ösvényt taposott, elég ocsmányul néz ki. Ha elhajtok, mindig integet a csaj, és ha két perc múlva visszagurulok, megint.

Kb. egy mérföldre van egy benzinkút. A tegnap este megálltam cigiért. Soha nem zárom be a kocsí ajtaját, a Belle kutyám mindig ott szundikál a hátsó ülésen. Barna színű, a huzat is elég sötét, nehezen veszed észre, hogy ott döglik egy kutya. Jövök ki a cigivel, és látom, egy néger az autó mellett kérdőjelezik. Nem környékbeli lehetett, mert itt nem nagyon hancúroznak az ilyenek. Kértem a feketét, mi a hézag. Hát a Belle megcsípte egy kicsit a kezét, láttam, folyik a vére. Szólok neki: máskor ne keressen semmit más autójában, és kezdtem kotorászni a zsebemben. Mondom neki: kurvára jóképű, hadd csináljak egy képet róla. Mire előkotortam a telefonomat, 100 méterre volt a fekete. Elég sportos futása volt.

Itt éltem már Amerikában vagy két éve. Egy '56-os magyar fűvet nyírt a harrisburgi jogi egyetem területén, azt mesélte, ennyit még nem keresett, mióta kijött. Szólt nekem, az egyetem takarító társasággal szerződne. Így szólt az ajánlat: vegyek fel 5-6 embert, és takarítunk délután vagy akár éjjel. Fizetsz az embereknek 5-6 \$-t óránként, de te (vagyis én lettem volna

az) az egyetemről 15–16 \$-t kérsz emberenként. Tehát a különbséget zsebre vágtam volna. Így működik ez Amerikában. OK, mondom Czotter Tibinek, gyere, lássam, miről van szó. Én vezettem, emlékszem, az első autóm egy Nissan kombi volt, át Harrisburg túloldalára, ahol azelőtt soha nem jártam. Tibi irányított. Nyár volt, kezdett sötétedni. Szól Tibi, az első utcánál forduljak jobbra. Lelassítok, keresem, hol a kisutca. Egy autó rámdudál, mint egy állat. Tibi kiteszi a kezét az ablakon, persze a középső uja merevedik felfele. Befordulok, az autó utánam, és elém vág, majd megáll. Azok a régi 10 hengeres cirkálók, ha emlékeztek rájuk. Kiugrik egy néger belőle, ordítva tesz egy pár lépést felénk. Nem tudtam kikerülni, profiul elállta az utamat, hátrálni sem lehetett, mert ott suhant el a főúton a forgalom. Hirtelen kiugrottam én is, más választásom nem volt. Egy fejjel magasabb voltam a négernél. Meglátott, tett két lépést hátra. Gyorsan elindul az autója fele. Átvillant az agyamon, megy a pisztolya után. Nem voltam rest, sprinteltem egyet, és a combommal kitámasztottam a kocsija ajtaját, nem tudott beszállni. Nyitva volt az ablak, egy nő kiabált ki a feketének, ne csináljon cirkuszt. Közben Tibi is kiszállt az autóból, és ordított, mint egy őrült. Beijedt a fekete, az én fényszóróim pont a szemébe világítottak, látszott, be van drogozva. Benéztem a kocsijába, de a gyatra világítás miatt nem sokat láttam. A nő kezdett hisztizni. Kértem Tibitől magyarul, na, mit csináljunk, verjük meg a boxost vagy engedjük el. Tibi okosabb volt, mint én, benyúlt és kivette a kulcsát az autónak. Nagy nehezen kikerültem a cirkálót, Tibi is beszállt, elindultunk és kihajította a slusszkulcsát a feketének. Kb. egy órát tartott a szemle az egyetemen, mikor jöttünk visszafele, nem volt a cirkáló sehol. Végül nem lettem takarító társasági vállalkozó, biztos munkahelyet, gondoltam, nem adok fel érte.

Nagy Jóskának hívták az egyik magyart Harrisburgben, a feketék között lakott. Ha meghívott magához, meggondoltam, menjek vagy ne menjek. Csak tiszta afro-amerikaiak laktak

a környéken, ő vett egy kurva nagy farkaskutyát, másképp megjárhatta volna. Kenyérkihordóként dolgozott, de arról álmodott, egyszer gazdag lesz. Késő éjjel tért haza egy alkalommal, a házkulcsát otthon felejtette. Többszintes ház, csengett, dörömbölt, a barátnője mélyen aludt az emeleten, szegény csaj ledolgozta a s...ét, két munkahelye is volt. Valaki kihívta a zsarukat. Itt nem dekáznak, éjjel pláne nem, a zsaruk kijöttek, ráfogták a pisztolyt. Hiába mondta, itt lakik, s a társa bent alszik. A rendőrök hívták a telefonszámot, amit Jóska megadott, de mélyen aludhatott a csaj, a telefon meg a földszinten maradt. Végül megadta Jóska az én telefonszámomat. B@meg, ki hívhat éjjel egykor? Felveszem nagy álmosan, azt hittem otthonról telefonálnak, valami baj van. Egyből kiment az álom az agyamból, mikor bemutatkozik a zsaru. Aztán igazoltam, igen Jóska ott lakik. Végül a zsaruk betörték az egyik ablakot, mert az ajtón öt zár volt és nagyobb lett volna a kár. Ez is Amerika.

Nagyon sok dél-amerikai él a környéken, igaz, egész Amerikára jellemző. Sokat ismerek, mert ők is fociznak. Dolgos emberek, az építőiparban tevékenykedik legtöbbjük. Az irigység velük szemben a bennszülött lakosság részéről mérhetetlen. Igaz, létezik egy dél-amerikai vagyis salvadori geng, úgy hívják őket MS 13, amely a vadságáról hírhedt. A fiam, aki Washingtonban dolgozik, figyelmeztetett, még a szemükbe sem szabad nézni. A város keleti felén tanyáznak, de egész Amerikában szervezett bűnözőknek számítanak. Micsoda kontraszt: dolgos emberek és banditák. Érdekes Amerika, lehet imádni, és lehet utálni. Jó tanács: egyedül senki ne jöjjön ide, ha nem ismer senkit. (2017. máj. 23.)

Sorsok, magyarok

A harrisburgi köhídról a Susquehanna folyón egy vicc úgy szól: olyan hosszú, hogy Amerikát összeköti Afrikával. Harrisburg lakosságának 85%-a fekete, ha átjössz akármelyik hídon nyugat fele, 99%-a fehér. 😊 A 20. helyen áll a legkevésbé biztonságos amerikai városok közt. Ha nézed a helyi híreket, nincs olyan nap, hogy ne lövöldöznének, pláne hétvégen, itt is, ott is egy-egy halott, mint már meséltem.

Egy fiatal magyar házaspár jött ki sok évvel ezelőtt, volt egy 3 éves kislányuk, bent kaptak szállást Harrisburgban. Az ő kislányukat vittem be egyszer a sürgősségre, ahol a vérző néger letartóztatottat láttuk. A férj, otthon magyar tanár, nagyon optimista lehetett, mert azt mondta nekem, a Harvardon fog magyar nyelvet tanítani. Párszor elvittem őket vásárolni, amiben tudtam, segítettem, átéreztem a nehézségeiket. Egyszer felhívott a nő, hogy leköltöztek Floridába. Kérdeztem: a férje melyik egyetemen tanít magyart? Azt felelte: csemetéket ültet – minimálbérért. Bánták nagyon, hogy elmentek innen, de hát fiatalok voltak, biztos kialakult az életük azóta.

Amikor mi kijöttünk, a harrisburgi Boa utcában, ugyanabban a házsorban lakott öt új magyar család. A férfiak egytől egyig mind taxisofőrök voltak Budapesten. A fogorvosom, akivel együtt fociztam, szólt nekem, hogy nem messze a fogászatától, lakik egy rakás magyar. (Ez fontos Amerikában, legyen fogorvosod, autószerelőd, családi orvosod, és ha meg tudod engedni magadnak, ügyvéded. Kihagytam, de kell még, hogy legyen tanácsadód is, tudd, hova fektesd a pénzedet, ha van.)

Térjek vissza a magyarokhoz. Volt egy család két gyerekkel, Hugi és Bátyus, félbarna magyarok voltak. Vándornép, persze elköltöztek Californiába. Ahogy odaértek, földrengés sok halottal. Visszajöttek rögtön, a pasinak egy román kamionsofőr segítségével szereztem egy sofőri állást. Péterfáinak hívták

a félbarnát, azóta sem láttam. A román pasi és az én fiam korábban egy osztályba jártak, és mindketten játszottak az iskola amerikai futballcsapatában.

A másik magyar Ny. Zoli. Én magas ember vagyok, de Zoli még nagyobb volt. A leglustább ember a világon, akivel találkoztam. Itt is próbált taxizni, de beszart, majdnem elvágták a torkát Harrisburgban. Itt minden másképp van, aprópénzt sem keresett. A felesége szegény két gyerek mellett két állásban halálra dolgozta magát. Felajánlották Zolinak, több pénzért álljon be egy garázsba autószerelőnek. Azt válaszolta, ő nem mocskolja össze a kezét. Egy időben hordta ki a reptérről a lemaradt bőröndöket aprópénzért, de azt mondta, kap bak-sist. Tudjátok mennyi az? 1-2 \$. Éppen akkor vettem meg az első kulipintyómat, szól a telefon. Felveszem, hát Zoli. Ő is leköltözött Floridába. Meséli, milyen vagány, valami üzletnek fogott neki, és azt kéri, adjak neki 10 000 \$-t kölcsön, mert visszaadja kamatostól. Csak egy kérdést tettem fel neki: te Zoli, ott lent Floridában nincsenek bankok? Oda kell menni Zoli, ott biztos van pénz. Aztán szólt Feri: a Zoli visszaköltözött Magyarországra. A többi magyar is szétszéledt, Amerika nagy, lehet menni benne, amerre látsz.

Harrisburg két utcájában folyik a szórakoztatás. Egyik koc-sma éri a másikat. Beáta, Stefan és mi elmentünk szórakozni. Kiválasztottuk, hol szólt a legjobb zene. Kicsit furcsa volt nekem a bár, aztán szól Beáta: te, ez egy *gay* bár, vagyis a melegek szórakoztak a nagyon jó zenére. 🤔 Nem volt semmi probléma, nehogy azt gondoljátok, amikor kijöttünk, láttam meg, szivárvány volt festve a homlokzatra.

A Susquehanna folyó közepén van egy sziget, a City Island, itt játszottam életemben először esti világításban focimecs-cset, kitűnő érzés. A magyarok Margitszigetnek hívták. Egy pénteki focitréning után elvittem a fiamat a Magyar Klubba, persze a többség amerikai volt, már alig lézengett egy pár magyar. Örvendett a gyerek, mert ott volt a harrisburgi sheriff és

kapott tőle egy sheriff jelvényt. Rá egy hétre lelőtték a pasit. Ez is Amerika.

A fiaim felnőttek, járták a *discokat*. Pénteken focizás és kártyázás után éjfél fele én is betértem a diszkóba, élveztem, jöttek a jó kicsi részeg csajok, és puszilgattak a fiaim mosolyai közepette. Én voltam a legfiatalabb diszkós. 😊 (Március 30.)

Egyenruhások

Harminckét éve élek itt, ez idő alatt kétszer állítottak meg a zsaruk gyorshajtasért. New Jerseybe mentem a haverem után, Csaba Németországból volt itt látogatóba a családjával, és lehoztam hozzánk Pennsylvaniába. Először a zsaru azt mondta, 75 mérfölddel mentem, a sebességkorlátozás 65-öt ír elő. Odaadtam az irataimat, és mikor visszahozta, azt mondta, csak 74 volt, és így nem jelentik a biztosító társaságnak, tehát nem kapok büntetőpontot, vagyis nem emelik fel a biztosítási díjamat. Nem pofáztam, jóindulatú volt a zsaru. 73 \$-ra büntetett meg, az semmi. Virginiában például előfordul 6000 \$-os bírság is. Pennsylvaniában ha 90 mérfölddel hajtasz és elkapnak, börtönbüntetést kapsz, és ügyvédet kell, hogy fogadj, jól megfejnek.

Másodszor itt kaptak el nemrég, ugyancsak gyorshajtasért. Kérdi a zsaru, hova sietek, csak azt ne mondjam, nagydolgomra, mert azt a választ már unja. Gondoltam, nincs mentség, megcsesz az okos. Visszakérdeztem: van-e valami nyugdíjas kedvezmény a büntetésre? Jót röhögött és elengedett. Jóindulatú emberkéek a zsaruk, ha nem tartasz rájuk egy pisztolyt.

Fiatal srác a szomszédom, ráadásul zsaru. Tegnap éppen ültettem a retket a kertben, ő meg vágta a traktorjával a fűvet. Megállítja a traktort, és odajön beszélgetni. Öreg szivar vagyok, talán tanácsra volt szüksége. Elhajkurásztam a két ugató kutyámat, ne zavarják a dumánkat. Jóban voltunk, a tavaly elromlott a fűnyírója, melóba kellett mennie, 12 órát dolgozik, utána egy napig szabad. Mire hazajött, én másnap lenyírtam a fűvet, nagyon megköszönte. Simán kezdődött a beszélgetés, hogy vagy stb. Mindig érdeklődni szoktam a tesója felől, aki 32 éves, három gyerek apja és rákos beteg. Kezd javulni, válaszolja. A barátnőjével van baj viszont, őt is ismerem, együtt élnek. Kérdem, ugyan mi a probléma, nem akar

kefélni? Röhög egyet, és azt mondja, nem az a baj, hanem nem akar semmit csinálni. Főzni főz, de nem takarít, nem mossa el az edényeket. A traktort is azért vásárolta, azt ígérte, akkor majd kaszál, de most nem akarja azt sem. Kérdelem tőle: láttad az én feleségemet füvet vágni? Persze hogy nem. Adtam neki egy pár ötletet, lehet, használ, lehet nem. Figyi, mondom neki, amikor mosogatsz, hívd oda törölgetni, amikor porszívózol, mutasd meg neki is, hogyan kell. Mikor meg elmész dolgozni, hagyjál neki egy listát a kötelező feladatokkal. Tetszett neki az ötlet. A szülei elég messze laknak, elfogadott mostohaapjának.

Összehasonlítva azzal, hányszor állítottak meg otthon a zsaruk, ég és föld a különbség. Megnézték a nevem, és már büntettek is. Magyarországon egyszer kaptak el gyorsajtásért. Kérde a zsaru, tudok magyarul, mondom igen. „Ha lát ilyen ruhában egy embert, mint én, hajtsd lassabban” – és elengedett. Még a komcsi rendszerben történt, tudta, úgysem tudom kifizetni a bírságot, egy forintom se volt még. Budapesten a Lehel piacon árultam a bugyigókat és a konyakot a többi csóróval '74-ben. Később vettem észre, két zsaru már vagy öt lépésre volt tőlem, bedobáltam a szatyromba a dolgokat és futás, Kocsis! Hallottam, kiabálják: Jöjjön ide! – de én át a Váci úton, keresztül az autók dudálása közepette. Jól fogott, hogy jól szaladtam. (2018. május 12.)

Nyelvi viszontagságok a keleti határokon

Emlékeztek, milyen szorongva értünk a román határra, ha mentünk vagy jöttünk a komcsi idő alatt? Izgultunk, nehogy a vámos megtalálja, amit eldugtunk valahova.

Már amerikai állampolgárként mentem vissza Ausztriába, béreltem autót. Kifele jövet kurva hosszú sor a román vám-nál. Meguntam a várakozást, előre húztam, jött utánam egy francia rendszámú autó, kiszáll egy nő, és elkezd kiabálni románul: hogy mertem előre húzni, ő messzebbre megy, mint én. Az osztrák rendszámából ítélt. Hallgattam. Odajön a román vámos, ekkor tört ki a nagy balhé. Láttam a bestia, beszélek románul. Az útlevelem a román vámosnál volt. Mondom a nőnek, nem hiszem, hogy nálam messzebb menne. Erre a román vámos ledobja az útlevelem a földre. Ránéztem és rászóltam, vegye fel, mire elvigyorodott. Ráordítottam: Vegye fel! Már a magyar vámosok is felfigyeltek. Felvette, lefagyott a mosoly a pofájáról.

Még Kolozsvárról a feleségemmel Magyar- és Kelet-Németországba, Csehszlovákiába kirándultunk. Vonattal közlekedtünk, még nem volt kocsim, azt hiszem, '78-at írtunk. Budapestről utaztunk, a fülkében még volt velünk egy fiatal magyar srác. Pozsonyban dolgozott építkezésen egy magyar cégnél. Belép a kupéba a szlovák vámos, elveszi az útleveleket. Kérdi a magyar srácot, hova megy, persze magyarul. Válaszol a srác: Pozsonyba. Ilyen város nincs Csehszlovákiában, mondja a vámos. Röhög a srác, szart a vámosra, az pedig mérgében még a fényképezőgépét is szétszedte a srácnak. Minket meg se kérdezett, már ott voltunk Pozsonyban. Ez volt a román útlevel előnye ott. Bemegyünk Évával Pozsonyba, ha jól emlékszem, CSEDOK-nak hívták az utazási irodát. Gondoltam, na, Kocsis, itt ne beszélj magyarul. Németül szóltam, de senki egy kukkot nem tudott németül a 20 nő közül. Szállást kerestem.

Végül odanyújtom az útleveleket, mert pénzt is váltottam. Megnézi a csaj, és azt kérdi: Nem tud véletlenül magyarul? Dehogynem! Nagy röhögés, az egész iroda kacagott, fél órán át minden nyelvet kipróbáltak, kivéve a magyart. Végül kaptunk szállást a Bratislava Hotelben.

Pozsony után Prágában tekeregtünk egyet, és irány Kelet-Németország. Átmegy a vonat a határon, bejön két német vámos, útlevélvizsgálat. Teli volt a kupé. Mindenkit kiküld a kupéból, csak minket tart bent. Szétszedi az egyetlen bőröndünket, megtapogatja, nem dupla-e a feneke, a térképet kirázza. Kérdelem tőlük, ugyan mit keresnek. Mérges voltam, szégyelltem magam a többi utas előtt. Dünnyögnek valamit, én közben szidtam az anyjukat magyarul. Végre kimennek, bejön a többi utas, még mindig kurva mérges voltam, kimentem a kupéból, leengedtem az ablakot. Indult a vonat, látom a két faszi ott áll éppen, felszívtam egy jót, és köptem. Pont az egyik kezére, elkezdte rázni, a flegma meg csavarodott tovább. Kacagtam egyet, azt a nézést soha nem fogom elfelejteni a két szarházi arcán. Disznó voltam, de néha jólesik annak lenni.

Berlinben egy vénasszonynál laktunk, üveghaltól mindenféle vázákig, amit Tordán az üvegyárban gyártottak, minden megtalálható volt a lakásában, úgy látszik, szálltak meg kolozsváriak nála. Az összeköttetéseim itt is dolgoztak. Felhívtam egy megadott telefonszámot, találkoznom kellett egy pasival, aki pénzt váltott nekem. Az öreg néni szidta a *Stazit** (ez a kelet-német *Szeke* neve), állandóan ismételte, vigyázzunk, mert nagyon veszélyesek. Mondtam neki, mi nem kémkedni jöttünk, hanem szórakozni. Ahány német városban jártam, többször voltam Németben, este 6 után az utcák kiürültek.

* A kommunista kelet-német állam hírhedt belbiztonsági szolgálata, politikai rendőrsége. Nyilván azért is felelős volt, hogy egy szimpla turistaút valóságos titkos küldetés formáját öltötte, a turistavízummal ugyanis alig járt valami kevés, megszabott összegű költőpénz, a többi csempészett áruk fekete kereskedelmével lehetett csak pótolni. Tölem még a bizományi áruház sem volt hajlandó átvenni az üvegneműt, ahhoz is német személyi kellett volna. (K. A.)

Szóval telefonáltam, találkoztunk egy hotel bárjában, a pasi-nál egy sárga aktatáska volt az ismertető jel. Egyedül mentem, gondoltam, ha kell futni, egyedül könnyebb. Jelszó: megkérdezem, mit iszik. Elég hülye jelszó volt, mert sört ivott, a sárga táska a bárszék lábának volt nekitámasztva. Szerencsére kevesen lézengtek arrafele. Leültem két székkal arrébb, mint a kémfilmekben, és rendeltem egy sört. Láttam, a pasi cigizik. Előhalásztam én is egy cigit, gondoltam, kérek egy tüzet tőle. Remegett a keze, mikor átnyújtotta a gyújtót. Tudtam, nem kell, hogy féljek, mert ő jobban fél. Bedobtam a jelszót, de hozzátettem: iszik-e még egy sört? Ja, de még valami erőset is. Mondom neki, van egy fél liter finom román konyakom, azt is megihatjuk valahol máshol. OK, menjek előre, kint várjam meg, ott egy buszmegálló, a buszon menjek utána, s adott egy buszjegyet. Ritkán láttam ennyire félni embereket, kicsit átragadt rám, bár soha nem voltam félős. A buszon is alig lézengtek, és csak mi ketten szálltunk fel. Úgy látszik, a pia bátorságot adott neki, mert amikor leszálltunk, már együtt mentünk fel a lakására. A felesége már várt, meg volt terítve az asztal. Doki volt a muki, úriember. Beszélgettünk. Aki hozzá küldött, az is német volt, de kolozsvári. Valami konferencián haverkodtak össze. Már szégyelltem, de szóba hoztam, miért is találkoztunk. Kérdezte, mennyi pénz kell? 2000 márka! Ideadta a pénzt, és azt mondta, elintézi a közös ismerősünkkel a többi. Gazdag voltam, a lejem is megmaradt egyelőre. Berlinből Lipcsébe utaztunk, tőle kaptam egy címet, ahol megszálltunk. Késő este, sötétben érkezünk a megadott címre. Öt gyereke volt a családnak. Adtak kulcsot, mondták reggel ők dolgozni mennek, mi csináljunk, amit akarunk. Úgy 6 óra fele hallottam, mindenki felkel, a konyhában zajonganak, utána csend. Egyszer csak hallom, szól egy duda az ablak alatt, ahol aludtunk. Felugrok, kinézek, hát egy nagy folyó van az ablak alatt és úszik egy hajó. Este érkezünk, nem látszott semmi. Lipcse érdekes város, nem lehet eltévedni, ha követed a nyírfákat,

amiket körbeültettek a városban, onnan tudod, hol vagy. Az akkori jó nagy focistadiont a romokból építették, ami az amerikai bombázás után maradt. Mint tudjuk, Lipcsét és Drezdát az amcsik négy nap alatt szétbombázták, láttam a templomromot, amit emlékeztetőként meghagytak. Egyedül Drezdában a négy nap alatt 45 000 halott volt. A drezdai múzeumok lenyűgözőek voltak, főleg a Zwinger és az Albertinum.

Csoportos kiránduláson is jártam az NDK-ban a frigusokkal, Popica rendezte, akkor még élt a felesége. Fiatalon halt meg, egy anyajegyet leégettek a lábáról, s a seb elrákosodott. Nem ugrik be az ügyvéd neve a Friguból. Ő is velünk volt, és egy páran elkísértük Weimar mellé, ahol egy koncentrációs táborban a II. Világháború alatt lehúzott egy évet. Megrázó volt, lépésről lépésre mesélte a borzalmakat. Idősebb ember, magyar zsidó volt, karonfogva támogattuk kifele.

Apropó, útlevél. Mikor Amerikába visszatérsz, először át-mész az útlevélellenőrzésen, utána ha kiszúrnak, átvizsgálják a bőröndjeidet. Olyan szemük van a vámosoknak, megáll az ész. Láttam: rámutat egy öregasszony bőröndjére, nyissa ki. Ruszki vénasszony, a bőröndben alma, szalámi. Már dobták is a szemétkébe. Élelmet tilos behozni, és igazuk van, ez egy más földrész. Magot, élő növényt szintén tilos. Én soha nem szoktam ilyesmit behozni. A múltkor félrevon egy indiai vámos nő (itt minden nemzetiség megvan, ezt már említettem). Kérdi, hol jártam. Sorolom neki. És nem hoztam valami jó magyar kolbászt? Rákérdeztem, miért, szereti a magyar kolbászt? Mert én jártam indiai vendéglőben, minden hús piros volt, és utáltam, többet nem is megyek. Megsértődött, de nem nyitotta ki a bőröndömet. Tényleg az indiai vendéglőben még a csirkehús is piros, ha lerágod a csontról a húst, a csont is piros. A nemzetiségi konyhák közül sorrendben ezek a kedvenceim: görög, mexikói és kínai. Voltam japán vendéglőben is, a *száke* nemzeti italuk, rizspálinka, melegen szolgálják fel, az ételt meg előttem sütik meg úgy, hogy körbeülsz egy nagy lapos sütőlapot.

Szemben velem egy két gyerekes család lakik, a pasi helikopter pilóta a tengerészeknél. Az unokám David, ha itt van, az ő fiaival szokott játszani. A múltkor beszélgetek a pilótával, mondja, a fiai járnak focizni, és milyen jó az edzőjük. Koreai az edző, nagyon jó. Mondom neki tréfásan, ja, híresek a koreai focisták. Pár éve a leányunokámat vittem focizni. Volt egy öreg, ugyancsak az unokáját hozta edzésre. Leálltam beszélgetni vele. Ruszkai volt, lehetett vagy 75 éves. Mondom neki, én magyar vagyok. Mondja az öreg, látta focizni Puskást New Jerseyben, már 40 felett volt Puskás, de amit az tudott a labdával művelni, olyant ő még nem látott. Úgy látszik, Puskás Ferenc feltett a térképre minket, magyarokat. (2018. május 2.)

Lorelei – a kamaszkor utolérhetetlen bája

A fiam válása után kihozattott egy csajt Magyarból, a neten ismerkedtek meg. Átjöttek hozzánk, illedelmesen fogadtuk. Én szeretem a vagány csajokat, pláne akinek van bátorsága egyedül ismeretlenhez kijönni Amerikába. Le a csáköval, ahogy Kolozsváron mondtuk. Na, mondom neki, mesélj. És mesélt. Nagyon vallásosnak adta ki magát, valami gyülekezetnek a tagja, és vándorolnak erre-arra. Kimentem a mosdóba, és a tükörben megkérdeztem magamtól: tényleg ilyen hülyének nézek ki, hogy be lehet ezt nekem adni? Én szemtelen szoktam lenni, de türtőztettem magam a fiam miatt. Az járt az eszemben, mondassam el vele a Miatyánkot, de nem szóltam. Három hétig hancúroztak a fiammal. Egy kukkot sem tudott angolul, de azt hajtogatta megtanul hamarosan. És segítettem neki, jószívű vagyok, mindenkit megajándékozok, aki meglátogat. Vettem neki egy angol Bibliát. ☺

Emlékszem a kolozsvári múltból Veress Pistivel volt találkám vakációban a Széchenyi-téren (ma Mihai Viteazul), mentünk fel a Fellegvárra focizni. Crisan Öcsi és bandája hívott meg már többször az Ugrótorony alá. 17 éves voltam, tekergettem ügyis eleget. Másszuk a lépcsőket a Horea (volt Ferencz József, volt Regele Ferdinand, volt Horthy Miklós) út felől, a félkörű kilátóról nézelődik egy hölgy a leányával. Én mentem volna tovább, de Pisti szerint korán volt még, nézzük meg ezt a jó kis csajt. Megállunk mellettük, magyarul beszélnek. Pisti szokásához híven szóba elegyedek velük. Jön a bemutatkozás. A csaj rámismert: Én is atlétizálok, a tavaly láttalak Brassó Pojánán a versenyen. Nagyváradiak voltak, látogatóban a kolozsvári nagybácsinál. Nagyon kedves volt az anyuka is, csevegtünk vagy 10 percet. Felajánlottam, megmutatom nekik a várost. A csaj inkább velem foglalkozott. Vidám, rövid hajú, elől a szeméig ért a sűrű fekete frufru. Kacarászott állandóan,

és a kezeit mind a gyomrának szorította. Másnap elmentem a megadott címre a Dónáth úton. Mosolyogva fogadtak, anyuka pongyolában, a csaj már útra készen egy világossárga fehér pettyes nyári ruhában. Mondja az anyuka: Ti, gyerekek csak menjetek, én főzök, majd ebédelünk, ha visszajösztek.

Kérdem a csajtól, na, merre menjünk, azt hiszem, csak egy pár lejem volt, reméltem, nem túl igényes, cukrászdázást bájosan tudtam volna fizetni. De eszébe sem jutott, menjünk a Szamos partra, imádja a vizet, Váradon is állandóan a strandon időzik. De be volt borulva, esett is, s bár kisütött a nap, várható volt az új zuhé. Azt válaszolta, ő szeret esőben sétálni, menjünk a Szamos partra. OK, elhagyjuk a gátat – még nem épült meg a Dónáth (Grigorescu) negyed, a Babes kert fele sáros volt a máskor poros út. Közben viháncolunk a vakációs élményeinken. Megfogtam a kezét, hagyta, megszorította a kezem néha. Át akartam karolni, de azt már nem engedte. Egyszer csak mondja a csaj: Gyere, fürdjünk egyet. Zavaros volt a víz, ráadásul rossz úszó voltam. Mondom neki: Dehogy fürdök, mindjárt esik az eső. Még a madár sem járt arra, egy paraszt legeltette a túloldalon a tehenét, de vagy 200 m-re a Szamostól.

Fogja magát a csaj, ledobja a ruháját és bugyiban be a vízbe. Álltam ott mint a hülyegyerek, és megfogadtam, megtanulok úszni, de nem most mindjárt. Kacarászott a csaj, és csalogatt a vízbe. Közben elindult nagy cseppekben az eső. Kibálja a csaj, forduljak el, mert jön ki. Elfordultam, pedig nagyon szép cicijei voltak. Felöltözik, csorog az esővíz az arcán, a homlokán a hajszálak összeragadtak – nagyon jött, hogy megcsókoljam. Már zuhogott az eső. Rohanunk visszafele, a 11-es busz megállója elég messze volt. Mire odaértünk, újra kisütött a nap, és kellemes szellő is fújdogált. Egyszer csak megszólal a csaj: Te, baj van, ottfelejtettem a bugyimat. Kénytelenek voltunk visszamenni a bugyiért... (2019. febr. 17.)

2013-ban úgy döntöttek, a negyvenedik házassági évfordulójukat a híres-hírhedt Las Vegasban, a csodavárosban, a szerencsejátékok és az élvezethajhászat székvárosában ünneplik meg. Jeleztem neki, benevezek a beszámolóra, nehogy megfélekezze rólam. Részletes levelet ígért.

Három nap Las Vegasban

Szia, mesélek. Éjjel 2-kor indultunk el, Baltimoreból szállt fel a gépünk, kicsit korán értünk a reptérre, gondoltam, megregelizünk. Valami pánkót vettem és kávét, az meg túl forró volt, és megégette a felső ajkamat, ideges lettem tőle. A gép 5 óra 15 perckor indult, beszállunk, mindenki álmos, csendes, kivéve hat embert, akik tőlünk vagy 4–5 sorral hátrább ültek. Mellettem az ablaknál Éva, jobbra egy néger csaj. Mindenki hallgat, de azok hátul hangoskodnak, odafigyelek és mit ad Isten, románok voltak. Erre a néger csaj kérdi tőlem, kik lehetnek ezek az emberek, mindenki szundikálni szeretne. Mondom neki: figyi – és elordítottam magam: „*Liniște, domnilor!*” Csend lett. Itt zárójelben megjegyzem, egyszer még találkoztam románokkal a washingtoni állatkertben, ott is voltak vagy 20-an. Az unokám az ölemben, akkor kb. két éves lehetett, és éppen a vízilovat nézegettük. V alakú volt a medence, de csak a V csúcsán lehetett benézni, mert a többi része el volt kerítve. Elég sokan voltak vasárnap, és hallom, az egyik román azt mondja: *Nu văd nimic de pula ăsta mare*. Erre odafordulok Évához és mondom neki: *Hai să mergem, că pulica ăsta nu vede.*”

* Csendet, uraim!

** Nem látok ettől a nagy f...sztól. Gyere, álljunk tovább, mert ez a f...szika nem lát.

Na, megérkezünk Charlotte-ba, itt váltottunk repülőt Vegasba. A románok máshova utazhattak, mert nem voltak a vegasi gépen. Kb. úgy 11-kor indult a gép, 5 és fél órát tartott az út a célig. Hát kb. 5 órán keresztül csak mezőket láttunk, olyan lapos minden. De ennek köszönhetően van annyi kaja Amerikában, mert van mit megművelni, meg azért oly sok tornádó is, mert azon a részen minden lapos, mint a Hortobágyon. Aztán elértünk Colorado fölé, gyönyörű és óriási hegyek felett repültünk, tényleg lenyűgöző volt. Utolsó 20 percen meg a Grand Canyon felett szálltunk, ami valami csodás élmény, mert láttuk a Hoover gátat is.

Egy pár dolog előzetesként Las Vegasról. Sivatagban fekszik, de ne úgy képzeld el, mint a Szaharát, mert nem homok borítja, hanem mindenhol sárga a föld, és dimbes-dombos a terep, de se fű, se fa sehol, csupasz minden. Nevada államban található. Egyedül itt törvényes a prostitúció, kivéve magában Las Vegasban. De mire való a törvény? Arra hogy áthágják, vagy nem?

Szóval megérkezünk Vegasba. Ahogy beérsz a reptér fogadótermébe, már az teli van félkarú banditákkal, játékautomatákkal, egyből veszítheted a pénzedet. Sorban állunk taxiért. Sokan voltak nagyon, de meg van szervezve okosan, úgy mész, mint egy folyosón, terelőlánc között, tehát senki nem furakodik, a végén egy hapi kinyitja a taxiajtót, beteszi a poggyászkod a csomagtartóba, és tűnés. A taxisofőr első kérdése: hova vigen? A második meg az: jártunk-e már Vegasban? Mondom, nem. Erre jól körbevitt a kurva néger, 25 \$-t fizettem. Onnan tudom, hogy körbevitt, mert visszajövet csak 11 \$-ba került ugyanaz a távolság.

Bemegyünk a szállodába, persze mindjárt ott van a Casino is. Sorba állunk a szobáért, már éppen mi következzünk, amikor hátba vág valaki. Fordulok meg, hát két régi ismerős Coloradóból. Velük voltunk az osztrák lágerben, emlékszel, nekik is eljártam, hogy a gyerekeik kijöhessenek Ausztriába. Nagy

meglepetés volt, ők szerezték nekünk. Amikor utoljára beszéltem velük telefonon (tartjuk a kapcsolatot, részt vettek a kisebbik fiam esküvőjén is) mondtam neki, november 11-én lesz a házassági évfordulónk, és megyünk Vegasba. Tudták, melyik hotelben szállunk meg (Excalibur volt a neve), és eljöttek. Úgy látszik, elég jó haver voltam mindig.

Na, nagy öröm, arra az estére ők vettek négyünknek egy előadásra jegyet. Az élet Vegasban kb. úgy este 10 órakor kezdődik. Nagyon sok szórakoztató előadás van. Mi Cris Angelt néztük meg, a kiváló bűvészt. Megáll az ész, miket csinált a pasi. De kicsit előre ugrottam az időben. Vegas egy főutcából áll, ahol minden Casino sorakozik, általában négy sávós út mindkét irányban, úgy hívják *Strip*. *South Strip* és *North Strip*, kurvára hosszú.

Elmegyünk az előadásra, persze három órával hamarabb indultunk el. A lányok már játszanak a kaszinóban, én meg Csabi a bárhoz lépünk egy piára. Megjegyzem, a félkarú rabló még a bárpultba is be van építve, és ha játszol rajta, ingyen ihatsz. A Csabának ki kellett mennie a WC-re, én meg kortyolgom a piát. Egyszer csak megszólal egy csaj mellettem: *Hi, I'm Emy*. Mondom *Hi, Emy*. Kérdezi: *Do you wanna have a good time?* Mondom neki: *I'm having a good time.* Közben kapcsoltam, ez egy prosti lehet. Életkorára nézve simán a lányom lehetett volna. Következőt már én kérdeztem, éspedig hogy „menynyi?” 300 \$! Mondom neki, csak egy gondom van, a viagrát a hotelban felejtettem. Azt feleli, semmi probléma, jön velem. Közben Csaba (székely gyerek, aki sokkal fiatalabb, mint én, alig 50 éves) is visszaért, és látom, vigyorog. Kérdem a csajtól, van-e barátnője? Van, de akkor duplába kerül. Kérdem tőle: tudja-e, miért kell a barátnő? Mondja, nem. Hát azért, amíg mi ketten el vagyunk foglalva, addig szórakoztassa a feleségemet,

* Szia, én Emy vagyok. Szia, Emy? Akarsz-e egyet szórakozni? Én már szórakozom.

aki éppen most érkezik. Hirtelen rájött a csaj, hogy ugratom, felkapta a táskáját a pultról, és elhajtott. Jót röhögtünk.

Na, az előadás után séta, elértünk a Bellagios Casinohoz. Itt minden 15 percben rockzenére beindul a tóban a szökőkút. El sem tudja az ember képzelni, fellövi a vizet 100 m magasra is, és ahogy a zene ritmusa változik, úgy változik a szökőkút. Viaduktok veszik körül a tavat, szemben a Casino, és a viaduktok alatt különféle színek cserélődnek. Nyáron borzasztó a hőség itt, de a november elég hűvös. Megvártuk, újra induljon be a szökőkút, mert csodás volt. Persze minden csodás Vegasban, van piramis, van Velence és gondolák, lehet csónakázni, van New York (Szabadságszobor, Brooklyn Bridge stb.), van Párizs, szóval minden, ami híres. A fények, reklámok lélegzetelállítóak. Egyik épület jobbra dül, a másik balra, és legalább 50–60 emeletesek, persze kivilágítva ízlésesen. Az utcán mindenki részeg, majdnem félméteres poharakból mindenféle színű italokat isznak, azt cipel mindenki a kezében. Az egyik kaszinóban kb. úgy 2–3 emelet magasságból gyöngyök csüngenek le, s azon gondolkodtam, hogyan nem szakad le a saját súlyától. Elfelejtettem megemlíteni, hogy a Bellagio Casinóban van egy óriási terem, abban élő virágokból kirakva ábrák (persze a szezontól függően), még olyan is, hogy azt hiszed, festmény, pedig virágokból áll. És ez mind az első napon történt. Persze egész éjjel kaszinóztunk utána, én *black jacket* játszottam (21-es magyarul), és nem nyertem. A kaszinóban az nyer, akié a kaszinó.

Persze másnap délig aludtunk, Csabiék estére egy vendéglőben asztalt foglaltak, a neve Steakhouse, ahol vacsizni fogunk. Állítólag ott a legjobb a steak (marhasült) egész Amerikában. Meg volt beszélve, hogy értünk jönnek. Várunk, hívom telefonon, mondja, mindjárt érkezik. Késett vagy fél órát, de mindegy, elindultunk. A resti is bent van persze a kaszinóban, mégpedig a New York nevűben.

Hát ekkor jött a másik meglepetés, Csabiék felhívták Arizonában egy közös ismerősünket, akikkel együtt voltunk

a lágerben, ők is ott várnak a resti előtt. Jólesett, hogy 27 év után újra találkoztam velük, ők 8 órát vezettek Arizonából, csak hogy találkozhassunk. Kiss Laci és a felesége, Anikó. Ők magyarországiak, de nagyon rendes emberek. Ezt azért hangsúlyozom, mert nagyon sok gané magyarországi magyarral találkoztam itt kint.

Na, nagy öröm, a steak kiváló volt, akkora darab húst adtak, nem tudtam megenni, kb. olyan 5 cm vastag, és lelógott a tányérról. Az ára is borsos volt, 48 \$ egy steak plusz a garníring, amit külön tányérban szolgáltak fel, és a pia. Mind-egy, ez Vegas, itt semmi sem olcsó. Az éjjel azzal telt el, hogy kaszinóztunk, és utána reggelig mindenki mesélt a kölykeiről, kifogyhatatlan téma, és én persze, az öregember, az unokáimmal is dicsekedtem.

Harmadik napra csak Csabiék és mi maradtunk. Délelőtt nem sokat csináltunk, délután a vénlányok kaszinóztak, mi elmentünk Csabival városnézésre, meg egyik kaszinóból ki, a másikba be, szépen piáltunk is. Csaba mind a nőket nézte, van itt elég csinibaba, olyan öreg faszikkal jártak, hogy én fiatalnak tűntem mellettük.

Pár dolog, amit eddig elfelejtettem: minden utcasarkon áll vagy 8–10 mexikói, és kártyákat osztogat. Meztelen nők vannak a kártyán, és telefonszám, ha akarsz valamit, hívd fel. Nehogy azt hidd, a nőkre nem gondoltak a Casinókban. Miután beléptél vagy 4–5 izmos csávón akad meg a szemed, félig meztelenül, fényesre kikent hajjal és bronzbőrű felsőtesttel muto-gatják magukat, lehet fényképezkedni velük, meg azt hiszem, más szolgáltatásokat is lehet kérni tőlük. Magyarul (vagy olaszul, de angolul is) gigollóknak hívják őket. Még valami: a kaszinók háta mögött felfüggesztett vonat fut, mert a levegőben közlekedik, hidakon. De nem minden játékbarlang van így összekötve, csak ha szemben állsz a várossal délről nézve, a baloldalon állók. Mi persze gyalog jártunk. Ha közbejön egy bekötő út, akkor felmászol a lépcsőn, esetleg mozgólépcsőn

vagy lifttel jutsz fel a hídra, és a másik felén ugyanúgy mész lefele. Na, ebből sok van ám, tehát sokat mászkáltunk, és mint mondtam, sokat is gargalizáltunk. Nem tudom, milyen hosszú a Strip, de több kilométer lehet. Betértünk egy olyan kaszinóba is, ahol két tonna, kétféle csokoládé csorog le 24 óra alatt a földszintre. Sok az üzlet is, betértünk egy párba, s ügyeltünk, nehogy valamit leverjünk, mert pl. egy 10 centis üvegváza 60 000 \$-ba kerül. Szóval ez Las Vegas.

Már elmúlhatott éjfél, amikor visszaindultunk. Mondom Csabának, én már nem gyalogolok többet, fogadunk egy taxit, egy húszasért hazavisz (vagyis az Excalibur Casino Hotelba).

Minden casino háta mögött van taxiállomás, átvágunk és állunk sorba. Ugyanúgy megy, lánckorlát terel, egy pasi hívja a taxit, kinyitja az ajtót, tartja a markát a baksisért. Egy nő áll utánunk a sorban, olyan kurvának nézett ki. Kérdi, nem osztjuk meg vele a taxit. Én mondom, OK, erre még egy pasas csatlakozott hozzánk az üresen maradt helyre. Ahogy beszélünk, a hapsi mindjárt azt kérdi a nőtől: *How about a blow job?* Persze hülyéskedett (itteni slengben leszopást jelent), nem gondolhatta komolyan. A nő nem nézett ki rosszul különben. Én előre ültem a sofőr mellé. Egy nagydarab néger volt, egyet röhögött. (Nem tudom, hallottál-e nagydarab négert röhögni, de elképzelheted, milyen.) A hapsi ült a sofőr háta mögött, a csaj mellette, Csaba a szélén. Hát a nő tényleg nekifogott a munkához a hapsin, az meg hagyta. A néger csak röhög, én hátra sem mertem fordulni. Pokoli helyzet. Kb. 10 perc után a csaj elkészült, én hátrafordulok, látom, a parókája félre van fordulva a fején. A csaj férfi volt! Nagy kajánul odavágta alkalmi kliensének: Na, most te is leszophatsz. Még volt pár km a hotelig, a néger mulatott, mi vegyes érzésekkel figyeltük. A potyautas produkálta a meglepetést, egyszer csak sírva fakadt. Ha hiszed, ha nem, sírt, mint egy gyerek. Másra számított. Persze, ő nem kellett, hogy megtegye, de az érzés, a viszolygás vagy mi, úgy látszik letaglózta. Miután kiszálltunk a taxiból,

akkor is sírt, a végén mi vigasztaltuk. Hiszen nem tudta, hogy férfi... Az érveink nem tudom mennyire voltak megnyugtatóak, de a lelkünkre kötötte, nehogy elmondjuk valakinek, ott lakott ugyanis a szállodánkban. Kurvára kivolt.

Ez is Vegas. A közkeletű mondás szerint: ami Vegasban történik, az Vegasban marad. Gyorsan el is tűnt, mi még kaszinóztunk egy kicsit. Csabáék másnap reggel repültek vissza Coloradóba. Nekünk a gépünk csak este 11-kor indult Charlotte fele. Át kellett adjuk a szobát, a csomagokat elhelyeztem a megőrzőben, és csak úgy 9 fele vettük ki és mentünk a reptérre.

Az út visszafele unalmas volt, nem láttunk a felhők miatt semmit, kimerültnek éreztem magam. A másik út Baltimore-ig csak egy és fél óra, az is megvolt, de nekem még haza kellett vezetnem, az meg nagyon fárasztó volt, mert ha aludtam két-három órát a négy nap alatt, az sok. Arra eszméltem párszor, elszunnyadtam vezetés közben, de mindig felriadtam szerencséire. Na, mindegy, hazaértünk rendesen. Csabát azóta többször is felhívtam, kérdeztem, megyünk-e taxizni Vegasba. Itt a vége, fuss el véle. Üdv Imre. (2013. febr. 24-25-26)

Felrobbanhat a vese

Azt mondják, az amerikai a legjobb orvosi ellátás a világon – nem vagyok benne olyan biztos. Három hete kurva fájdalmakkal elmegyek az orvoshoz. Azt mondta, a beleimmel van baj és adott egy rakás antibiotikumot. Két nap múlva visszamentem, az én dokim nem volt bent, egy gyönyörű ukrán doki csaj fogadott. Először ő is a beleimre gyanakodott, és elküldött röntgenre is. Két napra rá megállapították, hogy vesekövem van. Már volt egyszer vagy 15 éve, az is nagyon fáj. Hazajövök, fél órára rá telefonál az ukrán doki csaj, menjek be rögtön a sürgősségire, mert „felrobbanhat” a vesém. Bevitt a fiam. Mire végre az orvoshoz kerültem, legalább 5 másik személy vizsgált, mérte meg a vérnyomásom stb. Egy személy nyugodtan elvégezhetette volna ugyanezt 5 perc alatt, de így beletelt három órába. Csináltak *cat scan-et* (CT scan, kompjüterizált tomográf vizsgálat, átvilágítás) és megállapították 3,5 mm-es a kő. Öt óra múlva kijelentette a doki, mehetek haza, mert 5 mm alatt van a kő, s új pirulákat írt fel. Otthon két napon át fájdalmakkal gyötörődöm, felhívom az Olgát, aki nagyon szolgálatkész és behív újra. Egy amerikai orvos összehívatolta volna az urológiákat, és odaküld. Megvizsgál, és azt mondja: várjunk még egy hetet. Otthon egész hétvégen fetrengtem a fájdalomtól. Hétfőn este – nem kívánom senkinek a látványt vizeléskor – az egész WC-kagyló tiszta vér lett. Hívom most már az urológiát, azt mondja a doki, ki fog tisztulni a vizeletem, menjek be pénteken. Másnap alvadt vér jött ki belőlem. Kedden megint telefonálok. Röntgeneztessen újra meg magam, és vigyem fel a felvételt. Nem ő fogadott, hanem az asszisztensnője. Jöjjenek jövő hét keddjén *cat scanre*, mert a röntgen nem mutatta ki a követ. Már kurvára ideges voltam, mi a fenének küldött röntgenre, miért nem egyenesen *cat scanre*? Na, kedden megejtik. Addigra szerencsére kitisztult a vizeletem, a fájdalom elmúlt, azt hiszem, megszült a követ. Ez is Amerika. (febr. 15.)

Ma vissza kellett, hogy menjek az urológiára, de előtte megcsinálták a CT scant, írják cat scannek is. Bemegyek, jön ugyanaz az orvosnő, Nicolet (megnéztem a névjegyét). Kérdi, hogy vagyok. Jól, nem fáj sehol. Azt mondja, sajnos a kő bennem van, el kell, hogy távolítsák. De nem fáj sehol. Azt válaszolta, biztos elmozdult és a vizelet ki tudja kerülni, azért nem fáj. OK, akkor csinálják meg a műtétet, nincs sok választásom. Elmagyarázza, hogy fog lezajlani a műtét, felmennek a „Jancsikán” keresztül, megfogják a követ és kihúzzák, ha nem jön, lézerrel szétlövik. Mondom neki, legalább „kiütnek” – ez angolul jön ki jól – a műtét előtt. Azt mondta, nem fogok érezni semmit. Én már a 14-ei vizitkor is felfigyeltem a nő akcentusára, gondoltam francia. Kérdem, mikor lesz a műtét, azt megtudom kint. Van-e még kérdésem. Volt, mégpedig kettő. Megnézte-e a mai CT-t? Milyen CT-t? Mondom, amire a múltkor elküldött, mert a röntgen nem mutatta ki a követ. Na, várjak egy kicsit – és kiment. Közben jött a nővér, vett vért tőlem, kiküldött a WC-re vizeletmintát venni. A WC fele menet látom, a doki csaj egy idősebb dokival tanulmányozza a számítort. Visszamegyek, jön a dokinő azzal, nincs követem. Bocsánatot kért, nem nézte meg a CT-t, mielőtt bejött volna hozzám. A második kérdést is feltettem: hova való eredetileg. Neagu Nicoletanak hívták, de a névjegyére csak az volt kiírva: Nicolet MD. Ne értsétek félre, itt mindenféle orvos van kínaitól pakisztániig.

2004-ben elküldött a házi orvos az ideggyógyászatra, mert fájt a fejem, és azt hitte sztrókot kaptam. Ott egy Laza nevű orvosnőnek az volt az első kérdése, hogy magyar vagyok-e. Mondom, igen, erre a nő azt válaszolta, ő román. Mondom: én din Cluj. Erre azt mondja: Kolozsvár? – és mosolygott. Ő is kolozsvári volt. Nagyon rendes volt, felírt valami apró pirulákat, amiket azóta is szedek (a múltkor itthon felejtettem, amikor Kolozsvárra mentem, éppen az osztálytársakkal kirándultunk, elég szarul kezdtem érezni magam, de szerencsére egy falusi patikában ugyanazt aprópénzért megkaptam egy osztálytársam segítségével). Szóval sikerült elkerülni egy felesleges műtétet! (2018.)

Csekó, plusz kilences, ha már a kezembe adtad az osztályozást. Még esetleg egészítsd ki azzal, hogy a feleséged – nyugodjék csendesen – milyen orvosi szolgáltatásokban részesült, hogy jutott-e szegénynek elég, és hogy aki beteg, az hogy jár Amerikában. A te műtéteid sokba kerülhettek. Ha fájdalmas, hagyd a fenébe, de tudom, hogy amikor vízumot kér valaki, akkor nagyon megszűrik, és aki beteg, be sem engedik. Szóval a végzettség sokat számít, így halászták össze a legjobb koponyákat és a legjobb szakembereket az egész világból, de ráadásul még az egészség is döntő lehet. Üdvözl, Bandi (2018)

Rövid leszek, ha van munkád, van biztosításod is. De ez nem jelenti azt, hogy mindent fizet. Attól függ, milyen vállalatnál dolgozol, és az milyen biztosítást ad. Nekem szerencsém volt, mindig jó biztosításom volt és van. Emlékszel a tavaly egyedül voltam az 50 éves találkozón, a feleségem kórházba került, most is fizetem részletre a számlát erre.

Az operációim nem kerültek pénzbe, fizetett a biztosító. Üdv, Csekó (2018. nov.16.)

Szia. Kösz, de ennyire azért ne legyél rövid. Nyugodtan részletezhetted volna, miért volt a másik biztosítás sokkal gyengébb, vagy miért nem volt egyáltalán. Évának volt-e szakmája, tudta használni?

A női bevándorlás biztosan másképp zajlott, mint a te dadalmasabb példád, biztosan több akadállyal járt az anyai és feleségi szerepkör miatt, ezért nem bánnám, ha az enyedi menyed, a nagyobbik fiad első felesége, vagy más példák, esetleg a feleségedén vagy másén, ezt szemléltetnéd. Itt vannak sikeres és kevésbé sikeres példák, gondolom.

Munkahelyedről nagyon jó beszámolókat küldtél. Egyetlen kérdésem: sztrájk nálatok sose volt? Vagy sztrájkon kívüli követelés? Gondolom, ott tilos is lett volna, akkor ne részletezzük.

Szóval maradjunk az asszonyoknál... Remélem, nem esik terhedre a válasz, üdv. Bandi (2018. nov. 16.)

Mint írtam, Éva tortadíszító volt, ez egy keresett szakma itt. Napjában 50–60 tortát díszített esküvői emeletes tortáktól születésnapi, vagy akármilyen évfordulósakat. Ezt megártott az egészségének, több (6) műtétje volt a kezein és a karján. Az ajtót az tette be neki, hogy a nagyobbik fiam felesége itt hagyta a négy éves kisleányát, az unokámat, és visszaköltözött Magyarországra. Súlyos depresszióba esett. Én nem hittem a depresszióban, csak miután az orvos behívott, és elmagyarázta, nagyon veszélyes dolog. Nehogy azt hidd, hogy az emigrációs élet könnyű, néha gyilkos tud lenni. A munkaadó felajánl neked egy biztosítást, ha nagy a cég, jobbat tud ajánlani, mivel a biztosító több embert kevesebb pénzért biztosít. Míg Éva 2005-ig dolgozott, nagyon jó biztosítása volt. Mivel betegnyugdíjba ment, a biztosítást az államtól kapta, kevésbé előnyös. Én közepes vállalatoknál dolgoztam, úgyhogy a biztosítás is közepes volt. A biztosító a költségek kb. 80%-át állta, én a maradék 20%-át. A műtéteimet 100%-ban megtérítette, mert munkabalesetként könyvelték el a sérüléseimet. Ráadásul kaptam a teljes fizetést, amiből adót sem vontak le. A törvények államonként különböznek, de léteznek szövetségek is, melyek az egész Amerikára érvényesek. Egy egyszerű példa: Coloradóban szabadon szívhatod a marihuanát, Pennsylvániában börtönbe kerülsz érte. Washington DC-ben szívhatod akárhol, de ha átléped a határt, Virginiában vagy Marylandben, már nem.

Sztrájk csak ott szokott lenni, ahol van szindikátus. Nagyon kevés helyen van, itt nagyjából „megölték” a szakszervezetet. Ha egy vállalatnál sztrájkot hirdetnek, már ki is vonul a Nemzeti Gárda*. Jártam olyan cégnél, ahol sztrájkoltak. Igazoltatnak, kikérdeznak stb., nem részletezem, veszélyes rám nézve.

* Az Usa haderejének egyik kisebb komponense, kb. félmillió tagja van különféle haderőnemekből. (Wikipédia)

Akármilyen belső baj van, a Nemzeti Gárdát küldik ki, pl. ha a négerék lázadoznak. Kegyetlenül feltartóztatják őket. Nehogy azt hidd, másképp működik a hatalom, mint bárhol, aztán kiforgatják a hírekben. A demokráciát az ókori görögök találták fel, de az csak egy jelszó, könnyű mögéje bújni.

Jók a kérdéseid, szívesen válaszolok mindenre, számítsd be, ezek az én egyéni véleményeim. Remélem elég nyíltan és értelmesen magyarázom el a dolgokat. Üdv, Csekó.

Kifelejtettem valamit, amit a női bevándorlásról kérdeztél. A menyem Kolozsváron végezte a közgazdaságit, harmadik volt az évfolyamán, itt a Washington Universityn meg elsőként végzett. Okos nő, talán túl okos, a szövetségi államnak dolgozik, főnök, nagy pénzt keres (őszintén nem tudom mennyit), de hülye kéne legyek, ha nem látnám, hogyan élnek. Ráadásul Zoltán fiam is jól keres, ügyes, minden nap felhív, és ami jól is esik, kikéri a tanácsaimat. A legkisebb női családtag, Henrietta unokám, tizenegyedikes, most kapta meg az értesítőjét, a legjobb tanuló az iskolában!!!!!! Zoltánék örökbe fogadták, így van anyja is. Születésnapjára (okt. 15) neki ajándékoztam az Éva autóját. Ami érdekes, iskola után a vakációban ugyanabban a supermarketben, ahol Éva dolgozott, csak lent Marylandben, felvették kasszásnőnek. (2018. nov. 17.)

Magyarok a környéken

Mint az előző beszámolómban írtam nagyon sok '56-os magyar élt itt a környéken. Marták egymást, sajnos, ez jellemző a fajtánkra. Mindegyik okosabb a másiknál, ne is beszéljünk a politikáról. Két nagy párt van, a Republikánus és a Demokrata. Én republikánus vagyok, de nem vadrepublikánus. Miért vagyok Republikánus? Mert azt mondom, ha én kijöttem ide két gyermekkel, és el tudtam érni, amit elértem, akkor aki itt született, ne éljen segélyen, és a helyzet, valamint minden kiskapu ismeretében ne siránkozzon a sorsán.

Szemem láttára két magyar összeverekedett a politikán, az egyik vadrepublikánus, a másik vad demokrata volt. Bulin voltunk Feri, a hegesztő házánál. Ő mindenkinél jobban tudott mindent. Vad demokrata volt. Már mindenki piált rendesen, pláne Feri. Vita támadt köztünk, Czotter Tibi, az '56-os magyar is beszállt. Fogadás lett a vége. Azt állították, Sztálingrád és Leningrád ugyanaz a város. Elővettük a könyvet (abban az időben nem létezett még internet), és persze nekem lett igazam. Feri feldühödött, a fejemhez vágta, idézem „agyon kellett volna üssék apádat, hogy megtanított magyarul.” Mikor őszinte az ember? Ha részeg. Évával otthagytuk a bulit. Ferivel egy helyen dolgoztam. Mit ad Isten, pár év múlva a főnöke lettem, a hegesztő részleg is aláam tartozott. Láttam rajta, betojt, mire megnyugtattam: Ne izgulj, tudom, két gyereked van. (Éva sokszor ügylet rájuk). Soha nem voltam bosszúálló. Hogy befejezzem a mesét Feriről, tavalyelőtt kivágtam egy pár almafát a telekről, tudtam, ő fával is fűt, felhívtam, kell-e neki a tűzifa. Azt mondta, kell, de most már három hete megy a hasa. Mondom neki, te hülye, fordulj orvoshoz. Ez 2016. októberében volt. Mindig okos volt, a szülei magas életkort éltek meg, azt hitte, majd ő is. Itta a munkában a sok kólát, vagy tízet naponta. Egyszer szóltam neki, túl sok lesz. Dörmögött valamit, biztos

magában elküldött a pokolba. Végül az orvos megállapította, a cukra 400 felett van, s a gyomrában egy daganat. Szegény 2017. január 7-én meghótt.

Másik magyar Julius, magyarul Gyula. Még újfíú voltam Amerikában, se autóm, se semmi. Valaki kivitt a fociklubhoz kb. 45 km-re tőlünk. Fociztuk, utána kaja, pia, már este 11 fele járt. Szól nekem Julius: Te, nem akarsz eljönni velem Harrisburgbe, a magyar klubba? Mondom neki: OK, de haza is viszel, mert aki idehozott, az nem jön oda. Persze, volt a válasz. Várom. Hát kijön, bevágja magát az autóba és elhúzza a csíkot. Szerencsém volt, valaki más hazahozott. Julius elvette az iskola szépségkirálynőjét. Itt, mikor elvégzed az iskolát, megválasztják az osztály szépségkirálynőjét. Nagy okos volt Julius, azt hitte, az övé fél Amerika, olyan pökhendien beszélt mindenkivel. Vett egy kurva nagy házat, meghívott minket is a házavatóra. Elvitt Ottó. Zenekar, nagy buli, és kivel találkozom: kihozta Pécsről az öccsét Julius. Imrének hívták, tornatanár, drusza. Még csóró voltam, de gondoltam, adok neki 20 \$-t. Megköszönte nagyon, azzal, bezzeg a bátyja nem adott neki semmit, de a jelenlétében vett 100 \$-ért egy öngyújtót magának. Pár hónap eltelik, felhív Ottó, hogy Julius (egyszerű munkás volt az American Can-nél) bevitt a munkahelyére egy pisztolyt, le akarta lőni a főnökét, de pechjére a pasi szabadnapos volt. Erre főbe lőtte saját magát. Anyagilag bajba került, tovább nyújtózott, mint ameddig a takarója ért.

Czotter Tibi elvitt egyszer egy barátjához, annak a felesége amerikai volt. Maga a pasi is '56-os magyar. Angolul folyt a szó tekintettel a feleségére, de olyan szarul beszélt a pasi angolul, hogy szégyen. Egy más alkalommal összefutottam Ottóval, beültünk piálni egy bárba, és ott látom a pasit a havereivel. Odajön hozzánk és angolul hülyéskedik. Rászólok, beszélhet nyugodtan magyarul. Azt válaszolta, ne haragudjak, ő már elfelejtett magyarul. Már volt bennem két pohár, rákérdeztem: Akkor miért nem tanult meg angolul? Otthagytam, azóta se láttam. (márc. 28.)

Más nemzetiségek Amerikában

A magyarokról írtam, szóljak a többiekéről is. Munkahelyről és a foci pályáról sok új ismerősöm került, akik hozzám hasonlóan vándoroltak be. Az ország maga a babiloni keverő-kemence, *melting pot*. Időrendi sorrendbe fűzöm fel az apró történeteket róluk.

Gerry holland, a felesége Suriname-i, kedves, mosolygós hölgy, négy gyerek anyja. Ha jól tudom, Suriname holland gyarmat volt, tehát nyelvi gond nem adódott a családban. Együtt fociztam Gerryvel, gyenge játékos volt, de szeretett focizni, az a lényeg. Vilmának hívják a feleséget. Volt egy húga Vilmának, annak egy amerikai férje. Gerry mesélte, a sógorával vezettek fel Floridából. Nagyon hosszú út, megjegyzem, én is megtettem 1991-ben. Útközben szól a sógor, húzzon félre. Zuhogott az eső, félreáll Gerry a sztrádán, a sógor eltűnik a fák között. Kis idő múlva visszajön, beül az autóba, de a hosszú nadrágjának egyik szára térdből hiányzik. Kérdezi Gerry, mi történt. Nem volt papírom, amivel megtöröljem, volt a válasz. ☹ Tipikus amerikai. Rá két évre a szegény pasas feleségestül meghalt autóbalesetben. Két gyereküket Gerryék örökbe fogadták és felnevelték. Gerrynek különben fényképész üzlete volt Harrisburgban, de becsődölt. Mint tudjátok, a modern technika megette ezt az üzletágat.

A fociklubba bejárt egy német, Albertnek hívták. Sok német származású tartozott a klubhoz, mind idősebbek, akik az '50-es években vándoroltak ki Amerikába. Több *Októberfestre* elmentünk itt a környéken. Ami érdekes, és mindig furcsálltam, ott senki, de senki nem beszélt németül. Húzta a német fúvószenekar pl. a kedvencem, a Happy Austrian-t – de a sok német angolul beszélt még egymás között is. Ha elmész egy magyar bulira, mert azt is sokat tartanak, ott mindenki csak magyarul szól. Átfutott a fejemen, félnek vajon a németek?

Térjek vissza Alberthez. Vállalkozó volt, elég jól ment neki. Elhunyt a felesége Albertnek, és bezsebelt egy óriási összeget a biztosítótól a felesége után. Milyen a buta ember, aki nagy pénzhez jut? Egyből vett egy Corvettet (sportkocsi), azt hitte, ő a Jani a szemétdombon. Hajkurászt a csajokat, ez rendben, de (mindig ez a de 🙄) kikezdett a Gerry feleségével is. Az se volt túl okos nő, megjegyzem. Minden ilyen affér úgy fejeződik be, hogy a férj megtudja. Éppen megyek be a focizás és tusolás után (a fürdő külön épületben volt), a klub előszobájában állnak vagy tízen és látom, Gerry kiabál Alberttel. Mindenki ismert mindenkit és a szokásaikat is. Egyszer mit veszek észre, Albert nyúl a hátsó zsebe fele, Gerry ugrik, mint egy bokszoló és kiüti Albertet. Mint a béka, elnyúlt Albert és kirepült a kezéből a pisztoly, amit a hátsó zsebéből húzott elő. Ahányan voltunk, lefoglunk a két kakast. Albert azóta eltűnt, soha többé nem jelent meg a Clubban.

Kb. ugyanabban az időben, mint mi, érkezett egy egyiptomi család. A fociban ismertem meg Ebitet. Elég jól focizott, kedves, kopasz ember volt. Persze, úgy szokott lenni, ha jön egy néger, hozza a barátait is. (Itteni mondás, nem kell szó szerint érteni, Ebit csak félbarna volt.) Okos, művelt pasi különben, az IBM-nél dolgozott. Kis idő múlva még két egyiptomi jelent meg a Klubban, ők nem fociztak, Ebitnek a haverei voltak. Mindkét újfíú dohányzott, mint a kémény, és keményen piáltak. Feltűnt nekem, Ebit sportszerű életet él hozzájuk képest. A karácsonyi partyn úgy jött össze, Éva és én egy asztalhoz kerültünk Ebittel és a feleségével a klubban. Összebarátkoztunk, és sok érdekes dolgot tudtam meg Egyiptomról és persze róluk is. Soha nem voltam szégyellős, megkérdeztem Ebitet, ő miért nem iszik alkoholt, és hol van a többi felesége? 🙄 Jót kacagott és mesélt. Messziről jött ember azt mond, amit akar, én csak leírom, amit mondott. Tábornok volt az egyiptomi hadseregben, piált, dohányzott, jól élt. Aztán jött a háború Izraellel, és jól megverték őket. Azóta nem piál és nem dohányzik. Idősebb

lehetett nálam vagy 8–10 évvel. Ami meg a többi feleséget illeti, elmagyarázta. Lehet több feleséged, de mindegyik feleségnek külön házat kell, hogy biztosítsál, és egyforma életvitelt. Vagyis ott is sokba kerülnek a nők ♀. Fényképeket is mutatott Egyiptomról meg a házáról is. A ház pirosban volt, ahogy otthon mondtuk, vagyis nem volt befejezve. Kértem, mikor fejezi be? A válasz: soha. Miért? Ha befejezed a házat Egyiptomban, adót kell, hogy fizess utána, míg pirosban van, nem. Jó, mi? Volt két gyerekük, egy fiú és egy kislány. Biztosan nem egy szál gatyában jöttek ki, mint mi. Aztán nagy hibát követett el Ebit, hazament Egyiptomba egyedül, anélkül, hogy lett volna zöldkártyája. Mikor visszarepült, itt a reptérről visszatoloncolták Egyiptomba. A felesége sírt, sajnáltam, két gyerekkel itt, a férje meg Egyiptomban. Csak három év múlva tudott csatlakozni hozzájuk Ebit. Nemsokára munkát kapott Washingtonban, ha jól emlékszem, többet nem találkoztam vele.

(Azt kérded, mi a zöld kártya. Mi politikai menedékjogot kaptunk Bécsben, tehát hivatalosan vándoroltunk be az USA-ba, *social security* szám birtokában, azaz bekerültünk a társadalombiztosítás rendszerébe, és munkavállalási engedélyt kaptunk. Egy év után megkaptuk a zöld kártyát is, ami azt jelentette, minden állampolgárnak járó jogot gyakorolhattunk, kivéve a szavazatit. Öt év után kérhettük az amerikai állampolgárságot. És 1992-ben felesküdtünk a megyeszékhelyi törvényszéken Carlisleben egy bíró jelenlétében. Érdekesség, hogy a bíró ugyanabba a templomba járt Shiremanstownban, mint mi.)

Folytatom. Herry letagadhatatlanul német, '50-ben jött ki a testvéreivel. Szerszámkészítő, precíz ember, akárcsak a fajtája. Mikor megismertem, már nyugdíjas volt, imádta a focit, régebben ő is rúgta a labdát. A feleségét ugyancsak a karácsonyi partyn ismertem meg, amerikai nő volt. Dohányzott, mint az állat. Én még olyan ráncos arcú nőt nem láttam. Herry keményen pókerezett velünk. Minden pókerezesnek van egy kabalája, így Herrynek is. Egyszer járt Gyulán, Magyarországon, hogy

áztassa a fürdőben az öreg csontjait. Két cigányasszony felajánlotta, hogy 200 ft-ért jósol neki. Ez úgy a '80-as években történt. A cigányok adtak 3 színes követ Herrynek, ez volt a kabalája. Ha vesztesre állt a pókerben, mindig előszedte, és kirakta a kártyaasztalra a lapjai mellé. Eljártunk Herryékkel táncolni, ők jobban ismerték a környéket nálunk, jól szórakoztunk. Náluk is jártunk, meghívtak ebédre stb. Szép háza volt, megmutatta a fegyvergyűjteményét, szombatonként meg átjött Herry, együtt néztük a német bajnoki meccseket. Nem volt gyerekük, jól éltek. Egyszer elszólta magát előttem, van félmillió \$ készpénze. Már 70-en felül volt, kértem, mi a púpomat kezd vele. Azt válaszolta: Hagyom, a testvéreim (két testvére volt kinn) kölykei marakodjanak rajta, ha meghalok. Amit később tudtam meg, és jót mulattam rajta, nagy kurvás volt az öreg Herry. Elment Harrisburgba a 6-os utcába felszedni egy nőt. A baj abból lett, hogy egy zsaru csaj volt az illető, átejtette az öregét. Kítették a helyi újságba, az öregasszony onnan értesült róla.

Emlékszem, 2000-ben azt mondta Herry, az volt a vágya, érje meg az ezredfordulót. A következő évben vett egy új autót, megmutatta nekünk azzal, a jövő héten repül Németországba a testvéreihez. Ekkor láttam Herryt utoljára, rosszul lett Németben és elhunyt. Ott voltam a temetésén, ő pedig egy urnában az itteni templomban.

Még vágtam a vasat kezdő amerikaiként, odajött hozzám egy pasas, hogy oroszul beszélek-e. Mondtam neki, ha akarja, elszámolok 10-ig, de annyi. Horvát származású volt, gyerekkorában jöttek ki, Babicsnak hívták. Jó marós volt, egy kurva nagy gépen dolgozott. Kicsit felvágós, de normális. Arra számított, ő lesz az egyik kiválasztott főnököcske. Ilyen volt a ranglétra: nagyfőnök, két főnök és azok alatt 3–3 kisleány. Amikor előléptettek, én egyből a második szintre ugrottam, azaz 3. ember lettem a listán).

A '90-es évek jugoszláv háborúi után nagyon sok új bevándorló érkezett: szerbek, horvátok, muszlimok. A LIRS-től

felhívtak, tudok-e szerezni munkát egy pár új bevándorlónak. Küldjék el hozzám őket! Megadtam a címet és az időpontot. Két szerb, egy horvát és egy muszlim jelentkezett. Angolul még annyit sem tudtak, mint én az elején. Megértettem a helyzetüket, és szerencsém volt Babiccsal, ő tolmácsolt.

Az egyik szerbet Szlobodánnak hívták, mint a hírhedt elnököket. Idős, kb. 57 éves, kicsit púpos, és húzta az egyik lábát. A feleségével és a 25 éves fiával jött ki. Felvettem, a legjobb marós volt, akit életemben láttam. Ha nem volt kéznél Babics, kibogoztam magam, mi kell az öregnek, pl. a fúró szerbül *burghiu*, akárcsak románul. Tudjátok, hogy van, főnök vagy, meghívtak vacsorára. Szlobó mukkot sem tudott angolul, a felesége magas, sovány asszony, valamit tudogatott. A fia viszont már elég jól gyúrta. Nahát, mesélte a fia, szegény öreget úgy megverték a muszlimok, azért volt félig púpos meg sánta. Bosznia Hercegovinában éltek. Az öregasszony szeme mindig könnyes lett, ha a hazájáról beszéltek, de büszke volt Boszniára. Találkoztam pár hete Szlobóval egy üzlet parkolójában, két aprócska gyerek volt vele, az unokái, csillogott a szeme, ahogy fogta a két apróság kezét.

A másik szerbet Milliának hívták, mérnöki diplomája volt, persze angolul nuku. Őt betettem a minőségi ellenőrzéshez. Az ottani főnök százszor butább volt, mint Millián. Vita esetén én voltam a bíró. Seggre ültette, úgy tudott számolni Millián, és hamar tanult. Sokszor kényes helyzetbe hozott. A horvátot rábízтам Babicsra, a muszlimnak meg nem volt semmi mestersége, úgyhogy a csomagoló részlegre tettem. Ez a négy ember családi partykat rendezett, báránysülteket zabált, hívtak engem is. Sajnos, nem szeretem a bárányhúst. De megkérdeztem tőlük: Ti ugyanazt a nyelvet beszéltek, csak a vallásotok más. Ott (Jugoszláviában) öltétek meg egymást, itt meg együtt szórakoztok, mondjátok már meg, mi a magyarázata? Lesütötték a szemüket, de nem kaptam választ. Máskülönben ma van a nagyobbik fiam születésnapja, 45 éves, el sem hiszem. (2018. április 15).

Én azt hiszem, Imre barátom nagyon is érti, mi történt Jugoszláviában, mi vetette szét azt az államszövetséget, amire Amerika épp szövetségi állam mivoltában oly sikeres ellenpéldával szolgál. Mi, keleteurópaiak tudjuk, hol a baj forrása, s megoldási ajánlatunk is lenne rá, kár, hogy ezt a kisebbségek tudják jobban, s a többségek oly nehezen szívlelik meg. Magam különben azon csodálkozom inkább, hogy az amerikai bombázások után a szerbek is ott keresték a menedéket, de a megélhetési kényszer nyilván nagyobb úr mindennél. Ennél is többről lehetett szó.

Vakációzó unokák, tervek nyárára

A hírekből kirajzolódó zűrzavar dolgában megnyugtatót: lakónegyed kérdése az egész.

Nem kell megijedni, a közbiztonság OK itt, egyre kell ügyelni, tudjad, milyen kerületeket kerüljél. Ahol én lakom, elég drága hely, tehát színesbőrű nem tudna itt házat venni vagy lakást bérelni. Egy lakást bérelni kb. 1500 \$ havonta, egy ház, mondjuk a legolcsóbb 300 000 \$.

A Henrietta unokám 16 éves, a kisebbik fiamék adoptáltak, nagyon jól tanul (nem üt rám) és tehetségesen fest (apám tehetsége rejtőzik benne, máskülönben a nővérem is az *arta plasticán* (képzőművészet) végzett.

A David unokám nem a legjobb tanuló, nem üt az anyjára, aki két egyetemet végzett, egyet Kolozsváron, ahol az évfolyamán harmadik lett (közgazdaság), egyet a Washington Universityn, ahol elsőként végzett. Kell egy kicsit biztatni Davidot, aztán magához tér. Tavaly vettem neki egy drága biciklit egy kikötéssel, ha jobban fog tanulni. Mostanig minden OK volt, de pár hete említette a fiam, megint baj van. Felhívtam Davidot, azzal, az az érzésem, két kerékpárom lesz. Együtt szoktunk itt caglázni nyaranta, amikor itt van. Máskülönben június 14-én fejeződik be a sulis, és mindkét unokám lejön hozzánk a vakációban.

Most váltom meg a jegyeket, augusztus 16-án repülnénk Pestre. Még soha nem voltam Szentistvánkor Pesten, vágyom rá. A kolozsvári Magyar Napok következnek, sok haver jelezte több országból, találkozhatunk. Ma hívott a zsidó haverem NY-ból, hogy ő is jön. Kolozsvári gyerek, nagyon rendes, sokszor meglátogat, és én viszonzom a látogatásait. Ha lesz időm, elugrok a Székelyföldre is, majd értesítelek előre, felhívlak Kolozsvárról.

Napjaim kinti foglalkozással telnek, úgy látszik, a parasztvér bennem van, a kertem gyönyörű, a tavaly építettem tel-

jesen egyedül egy – itt úgy hívják – paviliont, ja persze, filagóriát, ahova nyáron kiülünk kajálni a fürdés közepette, azon szépíték mostanában. Este még mindig elég sokat olvasok, hol magyarul, hol angolul. Az angol könyveket a kisebbik fiamtól kapom, ők is nagy könyvbuzik, akárcsak én. A magyar könyveket Magyarországon szoktam beszerezni, s mivel elég súlyosak, postán hazaküldöm. Ha van kérdésed, írdál nyugodtan, vagy ha van ötleted, miről írok. Üdv a családnak, barátod, alias Csekó (2017. június)

•

Ezt követően Éva váratlanul elhunyt, és a terv kútba esett. Még előtte kértem meg, számoljon be az iskolarendszerről, két kamaszfia útját kísérte végig, érdekesek az észrevételei.

Egyedül a szülői értekezleten

Ahogy kijöttünk '87-ben, a gyerekeket egyből beírtuk az iskolába. Fél év alatt beszélték a nyelvet. Az egyik 10, a másik 12 éves volt 1987-ben. Hatodikba, illetve nyolcadikba jártak azelőtt, mindkettő a kolozsvári 11-es suliba, a mai Báthoriba, amibe magam is jó ideig. Ami érdekes, most is tartják a kolozsvári osztálytársakkal a kapcsolatot. Itt mindkét fiam a *Cumberland Valley High Schoolban* végzett Mechanicsburgban. A *high school* középiskolát jelent. Óriási intézmény, csak a végzősök száma 400 felett volt. Egyetemre a Penn State Universityre jártak Williamsportban, hűtés- és fűtéstechnológia szakra.

A szülői értekezlet felől kérdeztél. Elmegyek az elsőre. Úgy osztják be, 10 perc a matek tanárral, 10 perc az angollal és így tovább. Bejön a történelem tanár. Mindenki álljon fel – mondja. Felállunk. Aki ismeri az első 8 amerikai elnök nevét, az üljön le. Leülnek egy páran. Utána: aki tudja az első hét elnöknek a nevét, üljön le. Leülnek egy páran. És így megy tovább, végül én álltam egyedül, mert csak a George Washingtonét ismertem. 😊 Az angol tanárnő viszont megdicsérte mindkét fiamat, pár hónap alatt elsajátították az angol nyelvet.

Imre fiam 16 évesen már dolgozott, iskola után sütötte a csirkét egy gyorsvendéglőben. *Fast food*. Itt korán kezdik a munkát. Zoltán ugyanabban a supermarketben, ahol Éva dolgozott, kasszás volt szintén 16 évesen. Egy idős házaspár rákérdezett, látva a kitűzött, hogy milyen származású? Zoltán válaszolt. Az öreg néni sajnálkozott, hogy bár ő is magyar, de egy éves volt, mikor kijöttek Amerikába, és nem tud magyarul. Zoltánt mindenki szerette, kedves, segítőkész srác. Évek múlva az idős házaspár Évától érdeklődött, hogy van Zoltán. (2017. március 28.)

Az amerikai iskola apai szemmel

Az iskola itt egészen más, mint otthon vagy az egész EU-ban. Miért van ez? Példákat adok. Ne feledjük, ez óriási és fiatal ország. Sok az ember, kb. 330 millió a lakosság lélekszáma. Az iskolák feloszlanak magán- és felekezeti iskolákra (pl. katolikus), valamint úgynevezett *public schoolokra*. Kötelező nyolc osztályt elvégezni. A tanárok is másak, mint az óhazában. Egyik sem merne komisz (szinte szarházit írtam) lenni, mert – magyarul – lelőnek. Ez Amerika, itt sok hülyének van fegyvere, azt hiszem, követed az iskolákban, templomokban, mozikban, kórházakban – és sorolhatnám holnap reggelig, még hol lövöldöztek már. Egy tanár leadja a leckét, és ha akarod, megtanulod, ha nem, nem. Ha egy tanuló megjelenik minden nap a tanításon, és nem hiányzik, a tanár KÖTELES átengedni. Hülyén hangzik? Különben a tanárt vennék elő, hogy gyengén tanított, és azért bunkó a gyerek. Az iskolák környezettől függően nagyon különböznek. A *public schoolokat* az adófizetők pénzéből tartják fenn. Hiába jártam másutt iskolába, az évi iskolaadóm 900 \$. Van, ahol több, van, ahol kevesebb. Ezt márciusban küldik ki, és általában minden évben magasabb. Pl. én a Cumberline Valley iskola körzetébe tartozom. Van két olimpiai méretű uszodája, vagy hat foci- és baseball pályája, s vagy két amerikai focipályája. Ez olyan, mint a mesében, oda jártam minden pénteken este, amikor a Zoltán fiam játszott. Esti világítás, a belépő 2 \$ volt. Az iskolai *district* lakosságának zöme, 99%-a fehér, emiatt számít drága környéknek és körzetnek.

Az Imre fiam Harrisburgben a Central Dauphin iskolában dolgozott mint a karbantartók főnöke. Harrisburgben 80 %-ban fekete emberek élnek. A 20. legveszélyesebb város az Államokban. Mikor belépsz az iskola kapuján, ott állnak a zsaruk és fém-detektoros kapun kell áthaladnod, hogy kiszűrjék a fegyvereket, akárcsak a reptereken. Ez így működik Harrisburg húsz külön

épületében és körzetében. Egyik épület a fiatalok bűnözőinek van fenntartva, oda nem szabad a bejárás.

Az egyik sportsulis volt osztálytársam leánya hazaköltözött NY-ból, mert két kisgyereket nevelt, tanár férje ott dolgozott NY-ban, és látta, mi folyik az iskolákban. Mindenféle fajta nemzetiségűek, elűtő bőrszínűek együtt. Én tanácsoltam nekik, nem szabad nagyvárosba költözni Amerikában, de nem hallgattak rám. Aki nagyobb városban él, az sokszor csóró, ez az igazság. A fehér ember reggel bemegy dolgozni, és délután hazatér a kertvárosba vagy vidékre, a munkahelyétől messze. Na, persze léteznek elit lakások és negyedek NY-ban is, de ott nem tudnád megengedni magadnak a házbért sem, ilyen pl. a Central Park. Egyszer részt vettem a közelében egy bulin, a lakás nem különbözött egy otthoni blokkétól, de a házbér 8000 \$-ra rúgott havonta. A bulin csak én és Éva voltunk keresztények, még aki Brazíliából érkezett sem volt az. (2018. dec. 18.)

Visszatérve az itteni iskolákra: Otthon választhattunk a hatvanas évek közepén (1963-ban) humán vagy reál osztály közt. Itt nagyobb a választék. Nem járhatsz elsőtől akár érettségig ugyanabba az osztályba. Különböző fokozatú matekórákat választhatsz, s ugyanúgy angol nyelvből is. Megszámazzák a tananyagajánlatot, és leírják, minden szám mit kínál tudásban. Emlékszem, a matek számai 4020, 4030 stb. voltak, az angol 6020 és így tovább, a kémia és fizika egybe van vonva. Más természettudományos ágazat külön.

Először nem figyeltem kellően oda, mit választanak a fiaim. Elővettem a matek könyvet, lássam, mitől lesz okosabb a fiam. Leesett az állam: a törtek összeadását és kivonását tanulták. Mi az elemiben tanultuk ezeket. Nagy változásokat vezettem be, és megérte odafigyelni, mit tanul a gyerek. Mindenik a könnyebbik utat választja, ha nem figyel oda a szülő. A tanárt nem érdekli az ilyesmi, az a mondás járja: valakinek kell forgatnia a hamburgert is a McDonald'sban. Történelem: csak Amerikával foglalkoznak a középiskolában. Nem helyeslem. Három

dologra koncentrálnak: a függetlenségi háborúra, a polgárháborúra és az elnökökre.

Ne felejtsem ki: soha nem hívják ki a táblához felelni a gyereket!!! Nem szabad senkit megszegényíteni, ha nem tud!!! Ha akarsz, felelsz a padból, ha akarsz, nem.

Kétszer tesztelik őket, egyszer tizenegyedikben, amit *junior classnak* neveznek, egyszer meg tizenkettedikben, amit *senior classnak*. Na, ezek a tesztek több napon át tartanak minden évben. Egész Amerikában ugyanazok a tesztkérdések mindenkinek. Ezek a tesztek elég nehezek, matektól kezdve minden tárgyból kb. 100–150 kérdésre kell felelni, feladatot megoldani, megadott időkorlátok közt.

A tesztek alapján pontokat kapnak a tanulók és ezt nyilvánosságra hozzák. Egy '56-os magyarnak, Czotter Tibinek a fia első lett egész Amerikában például. Ezzel elnyerte a Bostoni MIT*, a leghíresebb egyetem ösztöndíját. Tehát ezeknek a teszteknek az eredményei befolyásolják a jövődet, pláne ha szegény családból származol. Rengeteg egyetem van, kétezer tán, de ha egy neves egyetemen végzel, kihat egész pályádra. Pl. a MIT, a Harvard, a Yale stb. diplomájával fél millió \$-os fizetéssel léphetsz ki az életbe. (Ezt évi keresetre értem.)

Van gyenge egyetem is, amivel nem kapsz munkát. Egy ilyen egyetemet végzett csávó sütötte éjjel a fánkot, ahol Éva dolgozott.

Én nagy hibának tartom viszont, hogy alig van szakiskola. Emiatt is kellett legalább 200 embert énnekem betanítanom a forgácsoló (marós, esztergályos, köszörüs stb.) szakmában a munkahelyemen. Volt, amelyik fogékonynak bizonyult, az haladt előre, de nem mindenki. Egy ilyen tanuló végül jobb lett nálam, de nem mondtam meg neki.

* A Massachusetts Institute of Technology (MIT) a kutatást szorgalmazó magánegyetem a Massachusetts állambeli Cambridge-ben. 1861-ben alapították, válaszként az USA iparosításának lendületére. A MIT az európai műegyetemi képzés modelljét követi, az alkalmazott és mérnöki tudományok művelésére téve a hangsúlyt.

Végezetül van egy hírem. Találkoztam egy volt munkatársammal egy üzletben. Mondtam neki, unom az életemet. Ma felhívott a tulaj, kérdezte, nem akarok-e visszamenni dolgozni. Mondtam neki, holnapig gondolkozom, de csak 25–30 órát vállalnék. Üdv, Csekó (2018.dec. 19.)

Az iskolában másképp osztályoznak, mint otthon. Az öt minősítés neve A, B, C, D és F. A C még átmenő jegy. Nincs ellenőrző, ráírják a tesztre az eredményt és elküldik a szülőknek. Minden negyedévben (amiből három van egy tanévben) hazaküldik az eredményed, osztályzatod. Büszke vagyok a Henrietta unokámra, tiszta A-s, az egyik legjobb tanuló az iskolában. Továbbá nincs osztályfőnök, csak igazgató van, de abból is több, függően az iskola nagyságától. Amikor a fiaim érettségiztek, akkor 467-en végeztek egyszerre. Óriási nagy iskola a *Cumberland Valley High* suli. Kiadnak egy évkönyvet, amiben benne vannak a tanulók és a tanárok, fényképek az év sport és egyéb eseményeiről stb. Büntetés mindazonáltal létezik, pl. kicsaphatnak pár napra. Ha hiányzol, aznap délután már értesítik a szülőket. Nem írtam még: az egyetemek ösztöndíjat nyújtanak a jó sportolóknak, de nem kaphatnak pénzt az egyetemtől, amíg tanulnak.

37 éves voltam, nem ismertem a nyelvet, nehéz volt az indulás két gyerekkel, de így is büszke vagyok arra, amit elértem. Ha 10 évvel fiatalabb lettem volna, biztosan beugrottam volna valami üzletbe. Neked fogalmad sincs, mennyi bunkó van itt, könnyű őket kihasználni. Ezért is oly sok a gazdag, így van felépítve a rendszer. Gazdag az, akinek van 4–10 milliója és be van fektetve a pénze valami ingatlanba.

Életem szerelme I.

My love of life I.

Ez borzasztó nehéz lesz, de barátom, Bandi és mások kérésére nekifogok.

D. Zoli, egyik legjobb barátom, aki mindig törődött velem, mutatta be Évát az utcán, a Sora üzlet előtt szaladtunk össze vele. Azelőtt való hétvégén ismerte meg Zoli egy bulin M. Jancsiéknál. Éva pár nélkül érkezett, és Zoli ajánlotta: Te, volt egy vagány csaj a bulin, nagyon hozzád való. Kora tavasz volt, Éván nagykabát, a babaarcát körbefogta a hosszú, göndör haja. Mosolya lenyűgözött az első pillanattól.

Én elég tékozló életet éltem, szálltam egyik virágról a másikra. Édesapámmal laktam, buli volt az életem, a sok jó barát, foci. Zoli biztatott: Kell már neked egy „stabil csaj”.

Hazudnék, ha azt mondanám, első látásra beleszerettem. Úgy a harmadik találkozásunk után jöttem rá, és mondtam magamban: Te Kocsis, szerelmes lettél megint.

Ideje volt megismernem a szüleit, erre egy hétvégi sátoros kiránduláson került sor a Bácsi-torokban. Kicsit meg voltam szeppenve, de az Éva bátyja, L. Győző nagyon kedvesen fogadott, hamar rájöttünk, talál a szó, pláne lábteniszeztünk is, tudtam bánni a lasztival. Éva édesanyja mosolygós, telt aszszony volt, sugárzott belőle a jóindulat, láttam, csillog a szeme, amikor rám néz. Ezt nagyon jó jelnek tartottam.

Azelőtt volt egy kellemetlen tapasztalatom egy lány édesanyjával. Húsvét hétfőn jártam a csajokhoz öntözni, már volt bennem egy pár deci konyak. Lehetett este fél tíz, mire becsengettem, köszöntem illedelmesen, megöntöztem a banyát, észre kellett volna, hogy vegyem, morcosan néz rám, nem ismert korábbirol, de a pia tompította emberismerő figyelmemet. A csaj a nappaliban, pongyolában fogadott, arra számított,

már senki nem jön öntözni ilyen későn. Én megígértem neki és betartottam a szavamat, ha későn is. Csak konyakot ittam, és azzal folytattam nála is. Elég jó formában voltam, nyomtam a szöveget, kacarásztunk. Benne is volt egy pár pohár, ott kötöttünk ki, az ölembe ült széttárt lábbal, a pongyola eltakart mindent, és smároltunk. Se szó, se beszéd, egyszer csak beront kopogtatás nélkül a banya. Én megbabonásodtam, mukkani sem tudtam. A csaj elkezdett kacagni, a banya meg ordítani. Szerencsére nem volt otthon az apja, aki magyar szekus volt. A legrosszabb, amire egy fiatal magyar számíthat, egy magyar szekus ellenfél. Eléggé betojtam, még a barátaimnak sem volt bátorságom elmondani a kalandomat. Nagy ívben elkerültem ha láttam az apját, aki nagy gané hírében állt.

Éva estiben végezte a középiskolát, a Brassaiban, fizikából kellett vizsgáznia, és na, kivel? Cs.-vel, akivel csúnyán összebalhéztam, amikor kénytelen voltam otthagyni hetedikes koromban a kedvenc iskolámat. Azóta megnőttem, férfi lettem. Éva izgult, mondom neki, hagyd el, beszélek Cs.-vel. Volt egy elég drága, hasított bőr zakóm, felöltöztem elegánsan, és felballagtam az első emeletre a Brassaiban a vizsga előtt. Látom, jön Cs., meglát, kicsit megtorpan. Megyek feléje, és nyújtom a kezem. Kérem: Megismer, tanár elvtárs? Hogyne fiam – jön a válasz. – A menyasszonyom (hazudtam) most fog vizsgáznia a tanár elvtárssal, Liczkai Évának hívják. Megveregette a vállamat, és azt mondta: El van intézve, fiam. Kapott egy 7-est Éva. Néha számít a megjelenés, és ha ismered a pszichéjét a másíknak.

Cs.-t a 40 éves érettségi találkozáson láttam a következő alkalommal. A régi osztálytársak nem felejtettek el, és meghívtak. Az iskola előtt várakoztunk, Cs. végigpuszilt mindenkit. Mikor meglátott engem, odajött, megismert egyből. Kezet fogott és azt kérdezte (58 éves voltam) – Még focizol, fiam? Belenéztem a kék szemébe, és azt válaszoltam: Tanár úr, ha beállok 3 hónapig tréningezni, lehet, beférek a magyar válogatottba. – Látom, a humorod megmaradt – és kacagott. A tavaly az

50 évesen kértem tőle – Hogy van, tanár úr? –Az utolsókat rúgom – jött a keserű válasz.

Mint sok idősebb házaspár teszi, Évának az édesanyja és édesapja összejárt a régi ismerősökkel, ha szét is költöztek a város különböző részeibe. A férfiak kártyáztak, a nők, ha nem volt hely a kártyaasztal körül, a díványon pletyóztak, és húzták egymás férjét, ha nem ment jól a lap. Éva szülei is összejártak az apósom nővérével és Török Miki bácsiékkal, aki Éva keresztapja volt. Minden héten másnál. 66-ost játszottak, édességet, házi süteményt fogyasztottak és húzták egymást, ha valakinek jó lapja volt, már indult a jóindulatú ugratás. Ha Éváéknál volt a kártyaparti, néha én is leültem, és élveztem az öregek kellemes heccelődéseit.

Már legalább egy éve jártam Évával. Az öregek minden kedden kártyáztak, hol náluk, hol a többieknél. Egy ilyen kedden, amikor az öregek a Miki bácsiéknál vendégeskedtek, lett teljes a szerelmünk Évával, persze kártya nélkül. És vártuk a következő keddet, amikor az öregek máshol ütik a lapokat. Szóval kártya ott, szerelem itt.

1972. szeptemberében szólok apámnak: Te Apu, azt hiszem, megnősülök. Ismerte édesapám Évát, de ismerte a többi barátnőmet is. Gyere velem Éva szüleihez, kérjük meg a kezét. Éva terhes volt, félt szólni a szüleinek, én apámnak megmondtam. Szóltam Évának: Holnap délután megyünk apámmal, legyenek otthon a szüleid.

Még most is előttem van a kép, pedig akkor mindent borúsán láttam. Az édesapám ül szemben velem, kétoldalt az Éva szülei, mellettem Éva az asztalnál. Csend. Megszólal édesapám: A gyerekek úgy határoztak, össze szeretnének házasodni, és azért vagyok itt, hogy megkérjük az Évike kezét. Éva édesanyjának a szeme csillogott, mosolygott, mint mindig, az édesapja – ritkaság – nem volt berúgva. Nagy piás, a CFR-nél

* CFR betűszó, a román államvasutak rövidítése.

mérleges, volt egy órás havere, azzal itták hülyére magukat minden nap. Az édesapja dűnnyögött valamit az orra alatt, az édesanyja virágzott az örömtől. Megbeszéltük, november 11-én lesz az esküvő, éspedig nálunk. Kertes családi ház, valahogy elférünk. Kerek szám, ötven vendég az esküvőn, pénteken a sfatnál*, szombaton a főtéri Szent-Mihály templomban.

Az esküvő miatt kirámoltuk a szobákból a bútorokat, mindenhol asztal és szék volt. Kénytelen voltam két napig Éváéknál aludni. Évivel aludtam a középső szobában, mindig rossz alvó voltam, hallottam a jövődő anyósom kijön, és megnézi, alszunk-e? Ez többször megismétlődött az éjszaka folyamán. A jegygyűrűkhöz Évinek a nagymamája, anyósom édesanyjától kaptuk az aranyat, és csináltattuk meg méretre. Édesapámmal együtt laktunk. Évi a Farmecben** dolgozott a minőségi osztályon, én meg a Friguban építettem a szocializmust. Egy hónap után anyósomék címére érkezett egy *Carte poştală****, amin az állt, Évi jelentkezék orvosi vizsgálatra, mert három hónapos állapotos. Anyósom csak annyit mondott Évinek: Becsaptál, apósom meg kijelentette, ők nem ügyelnek a gyerekre.

Érdekes ember volt apósom. Nagydarab, izmos férfi, 1940-ben 18 évesen önkéntesként belépett a magyar honvédségbe. Részt vett a délvidéki bevonuláson, képeket láttam a templomtorony szétágyúzásáról, ahonnan a csetnikek rálőttek a bevonuló honvédekre. Ott volt a Don-kanyarban, két hónappal a nagy orosz támadás előtt rendelte vissza a MÁV, mert a szakma legjobbja volt és szükségük volt rá. Mérleges volt az öreg, Szebenben tanulta ki a szakmát a szászoktól. Nyugdíjba vonulása után Gyéresen vett a CFR a japánoktól vasúti mérleget, az öreget hívták vissza nyugdíjból, állítsa össze, helyezze üzembe. CFR**** drukker volt a javából, minden meccsen ott

* Sfatul popular: néptanács, a közigazgatási hatóság neve a kommunizmus idején.

** Kozmetikai cikkek gyára.

*** Levelezőlap.

**** A-ligás focicsapat.

volt, és részegre piálta magát. Ami érdekes, disszidálásunk után többet nem ivott. 92 évesen hunyt el, pár éve. 1944. novemberében az oroszok elfogták Kolozsváron, és fogva tartották, ott volt az unokatestvére is. Apósom meg akart szökni, a másik félt. Apósom leugrott a Szamosba egy magas betonfalról, és megszökött, az unokatestvérét elvitték fogságba, négy év után szabadult, és egy évre rá meghalt.

1973. májusában megszületett az első fiam, Imre. Évi megajándékozott egy fiúval, kimondhatatlan volt az örömöm, gyönyörű a feleségem és a fiam: ez már egy család. (2017. júl. 23.)

My love of life II.

Van, aki emlékszik mindenféle cselekhez kellett folyamodnunk, hogy a születési szabadságot, ami 90 napból állt, meghosszabbítsák. Ilyenkor minden ismerőst felhasználtunk, aki tudott szerezni amerikai cigit, vagy ahogy mi neveztük „gyarmatárut.” Prack Trudi, a Robi barátnője volt a fő forrás. Ők ketten voltak az Imre fiam keresztszülei. Nemzetközi pár, Trudi német, Robi zsidó származású. Trudi révén volt úgy, a ruhásszekrényben 100 karton Marlboro cigaretta lapult. De nem sokáig, átvándorolt az orvoshoz, vagy én eladtam, hogy térítsek vissza valamit az árából. Közben aggódtunk, mi lesz, ha Éva vissza kell, hogy menjen dolgozni, ki ügyel a pár hónapos babára. Apósom rá se nézett a picire, makacs ember volt, ritkán változtatta meg, amit kimondott. Anyósom egy áldott lélek volt, ritka, aki így nyilatkozik az anyósáról, de ez van.

Éva vissza kellett, hogy menjen dolgozni, megbeszéltük anyósommal, én leviszem a gyereket reggel 6 után, mikor apósom már elment dolgozni, és Éva utánamegy, mielőtt az öreg hazaér.

A pici babának volt egy olyan füss anyagból készült zsákja, csak a fejének volt külön rész, az is ugyanabból az anyagból, ha jól emlékszem, kék színű volt. A Grigorescu negyedben laktak anyósoméék a Hója erdő és a Kányafő alatt, mi meg fent a Majális utca tetején, a Cireșilor utcában. Elég szép távolság. Gyalog lecipeltem a babát, a Malom utcában ültem fel a 11-es buszra és a Donáth útról a tömbházak között betértem a Vla-huțan anyósoméék tömbházába. Egy esős reggelen a tömbházak között elérem ugrik egy milicista, még sötét volt, a picit két kézben magam fele fordítva cipeltem, és rám kiált, mit viszek. Kicsit oldalt léptem, mert az igazság az, a dilis megijesztett, kitette a lábát, nehogy eliszkoljak. Mutatom neki, mi van a csomagban, és mondom, viszem anyósomhoz. Megigazította a csákóját, és krákogva továbbállt. De lebuktunk, apósom

JÓZANON hamarabb hazaért, mint mi mentünk a pici után. Anyósom nem tudott hazudni, ő már olyan volt. Telefonált nekem, menjek hozzájuk, én éppen fociedzésre készültem, mondtam neki 4 óra fele edzés után ott vagyok. Nem mondta, mi a baj.

Odaérek. Évi már ott volt, apósom a konyhában valami levest szűröszölt, amikor evett, nem lehetett soha zavarni. Beamentem a szobába, látom nagy a szorongás. A pici az asztalon aludta édes álmát, anyósom és Éva ülnek a kanapén. Felvontam a szemöldököm, kétes jelt kaptam vissza, senki nem mert szólani. Hallottam a hokedli mozgását, a konyhából jött a nagydarab ember. Két lépés az előszobában, és belépett a szobába. Felébredt a baba az asztalon és elkezdett gagyogni.

Meglepetésünkre, apósom odament és visszagagyogott neki. Úgy álltam a szekrény előtt, mint egy hülye, és az anyósom szája is tátva maradt, Évi elmosolyodott, ismerte az apját. Már volt egy unokája az öregnek, a fia révén, és még lett két unokája, de ő csak Imre fiamat szerette. Furcsa ember volt a javából.

1975-ben megszületett Zoltán fiam, pont két év és hat nap van a két gyerek között. Már írtam, Évi majdnem elment a szülés után, Tolan, a szülész orvos nemtörődőmsége majdnem az életébe került, de tudom, akkor ő is ment volna.

Még nagyon jó élet volt a '70-es években, meg tudtam engedni magamnak, hogy a két gyerek mellé alkalmazzak egy szolgálóleányt Diósdról. Erzsikének hívták, 17 éves bikaegészséges csaj. Télen a ház mögött tisztálta a ruhákat, papuccsal a lábán a hóban. Néha felszívta az orrát, és mosott tovább. Egy kukkot nem tudott románul, azt mondta, a falujában csak a bakter tud az állam nyelvén. Ő nevezte el Zoltánt Zotyónak és egy egészséges porontyot nevelt fel.

Nagyon belevaló társaságunk volt, kirándultunk nyáron minden hétfégen, mire felhúztuk a sátrakat, már mindenki félig részeg volt. A sárga (akkor nem lehetett válogatni a színekben) Daciám, mindenhova elvitt a Fekete-tengertől egész Bécsig.

Még most is a fülembé cseng az Évi zokogása, amikor átléptük a magyar-osztrák határt, és azt mondtam neki: Mama, innen visszaút nincs. Én Mamának szólítottam, ő meg Tatinak engem.

Amerikai kijövetelünkről beszámoltam, maradjak Évinél. Mivel ugyanazt a bevándorlási számot adták neki, mint nekem, pár hónappal eltolódott, amíg megkapta a SS* számát, amivel munkába állhatott. Egy supermarketben talált állást, pucolta a zöldségeket. Hat hónapig meg se szólalt, azt hitték a munkatársak, néma. Közben vért izzadva tanultuk a nyelvet. Ugyanott tortadíszítói állást hirdettek, és ő jelentkezett. Sikerült neki, nagyon ügyes és szorgalmas volt Évi. Sok kliens csak érte járt az üzletbe, 50–60 tortát díszített egy nap alatt. Sokszor túlórázott, a kétszeresét kereste annak, amivel indult. Kezdtünk nagyon jól élni, utaztunk, szórakoztunk, dolgoztunk. A fiúk felnöttek, észre sem vettük, kész férfiak lettek.

2000-ben megnősült az Imre fiam, 2001-ben megszületett a Henrietta unokám, ennivaló kisleány. 2004-ben az anyja itt hagyta a gyereket, és visszaköltözött Magyarországra. Ettől a perctől kezdődött az Évi egészségének hanyatlása. Depresszióval kórházba került, négyszer operálták a kezét, háromszor a karját. A nyakába kellett tegyenek egy távolságtartót a két csigolya közé, csavarokkal volt összefogva. Persze nem látszott, de minden műtét kegyetlen fájdalommal járt.

2003-ban megnősült a Zoltán fiam is, Zsuzsa, a menyem Nagyenyedről származik, Kolozsváron végezte a közgazdaságit, harmadik volt az évfolyamán, itt a Washington Universityn első. 2004-ben megszületett a kisfiuk, Dávid Zoltán.

Éva 2005-től betegnyugdíjas lett. Állapota romlott, minden két órában telefonáltam haza, lássam, hogy van. Ha nem vette fel a telefont, rohantam haza.

2007-ben hazajöttem a munkából, s be volt esve a dívány és a kávézóasztal közé, nem tudott felkelni, eltörött a felső kar-

* Social security – társadalombiztosítási szám

ja. Bevittem a kórházba, beraktak egy vasat a karjába. Műtét után utaztunk Kolozsvarra a 40 éves érettségi találkozómra. Közben meglazult a vas a karjában, mikor visszajöttünk, újra kellett műteni, vagyis visszakalapálták a vasat, mert meglazult.

Három évvel hamarabb kértem a nyugdíjazásomat, hogy ügyelhessek Évire. Elég szépen helyrejött, és nem volt egyedül, amitől én most félek, magamra maradtam.

Utolsó hét:

Itt voltak az unokáim, teli volt a ház. Hétfőn Évi fürdött kint a medencében az unokákkal. Mondja nekem, olyan hányingere van. Kedden is hányingere volt, mondom neki, gyere, menjünk el az orvoshoz. Nem. Szerdán a július 4-i ünnep, eljöttek a fiaim este, hazavitték az unokákat. Csütörtök eltelik. Pénteken elmentünk vásárolni Évivel.

Szombat reggel felébredek, Évi félig rám van borulva, az arca a párnába fúródva. Reggel hét óra, kiugrok az ágyból, látom, nem lélegzik. Ordítok a fiamnak, közben hívom a mentőket. Mondják a telefonba, tegyük le a földre, nyomjam a mellkasát, és számoljak a telefonba, ahogy nyomom. Két perc és itt voltak a mentők. Ők átvették tőlem a mesterséges lélegeztetést, az elsősegélyt és az elektromos sokkot is kipróbálták. Szól a mentős: viszik a kórházba, s kiszállítják a mentőbe. Visszajön a mentős, és azt mondja: Évi sajnos elhunyt, nem vihetik be. Menjek, búcsúzzak el tőle.

Simogattam az arcát és sírtam. (2017. júl. 25.)

Kedves Bandi, olyan váratlanul ért a feleségem halála, hogy elég nehezen viselem el. 46 évi boldog házasság után kemény dió a váltás. Kemény embernek nézek ki, de belül elég érzékeny vagyok. Három évvel hamarabb jöttem el nyugdíjba, hogy tudjak ügyelni rá. A hibát magamban keresem, mit kellett volna másképp csinálnjak. Ha felébredek fél órával hamarabb, talán megmentem az életét? Jobban oda kellett volna figyeljek, hogy rendesen szedi-e a gyógyszereit? Gyötörnek a kérdések.

A Zoltán fiam (a kisebbik) sokat segít, minden nap többször is felhív, érdeklődik, hogy vagyok. Kurvára egyedül, ez az egyszerű válasz.

Egy hétre Zoltánék elvittek az Óceán partjára nyaralni. Az unokákkal próbálták a fájdalmamat feledtetni. Visszamondtam a két repülőjegyet, Évivel kellett volna hazalátogatnunk. Ezután a fiaim és a sógorom (Évi bátyja) biztatására vettem egy másik jegyet, és hazarepültem. Ott voltam a Magyar Napokon Kolozsvárt. Találkoztam a régi barátokkal, de más érzések forogtak bennem, mint régen. Nehéz felejtetni, talán az idő megoldja. Talán. Jelenleg festem a házamat belülről, itt az a mondás járja: egy évig ne hozz hirtelen döntést. Készülök a változtatásra, nagyon át kell, hogy gondoljam, hogy és mint a továbbiakban, arra a kis időre, ami még hátra van. Üdv, Imre (2017. szept. 19.)

Kedves Bandi, az az érzésem, soha nem fogom kiheverni a veszteségemet. Mindig volt egy célom, ha nem nagy, de volt. Most egyelőre nincs, pedig tudom, az vitt mindig előre. Tegnap volt, hogy 47 éve összeházasodtunk. Lehet, meglepetés neked, de felvettem a magyar állampolgárságot. *Post mortem* Évának is megadták. A NY-i Magyar Konzulátuson letettem az esküt október 24-én. El kell, hogy gondolkozzak, hogyan tovább. Most tanulok főzni, kezdek belejönni, mint cigány a kártyába. Leaszfaltoztattam a bejáratot a házamhoz, tavasszal, azt hiszem, útra teszem, már kettőnknek is túl nagy volt, hát egyedül? Aztán, hogyan tovább, még nem tudom, kemény döntés előtt állok. Háromszor egy héten járok a konditerembe, szaunázok ugyanott, próbálom magam formában tartani. Mindenki azt javasolja, ne kapkodjak, ami soha nem volt jellemző rám, de most választás előtt állok. Egyedül folytassam az életem, vagy a fiamnál lent Marylandben. A tavasszal elugrok Magyarba, körülnézek ott is. Üdv, barátod, Csekó (2017. nov. 13.)

Élet és autó

Vezetek, 4 sávós az út, senki nincs mellettem vagy előttem, km-ben mehettem olyan 80-nal. Merengtem, a gondolataim máshol jártak. Kivág egy bűdös nagy teherautó balról, reflexből rátaposok a fékre, az autóm centikre áll meg a teherautótól. Felnézek, piros volt a stoplámpa, belehajtottam. Kezdett folyni a víz a hátamon, megúsztam, még élek.

Nincs mese, meg kell, hogy tanuljak főzni, sokan felajánlották a segítségüket, és kurvára igyekszem. Éva foglalkozott a benti dolgokkal, én a kinti munkát szerettem, valami paraszti vér van az ereimben, lehet a székely, de imádok kint lenni a szabadban és dédelgetni a kertemet meg a pár gyümölcsfámat. Most minden rám maradt. Megyek vásárolni, elhajtok egy-egy üzlet előtt, és eszembe jutnak az emlékek. Van egy üzletlánc, úgy hívják *7/eleven* (angolul az eleven = 11). Egyszer, vagy 30 éve egy székely fiatal srácot vittem haza, új volt itt Amerikában, ő mutatta, merre menjek, a GPS előtti korszakban történt. Egyszer csak szól a székely: most fordulj jobbra – szó szerint leírom – „a hét elevennél”. Úgy elkezdtem kacagni, kicsordult a könnyem. Útközben mesélte, már itt van 6 hónapja Amerikában, de először Floridába került, és nem szerette a meleget, neki kellett a tél, hogy csikorogjon a hó a lépései alatt. Kérdem, te 6 hónapja itt vagy és semmi angol tudásod nincs? Floridában spanyol ajkúak közé került, kezdte tanulni a spanyolt, azt hitte, angolul tanul. Egyszerű gyerek volt, jókat röhögtem a meséin.

Visszatérve a *7/eleven*-hez: Évát tanítottam vezetni. Itt Amerikában az autó nem luxus, hanem nélkülözhetetlen, ha dolgozni akarsz, kell, hogy legyen autód.

Első autóm egy használt Nissan-Datsun volt 1982-es kiadású, 2650 \$-ért vettem részletre. Azért részletre, hogy felépítsem az úgynevezett creditemet, azaz a hitelképességemet,

Vagyis a Bank (ahol mindig van pénz) lássa, hogy rendesen fizetem a részleteket, és idővel, ha kell még kölcsön, legyen bizalma bennem.

Éva 34 éves volt, amikor vezetni tanítottam. Hogyan folyik le a hajtási megszerzése itt? Elmész a rendőrségre (ahol a hajtásikkal foglalkoznak) és leteszel egy tesztet az elméletből. Adnak egy fehér papírt, ha átmentél a teszten, és akárki taníthat vezetni, akinek van hajtásija. Utána visszamész, beül egy zsaru melléd, és dirigál, merre menjél. Egyszerű, mint a valagon rúgás, semmi sem komplikált itt.

Emlékszem, amikor én vizsgáztam, a néger csajnak mondom: én vezettem Európában. A válasz: ha még egyszer ezt mondom, elvág. Aki nem amerikai, az mind hülye ezeknek.

Vezetünk Évával, már elég ügyesen tekerte a kormányt, mondom neki, nincs tej otthon, forduljon be a 7/eleven-hez. Be is fordul, de levágta a kanyart és a hátsó kerék felszaladt a járdaszegélyre. Meghuppant az autó, Éva megijedt, és a fék helyett a gázra lépett. Hirtelen felkaptam a kéziféket, a kirakat előtt 10 cm-re állt meg az autó. Mondtam neki, inkább gyalog megyünk be a tejért. Soha nem mert vezetni az országúton. 2005-től egyáltalán nem vezetett. Egy kisebb balesete volt, a jobb oldali tükröt leverte egy parkoló autó tükrével. Volt annyi esze, visszafordult és felvette a saját autója tükrét. Egyszer meg sírva jött haza, új autót kapott, és valaki megkarcolta az autója hátulját. Kicsiszoltam 5 perc alatt.

Bandi,

Kérdezted a személyi igazolványt. Kezdem azzal, a hajtási jogosítvány a személyi igazolvány itt. De kell hozzá úgynevezett social security számod is legyen. Különben nem tudsz hivatalosan munkát vállalni. Jogosítványt sem kapsz, ha nincs SS számod.

A Zoltán fiam a családjával elvitt egy hétre Dél-Karolinába az óceán partjára. 9 óra vezetés. Kurva nagy ez az Amerika. Meglátogattam Otto barátomat, akivel itt kergettem a labdát,

ha emlékeztek, ő volt az, aki először meglátogatott, itt voltunk pár hete Amerikában, és hallotta, fociztam otthon. Hozott nekem egy ADIDAS focicipőt. Szegény Otto sajnos már 78 éves, és kevésre emlékszik, pláne ami nemrég történt. Vajon én is ilyen leszek abban a korban, ha megérem?

Ültem a tengerparton a nyugágyban, és akaratlanul csorgott a könnyem.

Aztán elrepültem Philadelphiából Pestre. (2018. okt. 5.)

Egyik levélben megkérdeztem, miből él nyugdíjasként. Az összeg tabu, de a válasz különben készséges:

Miután a másik céget csődbe jutása előtt elhagytam, utolsó hét évemet az USA SPARE vállalatnál dolgoztam le. Innen három évvel hamarabb mentem el nyugdíjba, hogy ügyelhessek a feleségemre. Mint láthattad, sikerült öt éven át, de ahogy a Zoltán fiam mondta: Éva túlfeszítette a húrt (inkább túlfeszítették vele) és 65 éves korában elhunyt. Én 25 %-kal kevesebb nyugdíjat kapok, mivel korhatár előtt nyugdíjaztattam magam, és azt soha nem adják vissza. Ha újra munkába állanék, mivel elmúltam 70, adómentesen tehetném. Az állami nyugdíjamat Social Security-nak hívják. Van magánnyugdíjam is ezenkívül, Évának is volt. Amíg élt, 20 \$-ral kevesebbet vett fel havonta, hogy ha meghal, folyósítsák nekem. Meg is kapom, amíg élek.

Már másodszor üzentek a munkahelyemről. Vissza akarnak hívni, de nincs nagy kedvem hozzá. Jövő héten foggyöker tömésre jegyezték elő, 960 \$-ba kerül. Fogorvos kellett volna, hogy legyenek. Találkoztam egy nővérrel a fogorvosnál, temesvári, Yorkban lakik, tőlem délre. Kérdezte, magyar vagyok-e, mert ő is az. Románról magyarra váltottam. Erre azt mondja, beszélni nem tud magyarul, mert az apja megtiltotta. Jó, mi? Üdv, Csekó

Karácsonyi emlékek

Már sötétedett, amikor elindultam a fiamhoz Marylandbe, Urbana városába karácsony este. Ránéztem a mellettem levő székre, ez az első karácsonyom egyedül. Sok ember járt ugyanígy, mint én, azt tudom.

Később indultam, gondoltam, nem lesz nagy a forgalom, megszokásból bekapcsoltam a GPS-t, habár már az autóm is elvitt volna anélkül, mint Sanyi bácsit a lovai, amikor hulla részen az úgynevezett Bodegából hazahozták Szentkatolnán, és megálltak a kapu előtt, majd nagyokat nyerítettek, míg Zelmi néni, a nagynéném meghallotta, és rohant kinyitni a kaput.

Kivergődtem Mechanicsburgból simán, a 15-ös úton egy jó darabig csak 55 mérfölddel lehet hajtani, persze én olyan sunyi vezető vagyok, 65-70 mérfölddel hajtok. Egy Cadillac elhúz mellettem, gondoltam magamban, rá kéne, hogy ragadjak. Aztán a józan eszem győzött, aki olyan autót vezet, az megengedheti magának a 500–600 \$-os büntetést.

Gondolataim másfele jártak.

Emlékszem, apró kölyök koromban apám mindig elvitt a borbélyhoz a Jókai utcába karácsony előtt, s legyártották a csikófrizurát nekem. Tegnap itt is elmentem a borbélyhoz, eddig Éva volt a borbélyom. Kövérkés, 40-es nő vállalta a csikófrizurát, érdekes akcentusát egyből kiszúrtam. Kérdem, honnan származik. Bosznia, jön a válasz. Említem neki, a '90-es években hat boszniait vettem fel, ahol dolgoztam, két szerbet, három horvátot és egy muszlimot. Sorolom a neveket. Végül kisült, a Milliján sógornője volt, az egyik boszniai szerbé. Ismerte a másik szerbet, Szlobodánt is, aki már akkor is öreg volt, a legjobb manuális gépen dolgozó marósom. A szerbeknek január 7-én szabadnapot adtam, akkor van nekik a karácsonyuk. Hálásak is voltak, sokszor meghívtak vacsorára. Kicsit bonyolult volt a kommunikálás, mert si-lányul beszélték a nyelvet, de a gyerekeik tolmácsoltak.

Apám mesélte, ruszki fogságban volt, s karácsonykor a nacsalnyik odadugott neki egy fél száraz kenyeret és egy rettentően mocskos borkánt, aminek az alján vodka lötyögött. Az ujját a szájára tette, ne mondja meg senkinek. Az elején a szénbányában ácsolta a tartóoszlopokat az öreg, úgy látszik, elég jó ács volt. A kenyeret elosztotta Aszódi Miki bácsival, a kolozsváriak ott is összetartottak. A vodka különösen jól esett, pedig elég zavaros volt. Érdekes, mindketten túléltek a hadifogságot. Miki bácsiék az Unió (ma Memorandumului) utcában laktak, mindjárt a mézárszék mellett. Volt két kisleányuk, Éva és Kati. 32 éve keresem őket, ha valaki tudna róluk, segítségemre lehetne. Még annyit ehhez, apámat áthelyezték szakácsnak a hadifogságban. Jól hangzik, de minden két hétben vettek tőle vért, olyan sápadt volt, mint a fal. Miki bácsit elkapta a vérhas, az öregem valami levest főzött neki, és, ritka, de Miki bácsi helyrejött. Minden január elsején, Húsvét másodnapján és karácsony első napján reggel 6-kor csengetett az ajtónknál. Talán ő akart lenni az első, aki lerója köszönetét apámnak.

Gurulok lefele a 15-ösön, elértem Gettysburgöt, a forgalom rögtön nagyobb lett. Gettysburg a döntő csata helyszíne volt a polgárháború idején. Mikor itt járt a Zoli barátom, ellátogatunk a temetőbe. Találtunk magyar neveket a síremlékeken. Amikor Sanyi barátom látogatott meg a feleségével, körbeautóztuk a csatateret, minden 100 méterre emlékművek, szobrok és emlékjelek, melyik ezred vagy század hogyan állt fel a déliek és az északiak részéről. Elég érdekes, volt egy kollégám, minden évben a szabadságát azzal töltötte, beöltözött az északiak egyenruhájába, és egy rendezvényen a társaival újrajátszották a csatát. A kor fegyvereit használják, és lövöldöznek meg rohamoznak, és azt hiszem, be is rúgnak.

Beérek Marylandbe, megállok egy benzinkútnál, itt sokkal olcsóbb a benzin, mint Pennsylvániában. Nálunk 2,45 \$ egy gallon (3,8 liter), itt meg 2,1. Egész Amerikában talán Pennsylvániában a legnagyobb a benzin adóterhe. Amit Marylandben

szoktam megvenni még, az a tej, nálunk 4,16 \$ egy gallon, itt 1,6 \$. Van különbség, nyugdíjas vagyok, oda kell figyelnem a pénzre. Máskülönben a főzésbe belejöttem, mint cigány a kártyába.

Úgy 6 éves lehettem, karácsonyra kaptam egy feles hegedűt. Szoba-konyhában laktunk a Trefort (Victor Babeş) utca 31. szám alatt. A szobában volt egy kurva nagy koncertzongora, elfoglalta a fél szobát, édesanyám nagyon ambíciós volt, a nővérem zongorázni tanult, nekem meg a hegedűt akarta hangszernek. A zongorában volt egy olyan polcféle, oda dugtam az elcsent szaloncukrokat. Egyszer házszenteléskor a pap kérdi, ki zongorázik a házban. A pap megkérte a nővéremet, zongorázzon már neki valamit. Szégyellős volt a nővérem, erre a pap leült és elkezdte játszani a „Bolyongok a város peremén”-t. Tátottuk a szánkat, másra számítottunk. Aztán ha láttam az ajtófélfára krétával felírva a GMB-t (Gáspár, Menyhárt, Boldizsár), mindig eszembe jutott a pap.

Aki ismer, most nagyot kacag, elképzei Kocsist hegedülni. A hegedűtanár alattunk lakott, Varga Zoltánnak hívták, a Kontiban volt primás. Hamar megutáltatta velem a hegedűt a cigány, ha rosszul hajlítottam be a hüvelykujjam, egyből rácsapott az ő vonójával. Jól célzott, egyből telibe találta a hibázó testrészemet. Volt egy leánya, Leonkának szólították, és egy csúnya felesége. Leonka szép cigányleány volt, idősebb, mint én, nagyon ügyelt a banya rá, de még évekkel később is, mikor nem volt a banya otthon, anyukásdit játszott velem. Annnyira jóba lettünk Leonkával, egyszer előszedett egy fadobozt, ami kulccsal volt bezárva. Kinyitotta, és teli volt arany gyűrűkkel, pecsétgyűrűtől kezdve mindennel, amit a kalózfilmekben látsz, és rengeteg bankó, felcsavarva, szalaggal átkötve. Azt mondta nekem, az apja kapja a részeg mulatozóktól, ha elhúzza a nótájukat. Ez sem hatott meg, hogy hegedűművész legyek. Minden nap kellett, hogy gyakoroljak, közben hallottam, a kölykek az utcán hancúroznak. Emlékszem, egyszer direkt

elszakítottam az egyik húrt, hogy már szabaduljak a gyakorlástól. Édesanyám leszaladt a cigányhoz, és neki persze volt tartalékja. 10 lej volt a húr, sok pénz abban az időben. Úri neveltetésben akart részesíteni minket édesanyám, de másodikos koromban súlyos beteg lett, egyik kórházból ki, a másikba be, míg elvitte a Jézus. Így csak futballista lett belőlem.

Elérem a St. Mary egyetemet, itt már nagyon kell figyelni, a sebességkorlátozás 50 mérföld/óra. Frederick előtt van a Shamrock resti, virító zöldre festve. Ír vendéglő, elég híres lehet, mert az óriási parkoló teli van még karácsony este is. A 15-os kétsávos autópálya, de nagyon sok a bekötőút. Frederick elég nagy város, a forgalom növekszik, és ráadásul többfele ágazik, én a 270-es úton folytatom Washington fele. Nem-sokára kihajtok a kijáraton Urbana fele. Öt perc és bekopogok a fiamhoz. Felmegyek az első emeletre, óriási karácsonyfa és felmérhetetlen sok ajándék alatta. Megölel és megpuszil a fiam. Érzem, ez az emberke szeret engem. (2017. dec. 22.)

FÜGGELÉK

Eszméletlen távolságok

Maholnap harminc éve lesz, hogy riporter pályára léptem, húsz éve élek a Székelyföldön, mindeztideig nem esett nehezemre a riportalanyt az ismerőstől elkülöníteni. Ezúttal egy fordított esetről lesz szó: iskolatársam és kamaszkori barátom az, aki, miután ozsdolai hozzátartozóit meglátogatta, írásba kívánczó módon velem is kiadósan elbeszélgetett. Az írhatnék akkor vett elő, amikor kisült, amiről eddig nem szereztem tudomást: Kocsis Imre pajtásom az óperencián túli otthonából látogatott haza a székelyföldi rokonokhoz. Az amerikai székelyek közé tartozik hát, de azok új nemzedékéből való, amely már másképpen készít számadást az Újvilágban, mint elődei, a Tamási megírta Ábelek. Apám mesélte, a két világháború között történt, hogy megtakarított pénzével tért haza a tengerentúlról szülőfalujába egy falusfele, és egyéb csodadolgok közt felszerelte a falu első fürdőszobáját is a házában, ahol aztán a kiterjedt rokonság először kerülhetett kapcsolatba a vízöblítéses kultúrával. Azon a székely atyafin végül nem fogott a külföld marasztaló csábítása, az én volt barátom már másképpen viszonyul mindehhez. Belejátszott-e vajon döntésébe, hogy része volt, méghozzá fölösen, a honvágyellenes „elvonókúrában”, a kilátástalan évtizedek tapasztalatában?

Beszélgetésünket a tömörítés kedvéért monológgá alakítva közlöm. A kérdéseket nem nehéz kikövetkeztetni, mindig az indítékok érdekelnek, de csak megterhelnék a szöveget.

1. Hazátlan hazában

A ma 58 éves Kocsis Imre érettségi (1967) után műszaki rajzoló oklevelet szerez és az ország egyik mamut hűtőipari vállalatának, a Tehnofrignek lesz alkalmazottja a sokoldalúan fejletlen, sőt *alul-táplált* szocializmus éveiben és a kincseiből kiforgatott városban, Kolozsváron.

– Egyebek mellett két közvetlen okom volt arra, hogy elhagyjam Romániát. Beadtam a kérvényt, hogy Magyarországra látogathassak két gyerekemmel – emlékszel, két évenként egyszer engedtek ki –, már össze voltunk csomagolva, s hát elutasítottak. De minden indoklás nélkül. Mondom a román rajzoló nő kolleganőnek, né, nem adták meg az útlevelet. Mire ő, hogy elintézi ő nekem. Egy falujabeli, volt traktorista az útlevélosztály főnöke. Elkísért a pasashoz, az megígéri. Két napra rá telefonálnak, menjek az útlevélért. A hivatalnok a milícián előveszi a két útlevelet és hozzáteszi: a két gyereknek nem hagyták jóvá. Ránéztem, és abban a pillanatban elhatároztam, én ide vissza többet nem jövök. Na, de a munkahelyemen állandó nyomás alatt voltunk. Március volt, mi magyarok húsvétra szépen felöltöztünk, ráveszem a köpenyt az ünneplőre, megyünk termelési gyűlésre, ketten voltunk magyarok a tízből, a diri végig engem szidott, hogy követni kell a tervezett termék útját stb. Pedig nem én voltam a legrosszabb, nemrég jártam ott 25 év után, az általam tervezett prés még mindig működik!... Na, de nem először történt, tudtam, a magyarságom miatt van. Egy dühös megjegyzésem után ünnepnapokon mindig engem osztottak be telefon ügyeletesnek. Tele volt már a hócipőm velük. A millió egyéb okot te is ismered.

1986. június 27-e volt, megnyugtattam a gyerekeket, hogy fognak ők még külföldre menni, ne féljenek, s elutaztunk. Prunner Vili barátommal megbeszéltük, jönnek utánunk és az EMKE előtt Pesten találkozunk. Több nap vártam őket déli egy órakor, de nem jöttek. Na, háromszor jártam az osztrák követségen, hogy vízumot szerezzek, de elutasítottak. Akkor tartották éppen az első Hungaroring

versenyt. Réti Csaba barátomat is elutasították, elhatároztuk ketten: megyünk neki a határnak! De Győrnél elváltunk, mi Sopron fele térünk a kocsival. Elérünk Kópházához, egy nyíl mutatja: balra az osztrák határ. Betérek, hát jön szembe egy kolozsvári rendszámú Dacia. Na, mondom Évának, a feleségemnek, ezeket visszafordították. Félre akartam húzni, de egyszer csak már ott vagyok a sorompónál. Behúzó balra, ahol a nyugati autók álltak a vámnál, erre hátraküldtek, álljak sorba. Várakozunk, idegesek voltunk mind a ketten. Még állt két autó előttünk, mondom a feleségemnek: már bronzérmesek vagyunk. Jön egy köpcös, vöröshajú: útlevélvizsgálat! Odaadom, nézi, észreveszi: nincs benne osztrák vízum. Rávágom: nekem azt mondták, nem kell. Húzzak félre a vámház elé! Ott várakozunk, szívjuk az egyik cigit a másik után. Mondom Évának: ezek most hívják fel a román követséget, lehet, bíncsben megyünk haza... Egyszer jön egy magasabb rangú, s kérdi, átestem-e már a vámvizsgálaton. Mondom, nem, mire odavezényel. Nézik, egy bőrönd volt mindössze nálunk, fehérnemű, ruhanemű. Kérdi a főnök: hány forint van nálam? 800 volt. Na, az sok, csak 500-at szabad kivinni! Van-e pénzbeváltó cédulám? Nincs! „Akkor tegye zsebre!” Rendes pasas volt. Kivezet az autóhoz, és kérdi: „Gyerekek vannak-e?” Mondom, vannak, de a románok nem engedték ki őket. Kérdi, hova akarunk menni. Mondom: A feleségem bécsi unokatestvéréhez. „És onnan?” Azt feleltem, nem tudom. Erre kezet nyújtott: „Sok sikert az életben!” Nem jött, hogy elhiggyem: „Mehetek arrafelé?” Bólint, hogy igen... Lehajtottam a dombon, az osztrák határőr bele se nézett, csak beütötte a két pecsétet, és intett a kezével, menjek tovább. Ráhajtok az országútra...

Te haver, gondolkodni sem tudtam! Mondom Évának, innen visszaút nincs! Úgy elkezdett szegény sírni. Pedig közösen terveztünk,

* A két szocialista ország, Románia és Magyarország között az erdélyi magyar kisebbség üldözéssé fokozódó elnyomása, a számtalan jogsértő botrány és a szüntelen politikai uszítás miatt annyira elmérgesedett a viszony, hogy amire jó harminc éven át alig volt példa, az 1989-es fordulat előtt pár évvel megváltozott a magyar határőrség mentalitása az erdélyi disszidensek iránt, mi több, még menekülttáborokat is felállítottak számukra hatóságok, amikor a tiltott határátlépés tömegessé vált a nyolcvanas évek második felében.

de az az érzés, hogy kijutottál a szabad országba és vissza nem térhetsz, leírhatatlan. Aki nem esett át rajta, nem tudhatja, milyen az.

Bécs és a láger

Ezek szerint a magyar határőrség nem csupán a keleti, hanem a nyugati határon is másképpen viszonyult a romániai magyarokhoz, mint korábban, a disszidálni kívánók számíthattak hallgatólagos közreműködésére.

Kocsis Imre nyugatra kijutva jogilag mihamar rendezhette helyzetét, csak a menekültek számára felállított intézményt kellett megkeresnie. Amit mesél, a kelet-európainak már történelem.

– Megy egy ember egy kaszával az út szélén, kérdem, merre van Viena. Beszéltem elég jól németül, de a fővárost ők másképp nevezik. Á, Wien! Hajtsak csak előre, minden út oda vezet. Térképet nem mertem vinni, nehogy belekössenek. Beérünk Bécsbe, leparkolok, elindulunk, kérdezősködünk, végül egy sétálóutcán ki van írva: Polizei. Fiatal, 25 éves zsaru volt, azt hitte, nem talállok vissza az autóhoz, eltévedtem. Megmagyaráztam, nem kívánok visszatérni Romániába, erre egy térképen megmutatta, hogyan jutok a Westbahnhof melletti Interpol irodához. Nos, várni kellett, négytől fogadtak, sétáltunk egyet, s mikor jövünk vissza: két hátizsákos fiatal. A feleségem: te, ezek székelyek! Mind a négyünket el irányítottak egy irodára, ahol vonatjegyet kapunk Traiskirchenbe, a központi lágerbe. Mondom: mi kocsival megyünk. Eltévedünk, rossz helyt hajtottam le az útról, egy faluban motorbiciklisek kezdtek keringeni körülöttünk, akkor vissza, végül éjjel egykor érkeztünk meg nagy fáradtan. Egy szőke nővér – lengyel volt–: menjek csak vele. Rendőrök felírták az adatainkat, ujjlenyomatot vettek, lefényképeztek. Tizenegy napon át be voltunk zárva, mert ünnep volt, és olyankor ott senki nem dolgozik. Végül interjút készítettek velünk: miért jöttünk el, és mit akarunk kezdeni ott? Én őszintén elmondtam, kisebbségi voltam otthon és

elnyomott. A politikai menedékjoghoz már az is elegendő lett volna, hogy a gyerekeket nem engedték el velünk együtt. Említettem, hogy Évának egy unokatestvére kinn élt Linz környékén. Kérdezték, hova emigrálnék. Ugyanis, ha megkapod a politikai menedékjogot akár ott is maradhatsz. De én még nem döntöttem.

– Tizenegy nap után már járhattunk-kelhattunk szabadon. Nagy kastélyban volt a szállás, egy nap háromszor vittek le kajálni, de úgy volt megcsinálva, pszihikailag próbára tettek, nehogy azt hidd, ott kolbászból fonják a kerítést. Fürdő és vécé egybe volt férfiakkal és nőknek, ha Éva zuhanyozott, én őriztem az ajtót. Tömegszállás, 60–70-en egy hálóban. Akadt magyar polgár, aki, mikor meglátta, milyenek az állapotok, kérte ki az útlevelét és ment vissza Magyarországra...

– Az interjúval egyidőben megvizsgálták, ki bűnöző, s volt, akit bilincsben vittek el. Miután kiengedtek, a Caritashoz, a World Council of Churches-hez és más jótékonyági szervezetekhez lehetett fordulni, azok felírták Kanadát, Ausztráliát, Afrikát, az Egyesült Államokat – mit választasz célországként. Maradhattam volna Ausztriában is, de éreztették velünk: *auslander-ek* vagyunk. A fene egye meg, mondtam Évának, eleget éltem ilyen megkülönböztetésben, inkább oda menjünk, ahol mindenki bevándorló. Először Ausztráliára gondoltunk, de az olyan messze van, hogy borzasztó. Utána Kanada jött szóba. De annál már jobb az Egyesült Államok, ott mindenki emigráns.

Szocialista emberexport

– A menekülttáborból kikerültünk és Oberösterreichba osztottak be minket egy panzióba, Linz mellé egy kis faluba, Hippingbe. Apró település, de gyönyörű, glaciális tavak, üdülőhelyek. Aki odakerült, az már Bécsbe nem mehetett vissza, más tartományba sem igen. Október 12-én mehettünk az amerikai nagykövetségre menedékjogot

* Nemkívánatos külföldiek.

kérni. Megpróbálkoztunk még a svédekkel is, de keresztet kell vetnem, hogy nem sikerült, mert utóbb jártam ott, és láttam, miként bánnak a bevándorlókkal. Az amerikai nagykövetségen csak öt percet tartott a kihallgatásunk, tudtak mindent rólunk, hazudnom nem kellett, őszintén mondtam el mindent. Akadt magyar, aki két órát időzött benn, és mégsem kapta meg. Nos, minket befogadtak, úgy volt, már december 1-jén kiutazunk.

Miért ment olyan simán? Az erdélyiek 90 százalékát befogadták. Már a magyarországiaknak csak a harmadát. Olyan indokot kellett felhozni, ami politikai diszkriminációra utalt, én a munkahelyi dolgaimat, a gyerekeket hoztam fel.

– Jaj, a gyerekek, ők még otthon voltak. A lágerben egy református és egy katolikus papnak is az volt a véleménye, két évbe is beletelhet, míg a gyerekeket kiengedik. El voltam keseredve, hogy az nem emberi. A két fiamra apám és a sógorom vigyáztak, de mellettünk lett volna a helyük. Mindent megpróbáltam. Bécsben az ENSZ épületébe is elmentem, de hiába. Akkor találkoztam egy romániai szász pappal egy településen, ahol mind romániai németek laktak. Ez a nagydisznódi lelkész, nagyon rendes ember, azt mondja nekem: „Szerezz pénzt”. Jó, de honnan? Nem engedték, hogy dolgozzunk. Mindegy, kérdem: mennyit? Úgy 300 dollárt. Egy jó haverem a Majális utcából, Bíró Robi, aki kivándorolt Izraelbe közben, a nagyobbik fiam keresztapja volt. Felhívom telefonon. (Minden hónapban kaptunk egy kis zsebpénzt különben, azt én mind eltelefonáltam. A kocsimat rég eladtam valami magyaroknak, azok lopni mentek vele, a rendőrség kijött hozzám, szerencsére fel tudtam mutatni az eladási szerződést, ezt megúsztam szárazon. A pénz azonban elfogyott.) Mondom Robinak: a pap azt ígérte, kihozza a keresztfiad és a kisebbiket, de kellene hozzá 300 dollár. És a srác elküldte a pénzt. Évának levelet kellett írnia Elena Ceaușescunak címezve, hogy mint anya bizonyára megérti a másik anyát, mi Románia ellen nem vétkeztünk stb. – ilyen blabla, ismered ezeket a szövegeket. Annyira odavoltunk, a gyerekeinkért mindent megtettünk volna. És át kellett utaljuk a 300 dollárt egy megadott bankszámlára. Hogy a pénz kihez került, nem tudom, de a gyerekek megkapták az útlevelet.

Mégse jöhettek azonban ki, mert az osztrákok megtagadták tőlük a vízumot. Úgy gondolhatták, ha kijönnek, még ott találunk maradni Ausztriában. Azt kívánták, előbb utazzunk ki Amerikába, oda jöjjenek a gyerekek utánunk. Én telefonáltam a WCC-nek*, várjanak kivitelünkkel, amíg a gyerekek csatlakozhatnak hozzánk, mehessünk együtt. De az osztrákok kötötték a kereket, a vízumot nem adták.

Megbeszéltem az Éva unokatestvérével, bemegyek Linzbe panaszt tenni, várjon meg. Nagy hó volt, kiálltam autostoppozni. Felvesz egy papas, de észreveszi, nem vagyok osztrák és borzasztó ideges lesz. Azokban a napokban szerepelt a hírekben, hogy egy bevándorló meggyilkolt valakit. Én nyugtattam a pasast, tőlem ne féljen. Az országút elkerülte Linzet, letett a letérőnél, kisült, 19 kilométerre a várostól, gyalog kellett bemennem. Az unokatestvér szerencsére megvárt, együtt mentünk el a belügyminisztériumi irodára. Ott azt mondta a hivatalnok, nem segíthet, mire ideges lettem és elkezdtem kiabálni. Kidobott. Én vissza, azt hittem, ösztörök ott mindent. Nem tudom, láttál-e engem idegesen. Na, látta, el vagyok keseredve, megígérte, megpróbál tenni valamit. (Ott a zsaruk sem olyanok, mint nálunk, hogy egyből ütnének.) Aztán jártam Bécsben is, végül a gyerekek megkapták a vízumot és 1987. február 1-jén kiutazhattak. Mikor megtelefonálták a hírt, nagy boldogan megyek be a panzióba, ott egy székelyudvarhelyi család, nézi a tévét, s mikor mesélem, az asszony, aki szintén a gyerekeit várta, elkezdett sírni. „Ne sírj, Irénke, eljárom veled is, gyere!” És elintéztük nekik is. 300 dollárjukba került, persze. Különben Irénkéék is kinn vannak, de ők Coloradóban. Messze. Amerika borzasztó nagy, eszméletlen távolságok vannak.

* World Council of Churches: a Keresztény Egyházak Világtanácsa.

2. E pluribus unum

Amerikás székelyünk beszámolója ettől kezdve az Újvilágban való meghonosodásról szól. Sokból egy: az amerikai címer szalagjának felirata. Kocsis Imre, az ozsdolai ácsok leszármazottja nem szépít, nem titkolja, az első években vért izzadva próbált meg feleségével gondoskodni a négytagú család fenntartásáról, megkapaszkodni az idegen és rideg környezetben. „Az első két évben szinte beleszakadtam a munkába. Kijöttünk, egy ismerősünk sem volt jóformán, a nyelvet alig beszéltem, de feleltem a gyerekekért, feleségemért. Amerikában ráadásul az a szokás, bedobnak a mélyvízbe, aztán ússzál ki, fiam, ha tudsz.” Tény azonban, hogy a bevándorlók országaként ismert Egyesült Államok jól szervezett intézményekkel is segít a beilleszkedésben.

A magyar kapcsolat

A felkészülés még Ausztriában elkezdődött.

– '87 elején már kint voltak a gyerekek is, és április 20-án bevittek Bécsbe, hogy felkészíthessenek Amerikára, elmondták, mi a tennivaló, s hogy minden városban található bevándorlási hivatal, ha szükséges, ahhoz fordulhatunk. 23-án kivittek a röptérre, és Brüsszel érintésével New Yorkba repültünk. Az ottani repülőtéren, mivel román állampolgárok voltunk, egy román pasas várt, ezen Évával jót nevetünk. Ottani idő szerint négykor érkeztünk, hulla fáradtan, de a pasas, mivel órabérben fizették, húzta az időt, végül este fél tízkor az utolsó gépre rakott fel Harrisburg felé. Város Pennsylvania államban. Olyan kicsi gép volt, mindössze heten utaztunk, ha egy csóka nekirepül, végünk van – mondtam Évának. Nos, egy asszony a bevándorlási hivaltól és egy házaspár az egyháztól várt, '56-os magyarok, Hegedüs Béla és Jolán. Szerencsére én korábban írtam egy levelet, és az evangélikus egyház elvállalta, hogy három hónapig eltart minket. Ezen

a szálon kerültünk oda és nem máshova. Nagyon rendesek voltak, máig tartjuk a kapcsolatot, nem messze laknak New Cumberlandben. Távolságok ugyan vannak, de az utak fantasztikusak és autóval bárholva hamar elérsz. Elkísértek Mechanicsburgbe, ahol most is lakunk, egy házba bevezettek, annak a bérét három hónapra kifizették, pihenjünk le, mondták. Még kaptunk hatvan dollárt hetente kajára. A hűtő tele volt. Olyan fáradtan keveset alszik az ember, másnap felkelek, várom, csak jön valaki, de felénk se néztek. Bámultunk ki az ablakon, milyen Amerika. Nem tagadom, a sok hülyeség, amit otthon belénkverték, aggodalommal töltött el, féltünk is. Végül két napra rá jöttek valami vénasszonyok az egyháztól, hogy angolul tanítsanak. Magyarul nem is tudtak. Pennsylvániának azon a részén kevés bevándorló élt, kijött a helyi tévé, én magyarul beszéltem, Joli fordította.

– És egy magyar néző meglátott a tévében – tudod, mit jelent, ha magyar szót hall az ember – és fel akarta venni velem a kapcsolatot. De itt az a szabály, nem adják ki az ember telefonszámát, hanem én kaptam meg az övét azzal, ha akarom, felhívhatom. Na, telefonálok, velem egyidős, 37 éves volt, hegesztő egy vállalatnál. Kérdi, mihez értek, mert segíteni akar. Itt megjegyzem, hogy még Ausztriában azt kellett mondanom a nagykövetségen, hogy bár irodában dolgoztam korábban és szerszámtervező voltam, én ha kijutok, bármilyen munkát elvállalok. Azt mondja ez a férfi, ha akarom, ő beajánl a munkahelyére. Hát én már alig vártam, hogy dolgozhassam – azt nekünk Ausztriában kilenc hónapig nem volt szabad –, és pénzem legyen.

Munka, meló, kereset

– Szóval elmentem, ahova hívtak, egy gépgyárba, ott a főnök bemutatatta a műhelyt, és munkainterjút készített velem. Gyatra volt még az angol tudásom. Végül azt mondja: fel vagyok véve, ad öt dollár órabért. Az ugyan semmi volt, de örvendtem, hogy van munkám. Május 18-án, kiérkezésünk után négy héttel munkába is álltam. Persze,

mit csináltam: volt két fűrészgép, vágtam a vasat. Okosan tettem, hogy minden nap felírtam egy cédulára négy szót, betettem a zsebembe és azt megtanultam. Rá vagy három hónapra – ezek az amerikaiak hol mennek dolgozni, hol nem – az egyik hiányzott, és kérdi a főnök, tudok-e marógépen dolgozni. Mondom: persze, pedig soha életemben nem volt dolgom vele, végig irodai munkám volt. Oké, rátett a marógépre, szerencsére kézi vezérlésű volt, egyre komplikáltabb alkatrészeket kaptam. Itt odaadják neked a vasat és a rajzot, s csináld. Egyre jobban ment. Akkor vásároltak egy behemót nagy CNC-s marógépet, csehszlovák gyártmányút. Mondom a főnöknek, én ilyenén dolgoztam otthon. Na, akkor te kapod, felelte. Jaj, de CNC vezérlésűn még nem dolgoztam... Nem baj, majd megtanulod! Fogtam a könyvét, hazavittem, hétvégén magoltam. De a műszaki kifejezéseket nem értettem. Írtam New Yorkba a Duna Könyvesboltba, küldjenek nekem angol-magyar technikai szótárt. Megvettem, de hogy jártam vele? Én a technikumot románul végeztem, a munkahelyemen is románul beszélünk, nem értettem magyarul sem. Nagy bajban voltam, de végül csak kisilabizáltam és belejöttem. Nagyon jól ment, fizetésemelést azonban nem akartak adni.

Béralku

– Mennyit kerestem? Hát 6 dollár volt már az órabérem, az ott nem sok. Nem szabad átszámítani, ott még a WC-papír is dollárba kerül. A minimál órabér 3,6 dollár volt, Éva annyival kezdte egy szupermarketben, ahol zöldséget pucolt, aztán megemelték neki is. Elhatároztam, új meló után nézek, ennyiért nem éri meg. Számítsd ki, csak a házbér 400 dollár volt, a gyerekek iskolába jártak és igényesek voltak. Ők különben hat hónap alatt perfekt beszéltek angolul. Külön órákat tartottak nekik, English as a second language (mint nem anyanyelv). A házunk mellett egy templom állt, én ott délután karbantartást is vállaltam, szintén 5 dolláros órabérért. Ott a templom

olyan, mint a klub, mindenféle rendezvényeket tartanak, közösségek alakulnak ki. E régi tradíció megmaradt, a többi ember a kocsmába jár. Mondom Évának, ez nem pénz és mást keresek. Látom az újságban, New Columbiában, délre tőlünk munkásokat keresnek. Lementem, s amit az újság nem írt meg: ott sztrájk volt. De rengeteg a jelentkező, ezért teszteltek, és képzeld, én lettem az első. Nem vagyok én olyan okos, az amerikaiak zöme bunkó. Én azt hittem, csak az itteniek azok, de Amerikában még több van belőlük. Matematikai és logikai teszt volt, azt pontozták. Na, felvesznek, végigjártam az orvosi vizsgálatokat, közben a régi munkahelyemre bejártam dolgozni. Mondom egy reggel a felvigyázónak, két hét felmondási idő után lelépek. Miért? Nézze, hat dollár órabérből a két gyerekemet nem tudom eltartani. Nem telik bele két perc, ott a nagyfőnök. Kérdi, mennyi pénzt ígérték a másik munkahelyen? Mondom 12 ötvenet. Rávágja: megadja ő is, maradjak. Hát mondom, kell beszélnem a feleségemmel. De én már akkor eldöntöttem, maradok. New Columbia délen van, eléggé messze, sokat kellett volna vezetnem. Másnap kellett megadnom a választ. Tudtam már angolul, de lassabban kezdtem, hogy legyen időm gondolkodni. Mondom: „Beszéltem a feleségemmel...” Nem várta ki, hogy befejezzem, rávágja: „Adok egy dollárral többet!” Maradtam 13 ötvenért – pedig 12 ötvenért is megtettem volna.

Közben még folyt a nyelvtanulás:

– A beilleszkedés hosszú folyamat. Jelentkeztem egy nyelviskolába, de csak ketten voltunk egy vietnami nővel, nem indult tanfolyam. Mesélem a munkahelyemen a programozónak, hogy jártam. Várj, azt mondja, a feleségem középiskolában tanít, elintézi ő, hogy ne kelljen kijárnotok a líceumot, csak az angol órákat, elvégre ti mindketten érettségiztetek. Különben úgy van, aki érettségizni akar, az délután kijárhatja és levizsgázhat a GED kurzusain. Nem a mi estinknek felel meg. És jártunk Évával angol órára, amerikaiakkal együtt. Amikor teszteltek, a mi tesztjeink voltak a legjobbak. Ott sokan nem tudnak helyesen írni, az angolban külön meg kell a szavak betűzését is tanulni. Néztük a tévét, jártunk vásárolni stb. – így tanultunk meg

angolul. Aztán bekerültem egy társaságba, amely focizott. A magyar, aki munkát szerzett, tagja volt annak a csapatnak, vettek nekem egy focipót. Mikor kifordítom a nyelvét, rá van írva: Made in Romania. Azt hittem, csúfolkodni akarnak, de nem, az volt a legolcsóbb. Focizni jártam, 51 éves koromban hagytam abba. Játszottunk a 30 éves, majd a 40 évesek ligájában. Csak szórakozás persze, a pályát, bírót, mindent mi fizettünk, de társaságot is jelentett.

Életveszélyes látogatás

– Először '90-ben a rezsim bukása után jártam itthon. Még nem voltam amerikai állampolgár – azt öt év után adják meg –, kérttem egy reentry permit-et, egy visszautazási engedélyt Amerikába, amely az útlevelet pótolja. Édesapám idős volt, meg akartam látogatni. Nagyon körülményes utazás volt, Harrisburgból Baltimore-ba repültem, onnan New Yorkba és tovább Budapestre. Baltimore-ban vihar volt, későn érkezünk New Yorkba úgy ugrottam fel a vizsgálat után utolsóként a buszra a nadrágszíjjal a kezemben, a másik kezemmel a gatyámat fogva, nehogy lecsússzon. Pesten egy dán haverrel kellett találkoznom, aki Amerikában él, a felesége kínai. Ott mindenféle nemzet vegyül egymással. Nos, egy Mercedest bérelt, azzal mentünk át a határon. Emlékszem, '90 októberében még olyan szegénység volt itthon és nagy felfordulás. Édesapám már 82 éves volt, rá egy évre meg is halt. Jó, hogy akkor haza tudtam jönni. Az üzletekben nem volt semmi, az emberek csüngtek az autóbuszok és trolik ajtaján. A dán haverem meg, vagány csávó, mindent fényképezett. Bennem megvolt a régi félsz: „Te vigyázz, jön egy zsarú és fejbever!” De hogy őt nem merik. Nagydarab férfi, akárcsak én. Na, Kolozsvárt összegyűjtöttem a haverokat, nagy bulit csaptunk a Hajnal negyedben fenn, ahol a házunk áll. Még gyenge italokat lehetett csak kapni, azt keverték, de mindegy, jól télt. Reggel látom, a dán rosszul néz ki. Mondja, kiment a diófához hányni. „Rendes

csávó vagy, minden jó haverem ott szokott hányni!...” Vissza Pestre, oda egy másik mérnök barátom akkor települt ki, gyengén álltak, én adtam neki valami pénzt. Másnap repültem, de taxissztrájk volt. (A nevezetes taxisblokád az Antall-kormány idején.) Azt mondta a taxis, ha a kollegái megtudják, agyonütik. De kivitt. Az út rémes volt. Először a reptéren a magyarok levetkőztettek, nem tetszett nekik a fehér útlevelem. Aztán leszálltunk Bécsben, pedig nem kellett volna, de valami terroristát kerestek. Megyünk tovább. Elhagyjuk Angliát, s egyszer csak látom, a stewardessek elkezdnek szaladgálni. Mi az ördög lehet? Kisvártatva bement a kapitány, hogy csökken a hidraulikus nyomás, vissza kell fordulnunk. Már az óceán fölött voltunk, a fene egye meg! Nézek ki az ablakon, a szárnyak alól mint ha sürtött levegő jönne ki. Egyre lejjebb ereszkedtünk, már látszott a tenger vize, mikor bejelenti a kapitány, hogy kényszerleszállást hajtunk végre Skóciában egy kis katonai reptéren. Mindenki hajoljon le és fogja meg a bokáját! Egy magyar öregasszony ült mellettem, nem értett szegény semmit, én fordítottam neki. Mögöttem egy nő elkezdett hisztizni. Utána mások, egyik a gyerekét szorongatta. Te, olyan visítás támadt, amilyet még nem hallottam. Na, mondtam magamnak, vége a filmnek... S a pilóta letette azt a nagy gépet Skóciában arra a kicsi repülőtérré! Skóciában, valahol Aberdeen fölött. De úgy, hogy a gép arra a tenger fölött állt meg. Tüzoltók jöttek, locsolták a repülő motorját... Rémes volt, de túléltek. Ott pia volt a repülőn, ingyen adták, én úgy berúgtam, haver!... Amíg az angol vám nem jött, nem engedtek le, utána is ötösével egy kosárban villás emelővel szedtek le. Mobil nem létezett még, a köztelefonoknál sorban álltunk, hogy értesítsük az otthoniakat. Szegény Éva azt hitte, már otthon vagyok, jön értem a kocsival. Mondom csónakot is hozzon, Skóciából telefonálok... Buszokkal bevittek a legközelebbi városba, ott töltöttük az éjszakát, másnap két kisebb gép visszavit Londonba, az emberek szétszéledtek, én egy New York-i gépre ültem fel, a baltimorit lekéstem, de adtak szállást és kaját, a repülőtársaság fizette. Baltimore egy óra van tőlünk, Éva értem jött a kocsival. Ilyen volt az első látogatásom Romániában, azóta többször jöttem még.

3. Az élet mérkőzése

Amerikás székelyünk, Kocsis Imre nem a pénzgyűjtés szándékával érkezett az Újvilágba, a nyolcvanas évek Romániája egy kisebbségit oly erővel taszított, hogy aki emigrálásra adta fejét, az áttelepedés céljával tette. A beszélgetésünket összefoglaló utolsó részben a család áthonosodását meséli el, hogyan került kapcsolatba az amerikai társadalom különféle intézményeivel a tanúgtól az egészségügyig, hogyan igyekezett felzárkózni a pennsylvaniai középmezőnyhöz.

Ebcsont beforr

– Két fiam tíz, illetve tizenkét éves volt, amikor kivándoroltunk, mára megállapodott emberek. Ők tanultak meg a legkönnyebben angolul, beilleszkedtek egyidős társaik közé. A harrisburgi középiskola, ahol tanultak, elájulsz, akkora – ott sok az ilyen –, a tizenkettediket például 450-en végezték el egyszerre. Utána mindketten fenn, Williamsburgban hűtés-, fűtéstechnológia szakon végeztek egy Collegeben. A hűtést itthon légkondinak nevezték. Az egyik fiam lenn, Marylandben él és Washingtonban dolgozik, a másik itt, a szomszédos Harrisburgben telepedett le, családot alapítottak, egyik unokánknak most lesz a hatodik születésnapja. Nem titkolja, a harmadik nemzedék már szívesebben beszél angolul a nagyszülőkkel is.

Visszatérünk a saját életúthoz. Kocsis Imre bizonyítani akarja, miért a lehetőségek országa Amerika, s mi tartotta végül ott.

– Azzal kezdtem, hogy vágtam a vasat, majd marógépre kerültem stb. Kilenc év után én lettem a műhelyfőnök a mechanikai részlegen, ahol 120 ember dolgozott. Negyvenkét éves koromban továbbtanultam, hogy megfeleljek a beosztásomnak. Nagyobb izgalmat okozott, hogy 1993-ban a munkahelyen eltörtem a lábamat. Felmegyek a sürgősségre, törött lábbal elvezettem odáig, megröntgeneznek.

Nem szólnak semmit, továbbküldenek. Telefonálok Évának, ő elvitt egy specialistához. Beültem a rendelőbe. Ott úgy van, hogy előbb a beteg megy be, utána jön az orvos, mert több helyiségben folyik a kivizsgálás. Bejön az orvos, felteszi a filmet a lámpás ernyőre, és mutatja, hogy a bokámon van egy tumor. Oda neki csontot kell betennie a kioperált daganat helyére. Előbb forrjon össze a lábam, akkor mintát vesz, és kideríti, rákos vagy nem az a daganat. Megvizsgáltak mindenütt, van-e még daganatom. Kérdek: ha rákos, mennyit élhetek még? Mutatja az ujján, hogy egy évet.

Jó, ez januárban történt, február 17-re tűzte ki a műtét napját. Ott úgy van, az egyház, amelyikhez tartozol, papot küld ki. Az és egy illető, aki az egyház részéről tanácsokkal látott el minket az elején, kijöttek, a pap imádkozott. Olyan szarul éreztem magam, hogy nem igaz. Vége a filmnek, gondoltam. Nem röhögés, nagyon rossz érzés volt. És megoperált: kiszedte a daganatot a bokámból, a bal csípőmből pedig egy darab csontot beültetett a helyére. Morfiumon tartottak. Adott a kezembe egy kapcsolószerűséget, s azt mondta, ha fáj, azt nyomjam meg, az adagolja a morfiumot. De az időzítve volt, és nem adagolta sűrűbben, mint kellett. Nem jött be a k...a orvos csak rá egy napra. Kérdek tőle, milyen az eredmény. Azt mondja, nem rákos, hanem jóindulatú volt a daganat. Három hónapig feküdtem, járni nem tudtam, csak ültem az ágyban, és néztem a tévét. Meghíz-tam, azt nehezen adtam aztán le. Annyi a tévécsatorna, a végén még a főzőműsorokat is néztem. Kutya hosszú volt. Másfél hónap múlva derült végleg ki, megélek-e. Aztán helyrejöttem.

Jövedelmi osztályok

A munkavállaló lehetőségeit illusztrálja a következő történet:

– Tavaly márciusban otthagytam a régi munkahelyem. Egy európainak nehéz megérteni, az egészségügyi biztosítás miatt történt. A feleségemnek annyi operációja volt, hogy a régi munkahelyén

megelégtették. Erre én átírtam volna az én munkahelyemre. Ott azt mondták, megadják a biztosítási jogot, de az első ötezer dollárt nekem kell fizetnem. Jó, mondom, még gondolkodom a dolgon, de már tudtam, én onnan eljövök. Ez hétfőn történt, és én elterjesztettem a hírt, hogy új munkahelyet keresek. Kedden ahogy hazajövök, csengetnek az ajtón. Az új tulaj keresett a lakásomon! Ismertük egymást korábbról. Elkezdti: hallotta, mi a szándékom. Igen, mondom, né, mit ajánlottak biztosítás ügyben. Kérde: mennyi pénzt „csinálok”? Ezt ott így mondják, mennyit keresek. Megmondom. Na, fel vagyok véve nála – ugyanannyiért.

– Mennyit keresek? Olyan 65-70 ezer dollárt egy évben. Ne kezdj számolni, jön rá adó és minden egyéb. Nagyon relatív az egész. Na, áthelyezkedtem, és azóta ott dolgozom. Miért előnyösebb? Mert itt az egészségügyi biztosításom ezer dollár, de abból visszkapok 500-at. Ez itt Amerikában nagyon lényeges. Nyugdíj? Létezik állami nyugdíj, de az nem sok, és kiegészítheti a magánnyugdíj. Amit befizetek, azt mind megkapom, sőt többet. A pénz a tőzsdén van, ha jól választasz, gyarapodik, ha nem, apad. Lutri. Mindig tudom, mennyi a pénzem, az internetről bármikor megtudhatom. Pénteken a tőzsde leesett 300 ponttal, egyetlen nap alatt vesztettem 6 ezer dollárt. De nem izgulok, azt még visszanyerhetem.

A polgári biztonság nyugdíj előtt

– Itt mindenkinek legalább három dologgal kell rendelkeznie: fogorvossal, orvossal és pénzügyi tanácsadóval, aki megmondja, hova tedd a pénzed. Ügyvéd is jól fog, mert itt mindenért perelnek, de én nem vagyok olyan gazdag, hogy azzal is bírjak.

– Hol lakunk? Az első házam 1989-ben vettem, két évre rá, hogy kimentünk. Kicsi ház volt, nem valami fényes. De én kipofoztam. Téglaház volt, építettem egy garázst, szép erkélyt. Apám székely ács volt, s itt mindenféle anyag kapható. Ha ügyes vagy, magad megcsi-

nálhatod. Ha nem, sokba kerül. Én tetőt sose építettem, felvettem egy idős ácsot és vele dolgoztam. Azt a házat 1996-ban eladtam és megvettem a mait. Az gyönyörű. Szép helyen van, akárcsak az első, azzal volt különben szerencsém, amikor eladtam. Ebben van fürdőmedencém kinn, kertem, van három hálószoza fenn két fürdőszobával, a földszinten ún. családi szoba, akkor nappali, ebédlő és konyha, egy fürdőszoba, van pincém, rendesen berendezve. Most csak ketten lakjuk, a gyerekek kirepültek. Ér olyan 4-500 ezer dollárt. A kisebbik most vett házat félmillióért, ott négy hálószoza van.

– A mostani munkahelyemre visszatérve: annyiban tér el a másiktól, hogy itt nem vagyok főnök, azóta fizetésemelést is kaptam, s nem idegeskedem annyit, mint amott. Az stresszes volt. A munkát nekem kellett kiadnom, megmagyaráznom, hogyan ne rontsák el. Százezer dollár értékű alkatrészekről volt szó. Az új munkahelyemen is nagy a felelősség, de annyira rutinos vagyok, ritkán hibázom, s kijavítom. CNC programozás: beprogramozom a gépet, van hozzá, mondjuk, 30 szerszám és az lyukat fúr, kimarja, esztergál, mindent elvégez. Komplex szerszámgép, kompjúterre rákapcsolva. Hogy innen megyek-e majd nyugdíjba? Remélem, igen. Hogy mikor, nem tudom. Elmehetnék most, de csak 65 évesen kaphatsz száz százalékos nyugdíjat. Ha 62 évesen mész, akkor 75 százalékos nyugdíj jár. Ez az állami nyugdíj, amiből azonban nem lehet megélni. Nagyon sok amerikai emiatt költözik Costa Ricába vagy máshova, eladja a házat. Sokan visszamennek Európába. Nekem szerencsém van, mert elég jól kerestem, és az állami nyugdíjam magasabb lesz, mint azoké, akik 20-25 ezer dollárt kerestek egy évben. A nyugdíjalapot a keresetből vonják le, és ugyanannyit a munkaadó is befizet. Minimum 35 évet kell dolgozni a nyugdíjjogosultsághoz. Nekem nem lesz ki a 35 évem, a hiányzó rész Romániában maradt, de a nekem járó részt ugyanúgy 35 fele osztják el, mint a többinek. Minden évben küld az adóhivatal egy papírt a születésnapod előtt. Itt adóbevallás van, ha tartozol, még fizetsz. Én úgy intézem, hogy többet vonjanak le adóba, olyankor év végén visszakapok belőle. Egyszer fordult elő, pontosan amikor az új házamat vásároltam, hogy rá kellett

fizetnem, és nagyon rosszul esett, azóta másképp járok el. Mindenkinnek van egy társadalombiztosítási száma. Az a szám végigkísér egy életen át. És abban a levélben megadják, ha 62 évesen mennél nyugdíjba, mennyit kapsz, és mennyit ha 65 évesen. Nem hiszem, hogy kihúszom addig, sokat idegeskedtem az életben, de ha kihúznám, meglenne az 1300–1400 dollárom egy hónapban. Abból is meg lehetne élni, de gyengébben. Ha az igényeid nagyobbak, akkor legalább 2000–2500 dollár is kell ahhoz, hogy kényelmesen megélhess.

A nagy meccs

Végül személyesebb vonatkozásokra terelődik a szó. Kocsis Imre az indulatos emberek közé tartozik, emiatt sokszor gyűlt meg a baja környezetével. Az indulatos ingerlékenységet nem jutalmazta a korszak és életpályája sem, Romániában éppúgy az alkalmazkodást, az idomulást várták el tőle, mint új hazájában. A két világ közt persze ég és föld a különbség, a kisszerű végzésben, amiben itthon munkahelyi igazgatója jeleskedett, ott nem volt része, emiatt munkahelyváltogatásra nem szorult. No, de a vizsgát végül sikeresen kiállta, bár nemegyszer embertelen önuralom és önmegtagadás árán. Elég-tételét megértem, azt is, miért látogatott haza Ozsdolára megosztani a rokonokkal is tapasztalatait.

A vérmérsékletre visszatérve, az persze nem hazudtolja meg magát. Ime, még egy történet, amolyan ráadás a narrátortól. Imre a legjobb futballisták közé tartozott ismerősi körömben, reménytelen dolog volt cselezés közben leszerelésével próbálkozni:

– Említettem, hogy eljártam focizni és haverekre tettem ezáltal szert. Már nem tudom, kivel, talán Baltimore csapatával játszottunk, s az egy hiris meccs volt. Ők voltak az első, mi a második helyen. Engem kiszemeltek, és mind rugdostak. Mondom az egyiknek, te engem hagyjatok békén, nem most kezdtem, úgy visszaadom, hogy attól koldultok. Elkezdí: „Ő nem hiszi!” A következő alkalommal ele-

gem lett a dologból, és megrúgtam. Elvágódott a földön. Felugrik, és jön, hogy befejelem nekem. De én megelőztem és jól befejeletem neki. Miért mesélem? Akkor balhé lett belőle! Én persze tisztában voltam vele, hogy a bíró kiállít, de már nem érdekelt. A pasas végül szaladt haza, hogy elhozza a fegyverét és lelő! Itt mindenkinek van fegyvere. Szóval emlékezetes balhé volt.

Imre nem tagadja, a családban már megkezdődött a nyelvváltás, természetes folyamatként viszonyul hozzá. Ha saját nyelvtudásáról van szó, anekdotázik:

– Mikor főnökké léptettek elő, termelési gyűlésen hozzá kellett szólnom a témához. A tulajaj korábban sose beszélgettem, odajön a gyűlés után hozzám, megdicsér, hogy milyen jól mondtam el, mit szándékszmom tenni, hogyan lehet megoldani a gondokat. És úgy mellékesen megkérdezi végül: „Te, Emeric, neked mindig volt akcentusod?” „Joe – feleltem (itt mindenki tegeződik) –, mikor kijöttünk nem volt. Mert egyáltalán nem beszéltem angolul!”

Ezzel a jóízű hahotával búcsúzott.

2008 júliusában

E levelek Amerikából egy erdélyi
disszidens, tehát illegális kivándorló
nyolcvanas évekbeli sikeres amerikai
letelepedésének és beilleszkedésének
történetét meséli el. Kocsis Imre,
iskolatársam, gyerek- és kamaszkori
pajtásom volt, s amikor jó negyven
valahány év után egy érettségi talál-
kozon újból összejöttünk, nyíltságot
interjúalanyomként is vállalta.
Később így váltunk szerzőivé a valódi
levelezés nyomán megszületett kötetnek,
amelyben arra törekedtünk több éven át,
hogy a csatoltan közölt skype-interjút
elmélyíthessük.

9 786068 678719